

Urheilu ja oikeus 2010

Urheilu ja oikeus 2010

URHEILUOIKEUDEN YHDISTYS RY

© Urheilu oikeuden yhdistys
Päätoimittaja Markus Manninen

ISSN 1798-5994

Bookwell Oy
Jyväskylä 2010

SISÄLLYS

Lukijalle	7
Heikki Halila • Skandaalit urheiluoikeuden katalysaattorina	9
Petri Heikkinen • Urheilun verovapauden tulevaisuuden uhat	28
Antti Husa • Jalkapallon talouskriisi ja eurooppalaisen urheilumallin tulevaisuus	50
Janne Juusela, Mikko Alakare • Yksilöurheilua yhtiömuodossa – case Mikko Ilonen	72
Arttu Lappi • Urheilutoiminnan yhtiöittäminen mahdollisuutena yksilöurheilijalle	81
Markus Manninen • ADT:n valvontalautakunta ja sen ratkaisut 2009-2010	109
Olli Rauste • Vastaako urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta lautakunnan tarkoitusta?	139

Antonio Rigozzi, Pekka Albert Aho	
• Court of Arbitration for Sport; 2010 sääntöuudistus	144
Esa Schön	
• Joukkueurheilijan pelaajasopimukseen perustuvat velvollisuudet	160
Lauri Tarasti	
• Näkökohtia globalisaation vaikutuksesta urheilu-oikeuteen	193
Sami Teräväinen	
• Tour de Francen dopingskandaalit urheilu-oikeudellisena tutkimuskysymyksenä	206
Urheilu-oikeuden yhdistyksen vuosikertomus 2009	249
Kirjoittajaesittely	253
Urheilu ja oikeus –julkaisun artikkelit 1998 – 2010	255

LUKIJALLE

Käsissäsi on Urheiluoikeuden yhdistyksen Urheilu ja oikeus -julkaisun kolmastoista numero. Se on samalla ensimmäinen numero, jossa allekirjoittanut toimii päätoimittajana. Viestikapulan vaihdon yhteydessä on luontevaa katsoa taaksepäin ja tarkastella julkaisun evoluutiota.

Urheilu ja oikeus -lehden ensimmäinen numero ilmestyi vuonna 1998 päätoimittajanaan Mika Palmgren. Kyseessä oli nimenomaan lehti, sillä julkaisun muoto ja laajuus vastasivat kaikin puolin jäsenlehden formaattia. Ensimmäisenä vuonna lehdellä ei ollut nimeäkään, vaan sen kannessa ilmoitettiin kyseessä olevan ”Urheiluoikeuden yhdistyksen jäsenlehti”. Alkuperäinen ajatus oli, että lehdestä julkaistaan useampi numero vuodessa. Tämä on todettavissa ensimmäisen lehden kannen merkinnästä ”1/98”. Alusta alkaen ilmestymisfrekvenssiksi vakiintui kuitenkin yksi numero vuodessa.

Heikki Halila otti päätoimittajan tehtävät vastaan vuonna 2003. Seuraavana eli yhdistyksen 10-vuotisjuhlavuonna julkaisu koki elinkaarensa merkittävimmän muutoksen: lehdestä tuli kirja, tuona vuonna peräti kovakantinen sellainen. Samalla julkaisun ulkomitat puolittuivat nykyiseen kokoonsa ja sivumäärä nousi pysyvästi yli sadan. Nähdäkseni on perusteltua puhua yhdistyksen vuosikirjasta.

Tämän vuoden kirja noudattaa sekä ulkomuodoltaan että sisällöltään viimeisten kuuden vuoden aikana muodostunutta linjaa. Kyseessä on siis läpileikkaus keskeisistä suomalaisessa urheiluoikeudellisessa keskustelussa esiin nousseista teemoista.

Doping saa kirjassa runsaasti huomiota, sillä allekirjoittaneen ADT:n valvontalautakuntaa ja Suomen antidopingsäännöstöä koskevan kirjoituksen lisäksi Sami Teräväisen artikkeli Tour de Fran-

cen dopingskandaaleista ja Heikki Halilan artikkeli viime vuosikymmenen merkittävimmistä urheiluskandaaleista koskevat paljolti dopingkysymyksiä.

Toinen kirjan kantavista teemoista on huippu-urheilussa aina läsnä oleva ja useita urheiluoikeudellisia kysymyksiä aiheuttava *kansainvälisyys*. Tätä näkökulmaa korostavat erityisesti Antti Husan artikkeli eurooppalaisen jalkapallon talouskriisistä, Lauri Tarastin kirjoitus globalisaation vaikutuksesta urheiluoikeuteen sekä Antonio Rigozzin ja Pekka Albert Ahon artikkeli Court of Arbitration for Sportin sääntöuudistuksesta.

Kolmas aihekokonaisuus on talous ja erityisesti *verotus*, joka nousee keskeisimmäksi seikaksi Petri Heikkisen, Arttu Lapin sekä Janne Juuselan ja Mikko Alakareen artikkeleissa.

Lisäksi kirjassa julkaistaan Esa Schönin lisensiaatintyöhön perustuva artikkeli joukkueurheilijan pelaajasopimukseen perustuvista velvollisuuksista sekä Olli Rausteen kannanotto urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta.

Lämmin kiitos kaikille artikkeleiden kirjoittajille.

Helsingissä 30.10.2010

Markus Manninen

SKANDAALIT URHEILU- OIKEUDEN KATALYSAATTORINA

Heikki Halila

1. JOHDANTO

Vakiintuneilla oikeudenaloilla oikeuskehitys perustuu keskeisellä tavalla oikeudellisten valtakeskusten – lainsäätäjän, tuomioistuinten ja tiedeyhteisön – toimintaan. Vaikka yksittäisten säännösten muuttuminen voi olla nopeata, periaatteet, yleiset opit ja syvära-kenteet muuttuvat verkkaisemmin. Kun oikeudenalan rakenteet ovat jäsentyneet pitkän ajan kuluessa, eivät yksittäiset tapahtumat yleensä vaikuta mullistavasti, eivät ainakaan lyhyellä aikavälillä.

Urheilun oikeudessa asetelma on ollut toinen. Urheilun ja oikeuden kohtaaminen on tunnistettu ilmiönä sen verran vähän aikaa, että yleiset periaatteet ovat olleet ohuet ja turbulenssin kohteena. Urheilun oikeuden perinteisiä itsestäänselvyiksi kuten urheilujärjestöjen itsemääräämisoikeutta on pyritty kyseenalaistamaan tuomioistuimissa ja viranomaisissa viritetyillä pilottijutuilla. Niissä on usein onnistuttu joskaan ei toki aina. Yksittäiset tapahtumat kuten vuonna 1995 annettu Bosman-ratkaisu ovat voineet osoittautua käännetekeviksi. Kysymys on kuitenkin aina myös perspektiivistä. Vasta ajan kulumisen myötä on arvioitavissa, millaiset vaikutukset eri toimilla voi olla. On näet mahdollista, että aluksi syntyy ylilyöntejä tai –tulkintoja, jotka sittemmin tasaantuvat.

Oman ulottuvuutensa tarjoavat urheilussa syntyvät skandaalit. Niille ei ole vastinetta perinteisillä oikeudenaloilla tapahtuville muutoksille. Oikeuden kulttuurihistoriassa tunnetaan tietenkin monia skandaaleja kuten Dreyfus-skandaali ja muita poliittisia oikeudenkäyntejä, mutta niiden vaikutukset ovat olleet enemmän yhteiskunnallisia kuin oikeudellisia saati tietyn oikeudenalan rakenteisiin ulottuvia. Urheilun skandaalit ravistelevat ensisijaisesti itse urheilua ja urheiluelämää. Ne vaikuttavat toisinaan rajustikin myös urheilun oikeuteen. Skandaaleja seuraava puhdistautuminen tapahtuu usein urheilun oikeutta uudelleen rakentamalla.

Urheiluelämässä skandaalit kiinnostavat tavattomasti yleisöä. Nykyaikainen tiedonvälitys on tehnyt skandaaleista entistä seurattumpia. Vaikuttaa siltä, että ne vetävät toisinaan enemmän huomiota osakseen kuin itse urheilukilpailut. Tämä on selvä muutos aikaisempiin vuosikymmeniin verrattuna. Skandaalit ovat myös muuttuneet sikäli, että aikaisemmin kohutapahtumat olivat tyypillisesti poliittisia kuten kisaboikotteja tai urheilun käyttämistä propagandan välineenä. Nytemmin skandaalit eivät ole tieten tahtoen suunniteltuja aktioita vaan epäonnistumisia, jotka ovat yleensä saaneet odottamattoman suuret mittasuhteet. Niiden vaikutus leviää helposti myös urheilun ulkopuolelle.

Urheiluskandaalien oikeudellisia vaikutuksia arvioitaessa on ensiksi kiinnitettävä huomiota siihen, minkä maan lain mukaan oikeudellinen arvio on tapahtunut. Urheilua seuraava yleisölle syntyy herkästi se vaikutelma, että asiaan soveltuisi samanlainen oikeusjärjestys, ratkaistaanpa se missä tahansa. Kun tehdään selkoa siitä, millainen oikeudellinen jälkiselvittely on tapahtunut, on relevanttia se, onko kyseessä urheilun sisäinen toimenpide vai lainkäyttöraatkaisu. Merkitystä on tietenkin päätelmiä tehtäessä myös sillä, onko kyseessä prejudikaattityyppinen ratkaisu. Edelleen on pantava merkille, onko yhä voimassa se normisto, jonka perusteella ratkaisut on tehty. Useinhan niihin tehdään juuri skandaalien vuoksi korjausliikkeitä. Urheiluskandaalit antavat tavallisesti aihetta oikeudellisiin pikakommentteihin. Tilanteen rauhoituttua on tutkittava, millaiseen tietopohjaan kommentit ovat perustuneet ja onko arvio muutoinkin sama kuin miltä se on alustavasti näyttänyt.

Ruotsissa ilmestyvä iltapäivälehti Aftonbladet julkaisi joulukuussa 2009 artikkelin vuosituhannen ensimmäisen vuosikymme-

nen kymmenestä suurimmaksi arvioimastaan urheiluskandaalista. Meillä tämä artikkeli tuli tunnetuksi Helsingin Sanomien referoitua sitä. Luettelon rakentelu antaa tietenkin aihetta keskusteluun, mutta yleisesti ottaen voidaan sanoa, että lehti oli onnistunut poimimaan esiin relevantteja tapauksia. Luetteloa ei tietenkään ollut laadittu sillä perustella, liittyykö skandaaleihin myös vaikutuksia urheilun oikeuteen. Useisiin sellaisia kuitenkin on. Tämä tarjoaa mahdollisuuden myös oikeudelliseen tarkasteluun. Voidaan näet kysyä, miten skandaalit ovat vaikuttaneet urheilun oikeuden rakentumiseen ja sen kokemiseen sekä onko rikkaruohoja kitkemällä voitu vaikuttaa urheilun oikeuteen ja etiikkaan.

Seuraavassa käydään lävitse Aftonbladetin listaa siinä olevaa järjestystä noudattaen. Tarkoituksena ei ole ryhtyä esittelemään tapauksia kohta kohdalta vaan käydä lävitse oikeudellisesti kiintoisia seikkoja ja opetuksia.

2. AFTONBLADETIN LISTAN URHEILU-SKANDAALIT

2.1 Terveet vammaisten kilpailuissa

Vuoden 2000 paralympiakisojen kehitysvammaisten koripallossa oli Espanjan voittajajoukkueessa 12 pelaajasta kymmenen tervettä. Kun tämä oli havaittu, Espanja menetti kultamitalinsa ja laji palasi paralympiakisoihin vasta vuonna 2008. Tämä tapaus ei ole kaikkein eniten huomiota herättänyt skandaali, mutta se on kuitenkin rankattu ykköseksi. Kyseessä ei ollut huono pila, jollaisena joku on voinut pitää aikanaan sitä, että mies osallistuu naisten kilpailuun.¹ Kehitysvammaisten kustannuksella pilaileminen on joka tapauksessa urheilun arvojen kannalta erityisen sopimatonta.

Erityisryhmien kilpailuissa houkutus huijaukseen voi olla suuri. Niinpä on silloin tällöin ollut epäilyjä siitä, että junioriurheilussa on liian vanhoja osanottajia maista, joissa väestörekisteri ei ole yhtä

¹ Ks. Martti Jukola, Urheilun pikkujättiläinen (5. uusittu painos, toimittanut Reino Hirviseppä) s. 475, jossa kerrotaan ”norjalaisen pojanvekkulin vallattomasta kepposesta” vuonna 1946 ja osallistumisesta myös samana vuonna yleisurheilun EM-kisoihin.

luotettava kuin esimerkiksi Suomessa. Jos osanottajakysymystä ei voida ratkaista luottamusta riittävästi ylläpitävällä tavalla, kilpailutoiminta joutuu tältä osin kokonaan vaakalaudalle.

Urheiluhuijaus on sinänsä yhtä vanhaa kuin kilpaurheilukin. Urheilun oikeusturvalautakunnassa on jouduttu toisinaan ratkaimaan valitusasioita, joissa on kysymys tavalla tai toisella urheiluhuijauksesta eikä vain kiistanalaisesta sääntötulkinnasta. Tällaisina voidaan mainita petanqueta koskenut arvokisavalinta. Myösmoottorivenekilpailun tyyppikatsuksessa jouduttiin pohtimaan, mikä on sääntötulkintaa, sääntökikkailua ja urheiluhuijausta. Urheilun oikeusturvalautakunnan osalta on syytä alleviivata sitä, että lautakunta ei ole eettinen lautakunta. Se ei siten voi valitusasioita ratkaistessaan kiinnittää huomiota epäeettisyyteen enempää kuin ensisijaisesti sääntöjenvastaisuuden tutkimista koskeva toimivalta mahdollistaa. Vuoden 2000 paralympialaisten tapaus olisi voitu tutkia myös oikeusturvalautakunnassa sääntöjenvastaisuusasiana. Oikeudelliselta kannalta on kysymys usein siitä, onko ajallista takarajaa urheilutuloksen korjaamiseen huijauksen johdosta. Tästä on syytä olla määräykset kilpailusäännöissä.

2.2 Erotuomarin lahjominen Italian jalkapallossa

Vuonna 2006 sattui Italian jalkapallon pääsarjassa Serie A:ssa laaja erotuomarien lahjontatapaus. Suuret jalkapalloseurat olivat vehkeilleet lahjuksilla itselleen myönteisiä eroituomareita ja voineet näin vaikuttaa etukäteen otteluiden lopputuloksiin. Kun tapaus tuli ilmi, Torino Juventus menetti kaksi mestaruustitteliä ja se pudotettiin sarjatasoa alemmas. Myös muille seuroille tuli kilpailumääräyksistä johtuvia seuraamuksia kuten sarjapisteiden menetyksiä ja uuden kauden aloittamista negatiivisella pistesaldolla. Tuomiois-tuinmenettelyssä määrättiin rikosprosessissa vankeusrangaistuksia mitä ilmeisimmin petosrikoksesta.

Huomionarvoista oli myös se, mitä ei määrätty lajin sisällä. Sul-kemista pois mestareiden liigasta ei tapahtunut. Saatetaan kysyä, mliko skandaali niin suuri, että sitä ei onnistuttu pitämään koko-aan aisoissa. Intressit olivat liian suuria. Tämä on tietenkin vali-ttavaa: urheilun oikeudelta putoaa pohja pois, jos samankaltaisia

tapauksia ei kohdella samalla tavoin lajien sisällä. Jos ratkaisut olisi tehty kilpailusääntöjen soveltamisesta tuomioistuimissa, mikä ei olisi luultavasti ollut mahdollista Italiassa niin kuin ei Suomessa-kaan, lopputulos olisi voinut olla toinen.

Lahjomat ovat uskottavuutta kalvava urheilun syöpä. Meilläkin on tutkittu tuomioistuimissa rikosjuttuja, joissa on ollut kyse lahjoman käytöstä jalkapallossa. Vielä 1980-luvulla tällaiset asiat jätettiin tuomioistuimissa tutkimatta, mutta nyttemmin tilanne on muuttunut. Pelkästään sillä perusteella vaatimuksia ei jätetä tutkimatta, että kyse on urheilusta. Rikosjutuissa on myös voitu antaa langettava tuomio huolimatta niistä näyttövaikeuksista, joita tällaisiin juttuihin liittyy. Sopupeleihin on pyritty nyttemmin varautumaan tarkkailemalla vedonlyöntikohteita. Niin kuin on esitetty, vedonlyöntikohteiden lisensointi voisi lisätä ennakkokontrollin mahdollisuuksia. Kilpailumääräyksien tulisi olla sellaisia, että niistä saadaan selkeät vastaukset kaikkiin ajateltavissa oleviin soveltamistilanteisiin.

Suomessa on erotuomarin lahjominen ilmeisen harvinaista, mutta tältäkin mahdollisuudelta ei tule ummistaa silmiä. Meillä on ollut pesäpallon sopupeliskandaali, johon liittyi keskeisenä rikosoikeudellisena kysymyksenä vedonlyöntipetoksen tunnusmerkistöongelma. Siitä on olemassa vain Helsingin hovioikeuden ratkaisu, eli ennakkopäätöstä ei ole saatu. Asia onkin antanut aiheen keskusteluun, jonka osalta voidaan viitata kahteen opinnäytetyöhön.²

Pesäpallon sopupeliskandaalin osalta seurat joutuivat ottamaan kantaa siihen, miten menetellään niiden urheilijoiden kanssa, jotka eivät ole palauttaneet sopupelivoittojaan veikkausyhtiölle. Seurat päätyivät niin sanotussa seurakokouksessa työnantajan direktio-oikeuden perusteella siihen, että niiden pelaajien palveluksia ei käytetä, jotka eivät ole voittojaan palauttaneet. Tämä ratkaisu on tullut arvioitavaksi urheilun oikeusturvalautakunnassa. Lautakunta katsoi äänin 4-1, ettei sillä ollut toimivaltaa asian tutkimiseen, koska kyseessä ei ollut lajiliiton päätös.³ Millaisia mahdollisuuksia

² Ks. Jussi Sarvikivi, Vedonlyöjän rikosoikeudellisen vastuun ongelmakohdat urheiluvedonlyönnissä (2006) ja Niko Matikainen, Sopupelit, fair play ja vedonlyöntipetos (2006). Opinnäytteet on julkaistu opetusministeriön urheiluoikeuden tutkielmasarjassa.

³ Ks. lautakunnan ratkaisu 2/2002, Pekka Kuusisaari, edustus oikeus ym.

boikotti avaa urheilutoiminnassa, kun sitä käytetään työnantajan direktio-oikeuteen vedoten, jäi näin materiaalista ratkaisua vaille. Tuomioistuimessa asia olisi voitu tutkia, mutta tuomioistuinkäsittelyä ei syntynyt.

2.3 Balco-laboratorio

Aftonbladetin listalla oli kolmantena Balco-laboratorion skandaali. Kysymys oli yhdysvaltalaisesta laboratorion, jossa kehiteltiin doping-aineita yleisurheilijoille. Kiinnijääneiden joukossa oli useita huippu-urheilijoita kuten Kelly White, Dwain Chambers ja Marion Jones. Skandaalimaisuuden aiheutti jutun laajuus. Oikeudellisesti oli kiintoisaa todistelu epäsuoraan näyttöön perustuvissa dopingrikkomuksissa. Urheilija voitiin tuomita kurinpitoseuraamukseen dopingista, kun toinen urheilija oli myöntänyt oman ja kyseisen urheilijatoverinsa dopingiin syyllistymisen.⁴ Dopingissahan näyttönä on yleensä positiivinen testitulos. Viime aikoina on kuitenkin nimenomaan suurissa dopingasioissa ollut näyttönä muu kuin positiivinen doping-testi kuten kotietsintä. Kun dopingin käyttäminen ei ole Suomessa rikos, epäsuoraan näyttöön perustuvat kurinpitotoimet voivat tulla meillä harvemmin kysymykseen kuin niissä maissa, joissa lainsäädäntö on toisenlainen.

Asiaan liittyy tämän myötä useita todistus oikeudellisia kysymyksiä, joissa tulee käsiteläinoppiin sortumatta pohtia kurinpitomenettelyn oikeudellista luonnetta dopingasioissa. Kysymys on siitä, millaisia periaatteita sovelletaan asioissa, joissa ei ole riittävän täsmällisiä sääntöjä antidopingmääräyksissä. Mikä on syyttömyysolettama ja epäillyn velvollisuus osoittaa tietyissä tilanteissa syyttömyyttään esimerkiksi alistumalla vapaaehtoisesti testattavaksi? Monia oikeuskysymyksiä liittyy tunnustamisen ulottuvuuksiin.

Marion Jones tunnusti käyttäneensä dopingia ja sotkeutuneensa näin Balco-skandaaliin. Tällä tavoin hän vältti vielä ankaramman rikosseuraamuksen kuin mihin hän nyt tuli tuomituksi. Meillä tällaista amerikkalaista rikosprosessin menettelyä ei ole käytössä.

⁴ Ks. Helsingin yliopiston oikeustieteelliseen tiedekuntaan tehtyä tutkielmaa Sampsa Marttila, Todistelu epäsuoraan näyttöön perustuvissa dopingrikkomuksissa (2007) s. 33-36.

Huomiota voidaan kuitenkin kiinnittää nykyisissä antidoping-määräyksissä siihen, että seuraamuksen lieventämisperusteena voi tulla kyseeseen osallistuminen dopingtapahtuman selvittämiseen. Urheilun oikeusturvalautakunnassa onkin jouduttu ottamaan tähän määräykseen kantaa, kun valittaja oli siihen vedonnut. Oikeusturvalautakunta kuitenkin katsoi, ettei sellaista huomattavaa myötävaikutusta rikostutkintaa varten viranomaisia varten ollut tapahtunut, joka olisi antanut mahdollisuuden seuraamusten lieventämiseen.⁵

Marion Jonesille määrättiin kurinpitoseuraamus lokakuussa 2005. Samalla hänen urheilusuorituksensa diskvalifioitiin 1.9.2000 lukien. Kaikissa tapauksissa ei ole ollut selvää, mistä alkaen urheilusuoritukset voidaan mitätöidä. Kun urheilusuoritus mitätöidään, asianomaisen takana tuloluettelossa olevien sijoitus paranee. Tällöin ei voida kiinnittää huomiota siihen, missä määrin sijoitustaan parantava on ollut epäilyksen alaisena urheiluvilpistä, vaikka muuta on julkisuudessa arveltukin. Olympiakisojen kultamitali voidaan näin jälkikäteen ojentaa urheilijalle, joka on itsekin dopingepäilty, jos riittäviä perusteita ei ole hänen suoritustensa hylkäämiseen.

2.4 Suomalainen dopingskandaali hiihdon MM-kisoissa vuonna 2001

Vuoden 2001 hiihdon MM-kisoissa kuusi suomalaishihtäjää jäi kiinni dopingin käytöstä, kun he olivat saaneet nesteytyksellä hemohes-ainetta. Tämän suomalaisen urheiluelämän kaikkien aikojen suurimman skandaalin vaikutukset tuntuvat yhä, eikä kaikkea siihen liittyvää ole välttämättä tullut vielä ilmi. Asiasta on kirjoitettu siksi paljon, ettei tapahtumien pääkohtainenkaan läpikäyminen ole tässä tarpeen.⁶ Joitain huomioita skandaalin opetuksista voidaan sen sijaan vielä kirjjata muistiin.

Pelote dopingista kiinni jäämisestä on merkittävästi lisääntynyt julkisuusvaikutusten vuoksi. Testien määrän lisääntyminen, joka sekkin on osaltaan johtunut Lahden skandaalista, on niin ikään li-

⁵ Ks. lautakunnan ratkaisu 8/2010, Toni Liias, toimintakielto.

⁶ Ks. asian johdosta esim. Heikki Halila, Oikeudellistuva urheilu (2006) s. 232-270.

sännyt pelotetta. Ari-Matti Nuutilan antama välitystuomio jäänee viimeiseksi ad hoc –tyyppiseksi yritykseksi vaikuttaa kurinpitoseuraamuksiin doping-asioissa. Institutionaalista välimiesmenettelyä CAS:ssa on kehitetty WADC:ssa. Suomessa urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjä on muutettu niin, ettei näytösoikeudenkäynti ole siinä ADT:n asianosaisaseman vuoksi mahdollinen. Hiihtäjien piirissä näyttää kuitenkin olevan yhä vallalla se väärinkäsitys, että Nuutilan välitystuomiosta kiinni pitäen olisi voitu välttää ne kilpailukiellot, joita FIS sittemmin määräsi.⁷

Dopingmääräysten tarkkuus ja päivittäminen sekä niistä informoiminen aiheuttaa jatkuvasti ongelmia, joilla on myös oikeudellista ulottuvuutta. Tämähän tuli esiin Lahdenkin tapauksessa – tosin vasta dopingkäräjien jälkeen. Niitä ennen oli olennaista se Suomen maajoukkueessa vallinnut käsitys, ettei hemohes näy testeissä. FIS:n määrittelysissä tunnettiin vuonna 2001 myös lievempi seuraamus dopingrikkomuksesta. Tältä osin on päästy eteenpäin, kun WADC:ssa on vahvistettu kaikille lajeille yhdenmukaisesti dopingseuraamusten lieventämis- ja ankaroittamisperusteet. Niiden soveltaminen ei ole helppoa ja aiheuttaa uusia oikeudellisia kysymyksiä niin kuin normien monimutkaistaminen yleensäkin. Tätä osoittaa se, miten urheilun oikeusturvalautakunnassa jouduttiin pohtimaan tapaus Liiaksen osalta urheilijan selonottovelvollisuutta lisäravinteiden koostumuksesta. Onko urheilijan aina selvitettävä internetin avulla viimeisintä tietoa lisäravinteiden sallittavuudesta?⁸

Urheilun tukihenkilöille määrätyn kansainvälisen tason toimintakiellon sisältö akkreditointikieltona ja kansallisen tason toimintakieltona on aiheuttanut sisältönsä puolesta epätietoisuutta. Millä tavoin akkreditoitikieltoon määrätty voi olla tekemisissä maajoukkue- ja muiden urheilijoiden kanssa sekä mikä on tosiasiallisesti kansallisen toimintakiellon sisältö? Näihin seikkoihin on tullut uusia, kaivattuja määrityksiä antidopingsäännöstössä.

Tiedotusvälineissä esitetty väite urheilijan syyllistymisestä dopingiin on urheilijan ja tavallisesti myös lajiliiton kannalta varsin kova. Jos tiedotusväline pitää väitteestään kiinni, urheilija joutuu harkitsemaan asian viemistä käräjille kunnianloukkausasiana. Ku-

⁷ Asiassa voidaan viitata Virpi Kuitusen iltapäivälehdille 27.2.2010 antamiin haastatteluihin.

⁸ Ks. urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisu 8/2010.

ten tunnettua STT:n Jari Räsänen -jutussa kunnianloukkauksesta vaativat useat urheilijat ja urheilun tuki- ja luottamushenkilöt vahingonkorvausta, jota myös monille tuomittiin. Tämä on aseena siinä mielessä kova, että jos dopingpäilyt voidaan myöhemmin osoittaa toteen, nousee esiin kysymys tuomionpurusta ja väärästä valasta ja perättömästä lausumasta esitutkinnassa. Pelko tästä voi hillitä halua korvausvaatimusten esittämiseen.

2.5 Renault-tallipääällikköskandaali Formula 1:ssä vuonna 2008

Formula 1 on (auto)urheilua omine kilpailu- ja muine sääntöineen, joita kansainvälinen lajiliitto FIA asettaa ja soveltaa, eikä pelkkää sirkusta. Laji on kuitenkin voimakkaasti kaupallistunut, eikä siinä ole urheilun kansanliikettä, vaan päätöksenteossa ovat avainasemassa vahvat tallit ja kaupallisia oikeuksia hallinnoivat henkilöt. Tämä näkyy myös siinä, miten sääntöjä sovelletaan. Laji ei kestä sitä, että suurimmat tallit poistuisivat tai poistettaisiin kuninkuusluokasta.

Tietyissä tilanteissa lajin sääntöjä ja kilpailusääntöjä noudatetaan tarkasti kuten urheilussa yleensäkin. Tämä koskee muun muassa niin sanotun läpiajorangaistuksen antamista sääntöjen rikkomisesta kilpailun aikana. Toiselta puolen lajissa puhutaan avoimesti tallimääräyksistä, jotka eivät ole sopusoinnussa rehdin pelin periaatteen kanssa, ja jopa siitä, miten kansakilpailija voidaan klikkata ulos radalta. Kun seuraamuksia on määrätty lajin sisällä eikä siis tuomioistuimessa, vaikutelmaksi on jäänyt tietty epämääräisyys. Lewis Hamilton sai ehdollisen ajokiellon valehtelusta. Ehdollinen seuraamus on urheilun kurinpidossa peräti harvinainen. Ferrarin ja McLarenin vakoiluskandaalissa mitätöitiin McLarenin tallikohtaiset pisteet muttei ajajien pisteitä. Tilanne olisi tullut uuteen valoon, jos McLarenilta olisi vaadittu vahingonkorvausta tuomioistuimessa. Siinä ei olisi voinut olla sijaa lajin sisäisillä jännitteillä.

Vuonna 2008 tapahtui Aftonbladetin listalle sijalle viisi noussut skandaali, joka perustui Renaultin tallipääällikkö Flavio Briatoren toimintaan. Hänen antaman tallimääräyksen mukaan tallin yksösjajan tuli saapua ennenaikaisesti varikolle renkaanvaihtoon ja

tämän jälkeen kakkoskuljettajan tuli törmätä tahallaan seinään, jolloin radalle saadaan turva-auto. Tämän vuoksi kaikki autot olivat pian turva-auton takana peräkkäin ja ne joutuivat muutaman kierroksen jälkeen varikolle renkaiden vaihtoon lukuun ottamatta Renaultin ykkösajajaa, joka pystyi repäisemään pitkän etumatkan. Oikeudelliselta kannalta ja fair playn näkökulmasta asiaa tarkastellen kysymys on paljolti siitä, millainen taktikointi lajissa on sallittu. Niinpä yleisurheilumaaotteluissa on taktikoitu kanssakilpailijoita pussiin tai olympiakisoissa jääty kärjestä kierroksella ja ryhdytty sen jälkeen hännäämään vastustajaa. Taktista kaatumista ei liene nähty ainakaan arvokilpailuissa. Toisinaan on tällaisia kysymyksiä puitu jyryssä, toisinaan ei. Sinänsä hyväksyttävää taktikointia on se, että korkeushypyssä kahden kilpailijan ollessa enää jäljellä hypyvuorossa ensimmäisenä oleva jättää seuraavan korkeuden väliin, jolloin toinen voi joutua tekemään useita suorituksia peräkkäin saamatta lepotaukoa.

Flavio Briatore'n menettely oli sen verran tökerö, että se johti FIA:n rankaisutoimiin. Hänelle määrättiin elinikäinen toimintakielto. Sittenkin se kuitenkin kumottiin tuomioistuimessa. Tilanne jatkui epämääräisenä. FIA ilmoitti aluksi valittavansa tuomiosta ja sittenkin se ilmoitti siihen tyytyvänsä. Olennaista asiassa on se, millaiset kilpailumääräykset ovat olleet. Yleisesti ottaen relevantti kysymys on autourheilussakin elinikäisen toimintakiellon suhde perusoikeuksiin, mutta samalla on huomattava, ettei Renault-tallin asiassa sovellettu Suomen lakia eikä suomalaista perusoikeusdoktriinia. Sinänsä voidaan olettaa, että ranskalaisessa tuomioistuimessa on toteutunut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimus.

2.6. Johann Mühleggin olympiavoiton hylkääminen

Salt Lake Cityn talviolympiakisoissa saksalais-espanjalainen Johann Mühlegg voitti maastohiihdossa kaksi kultamitalia, takaa-ajon ja 30 kilometrin yhteislähdön. Hän oli kärjessä myös 50 kilometrillä, mutta doping-näytteen antamiseen tämän kilpailun jälkeen liittyi kummallisuuksia. Hän ryhtyi virtsaamaan hankeen saatuaan kutsun testiin ja ryhtyi sen jälkeen tankkaamaan voidakseen antaa näytteen. Tämä herätti epäilyksiä. Hänen todettiin

käyttäneen tiettyä hormonia, minkä vuoksi hänen suorituksensa hylättiin. Hänen todettiin syyllistyneen aikaisemmissa testauksissa kisojen aikana doping-rikkeisiin.

Mühlegg sai pitää kisoissa voittamansa kaksi kultamitalia. Norjan olympiakomitea vaati CAS:ssa nostamassaan kanteessa, että Mühleggin kaikki suoritukset olympiakisojen aikana hylätään ja että hän näin menettää kaikki kisoissa voittamansa mitalit. CAS:n joulukuussa 2003 tekemän ratkaisun 2002/0/372 myötä kanne hyväksyttiin. Ratkaisu oli tietyllä tavalla yllättävä. Ei ollut totuttu siihen, että epäurheilijamaisuus doping-asioissa voisi johtaa kilpailukieltoon ja kaikkien kisojen aikaisten suoritusten hylkäämiseen, siis myös niiden, jotka olivat tapahtuneet ennen kyseistä episodtia. Muistissa oli se, että Virpi Kuitunen sai vuotta aikaisemmin pitää naisten takaa-ajon kultamitalin, vaikka hän oli jäänyt myöhemmin kisojen aikana kiinni dopingista.⁹

Mühleggin tapaus antoi yleisölle viestin tiukentuneesta asenteesta dopingrikkomuksiin. Se osoittaa myös sen, että Lahden kisojen jälkeenkin huippuhiihtäjät olivat valmiita ottamaan riskejä dopingin käytöstä. Ratkaisu oli sillä tavoin ilmaa puhdistava, että KOK hävisi jutun välimiesoikeudessa, jolla on asettamistapansa puolesta ollut siihen verrattain vahva kytkös.

Oikeudellisesti oli kysymys siitä, että fair playlle annettiin varsin itsenäinen ratkaisuperuste. CAS tukeutui ratkaisussaan Kansainvälisen Olympiakomitean peruskirjan (Olympic Charter) 25 kohtaan, joka koskee KOK:n eettistä komissiota, sen toimenpiteitä ja sanktioita. KOK esitti CAS:ssa, ettei moraalista paheksunnasta voida tehdä oikeudellisia päätelmiä. Tällaisessa päättelyssä onkin syytä varovaisuuteen. Vertailukohtana Suomesta voidaan esittää petanqueta koskeva urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisu 1/1998. Siinä katsottiin, ettei ilmoitettua karsintakilpailua voitu ottaa huomioon, kun eräs joukkue oli ilmoittautunut kilpailuun muita harhaanjohtavalla tavalla ja syyllistynyt näin epäurheilijamaisuuteen.¹⁰

Urheilun oikeudellistuminen tuli Salt Lake Cityn kisoissa esiin, että kultamitalin kohtalo oli myös kahdessa muussa tapauk-

⁹ Ks. Heikki Halila, Oikeudellistuva urheilu (2006) s. 72. Kuitunen ei ollut syyllistynyt muuhun huijaukseen kuin dopingaineiden käyttämiseen. Tässä oli ero Mühleggin tapaukseen.

¹⁰ Ks. Heikki Halila, Oikeudellistuva urheilu (2006) s. 132.

nessa oikeudellisen arvioinnin kohteena. Taitoluistelussa jaettiin toinen kultamitali KOK:n päätöksellä. Tällaista ei liene ennen nähty olympiakisoissa, ja tilanne olikin urheilun sääntöjen noudattamisen kannalta omituinen, vaikka itse ratkaisu saattoi olla urheilullisesti perusteltu. Asia tuli vireille CAS:ssa, joka antoi turvaamistoimimääräyksen vastaista todistelua varten, mutta kun KOK ratkaisi itse asian, pääasiakäsittely raukesi CAS:ssa.

CAS otti myös tutkittavakseen korealaisen kaukalopikaluistelijan valituksen suorituksensa hylkäämisestä. Se kuitenkin hylkäsi valituksen, kun näyttöä ei ollut siitä, että palkintotuomareiden toimintaan olisi vaikutettu lahjonnalla tai muualla epäasiallisella toiminnalla.¹¹

Salt Lake Cityn olympiakisat osoittivat, että dopingsääntelyssä on selvitettävää vyyhtiä epäurheilijamaisuuden, testaustulosten ja kilpailusuoritusten diskvalifioinnin saumakohdissa. Tämä antoi osaltaan vauhtia WADC:n rakenteluun.

2.7. KOK:n lahjusskandaali vuonna 2002

Kilpailu olympiakisojen järjestämisoikeudesta voi olla varsin kovaa. Siksi ei ole ihmeteltävää, että toisinaan on esitetty väitteitä epäasianmukaisesta vaikuttamisesta olympiakomitean jäseniin. Olympiakomitean jäsenillä on sanottu olleen yhteyksiä ja liikesuhteita hakukomitean jäseniin ja myös lahjusten antamisesta on ollut puhetta. Se haku, joka johti vuoden 2002 talvikisojen myöntämiseen Salt Lake Citylle, johti muun muassa olympiakomitean suomalaisjäsenen Pirjo Häggmanin eroon. Samalla uusittiin hakumenettelyä. Hakukomitean mahdollisuuksia esitellä hakemusta ja pitää yhteyksiä olympiakomitean jäseniin rajoitettiin. Skandaalilla oli näin tässäkin vaikutuksia itsesääntelynormistoon.

Olympiakisojen hakeminen ei ole ainoa tilanne, jossa arvokilpailujen hakemiseen on liittynyt syytöksiä epäasianmukaisesta vaikuttamisesta. Sellaisista puhuttiin muun muassa, kun vuoden 2006 jalkapallon maailmanmestaruuskisat menivät Etelä-Afrikan

¹¹ Ks. ratkaisuiista Olli Rauste, Välimiehenä Salt Lake Cityn talviolympialaisissa, Urheilu ja oikeus 2002 s. 60.

asemesta Saksaan. Meillä on taas tullut esiin se, voiko arvokilpailuja hakevan seuran edustaja osallistua lajiliitossa asiaa koskevaan päätöksentekoon. Urheilun oikeusturvalautakunta on vastannut tähän myönteisesti.¹² Suomalaisissa lajiliitoissa ei ole koettu olevan tarvetta asettaa (itsesääntely)normeja hakumenettelyä varten. Näin on ehkä ollutkin paikallaan toimia. Se on kuitenkin syytä todeta, että hakijaseuran jäsen voi jäädä itsensä päätöksenteosta, vaikkei häntä esteellisenä pidetäkään. Jos päätöksenteossa on mukana vain joidenkin hakijaseurojen edustajia, voi olla syytä pyrkiä tietoisesti siihen, että tasapuolisuus toteutuu presentaatiossa. Tämä voi toteutua esimerkiksi niin, että kaikille hakijoille varataan tilaisuus esitellä hakemustaan siinä kokouksessa, jossa asiasta päätetään.

2.8. Tour de Francen skandaalit

Kilpapyöräilyn Tour de France on luultavasti merkittävin vuosittain toistuva urheilutapahtuma maailmassa. Siihen on liittynyt vuodesta 1998 alkaen skandaaleja, jotka ovat olennaisesti mustanneet lajin mainetta. Vuonna 1998 sattui Festina-skandaali, joka perustui tullin tekemiin lääkeainelöytöihin. Operaatio Puerto sattui vuonna 2006. Siinä oli kyse niiden urheilijoiden tunnistaminen koodinimien ja verinäytteiden perusteella, joille oli kehitelty ja valmistettu mittatilauksena doping-aineita. Näiden kahden dopingskandaalin vaikutusta voidaan luonnehtia siten, että kyseisiltä vuosilta muistetaan paremmin hävinneet kuin kilpailujen voittajat. Monet kilpailijat vetäytyivät vapaaehtoisesti tai heidän tallinsa veti heidät pois jopa johtoasemasta. Dramaattisiin jälkiseuraamuksiin kuului itsemurhia ja tunnustuksia doping-aineiden käytöstä.¹³

Tour de Francen skandaalien oikeudellisessa ulottuvuudessa on kysymys muun muassa siitä, miten talleja voidaan sulkea pois kilpailuista. Kun urheilija ei voi osallistua kilpailuun muuten kuin tallin kautta, tallin sulkeminen pois kilpailusta tai sen vapaaehtoinen

¹² Ks. Heikki Halila, Oikeudellistuva urheilu (2006) s. 324-330.

¹³ Ks. Tour de Francen dopingskandaaleista Sami Teräväisen Helsingin yliopiston oikeustieteelliseen tiedekuntaan tekemää tutkielmaa ”Kurinpito ja kontrolli huippu-urheilun dopingasiassa – esimerkkinä Tour de France ja ammattipyöräilyn dopingtapaukset” (2010).

vetäytyminen koskee myös rehellisiä urheilijoita. Oikeudelliselta kannalta on olennaista se, kenellä on oikeus sulkea talli ulos.

Lähtökohtana on urheilutoiminnassa se, että kilpailunjärjestäjä voi ottaa kilpailuun mukaan ne, joita ei ole asetettu kansainväliseen tai kansalliseen kilpailukieltoon. Kilpailunjärjestäjä voi asettaa myös omia rajoituksiaan kuten tulosrajoja. Jos kilpailu sisällytetään kansainvälisen liiton järjestämiin kilpailuihin kuten yleisurheilussa kultaiseen liigaan, osanottoa koskevat vaatimukset määrää tai voi määrätä kansainvälinen lajiliitto. Kansainvälinen pyöräilyliitto onkin ottanut muun muassa Tour de Francen kilpailuohjelmaansa niin sanottuna klassikkokilpailuna. Tämä ilmentää yleistä linjausta: skandaalin myötä keskustaso pyrkii yleensä tiivistämään otetaan, kun kysytään, eikö liitto tee mitään. Tällä on merkitystä siinä, voiko kilpailunjärjestäjä rajoittaa osanottoa dopingepäilyjen vuoksi. Kysymys voidaan esittää myös niin, voidaanko kurinpito ulkoistaa. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että joukkueurheilussa järjestöllisten kurinpitotoimien määrääminen liigapelaajille tapahtuu osaksi lajiliitossa ja osaksi liigassa.

Tour de Francen erityispiirteisiin kuului urheilijoiden pyrkimys sitoutua vapaaehtoisesti dopingista johtuviin seuraamuksiin. Sopimusvapauden perusteella tällainen on sinänsä mahdollista. Jos sitoumusta ei täytetä, herää kuitenkin se kysymys, kuka voi ryhtyä toimiin asiassa, jossa kansallinen tai kansainvälinen liitto taikka kilpailunjärjestäjä ei ole osallisena.

Tour de Francen skandaalin erityispiirteisiin on kuulunut viranomaisten ja tuomioistuimien vahva rooli. Ero Lahden maailmanmestaruuskilpailujen tapahtumiin on tässä varsin huomattava. Viranomais- ja tuomioistuintoimet riippuvat siitä, millainen dopingiin sekaantuminen on rikoslaissa kielletty tai voi johtaa hallinnollisiin sanktioihin. Tour de France on tältä osin kiintoisa, kun se kulkee muuallakin kuin Ranskassa. Tapaus Puerto osoitti laissa olevan aukkoja ja epäselvyyksiä. Juttu on avattu kolme kertaa. Erikoista on ollut myös se, että tuomioistuin on kieltänyt Espanjassa Puerto-materiaalin käyttämisen urheilun sisällä ennen lainvoimaisen ratkaisun saamista. Meillä ei tällaista määräystä ole annettu eikä voidakaan antaa. Tämä kertoo kansallisten oikeusjärjestysten eroista.

Tour de France on Ranskassa kansallinen instituutio. Siksi ei ole outoa, että myös Ranskan presidentti puuttui siihen voimakkaasti urheilun autonomiaan kuitenkin puuttumatta. Skandaalin vaikutukset ovat näkyneet myös siinä, että urheilulajien on yhä vaikeampaa pysyä WADA:n ulkopuolella. Tapaukset ovat antaneet myös virikkeitä siihen, missä määrin antidopingtoimintaa pidetään yhtäältä urheilun autonomiaan kuuluvana yksityisoikeudellisena ja toisaalta julkiseen hallintotehtävään kuuluvana julkisoikeudellisena toimintona. Aineksia on niin ikään tullut siihen, missä määrin dopingiin tulee puuttua rikoslailla.

2.9. Tapaukset Kenteris ja Thanou vuonna 2004

Ennen vuoden 2004 Ateenan olympiakisoja tunnetut kreikkalaiset pikajuoksijat Konstantinos Kenteris ja Ekaterina Thanou olivat kilpailleet vain vähän eikä heitä ollut päästy testaamaan siinä määrin kuin monia muita huipputasoisen yleisurheilijoita. Heidän tavoittamisensa doping-testiin ei ottanut onnistuakseen, ja ilmeni, että he olivat onnistuneet välttämään kilpailujen ulkopuolisen testauksen kolme kertaa ajanjaksolla 27.6. – 12.8.2004. Kenteris ja Thanou eivät saapuneet dopingtestiin 12.8.2004 eli juuri olympiakisojen alla. He ilmoittivat joutuneensa skootterillaan Ateenassa liikenneonnettomuuteen, minkä vuoksi he olivat useita päiviä sairaalassa testaajien tavoittamattomissa. Asiasta nousi valtava kohu, eivätkä Kenteris ja Thanou osallistuneet olympiakisoihin. Tunnusomaista nykyaikaiselle tiedonvälitykselle ja yleisön kiinnostukselle on se, että Kenteristä ei muisteta niinkään vuoden 2000 olympivoitosta vaan vuoden 2004 surkuhupaisasta dopingpakoilusta.

IAAF asetti Kenteriksen ja Thanoun kahden vuoden kilpailukieltoon ajalle 22.12.2004 – 22.12.2006 dopingtestiin saapumatta jäämisen ja olinpaikkatietojen ilmoittamatta jättämisen vuoksi. Kreikan lajiliitto vapautti kuitenkin molemmat dopingseuraamuksista. IAAF vei asian CAS:n ratkaistavaksi. Molemmat juoksijat ilmoittivat hyväksyvänsä IAAF:n antaman seuraamuksen juuri ennen CAS:n käsittelyä alkamista. CAS:n käsittely pääsi näin raukeamaan, ja itse jupakan oikeudellisille vaiheille tuli päätepiste.

Kenteriksen ja Thanoun tapaus herätti runsaasti huomiota, minkä vuoksi ei ole yllättävää, että se nousi Aftonbladetin listalle. Oikeudellisesti olivat kuitenkin vielä kiinnostavampia samoista kisoista kiekonheiton unkarilaisen kultamitalimiehen Robert Fazekasin dopingmanipulointiin viittaava kieltäytyminen viemästä dopingtestiä loppuun sekä moukarinheiton niin ikään Unkarista olevan kultamitalimiehen Adrian Annuksen muunlainen dopingtestin pakoilu. CAS vahvisti kummankin kilpailukiellon ja siten myös kultamitalin menetyksen. Fazekasilla ei katsottu olleen syytä olla viemättä vaaditulla tavalla testiä loppuun paikallisessa sairaalassa. Hänellä epäiltiin olevan välineitä antaa näytteeksi toisen henkilön virtsaa. Tästä ei ollut riittävä näyttöä, mutta sitä ei tarvittu, kun testiä ei ollut viety loppuun. Olennaista oli, ettei urheilija voinut vedota huonovointisuuteensa eikä hän saanut antaa näyttettä ilman ulkopuolisen läsnäoloa. Annuksen tapauksessa CAS katsoi KOK:n täyttäneen todistustaakkansa osoittamalla riittävän näytön syyllistymisestä muunlaiseen dopingpakoiluun.¹⁴

Ateenan olympiakisoihin liittyneet tapaukset ovat silläkin tavoin kiinnostavia, että neljä huipputasoista urheilijaa määrättiin kilpailukieltoon ilman, että kukaan heistä oli antanut positiivista dopingnäytettä. Antidopingsäännöt ovat kehittyneet. Ne läpäisivät CAS:n testin Annuksen ja Fazekasin tapauksessa. Kenteris ja Thanou ilmeisesti tulivat vakuuttuneiksi siitä, että näin olisi käynyt myös heidän tapauksessaan. Takana näyttää olevan se aika, jolloin uskotaan urheilijoiden mielikuvituksellisia tarinoita dopingasioissa, eikä kurinpitoseuraamuksen määränneelle järjestölle aseteta ylitsekäymätöntä todistustaakkaa urheilijan syyllistymisestä dopingsääntöjen rikkomiseen.

Antidopingsääntöjen soveltaminen olinpaikkatietojen osalta on paitsi oikeudellinen myös itse urheilutoimintaa koskeva ongelma. Tämä tuli Suomessa esiin ennen Torinon talvikisojen valintaa vuonna 2006. Julkisuudessa nousi kohu Kaisa Variksen valitsematta jättämisestä kisajoukkueeseen. Vasta myöhemmin ilmeni, että valitsematta jättämiseen saattoivat vaikuttaa epäselvyydet

¹⁴ Ks. Ateenan olympiakisojen kolmesta yleisurheilun dopingtapauksesta Sampsa Marttilan Helsingin yliopiston oikeustieteelliseen tiedekuntaan tekemää tutkielmaa ”Todistelu epäsuoraan näyttöön perustuvissa dopingrikkomuksissa” (2007) s. 40-46.

olinpaikkailmoituksissa. Oikeudellisia ongelmia tapaukseen ei sinänsä liittynyt. Kysymys oli kuitenkin siitä, missä vaiheessa tietoja dopingepäselvyyksistä voidaan antaa julkisuuteen. Kaisa Variksen ampumahiihtäjänä saama toimintakielto ja sen kumoaminen osoittavat, että dopingasioissa on sääntöjen tarkalla soveltamisella yhä suuri merkitys.¹⁵

2.10. Caster Semenyan sukupuolen määrittäminen yleisurheilun MM-kisoissa vuonna 2009

Nuori, vasta 18-vuotias eteläafrikkalainen juoksija Caster Semenya voitti vuonna 2009 ylivoimaisesti yleisurheilun maailmanmestaruuskisoissa Berliinissä 800 metrin juoksun. Hänen sukupuolestaan esitettiin arvailuja, ja IAAF asetti hänet testiin. Tämä on aiheuttanut laajan kohun urheilupiireissä ja mediassa.

Testitulosten saaminen Semenyasta on kestänyt kuukausia. On epäilty, että Semenya on intersukupuolinen. Hänen testosteroniarvojensa on sanottu olevan kolminkertaiset naisten tavanomaisiin arvoihin nähden. Semenyan manageri Jukka Härkönen on sanonut, että tämä on läpäissyt sukupuolitestin nuorten kansainyhteisön kisoissa vuonna 2008. Nämä tiedot ovat kuitenkin hataria. Oikeudellisesti on olennaista se, miten urheilijan sukupuoli määritetään. KOK:n määräyksissä on määrittämiä siitä, miten sukupuolta vaihtanut voi osallistua olympiakisoihin. Sukupuolen määrittämiskriteerejä ei sen sijaan KOK:lla näytä olevan.¹⁶ Vertailun vuoksi voidaan viitata myös oikeudellisia ulottuvuuksia sisältävään keskusteluun siitä, saako nainen osallistua urheilussa miesten lajeihin.

Sukupuolen määrittämisasiat on tietenkin luonteeltaan lääketieteellinen. Merkittävin ongelma näyttää olevan siinä, miten suhtaudutaan intersukupuolisiin henkilöihin. Saatetaan kysyä, onko urheilijaa suojaavana ihmisoikeutena pidettävä sitä, että jokaisen on voitava osallistua urheilukilpailuihin taitojensa mukaisella tasolla. Sukupuolen määrittäminen voi tuntua myös yksityisyyden loukkaamiselta niin kuin dopingtestin ottaminenkin. Tässä niin

¹⁵ Ks. Olli Rauste, Tapaus Kaisa Varis – mitä meidän tulisi oppia? Urheilu ja oikeus 2009 s. 24-44.

¹⁶ Ks. Alexandre Miguel Mestre, The Law of the Olympic Games (2009) s. 83-84.

kuin monessa muussakin asiassa voi myös tulla esiin kansallisten ja kansainvälisten lajiliittojen välinen konflikti.

Toistaiseksi viimeinen vaihe jupakassa on se, että IAAF on antanut 6.7.2010 tiedotteen, jonka mukaan Semenya saa oikeuden palata heti kilparadoille. Tiedotteessa ei ole kerrottu sitä, mihin päätös on perustunut. Tiedossa kuitenkin on, että urheilijan lakimiehet ovat käyneet keskusteluja IAAF:n lääkäriryhmän kanssa. Tarkemman informaation puuttuminen jättää näin monia oikeudellisia kysymyksiä avoimiksi.

3. PÄÄTELMIÄ

Luotaessa katsaus kuluvan vuosisadan ensimmäisen vuosikymmenen urheiluskandaaleihin saattaa syntyä se vaikutelma, ettei urheilussa ole ollut koskaan aikaisemmin näin rajuja kohutapauksia. Sen selvittäminen, onko todella näin asian laita, vaatisi kuitenkin tarkempaa syventymistä. Urheilussa on aina ollut myös nurja puolensa, mutta ennen meidän aikaamme siinä ei koettu olevan sellaista oikeudellista ulottuvuutta kuin nykyisin.

Urheiluskandaalit ovat luonteeltaan sellaisia, ettei niitä välttämättä tunnisteta tai tiedosteta omana aikanaan. Niinpä voidaan ajatella, että kulunut vuosikymmen oli erityinen dopingskandaalien vuosikymmen. Ehkä näin onkin. Näin lausuttaessa on kuitenkin muistutettava siitä, että viime vuosisadalla elettiin pitkään dopingista vapaan urheilun illuusion varassa, kun arvokilpailuissa ei sattunut dopingkäryjä. Dopingin käyttö saattoi kuitenkin olla systemaattista, eikä siihen suhtauduttu niin kuin nykyisin.

Kuluvan vuosisadan näkökulmasta voidaan skandaalina pitää sitä, miten nyreästi naisten urheiluun suhtauduttiin olympialiikkeessä viime vuosisadan alussa ja kauan sen jälkeenkin. Merkille pantavaa on sekin, ettei urheilijan oikeutta omaan nimeen ja kuvaan aikanaan suojattu mitenkään. Urheilija voitiin niin ikään asettaa kilpailukieltoon häntä itseään kuulematta varsin pienistäkin rikkeistä.

Aftonbladetin luettelossa on puolet doping-juttuja. Tämä kertoo paljon urheilun julkisuuskuvasta. Toiselta puolen voidaan kiinnittää huomiota siihen, millaisia skandaaleja listalla ei ole. Kun

amatööri-ihanteesta on luovuttu urheilussa, ei ammattilaiseksi julistamisskandaaleja tai keskustelua sala-ammattilaisuudesta enää ole. Poliittiset skandaalit ovat niin ikään vähentyneet olennaisesti. Niinpä ei olympiakisojen ulkopuolelle ole jätetty valtioita poliittisista syistä eikä olympiakisoja ole boikotoitu vuoden 1988 jälkeen.

Edellä esitetyistä skandaaleista on osassa selvä oikeudellinen ulottuvuus, osassa ei. Skandaalit ovat voineet kalvaa urheilua pitkäänkin mutta niillä on myös voinut lopulta olla urheilua puhdistava vaikutus. Tämä on näkynyt myös oikeudellisella alueella sääntöjen kehittämisenä, tuomioistuinratkaisujen uusina linjauksina sekä urheiluoikeuden doktriinin kehittymisenä. Usein skandaali on tuonut pöytään kokonaan uuden ongelmatilanteen, johon kaivataan pikaista ratkaisua. Myrskyn silmään joutuneet järjestöt niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla kokevatkin joutuvansa tekemään äkkiliikkeitä, jotka voivat osoittautua oikeudellisesti hätiköidyiksi. Jos mitään ei tehdä, urheilun kansanliike ja sen itesesäntelykoneisto voi ainakin väliaikaisesti joutua uhanalaiseksi, kun ulkopuoliset ryhtyvät toimiin järjestöjen sijasta.

URHEILUN VEROVAPAUDEN TULEVAISUUDEN UHAT

Petri Heikkinen

YLEISTÄ

Liikuntajärjestöjen toiminta on peruslähtökohdiltaan aatteellista. On sitten kyse yksittäisestä urheiluseurasta tai urheilulajin lajiliitosta tai sen alueyksiköstä, on toiminta syntynyt yhdistyksen perustajien yhteisestä tavoitteesta. Ensisijaisena tavoitteena ei ole taloudellisen edun hankkiminen perustajille, vaan lajin edistäminen paikallisesti tai valtakunnallisesti. Liikuntajärjestöjen toiminnan voidaan katsoa hyödyttävän yleisesti toiminnassa mukana olevia jäseniä, vapaaehtoisia sekä lajin harrastajia.

Yleishyödyllisyyteen käsitteenä liitetään muun muassa yhteisvastuullisuus, autonomisuus, aatteellisuus, toiminnan perustuminen yhteisön sääntöjen tarkoituksenaan sekä toiminnan ei-voittoa tavoitteleva luonne. Verotuksessa yleishyödyllisyys terminä liittyy yhteisön verovapauteen.

Toiminnan voittoa tavoittelematon luonne ei tarkoita sitä, että liikuntajärjestön tarvitsisi tehdä nollatulosta. Taloudellisilla puskuilla voidaan turvata toiminnan jatkuvuus laihempina vuosina. Erona voittoa tavoittelevaan elinkeinotoimintaan on se, että liikuntajärjestössä vuosittaiset voitot käytetään ennemmin tai myöhemmin toiminnan kehittämiseen eikä niitä jaeta toiminnassa mukana oleville henkilökohtaiseen käyttöön.

Yleishyödyllisiä yhteisöjä koskevat tuloverolain säännökset on säädetty 70-luvulla. Säättämisaikakohdasta tähän päivään ympäröivä maailma on muuttunut monella tavalla. Toimintaympäristön muutoksista johtuvat vaatimukset, kuten eri toimijoiden välinen kilpailuneutraliteetti ja valtiontukisäännökset, tuovat painetta myös liikuntajärjestöjen toimintaan. Toiminta, jota vielä eilen pidettiin itsestään selvästi yleishyödyllisenä, voidaan tänään katsoa elinkeinotoiminnaksi.

Tosiasiassa yksittäisen perusseuran ja lajiliitonkin päivittäinen tekeminen tapahtuu samalla aatteellisuudella ja arvopohjalla kuin 40 vuotta sitten. Urheilun ammattilaistuminen ja kaupallistuminen hämärtää helposti sen tosiasian, että valtaosa liikuntajärjestöistä toimii edelleen yleiseksi hyväksi voittoa tavoittelematta.

Tässä artikkelissa keskitytään yleishyödyllisenä yhdistyksenä toimivien liikuntajärjestöjen (urheiluseurat, lajiliitot, piirit ym.) toiminnastaan saamien tulojen verotuksen nykytilaan ja niihin liittyviin mahdollisiin tulevaisuuden uhkiin.

1. TULOVEROTUS

1.1 Yleishyödyllisyys

Yhdistys on yleishyödyllinen tuloverolain (1992/1535) 22 §:n 1 momentin nojalla jos se täyttää seuraavat ehdot:

1. se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä,
2. sen toiminta ei kohdistu vain rajattuun henkilöpiiriin,
3. se ei tuota toiminnallaan siihen osalliselle taloudellista etua osinkona, voitto-osuutena taikka kohtuullista suurempana palkkana tai muuna hyvityksenä.

Tuloverolain 22 §:n 2 momentissa on esimerkinomainen lista sellaisista yhteisöistä, joita voidaan pitää yleishyödyllisinä, mikäli ne täyttävät 1 momentin ehdot. Listan mukaan myös urheiluseura on yleishyödyllinen yhteisö.

Yhdistyksen yleishyödyllisyys verotuksessa tarkoittaa sitä, että se on verovelvollinen tuloverotuksessa vain elinkeinotulosta ja kiinteistötulosta, jos kiinteistöä ei käytetä yleiseen tai yleishyödylliseen tarkoitukseen. Pelkkä kirjaus yleishyödyllisyydestä yhdistyksen sääntöihin ei riitä, vaan sen tosiasiallisen toiminnan pitää myös olla yleishyödyllistä. Yleishyödyllisyysratkaisu on verovuosi-kohtainen ja koskee sitä verovuotta, jonka verotuksen toimittamisesta kulloinkin on kyse.

Korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännössä seuraavassa tapauksessa yhdistyksen katsottiin täyttävän yleishyödyllisyyden kriteerit:

KHO 1980 II 506

Yhdistys toimi raviurheilun ja hevosjalostuksen edistämiseksi järjestämällä ravikilpailuja, joissa kilpailijoille maksettiin rahapalkintoja ja joiden yhteydessä toimeenpantiin vedonlyöntiä siitä voimassa olleiden säännösten mukaisesti. Toiminnasta saadun huomattavan voiton yhdistys sijoitti ravirataa rakentavaan yhtiöön. Koska yhdistyksen toiminta ei kohdistunut vain rajoitettuihin henkilöpiireihin eikä se tuottanut toiminnallaan siihen osallisille TVL 13 §:n 2 momentissa tarkoitettua yleishyödyllisyyden esteenä olevaa taloudellista etua, yhdistystä pidettiin yleishyödyllisenä yhteisönä, joka TVL 13 §:n 1 momentin mukaan oli verovelvollinen vain liikutulostaan ja kunnallisverotuksessa lisäksi muuhun kuin yleiseen tai yleishyödylliseen tarkoitukseen käytetyn kiinteistön tai kiinteistön osan tulosta. Yhdistyksen liikutulona ei ollut TVL 13 §:n 3 momentin mukaan pidettävä yhdistyksen ravikilpailuista ja niiden yhteydessä toimeenpannusta vedonlyönnistä saamaa tuloa. Äänestys 5-2. Verovuosi 1975.

Yleishyödyllisten yhteisöjen arvonlisäverovelvollisuus on sidoksissa tuloverotukseen. Yleishyödyllinen yhteisö on pääsääntöisesti arvonlisäverovelvollinen vain sellaisesta toiminnasta, josta saatu tulo katsotaan tuloverotuksessa elinkeinotuloksi.

1.2 Elinkeinotulo

Elinkeinotulo syntyy elinkeinotoiminnalla. Elinkeinotoimintaa ei ole määritelty verolainsäädännössä. Oikeus- ja verotuskäytännössä elinkeinotoiminnalla tarkoitetaan yleensä ansiotarkoituksessa tapahtuvaa, jatkuvaa, laajaan tai laajahkoon asiakaskuntaan kohdistettua itsenäistä toimintaa, jossa on mukana yrittäjäriski ja jota harjoitetaan kilpailuolosuhteissa.

Yleishyödyllisten yhteisöjen eräät varainhankinnan muodot eivät ole tuloverolain 23 §:n 3 momentin nojalla kuitenkaan elinkeinotuloa. Yleishyödyllisten yhteisöjen elinkeinotulona ei pidetä:

1. yhteisön toimintansa rahoittamiseksi järjestämistä arpajaisista, myyjäisistä, urheilukilpailuista, tanssi- ja muista huvitilaisuuksista, tavarankeräyksestä ja muusta niihin verrattavasta toiminnasta eikä edellä mainittujen tilaisuuksien yhteydessä harjoitetusta tarjoilu-, myynti- ja muusta sellaisesta toiminnasta saatua tuloa;
2. jäsenlehdistä ja muista yhteisön toimintaa välittömästi palvelevista julkaisuista saatua tuloa;
3. adressien, merkkien, korttien, viirien tai muiden sellaisten hyödykkeiden myynnin muodossa suoritetusta varojenkeräyksestä saatua tuloa;
4. sairaaloissa, vajaamielilaitoksissa, rangaistus- tai työlaitoksissa, vanhainkodeissa, invalidihuoltolaitoksissa tai muissa sellaisissa huoltolaitoksissa ja huoltoloissa hoito-, askartelu- tai opetustarkoituksessa valmistettujen tuotteiden myynnistä tai tällaisessa tarkoituksessa suoritetuista palveluksista saatua tuloa;
5. bingopelin pitämisestä saatua tuloa.

Yleishyödyllinen yhteisö on siis verovelvollinen elinkeinotoiminnasta saamastaan elinkeinotulosta. Rajanveto yleishyödyllisen toiminnan ja elinkeinotoiminnan välillä tehdään tapauskohtaisesti ja kokonaisharkinnalla.

Seuraavassa tapauksessa yleishyödyllisen yhdistyksen saama tulo, joka kertyi sen järjestämästä kilpailusta, katsottiin verovapaaksi.

KHO 1981 II 502

Ampumahiihdon MM-esikisat 14.–16.3.1980 ja MM-kisat 10.–15.2.1981 järjestäneet yleishyödylliset yhdistykset olivat myyneet kisojen kilpailupaikoilta mainostilaa ajaksi 1.12.1979–30.3.1980 ja 1.12.1980–30.3.1981. Mainostuloja arvioitiin kertyvän n. 1 miljoona mk, mistä yhdistykset joutuivat maksamaan asianomaiselle kaupungille korvauksen mainostilojen saamisesta hiihtokeskuksessa. Siihen nähden, että tulo saatiin lähinnä yhdistysten järjestämien urheilukilpailuiden ajaksi kilpailupaikoille järjestetyn mainostilan myynnillä, yhdistyksiä ei ollut verotettava mainostilojen vuokraamisesta saamastaan tulosta. Ennakkotieto. Verovuosi 1980–1981.

Verohallinto kiinnittää arviossaan huomiota muun muassa seuraaviin seikkoihin:

- mikä on vieraan pääoman osuus toiminnassa
- toimintaan palkatun henkilökunnan määrä
- toiminnan ansiotarkoitus/voiton tavoittelu
- toiminnan laajuus/suuri liikevaihto
- toiminnan jatkuvuus/säännöllinen toistuvuus
- käyvän markkinahinnan käyttäminen
- toimiminen kilpailuolosuhteissa
- toiminnan kohdistaminen tavanomaisiin kauppatavaroihin tai suoritteisiin.

Vähäinen elinkeinotoiminta ei automaattisesti johda koko yleishyödyllisen yhteisön yleishyödyllisyysstatuksen menettämiseen. Samoin, jos elinkeinotoiminta liittyy kiinteästi yleishyödyllisen tarkoituksen toteuttamiseen, ei yleishyödyllisyysstatusta ole menetetty. Osa yhteisön tuloista voi siis olla elinkeinotoiminnasta saatavaa ja siten verotuksen kohteena ilman, että elinkeinotoiminta veisi muut tulolähteet verotuksen piiriin.

Neljännesvuosisadan takaisessa KHO:n ratkaisussa muun muassa ansiotarkoituksen puuttuminen riitti pitämään yhteisön yleishyödyllisenä:

KHO 1984 II 507

Yleishyödyllinen yhteisö järjesti tarkoituksensa toteuttamiseksi jäsenilleen ja soveliaille ulkopuolisille judo- ja itsepuolustusopetusta ja kilpailuja. Yhdistyksen kurssitoiminta käsittelee vasta-alkajille tarkoitettuja perus- ja alkeiskursseja, pitämällä edistyneille tarkoitettuja kurssit ja leirit, valmennusryhmien ohjelmat sekä eritasoisia vyökokeita. Kurssit kestivät noin kolme kuukautta ja kurssimaksut olivat: aikidokurssilta 180 mk/henkilö, judokurssilta 180 mk/henkilö sekä karatekurssilta 200 mk/henkilö. Kurssitoiminnan tuotot olivat 69 800 mk ja siihen kohdistuvat erittelyjen mukaiset kulut 18 000 mk. Kursseille osanotto ei edellyttänyt yhdistyksen jäsenmaksun suorittamista, mutta kurssin suorittamisen jälkeen osanottajat saattoivat anoa yhdistyksen jäsenyyttä. KHO katsoi, että kurssimaksujen kerääminen oli tapahtunut yhdistyksen toiminnan toteuttamiseksi ilman ansiotarkoitusta, minkä vuoksi niitä ei ollut pidettävä yhdistyksen veronalaisena liiketulona. Äänestys 3-2.

1.3 Veronhuojennus

Tuloverolain 23 §:n 3 momentissa mainittujen varainhankintakeinojen lisäksi toinen helpotus yleishyödyllisten yhteisöjen verotukseen on veronhuojennus.

Laki eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista (1976/680) eli veronhuojennuslaki mahdollistaa viranomaisille yhteiskunnallisesti merkittävää toimintaa harjoittavien yleishyödyllisten yhteisöjen elinkeinotulon vapauttamisen verosta osittain tai kokonaan. Veronhuojennus voidaan myöntää vain silloin, kun veronhuojennusta voidaan pitää perusteltuna yhteisön toiminnan yhteiskunnalle tuottamaan etuun nähden.

Huojennusta harkittaessa on otettava huomioon missä määrin yhteisön varoja käytetään yhteiskunnan kannalta tärkeään yleishyödylliseen toimintaan ja mikä vaikutus huojennuksella on kilpailuun. Elinkeino toiminnan tulo voidaan huojentaa, jos huojennus ei aiheuta vähäistä suurempaa haittaa vastaavaa elinkeino toimintaa harjoittavalle. Huojennus voidaan myöntää enintään viideksi vuodeksi. Arvonlisäveroa ei ole mahdollista huojentaa.

Veronhuojennuksia on annettu vuosina 2007-2008 420 kpl. Keskimääräinen huojennetun elinkeinoveron määrä on ollut 7.900 euroa ja huojennuksen hakijat ovat useimmiten olleet urheiluseuroja tai sosiaalialalla toimivia yhteisöjä.

1.4 Talkootyö

Urheiluseurojen perinteinen talkootyö jää lähtökohtaisesti verotuksen ulkopuolelle. Jos talkootyö kuitenkin täyttää elinkeinotoiminnan kriteerit, on yhdistyksen siitä saama tulo verotettavaa elinkeinotulona. Silloin kun työ ei kohdistu yhdistyksen hyväksi, vaan työn tekijän henkilökohtaiseen käyttöön, on kyse palkasta.

Seuraavat korkeimman hallinto-oikeuden ennakkoratkaisut osoittavat miten talkootyön verotuksen osalta voidaan päätyä vastakkaisiin lopputuloksiin:

KHO 1997:2

Yleishyödyllisenä yhteisönä pidettävä urheiluseura oli tehnyt sopimuksen yritystenviikkomainosten jakelusta kunnan alueella. Jakelun suorittivat yhdistyksen jäsenet talkootyönä. Mainosten jakelusta saatavat tulot, joita arveltiin kertyvän 80.000 markkaa vuodessa, käytettiin yhdistyksen junioritoiminnan tukemiseen. Mainosten jakelutoiminta tapahtui ansiotarkoituksessa ja muutenkin arvonlisäverolain 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla liiketoiminnan muodossa. Siitä saatua tuloa ei kuitenkaan toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen pidetty tuloverolaissa tarkoitettuna veronalaisena elinkeinotulona. Koska yleishyödyllinen yhteisö on arvonlisäverolain 4 §:n mukaan verovelvollinen vain, jos sen toiminnastaan saamaa tuloa pidetään tuloverolaissa tarkoitettuna veronalaisena elinkeinotulona, yhdistyksen ei ollut suoritettava harjoittamastaan jakelutoiminnasta arvonlisäveroa. Ennakkotieto ajalle 1.1.1995–31.12.1996.

KHO 2008:84

Harrastus- ja kilpaurheilua harjoittava yhdistys, joka oli yleishyödyllinen yhteisö, oli toimintansa tukemiseksi tehnyt

vuonna 2006 kaupungin kanssa sopimuksen kaupunginteaterin naulakkopalvelujen hoitamisesta vuosina 2006–2009. Yhdistys oli hoitanut noita tehtäviä vuodesta 2003 lähtien. Kun otettiin huomioon tuottojen määrä, toiminnan jatkuvuus, ulospäin suuntautuminen, ansiotarkoitus ja kilpailuneutraalisuuden vaatimukset, yhdistyksen katsottiin harjoittavan naulakkotoimintaa arvonlisäverolain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla liiketoiminnan muodossa. Toiminta ei välittömästi edistänyt yhdistyksen yleishyödyllisen tarkoituksen toteutumista, joten naulakkopalvelu oli arvonlisäverollaisena tarkoitettu verollinen palvelu. Yhdistys oli verovelvollinen siitä saamastaan elinkeinotulosta. Ennakkoratkaisu ajaksi 1.1.2007–31.12.2007.

2. ARVONLISÄVEROTUS

Arvonlisäverolain (1993/1501) mukaan arvonlisäveroa suoritetaan valtiolle muun muassa liiketoiminnan muodossa tapahtuvasta tavaran ja palvelujen myynnistä. Lain 4 §:n mukaan yleishyödyllinen yhteisö on arvonlisäverovelvollinen, jos sen harjoittamasta toiminnasta saatua tuloa pidetään tuloverolain mukaan yhteisön veronalaisena elinkeinotulona. Arvonlisäverovelvollisuus syntyy vain, jos saatu tulo on myös tuloveronalaista.

Joissain tapauksissa tuloveronalainen toiminta voi olla vapautettu arvonlisäverosta ja arvonlisäverovelvollinen toiminta olla kuitenkin vapaata tuloverosta. Jos yleishyödyllisen yhteisön kalenterivuoden liikevaihto on enintään 8.500 euroa, toiminnasta ei tarvitse maksaa arvonlisäveroa, vaikka saatu tulo olisikin tuloveronalaista elinkeinotuloa. Yleishyödyllinen yhteisö voi myös hakeutua liiketoiminnan muodossa harjoitetusta toiminnasta arvonlisäverovelvolliseksi ilman, että hakeutuminen vaikuttaa yhteisön statukseen tuloverotuksessa. Yleishyödyllinen yhteisö on arvonlisäverovelvollinen, jos se ottaa omaan käyttöön tuottamansa palvelun (tarjoilupalvelu sekä kiinteistön hallinta-, puhtaanapito-, hoito ja talous- ja hallintopalvelu). Lisäksi tietty tulo on vapautettu arvonlisäverosta arvonlisäverolain säännöksellä, vaikka tulo on tullut elinkeinotoiminnasta.

3. ENNAKKOTIETO JA LUOTTAMUKSEN-SUOJA

Verovelvollinen voi hakea tuloverotusta koskevan ennakkotiedon siitä, miten hakemuksessa tarkoitettussa asiassa verotusmenettelyssä tullaan toimimaan. Ennakkotieto sitoo veroviranomaisia enintään sille verovuodelle, joka päättyy päätöksen antamista seuraavan kalenterivuoden aikana. Ennakkotietoa on syytä hakea erityisesti silloin, jos verovelvollisella on epäily, että sen yleishyödylliseksi katsoma toiminta on liukumassa elinkeinotoiminnan puolelle.

Liikuntajärjestön on syytä jättää vuosittain veroilmoitus saadakseen tulevaisuuden varalle niin kutsuttua luottamuksensuojaa. Verotusmenettelylain (1558/1995) 26 §:n 2 momentin mukaan, jos asia on tulkinnanvarainen tai epäselvä ja jos verovelvollinen on toiminut vilpittömässä mielessä viranomaisen noudattaman käytännön tai ohjeiden mukaisesti, on asia ratkaistava tältä osin verovelvollisen eduksi, jos ei erityisistä syistä muuta johdu.

Luottamuksensuojalla on erityisesti merkitystä silloin, kun veroviranomainen muuttaa tulkintaansa ja tulkitsee aikaisemmin yleishyödylliseksi hyväksymänsä toiminnan täysin samoissa olosuhteissa elinkeinotoiminnaksi. Luottamuksensuojalla estetään takautuva puuttuminen verotuskohteluun.

4. VALTIONTUKISÄÄNNÖT

Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (SEUT) määrittelee 107 ja 108 artiklassaan valtiontukia koskevat periaatteet. Jotta tuki voidaan katsoa sopimuksen mukaiseksi valtiontueksi, edellyttää se seuraava neljän ehdon täyttymistä:

1. tuen tulee olla myönnetty julkisista varoista,
2. tuesta koituu taloudellinen hyöty, jota yritys ei olisi tavallisesti saanut liiketoiminnassaan,
3. tuen pitää olla valikoiva ja
4. tuki vaikuttaa kilpailuun ja kauppaan.

Yleensä valtiontuki on suora rahasuoritus, mutta esimerkiksi osittainen tai täydellinen verovapaus voivat olla valtiontukea. Jäsenvaltioiden viranomaiset voivat myöntää vain sellaisia yritystukia, jotka komissio on hyväksynyt.

Myös yhdistyksiin ja säätiöihin kohdistuvat verovapaudet voidaan katsoa kielletyiksi valtiontuiksi, jos ne täyttävät edellä mainitut ehdot ja jos yhdistykset ja säätiöt harjoittavat taloudellista toimintaa. Yhdistysten harjoittama voittoa tavoittelematon, eitaloudellinen toiminta on Suomessa perinteisesti katsottu jäävän valtiontukisääntelyn ulkopuolelle.

Jotta tukea voidaan myöntää, on viranomaisen noudatettava kulloinkin soveltuvaa ilmoitusmenettelyä. Jos menettelytapoja ei ole noudatettu, voidaan se periä takaisin tukea saaneilta yrityksiltä.

Niin kutsuttua de minimis -tukea voidaan myöntää keveämmällä menettelyllä. Jos tuen saajan kuluvan ja kahden aikaisemman verovuoden aikana saamien eri viranomaisten myöntämien de minimis -tukien määrä ei ylitä 200.000 euroa, ei tuesta tarvitse ilmoittaa komissiolle.

Yleishyödyllisten yhteisöjen pienimuotoiseen taloudelliseen toimintaan, jonka tavoitteena on yleishyödyllisten tavoitteiden toteuttamisen turvaaminen, voidaan soveltaa de minimis -sääntöä.

Neuvoston menettelytapa-asetuksessa (659/1999) on määritelty käsite "voimassa oleva tuki". Voimassa olevana tukena pidetään sellaista tukea, joka oli voimassa jäsenvaltiossa ennen EY:n perustamissopimusta ja jota voidaan soveltaa sopimuksen voimaantulon jälkeen. Edellytyksenä on, että tuki on ilmoitettu komissiolle jäsenvaltion liittymisen yhteydessä. Jos tuki todetaan laittomaksi, sen takaisinperintään ei kuitenkaan voi ryhtyä.

5. NYKYTILAN ARVIOINTIA

Voimassa oleva tuloverolaki on suosinut liikuntajärjestöjä suhteellisen hyvin. Niin kauan kun yhdistys on avoin ja sen toiminta pysyy perinteisessä jäsenoiminnassa ja siihen liittyvässä kilpailutoiminnassa, ei ongelmia ole juurikaan ollut. Toiminnan laajentuessa esimerkiksi palvelujen myyntiin laajemmalle asiakaskunnalle on verotus astunut kuvaan.

Takavuosien harmoninen tila on kuitenkin järkkymässä ja aikaisemmin yleishyödylliseksi katsottua toimintaa ollaan verohallinnossa siirretty elinkeinotoiminnan ja sitä kautta verotuksen piiriin. Rajanvetoa käydään paitsi yleishyödyllisen toiminnan ja elinkeinotoiminnan välillä, niin myös siitä, ovatko liikuntajärjestöt ylipäättään yleishyödyllisiä.

Lainsäädännön lisäksi verokohtelua ohjaavat verohallinnon tulkinnat ja oikeuskäytäntö. Verohallinnon tulkinnat yleishyödyllisten yhteisöjen verotuksesta ovat saaneet myös liikuntajärjestöt varuileen. Eräissä tapauksissa tulkinnat ovat myös eronneet toisistaan. Lisäksi oikeuskäytännössä eräät ratkaisut ovat olleet ristiriidassa keskenään. Kaikki tämä on lisännyt liikuntajärjestöjen epävarmuutta.

Yleishyödyllisten yhdistysten ja säätiöiden verotus on keskitetty verovuodesta 2009 alkaen Savo-Karjalan (suomenkieliset yhteisöt) ja Lounais-Suomen (ruotsinkieliset) verotoimistoihin. Lisäksi ahvenanmaalaisten yhdistysten ja säätiöiden veroasiat hoidetaan Ahvenanmaan verotoimistosta. Keskittämisen haittoja ja hyviä puolia on ennen aikaista arvioida vielä tässä vaiheessa.

Verokohtelun epävarmuuden lieventämiseksi Verohallitus antoi vuonna 2005 verotusohjeen yleishyödyllisille yhdistyksille ja säätiöille¹. Samana vuonna annettiin talkootyön verotusta koskeva ohje².

Oikeusministeriön työryhmämietintö ”Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset” vuodelta 2006³ katsoi, että yleishyödyllinen toiminta on ja sen pitää jatkossakin olla tulo- ja arvonlisäverosta vapaata. Toiminnan ollessa yleishyödyllistä sen saamalla veroetuuksilla ei ole kilpailua vääristäviä vaikutuksia. Yleishyödyllisen yhteisön harjoittaessa elinkeinotoimintaa, tulee sen tältä osin olla samojen kilpailu- ja veroperiaatteiden piirissä, kuin voittoa tavoitteleva yritysmuotoinen toiminta.

Työryhmä esitti edellä mainitun yleishyödyllisten yhdistysten ja säätiöiden verotusohjeen uudistamista aidossa vuoropuhelussa keskeisten keskusjärjestöjen kanssa. Lisäksi yleishyödyllisille yhteisöille esitettiin luotavaksi omat veroilmoituslomakkeet.

¹ Verohallituksen ohje Dnro 753/31/2005.

² Verohallituksen ohje Dnro 508/43/2005.

³ Oikeusministeriön työryhmämietintö 14/2006.

Verohallitus antoi uudistetut ohjeet 30.4.2007⁴ ja laati yhdistyksille ja säätiöille omat veroilmoituslomakkeet samana vuonna. Verohallituksen ohjeiden tarkoituksena on selvittää yleishyödyllisyyden ja elinkeinotoiminnan arviointia ja ottaa esille yleishyödyllisiä yhteisöjä koskevia ajankohtaisia kysymyksiä.

Alkuvuodesta 2007 oikeusministeriön työryhmämuistion jatkeena valmistui selvitys hallituksen periaatepäätöksiksi.

Valtioneuvosto hyväksyi maaliskuussa 2007 periaatepäätöksen kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämisestä ja asetuksen kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnasta KANE:sta. Saman vuoden lokakuussa asetettiin KANE, jonka tavoitteena on edistää järjestöjen ja viranomaisten välistä yhteistyötä. KANE toimii oikeusministeriön yhteydessä. KANE seuraa kansalaisjärjestöjen aseman vahvistamiseksi tehdyn periaatepäätöksen toimeenpanoa sekä tekee aloitteita, antaa lausuntoja ja edistää tutkimustoimintaa. KANE:n toimikausi päättyy 31.10.2011 ulottuen siten eduskuntavaalikauden yli. KANE:n yhteyteen on perustettu verojaosto kartoittamaan järjestöjen verokysymyksiä.

KANE:n ja sen jaostojen toimikausi jatkuu yli vaalikauden, mikä osoittaa, että kansalaisyhteiskunnan turvaaminen nähdään asiana, joka ei ole sidoksissa kulloisiinkin poliittisiin voimasuhteisiin.

Hallituksen iltakoulun päätöksellä marraskuussa 2008 valtiovarainministeriö valtuutettiin asettamaan työryhmä selvittämään yleishyödyllisten yhteisöjen verotusta. Työryhmä antoi muistionsa elokuussa 2009.⁵ Hallituksen iltakoulu päätti selvitystyön jatkamisesta virkamiestyönä.

Yleishyödyllisten yhteisöjen verotusta selvittäneen työryhmän tehtävänä oli selvittää yleishyödyllisten yhteisöjen verotukseen liittyviä ongelmakohtia ja tehdä ehdotuksia havaittujen epäkohtien korjaamiseksi. Muistio keskittyy muun muassa yleishyödyllisen toiminnan ja elinkeinotoiminnan rajavetoon, elinkeinotoiminnan vaikutukseen yhteisön yleishyödyllisyysarviointiin sekä julkisen rahoituksen ja yleishyödyllisen tarkoituksen toteuttamisen vaikutukseen

⁴ Verohallituksen ohje Dnro 384/349/2007.

⁵ Yleishyödyllisten yhteisöjen verotus, toimenpide-ehdotuksia yleishyödyllisten yhteisöjen verotukseen liittyvien ongelmakohtien korjaamiseksi, Valtiovarainministeriön julkaisuja 31/2009.

elinkeinotoiminnan arviointiin. Jatkoselvitystä vaativia osa-alueita ovat muun muassa kilpailuneutraalisuuskysymykset.

Muistiossa ei ehdoteta lainsäädäntömuutoksia yleishyödyllisten yhteisöjen verotukseen. Sen sijaan muistio sisältää tukun esityksiä verohallinnon tämänhetkisen ohjeistuksen tarkentamiseksi vastamaan verotuskäytäntöä ja oikeuskäytäntöä. Liikuntajärjestöjen kannalta muistiossa ei esitetä mitään nykyistä toimintaa vaikeuttavia toimenpiteitä. Työryhmän esitykset toteutuessaan⁶ parantavat myös liikuntajärjestöjen verotuksen ennakoitavuutta ja oikeusvarmuutta.

Jonkinasteinen pelko lepää kuitenkin kilpailuneutraliteettia koskevan jatkoselvitystarpeen päällä, jossa erityistarkkailuun voivat joutua tuloverolain 23 §:n 3 momentti ja veronhuojennuslaki.

Urheiluseurojen osalta tuloverolain 23 §:n 3 momentti on mahdollistanut yleishyödylliseen toimintaan luontevasti kuuluvan varainhankinnan. Mikäli kyseinen lainkohta revitään auki, voi sillä olla vaikutuksia tulevaisuuden varainhankintaan.

Veronhuojennuslakiin puuttuminen tulisi todennäköisesti vaikuttamaan huojennuksen kohteena olevien urheiluseurojen toimintaan. Huojennusten merkitys, jos niiden määrä suhteutetaan n. 9.000 suomalaisen urheiluseuran massaan, on toki pieni. Huojennuksen kohteena tähän asti olleen yksittäisen seuran tasolla huojennuksen merkitys voi olla toiminnan kannalta kuitenkin ratkaiseva. Nykyisenkään lain mukaan huojennuksellahan ei saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa vastaavaa elinkeinotoimintaa harjoittavalle.

Hallituksen iltakoulu linjasi helmikuussa 2010 KANE:n esitysten pohjalta seuraavat asiat järjestöjen verotuksen jatkovalmisteluun.

- 1) Verohallinto täsmentää yleishyödyllisten yhteisöjen verotusta koskevia ohjeitaan valtiovarainministeriön työryhmän loppuraportin mukaisesti. Ohje valmistellaan yhteistyössä KANE:n kanssa.
- 2) Lahjoitusten verovähennysoikeuden laajentamisesta tehdään valtiovarainministeriössä arviomuistio, jossa myös arvioidaan kansalaisjärjestöjen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden mahdollisuudet.⁷

⁶ Esitysten toteuttamisesta on sovittu verohallinnon ja valtiovarainministeriön kesken. Ohjeistus valmistunee viimeistään vuoden 2011 aikana.

⁷ Arviomuistio valmistunee vuodenvaihteessa 2010-11.

- 3) Valtiovarainministeriön työryhmän loppuraportin mukaisesti tehdään selvitys yleishyödyllisten toimijoiden toiminnan suhteesta elinkeinotoimintaan, EU-oikeuden taloudelliseen toimintaan ja kilpailuneutraalisuuteen⁸.

Oikeusministeriön ja valtiovarainministeriön työryhmämuistioiden sekä valtioneuvoston ja koko poliittisen kentän tahtotilana on selvästi kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten turvaaminen ja parantaminen. Verotuksen rooli on tässä kokonaisuudessa tärkeä. KANE:n ja sen verojaoston rooli takaavat, että järjestöjen ääntä kuunnellaan ja ne voivat olla vaikuttamassa päätöksentekoon alkumetreiltä. Päällisin puolin näyttää siltä, että liikuntajärjestöillä ei olisi suurta syytä huoleen, mikäli tietyt asiat vielä vero-ohjeistusta tarkentamalla saadaan hiottua kuntoon.

6. UHKAKUVAT

Jos verotusta koskeva päätöksenteko olisi yksinomaan kotimaassa harjoitettavan politiikan ratkaistavissa, liikuntajärjestöjen tulevaisuus avautuisi suhteellisen ongelmattomana. EU-jäsenyyden myötä kansallinen liikkumavara on kuitenkin kaventunut myös yleishyödyllisten yhteisöjen verotuksessa. EU:n komissio valvoo tiukasti, että myös yleishyödyllinen toiminta täyttää sisämarkkinasääntelyn ehdot.

Suomen yleishyödyllisiä yhteisöjä koskeva verolainsäädäntö on joutunut viime vuosina komission tarkkailun alle. Tällä hetkellä vireillä on kaksi yleishyödyllisten yhteisöjen verotusta koskevaa komission rikkomusmenettelyä.

Suomi on lokakuussa 2009 vastaanottanut komission perustellun lausunnon (2007/2371) koskien Suomen yleishyödyllisten yhteisöjen suorittamien tavaroiden luovutusten ja palveluiden suoritusten arvonlisävero kohtelua.

Tuoreempi tapaus on huhtikuussa 2010 komission Suomelle toimittama kantelu, joka koskee yleishyödyllisten yhteisöjen ja säätiöiden verotustukia.

EU:sta tulevan paineen lisäksi, yleishyödyllisten yhteisöjen verovapaudet on asetettu kyseenalaiseksi myös puhtaasti kotimaisin

⁸ Selvitys valmistuu aikaisintaan 2011.

voimin. Valtiontalouden tarkastusviraston 15.9.2010 julkistettu selvitys puuttui erityisesti säätiöiden verovapauksiin, mutta otti kantaa myös laajemmin yleishyödyllisten yhteisöjen verotuksiin.

Lisäksi yksittäiset verotusmenettelyssä esiin tulevat linjaukset tuovat epävarmuutta. Tässä yhteydessä käsitellään tapauksia, joissa joukkuelajien edustusjoukkueiden yleishyödyllisyysstatus on pyritty asettamaan kyseenalaiseksi näkemättä kokonaisuutta ja seuratoiminnan luonnetta.

6.1 EU:n komission perusteltu lausunto 9.10.2009 (2007/2371); yleishyödyllisten yhteisöjen arvonlisäverotus

EU:n komissio katsoo, että Suomen verolainsäädäntö yleishyödyllisten yhteisöjen suorittamien tavaroiden luovutusten ja palvelujen suoritusten verokohtelun osalta on arvonlisäverodirektiivin (2006/112/EY) vastaista.

Komission mukaan Suomi on jättänyt yleishyödyllisten yhteisöjen Suomen alueella suorittamat vastikkeelliset tavaroiden luovutukset ja palvelujen suoritukset arvonlisäveron soveltamisalan ulkopuolelle, vaikka näitä yhteisöjä olisi arvonlisäverodirektiivin nojalla pidettävä arvonlisäverovelvollisina.

Lisäksi komissio katsoo, että Suomi ei ole säätänyt direktiivin mukaisista tiettyjen yhteisöjen tietynlaisten toimien verovapaudesta. Kyse on muun muassa erilaisten järjestöjen jäsenilleen suorittamien palveluiden ja niihin suoraan liittyvien tavaroiden luovutusten verovapaudesta tietyn edellytyksin.

Suomi on vastannut 4.12.2009 todeten, että komission väite yleishyödyllisten yhteisöjen suorittamien kaikkien tavaroiden luovutusten ja palvelujen suoritusten jättämisestä arvonlisäveron soveltamisalan ulkopuolelle on virheellinen. Suomen kannan mukaan arvonlisäverolain soveltamisala vastaa arvonlisäverodirektiivin soveltamisalaa ja Suomen lainsäädännössä on direktiivin tavoin säädetty tietyn, yleishyödylliseksi katsottavan toiminnan vapauttamisesta arvonlisäverosta. Nämä vapautukset ovat direktiivin mukaisia.

Komission ja Suomen kannat eroavat lähinnä sen johdosta, että Suomen verojärjestelmän rakenne on erilainen kuin arvonlisäverodirektiivissä. Suomessa tuloverolaki ja arvonlisäverolaki ovat

kytköksissä toisiinsa. Arvonlisäverolain mukaan yleishyödylliset yhteisöt on vapautettu verosta, jos niiden toiminnastaan saamaa tuloa ei pidetä tuloverotuksessa veronalaisena elinkeinotulona. Arvonlisäverodirektiivi sen sijaan luettelee ne yhteisöt ja toiminnot, jotka ovat arvonlisäverosta vapautetut.

Komission käsityksen mukaan Suomessa ainoastaan ne yleishyödylliset yhteisöt, jotka ovat tuloverolain mukaan verovelvollisia elinkeinotulosta, ovat arvonlisäverovelvollisia. Lisäksi komissio katsoo, että Suomessa yhteisön tarkoitus on ratkaiseva peruste päätettäessä siitä, onko sen toimintaa pidettävä Suomen arvonlisäverolainsäädännön mukaan liiketoimintana. Tosiasiassa kuitenkin myös yleishyödylliset yhteisöt ovat täällä arvonlisäverovelvollisia harjoittamastaan elinkeinotoiminnasta, eikä niiden toiminnan tarkoitus ole siten ainoa peruste verovapaudelle. Toiminnan tosiasiallinen luonne ja sisältö ratkaisevat asian viime kädessä.

Mikäli komission kanta voittaa, jouduttaneen Suomen verolainsäädäntöön tekemään rakenteellisia muutoksia. Arvonlisäverotuksen ja tuloverotuksen välinen kytkös jouduttaisiin ehkä katkaisemaan. Samalla jouduttaisiin ehkä määrittelemään uudestaan yleishyödyllisen yhteisön käsite ja sen verosta vapautetut toiminnot. Arvonlisäverodirektiivin tulkinnanvaraisuus ja komission tarkkojen linjausten puuttuminen tekevät vaikeasti ennustettavaksi, mitkä olisivat mahdollisten muutosten todelliset seuraukset yleishyödyllisten yhteisöjen asemaan. On mahdollista, että yleishyödyllisten yhteisöjen verotukseen voi tulla kiristyksiä joiltain osin. Ratkaisua saataneen kuitenkin odottaa vielä ainakin muutama vuosi.

6.2 Kantelu koskien yleishyödyllisten yhdistysten ja säätiöiden verotustukia⁹

Euroopan unionin komissio on pyytänyt Suomen vastausta sille lähetettyyn kanteluun, joka koskee yleishyödyllisten yhdistysten ja säätiöiden verotustukia.

Nimettömässä kantelussa käydään läpi käytännössä kaikki Suomen verojärjestelmän nykyiset veroedut yleishyödyllisille yhteisöille.

⁹ CP314/09 - yleishyödyllisten yhteisöjen ja säätiöiden verotustuki Suomessa.

Yleishyödyllisten yhteisöjen toiminta on kantelijan mukaan muuttunut, laajentunut ja kaupallistunut laajamittaiseksi maksullisten palveluiden tuottamiseksi.

Oikeuskäytäntö ja verohallinnon ohjeistus johtavat siihen, että yleishyödyllisen statuksen menettäminen on käytännössä harvinaisuus. Kantelija katsoo myös, että valtiovarainministeriön työryhmämuistion tuoreet kannanotot tukevat tätä käsitystä. Verotusratkaisut kyseenalaistetaan tuloverolain väljän sanamuodon ja vanhentuneen oikeuskäytännön seurauksena ja ratkaisut viedään valitusasteisiin. Valitusasteiden ratkaisut poikkeavat toisistaan ja verotuskäytäntö on kirjavaa. Korkeimman hallinto-oikeuden prejudikaatteja saadaan harvakseltaan ja ne ovat usein tapauskohtaisia. Kantelijan mukaan nykyinen lainsäädäntö antaa mahdollisuuden melkein millaisille tulkinnoille tahansa.

Kantelija pyytää Euroopan unionin komissiota selvittämään, ovatko tuloverolain 22 ja 23 §:ssä ja veronhuojennuslaissa myönnettyt veronhuojennukset hyväksyttäviä yhteismarkkinoilla. Lisäksi kantelija haluaa selvitystä komissiolta siihen, voidaanko veronhuojennuslain perusteella myönnettäviä veronhuojennuksia käsitellä de minimis -säännöillä.

Suomen vastaus lähtee siitä, että muun muassa yleishyödyllisistä yhteisöistä koostuva kansalaisyhteiskunta on tärkeä osa hyvinvointivaltiota. Aatteellisilla yhdistyksillä on historiallisesti ollut tärkeä rooli yhteiskunnan kehittämisessä.

Yleishyödyllisten yhteisöjen tarkoituksena ei ole liiketoimintaa harjoittavien yritysten tavoin voiton tavoittelu. Vastauksessa korostetaan, että tuloverolain 22 §:n edellytyksiä arvioidaan kokonaisuutena ja yhteisön tosiasiallinen toiminta on ratkaiseva arvioitaessa yleishyödyllisyyttä.

Yleishyödyllisyysstatus voidaan menettää, jos toiminnan painopiste on siirtynyt elinkeinotoiminnan harjoittamiseen. Verotus- ja oikeuskäytännössä on otettu huomioon yhteiskunnallisten olojen muuttuminen. Tuloverolain 23 §:n 3 momentissa mainittujen tulojen osalta on lähtökohtaisesti kyseenalaista, täyttyvätkö momentissa tarkoitettujen toimintojen osalta ylipäätään elinkeinotoiminnan tunnusmerkit.

Johtopäätöksenä vastauksessa todetaan, että kantelussa mainitut verovapaudet eivät lähtökohtaisesti ole SEUT 107 (1) artiklassa

tarkoitettua valtiontukea. Yleishyödyllisten yhteisöjen toiminta on lähtökohtaisesti luonteeltaan ei-taloudellista, jolloin niihin ei sovelleta kyseistä artiklaa. Yleishyödylliset yhteisöt ovat normaalisti tuloverovelvollisia elinkeinotulostaan, joten niiden verokohtelun ei voida katsoa muodostavan poikkeusta yleisesti sovellettavasta verojärjestelmästä. Koska yleishyödyllinen toiminta on voittoa tavoittelematonta toimintaa, verovapaudet ovat perusteltavissa verojärjestelmän luonteen ja taloudellisen rakenteen perusteella, minkä johdosta ne eivät muodosta SEUT 107 (1) artiklan mukaista valtiontukea. Jos komissio katsoo, että kyseessä eivät ole sallitut valtiontuet, tulee niitä kuitenkin pitää neuvoston asetuksen (659/1999) mukaisena voimassa olevana tukena.

Verotuista tehty kantelu on prosessina vasta alkuvaiheissa ja lopputulosta saadaan tässäkin tapauksessa odottaa mahdollisesti vuosia. Jos komissio katsoo, että yleishyödyllisten yhteisöjen verovapaudet ovat kiellettyjä valtiontukia, tietäisi se käytännössä ainakin voimassa olevan järjestelmän loppumista nyky muodossaan eli vaikutuksiltaan kutakuinkin dramaattista muutosta nykytilaan. Oma lukunsa on myös se, miten mahdollisten laittomien tukien takaisinperintä toteutettaisiin.

6.3 Valtiontalouden tarkastusviraston kannanotot

Viimeisin liikuntajärjestöjäkin huolestuttava kannanotto verotukseen on Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuuskertomus ”Säätiöiden valtiontuki ja valvonta”¹⁰, joka julkaistiin virallisesti syyskuussa 2010. Tässä tapauksessa paine yleishyödyllisten yhteisöjen verotukseen tulee vain ja ainoastaan kotimaasta joskin verovapauksien poistamisen taustalla väijyy EU-oikeudesta johdettu ajattelu.

Tarkastus kohdistuu säätiöihin ja niiden nauttimiin verotuksiin. Tarkastuksen pääkysymyksenä oli selvittää, onko eduskunnalla ja valtioneuvostolla edellytykset toteuttaa tuloksellista säätiöihin kohdistuvaa ohjausta ja valvontaa. Lisäksi selvityksen alla oli se, saako valtio säätiöille ja muille yleishyödyllisille yhteisöille myön-

¹⁰ Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuuskertomus 210/2010 Dnro 29/54/2008.

netyillä veroeduilla, muulla julkisella tukemisella ja lakisäateisellä valvonnalla tehokkaasti ja riittävästi aikaan tavoiteltuja yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Tarkastusviraston mukaan mahdolliseen kilpailuhaittaan ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Sen mukaan yleishyödyllisten yhteisöjen verotus on otettava uudistettavaksi, sillä nykyinen sääntely ei enää täytä niihin kohdistettavia vaatimuksia eikä takaa kilpailu-neutraliteetin toteutumista.

Tarkastusviraston näkemyksen mukaan verotukien määrästä esitetty arvio, 100 miljoonaa euroa vuodessa, on vahvasti alimitoitettu ja tukien kohdentumista eri toimialoille ja valtion tehtäväalueille ei tunneta tarkemmin.

Verotukiin ei sovelleta keskeisiä valtiontalouden ohjaus- ja seurantamekanismeja. Verotuet voidaan kohdentaa yleishyödyllisille yhteisöille suoraan tuloverolain ja veronhuojennuslain nojalla, ilman valtion määrärahoihin kohdistuvia kehysmäärä- ja hallinnonalarajoituksia. Tuilta ja huojennuksilta puuttuvat myös tulostavoitteet.

Julkinen rahoitus on välillisesti voinut lisätä myös veroetuja, sillä yleishyödyllisen yhteisön toimintaan saatu muu julkinen tuki on voinut vaikuttaa siihen, että toimintaa ei ole pidetty verotettavana elinkeinotoimintana. Verotus tulisi sovittaa yhteen muun julkisen tuen kanssa.

Tarkastusvirasto arvioi, että tuloverolain säännökset ovat yleishyödyllisyyden määrittämisen perusteina yleisluonteiset, väljät ja tulkinnanvaraiset. Säännökset eivät täytä säädännön hyvälle laadulle asetettavia vaatimuksia. Tarkastusvirasto katsoo, että tuloverolakia on kiireellisesti uudistettava siten, että se täyttää verosta lailla säätämisen vaatimuksen myös sisällöllisesti.

Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain (1346/1999) perusteella verotukia ja -huojennuksia koskevat keskeiset verotustiedot ovat salassa pidettäviä. Tämän johdosta ulkopuolisilla ei ole edellytyksiä arvioida veroviranomaisten toimintaa yleishyödyllisyyttä koskevien säännösten soveltajana ja verotukien myöntäjänä. Salassapito vaikuttaa osaltaan siihen, että markkinat eivät ole läpinäkyvät ja kilpailua vääristävät vaikutukset eivät tule riittävästi esille.

Lisäksi tarkastusviraston käsityksen mukaan tuloverolakia on sovellettu siten, että taloudellinen toiminta, joka yhtiömuodossa

harjoitettuna olisi elinkeinotoimintaa, on säätiön tai yhdistyksen toimintana voitu katsoa verovapaaksi ja tämä aiheuttaa kilpailuhaittoja. Verotukien kilpailua vääristävät vaikutukset tulee selvittää, ottaen huomioon EU:n valtiontukisäännökset.

Tarkastusviraston tuloksellisuuskertomus nostaa siis pöydälle ja ravistelee yleishyödyllisten yhteisöjen nykyistä verotusasmaa. Kertomuksen yksiselitteinen viesti on, että nykytila ei ole tyydyttävä valtiontukien ja kilpailuneutraliteetin näkökulmasta. Äkkiseltään tuntuu, että kertomuksessa ei ole löydetty mitään positiivista yleishyödyllisten yhteisöjen muodostaman kansalaisyhteiskunnan merkityksestä hyvinvointivaltiolle. Kertomusta vaivaa jopa tietty asenteellisuus.

Ympäröivän yhteiskunnan muuttuminen on toki tosiasia niillä aloilla, joihin yleishyödyllisten yhteisöjen rinnalle on tullut kaupallisia toimijoita esimerkiksi palveluja tuottamaan. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että muutos koskisi valtaosaa yleishyödyllisten yhteisöjen arkea. Liikuntajärjestöjen varainhankinta on vaikeutunut vuosi vuodelta. Jos tuloverolain 23 §:n 3 momentin mukaisilta tuloilta viedään verovapaus pois, varainhankinta ja toiminnan jatkuvuus ei ainakaan parane.

Tarkastuksen jälkiseuranta tehdään vuonna 2013. Paineet tuloverolain ja veronhuojennuslain tarkastelulle ovat olemassa. Valtiovarainministeriö on kertomuksen johdosta antamassaan lausunnossa kuitenkin todennut, että lainsäädäntömuutoksiin ei ole syytä ryhtyä niin kauan kuin Suomen verotustuista tehty kantelu on vireillä komissiossa.

6.4 Junioriorganisaatiosta eriytetyn edustusjoukkueen verotus

Verohallituksen ohjeen mukaan perinteinen urheiluseuratoiminta junioritoiminnan ja kilpailutoiminnan muodossa on pääsääntöisesti yleishyödyllistä toimintaa. Laajaa ammattiurheilutoimintaa ei lähtökohtaisesti voida verotuksessa pitää yleishyödyllisenä toimintana. Jos urheiluseura harjoittaa suuressa mittakaavassa ammattiurheilua ilman muunlaista yleishyödyllistä toimintaa, seura voi menettää yleishyödyllisyysstatuksensa.

Ohjeessa ei ole määritelty ammattilaisurheilijan käsitettä. Liioin ei ole määritelty sitä, mikä taso (sarjataso, kilpailu) tai mikä määrä esimerkiksi ammattilaisia joukkueessa tekee urheilusta ammattilaisurheilua.

Joukkuelajeissa on yleistä, että aikuisten edustusjoukkue eriytetään junioritoiminnasta. Monet lajiliitot ovat jopa suositelleet sitä. Eriyttämisen syynä on muun muassa se, että juniorien vanhemmat ovat usein katsoneet rahoittavansa vuosimaksuilla aikuisten toimintaa. Lisäksi eriyttämisellä on haluttu varmistaa se, että talousongelmien sattuessa junioritoiminta ei kärsisi. Seuran talouden osalta edustusjoukkueen varainhankintaan ja kuluihin kohdistuvat väistämättä suurimmat riskit, vaikka kyse ei olekaan elinkeinotoiminnasta. Eriyttämisellä ei ole haettu veroetuja.

Eriyttämisestä huolimatta juniorijoukkueiden pelaajat ovat edustusjoukkueen käytettävissä ja junioritoiminta ja sen ympärillä toimivat vapaaehtoiset ovat olennainen osa koko seura(kokonaisuutta). Junioreista kasvaa tulevaisuudessa aikuisten edustusjoukkueen pelaajia ja edustusjoukkue tukee toiminnallaan junioriorganisaatiota.

Verohallinto on kuitenkin ottamassa sen kannan, että eriytetty edustusjoukkue ei täytä tuloverolain 22 §:ssä esitettyä yhteisön avoimuuden vaatimusta. Argumenttina on käytetty myös sitä, että pääseminen joukkueeseen riippuu pelaajan taitotasosta. Seurojen ei ole katsottu toimivan yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi ja toimintaa ei ole pidetty kaikille avoimena yleishyödyllisenä toimintana.

Verohallituksen ohjeessa 30.4.2007 todetaan toiminnan kohdistumisesta rajoitettuun henkilöpiiriin seuraavaa:

Yleishyödyllisen yhteisön toiminta ei saa kohdistua vain rajoitettuun henkilöpiiriin. Yleishyödyllisiä eivät ole yhteisöt, joiden toiminta kohdistuu esimerkiksi vain tietyn perheen, suvun taikka pienen tai keskisuuren yrityksen suljettuun piiriin. Pelkästään se seikka, että jäsenmäärä on pieni, ei kuitenkaan estä yhteisöä olemasta yleishyödyllinen, jos toiminta on tosiasiallisesti ulospäin suuntautuvaa ja yhteisö on avoin kaikille tai ainakin suurelle joukolle, eikä jäsenyyttä pyritä aktiivisiin toimiin rajoittamaan.

Erityisesti jos jäsenyys yhdistyksessä on avoin, voi urheiluseuran toiminta kaiken järjen mukaan olla ulospäin suuntautuvaa ja yhteisö voi olla avoin kaikille, vaikka se koostuisi vain yhdestä aikuisten edustusjoukkueesta. Toiminta ei ole pelkkiä edustusjoukkueen pelejä, vaan paljon muutakin toimintaa, johon osallistuu paljon vapaaehtoisia ja juniorijoukkueiden pelaajia. Siksi toivoisi, että eriytetyn edustusjoukkueen verovelvollisuus määriteltäisiin ensisijaisesti sen mukaan harjoittaako se elinkeinotoimintaa vai ei. Yleishyödyllisyysstatuksen riistäminen pelkästään sillä perusteella, että joukkueita on vähän ja toiminta ei siten olisi avointa, ei anna sijaa laajemmalle kokonaisarviolle toiminnan laadusta.

Jos ääneen lausumattomana tosiasiallisena kriteerinä yleishyödyllisyysstatuksen menettämiseksi pidetään sitä, että kyse on ammattiuurheilusta, tulisi ammattiuurheilun ja ammattiuurheilijan käsitteet määritellä ensin verotuksessa.

JALKAPALLON TALOUSKRIISI JA EUROOPPALAISEN URHEILU- MALLIN TULEVAISUUS

Antti Husa

Eurooppalainen urheilu on jo vuosikymmenien ajan perustunut pyramidirakenteiseen malliin, jossa pyramidin huipulla ovat kansainväliset lajiliitot ja pohjalla vastaavasti urheilijat ja viimekädessä urheilun harrastajat. Ketjun keskiosassa sijaitsevat puolestaan ylhäältä alas -järjestyksessä alueelliset lajiliitot, kansalliset lajiliitot ja seurat. Ketju toimii jäsenyysperusteella siten, että porrasta alemman asteen toimijat ovat jäseniä astetta ylemmän portaan yhteisössä ja päättävät toiminnan linjoista tämän ylemmän liiton korkeimmassa päättävässä elimessä äänestävinä tahoina.¹

Eurooppalainen pyramidirakenteinen urheilutoiminnan hallintomalli luotiin Länsi-Euroopassa ja kylmän sodan päätyttyä myös Itä-Euroopan maat omaksuivat saman mallin urheilun hallinnollisen järjestelmänsä perustaksi. Urheilujärjestöt ja seurat toimivat tässä järjestelmässä demokraattisina yhteisöinä, joissa jäsenet saavat vaikuttaa tärkeimpien päätöksiensä teossa. Tämä malli ja sen toteutus on kuitenkin vaakalaudalla, koska urheiluseurojen omistus on muuttunut ammattimaiseksi ja yhtiöpohjaiseksi, joka poikkeaa huomattavasti perinteisestä jäsenomistuksesta ja tuo mukanaan

¹ Parrish – Miettinen 2008 s. 18.

haasteita yhteiseen päätöksentekoon sekä urheilun taloudellisiin pelisääntöihin².

Jalkapallo on pelien kuninkaana usein suunnannäyttäjän asemassa eurooppalaisessa urheilupolitiikassa ja urheiluun liittyvässä lainsäädännössä. Euroopan komission ”Helsinki report on sport”, Ison-Britannian puheenjohtajakaudellaan teettämä ”Independent European Sports Review” sekä komission urheilun valkoinen kirja sivuavat kaikki poikkeuksellisen paljon jalkapalloon liittyviä ilmiöitä. Lisäksi yleisesti urheilun asemasta ja tulevaisuudesta puhuttaessa jalkapallon kansainväliset kattojärjestöt UEFA sekä FIFA ovat kansainvälisen olympiakomitean ohella näkyvimmit järjestöt puhuja- ja lobbauslistoilla.

Eurooppalaisen jalkapalloilun taloudellinen tila on tällä hetkellä erittäin kriittinen. Kesäkuussa 2010 julkaistussa raportissaan UEFA toi esiin lukuja, jotka todistivat yhtäältä jatkuvaa kasvua suurimpien seurojen osalta, mutta toisaalta hälyttävän suuria tappioita suurelta osalta eurooppalaisten pääsarjojen seuroista. Esimerkiksi Espanjan pääsarjassa ainoastaan Barcelona, Real Madrid ja Numancia tuottivat toimikaudella 2008/2009 liikevoittoa muiden seurojen raportoidessa tappiollisen tuloksen. UEFA:n pääsihteeri Gianni Infantinon mukaan asiaan on kuitenkin herätty Euroopan taluskriisiin myötä ja UEFA on nyt valmis toimimaan velkakierteen katkaisemiseksi.

UEFA otti yhden askeleen kohti parempaa huomista esittelemällä talouden suojelumekanismin ’sugar daddy’ -ilmiötä vastaan rajoittamalla seurojen omistajien oikeutta ”tasoittaa” seurojen tulosta muuttamalla heidän omat sijoituksensa seuran veloista pääomiksi. Vuodesta 2012 alkaen seurojen omistajat saavat tasapainottaa taloutta ”vain” 45 miljoonaa euroa vuodessa ja vuonna 2015 maksimi laskee 30 miljoonaan euroon vuodessa.³ Tämä on kuitenkin vain jäävuoren huippu ongelmissa, joista vakavimpana ongelmana on pelaajien kestäättömän suuret palkat, jotka ovat kaksinkertaistuneet kymmenen vuoden aikana palkkojen nousuun johtaneen Bosman-tapauksen jälkeen⁴. Vuonna 2008/2009 Englan-

² Mitchie – Oughton 2003 s. 132-133.

³ Artikkel: ”Financial winners and losers”, Jim Brunsten, European Voice, 3.6.2010.

⁴ Frinck 2007, s. 426.

nin jalkapalloliigan seurojen menoista huikeat 86 % kului palkkojen maksuun samalla kun ”viiden suuren” jalkapalloliigan⁵ seurojen palkkakustannusten yhteismäärä nousi samalla tilikaudella ensi kertaa yli viiteen miljardiin euroon⁶. Tämä tilanne on kestävämmän ja asettaa kohtuuttomia ja tarpeettomia taloudellisia paineita sekä suurille että pienille seuroille liigojen sisäisesti ja eurooppalaisten liigojen välillä.

Tämä artikkeli analysoi eurooppalaisen urheilumallin tulevaisuutta jalkapalloilun näkökulmasta. Samalla se ottaa kantaa jalkapalloilun suurimman yksittäisen tulonlähteen eli televisiointioikeuksien yhteismyyntijärjestelyjen lainmukaisuuteen ja tulevaisuuteen kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta. Käytännön tasolla artikkeli pureutuu erityisesti UEFA:n ”kruunujalokiven” eli jalkapallon Mestarien liigan tulevaisuuteen. Lopulta artikkeli analysoi kahta vaihtoehtoista mallia, joilla eurooppalaisen jalkapallon tulevaisuus voitaisiin saattaa taloudellisesti kestävämmälle pohjalle.⁷

1. JOHDANTO

Useat jalkapallon parissa vaikuttavat tahot ovat perinteisesti sitä mieltä, että puhdasoppinen eurooppalainen kilpailupolitiikka ei yksinkertaisesti toimi eikä voi toimia urheilussa⁸. Näistä väitteistä huolimatta komissio on puuttunut useita kertoja urheiluun liittyviin kilpailuoikeudellisiin tapauksiin ja erityisesti jalkapallon mediaoikeuksien yhteismyyntiin liittyviin tapauksiin tehtyään selväksi sen, että lähetysoikeuksien myynti on äärimmäisen tuottoisaa taloudellista toimintaa televisioyhtiöille, jalkapalloseuroille sekä sponsoreille, jotka hakevat näkyvyyttä urheilutapahtumien välityksellä⁹. Komissio on antanut lähetysoikeuksien yhteismyyntille

⁵ Englanti, Ranska, Saksa, Italia, Espanja.

⁶ Deloitte Annual Review of football finance 2010, Highlights, s. 6-8.

⁷ Tämä artikkeli perustuu kirjoittajan pro gradu -tutkielmaan ”Joint selling of football broadcasting rights in Europe – a friend or foe for the principle of ‘Fair Play’”, joka hyväksyttiin Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnassa 11.5.2010. Tutkielma on saatavissa kokonaisuudessaan Lapin Yliopiston kirjastosta.

⁸ McAuley 2004, s. 371.

⁹ Commission background note on UEFA-decision MEMO/03/156, s. 1.

poikkeusluvan vedoten Euroopan Unionin Toiminnasta annetun Sopimuksen (myöh. SEUT) 101.3 artiklaan. Tämä artikla sisältää neljä erityisedellytystä, joiden kaikkien läsnäollessa yleensä SEUT 81 artiklan mukaan kielletty toiminta voidaan sallia¹⁰. Vaikka tämä argumentti tuntuu hyvältä teoriassa, jättää se paljon kysymyksiä käytäntöön, kun tarkastellaan tämänhetkistä polarisoitunutta eurooppalaisen jalkapallon taloustilannetta.

Komission päätökset rajoittaa televisiointisopimusten kestoja, jakaa lähetysoikeudet useisiin paketteihin eksklusiivisuuden välttämiseksi sekä noudattaa niin sanottua ”Single buyer” –sääntöä¹¹ tekevät järjestelyt kiistatta hyväksyttävimmiksi kilpailuoikeuden näkökulmasta ja ne ovat osaltaan onnistuneet tuomaan kurinalaisuutta sekä horisontaalisiin että vertikaalisiin kilpailunrajoituksiin, joita yhteismyöntijärjestelyt ovat aiemmin aiheuttaneet¹². Tähän näkökulmaan vedoten voidaan siis sanoa, että komissio oli oikeassa yhteismyöntijärjestelypäätöksissään ja tuolloinen kilpailukomissaari Mario Monti osui oikeaan sanoessaan, että uudet kilpailusäännöt, joista komissio ja UEFA sopivat, edustivat hyviä uutisia seuroille, lähetyshyönteille sekä kannattajille¹³. Edelleen kuten Independent European Sports Review osoittaa¹⁴, UEFA:n solidaarisuusohjelma tulojen uudelleenjaosta taloudellisesti heikommille eurooppalaisille jalkapalloilijoille hyödyttää etenkin kaikista köyhimpiä eurooppalaisen jalkapalloperheen jäsenvaltioita¹⁵.

Tästä huolimatta nämä parannukset eivät muuta ongelmallisia faktoja taloudellisen rakenteen vääristymän suhteen, josta annoin esimerkkejä tämän artikkelin alussa. Taloudellisen eriarvoisuuden kasvaessa Euroopassa sekä liigojen välillä että niiden sisällä ja seurojen talousvaikeuksien yleistyessä miljoonia tuottavista televisiointisopimuksista huolimatta, ei missään nimessä voida sanoa, että näiden rahantekovälineiden tuottama tulos olisi toivottava. Ny-

¹⁰ Esim. komission päätös UEFA Mestarien liigan kaupallisten oikeuksien yhteismyynnistä 2003, OJ L 291/25, kappale 201.

¹¹ Commitments of the FAPL, s. 5.

¹² Toft 2005 (puhe), s. 5-7.

¹³ IP/02/806, s. 1.

¹⁴ Arnault 2006, s. 156-159, ks. myös komission päätös UEFA Mestarien liigan kaupallisten oikeuksien yhteismyynnistä 2003, OJ L 291/25, kappaleet 164-165.

¹⁵ Arnault 2006, s. 156-159.

kyjärjestelyjä kokonaistuloksena seuraavia kasvavia taloudellisia eroja sekä heikkenevää kilpailutasapainoa ei voida pitää mielestäni millään tapaa hyväksyttävänä, kun tarkastellaan sekä kilpailupolitiikan että urheilupolitiikan kokonaiskuvaa.

Näin ollen, vaikka komission päätökset ovat hyväksyttäviä kilpaluteorian osalta, niiden vaikutus käytännössä ei kerta kaikkiaan ole nykysysteemissä hyväksyttävä¹⁶. Tämän näkökulman valossa esittelen seuraavaksi käyttökelpoisia työkaluja, joilla eurooppalaisen jalkapalloperheen taloudellista tilaa voitaisiin tasapainottaa.

2. OIKEUSVARMUUS ENNAKKOKYSYMYKSENÄ

Ennen pureutumista lähetysoikeussopimusten aineelliseen sisältöön, on hyvä pureutua lyhyesti eurooppaoikeudellisiin perusperiaatteisiin kuuluvaan oikeusvarmuusperiaatteeseen ja sen nykytilaan urheilu-oikeudellisiin kysymyksiin liittyen. Oikeusvarmuusperiaate asettaa perustavanlaatuisen premissin, jonka mukaan oikeudenkäytön kohteiden tulee tuntea laki toimiakseen sen edellyttämällä tavalla. Selkeä oikeustila edistää myös taloudellista jatkuvuutta.¹⁷ Urheilu on kuulunut Euroopan primäärioikeuden vaikutuspiiriin vasta Lissabonin-sopimuksen voimaantulosta asti. Uuden artiklan (art 165 SEUT) voimaantulosta huolimatta useat tieteenharjoittajat ovat sitä mieltä, ettei eurooppaoikeuden ja urheilun välisessä oikeustilassa ole luvassa vallankumouksellista muutosta, vaan urheilun sääntely tulee edelleen perustumaan pitkälti Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöön¹⁸.

Wouters-kaava, joka esiteltiin urheilun osalta Meca-Medina päätöksessä,¹⁹ asetti urheiluun liittyviin oikeuskysymyksiin kokonaistilanteeseen perustuvan suhteellisuusarvion. Tämän ratkaisun tuloksena urheilun erityisasema tunnustetaan edelleen EU-tuomioistuimissa, mutta urheilulle ei anneta ryhmäpoikkeusasetuksen kal-

¹⁶ Kesenne 2007, s. 393-395.

¹⁷ Tridimas 2008, s. 242.

¹⁸ Van den Bogaert – Vermeesch 2005, s. 3.

¹⁹ Asia 519/04 P. David Meca-Medina ja Igor Majcen v komissio.

taista yleistä poikkeusasemaa eurooppaoikeuden sovelluspiiristä²⁰. Tämä päätös ei palvele mielestäni oikeusvarmuuden periaatetta, jonka tarkoituksena on eliminoida satunnaisuus oikeudellisesta päätöksenteosta²¹. Tilannetta pahentaa edelleen se, että sama ongelma oikeusvarmuudesta esiintyy myös yleisesti eurooppalaisessa kilpailuoikeudessa²², joka puolestaan tekee yhteismyöntipäätöksiin liittyvän päätöksenteon taustan entistä epävarmemmaksi.

Paras ratkaisu oikeusvarmuusongelman ratkaisemiseksi olisi selkeän urheilusäännösten luominen, jossa vedettäisiin raja toimintaan, joka luetaan selkeästi taloudelliseksi toiminnaksi ja toisaalta toimintaan, jossa urheilun erityisasema poistaisi taloudellisen toiminnan normaalisti asettamat velvoitteet. Tämä ratkaisu ei kuitenkaan valitettavasti ole kovinkaan realistinen poliittisista syistä, koska konfliktin molemmissa päissä on vahvat sidosryhmät, jotka haluavat ohjata Euroopan urheilupolitiikkaa ”oikeaan” suuntaan. Yhtäällä EU:n instituutiot ovat innokkaita lisäämään vaikutusvaltaansa urheiluun liittyvissä asioissa ja toisaalla taas vaikutusvaltaiset urheilujärjestöt haluavat pitää autonomisen asemansa ja varmuuden siitä, ettei urheilun sääntöjä tulla tuomitsemaan eurooppaoikeuden näkökulmasta²³.

Tämä väliरिकko tekee käyttökelpoisen säädännöllisen vastauksen löytämisen eurooppalaiseen urheiluun valitettavasti mahdottomaksi ainakin lähitulevaisuuden osalta. Siksi ainoa ratkaisu urheilun oikeusaseman tasapainottamiseksi on jatkuva ja aktiivinen yhteistyö EU:n ja urheilujärjestöjen välillä, joka tähtää osaltaan tasapainon ylläpitämiseen urheilun oikeudellisten sääntöjen ja urheilun itse-sääntelyn välillä. Toisaalta tähän keskusteluun on nykyään entistä parempi mahdollisuus, kun urheilulle on annettu oma virallinen asema EU:ssa, joka takaa sille mm. oman urheiluohjelman sekä budjetin. Tämän artikkelin seuraavissa osioissa tarjoan joitain esimerkkejä tulevaisuuden ratkaisumalleja varten ottaen kantaa jalkapallon tulonjakomalleihin sekä erityisesti jalkapallon Mestarien liigan tulevaisuuteen.

²⁰ Komission urheilun valkoinen kirja 2007, s. 14. Asia 519/04 P. David Meca-Medina ja Igor Majcen v komissio, kappaleet 26–28.

²¹ Raitio 2003, s. 337.

²² Odudu 2006, s. 1-2.

²³ Esim. UEFA:n mediatiedote 9/5/2007.

3. TULOJEN EPÄTASAISESTA JAKAUTUMISESTA EUROOPPALAISISSA JALKAPALLOSSA

Televisiointitulojen kasvu ei itsessään ole ongelma eurooppalaisessa jalkapallossa. Ongelmallisen tilanteesta tekee nykyinen tulonjakojärjestelmä, jossa suurin osa televisiointisopimuksista saaduista tuloista päätyy määrällisesti pienen eurooppalaisten suurseurojen joukon käyttöön. Nykytilanne sotii perustavanlaatuisesti komission UEFA-päätöksessä kuvailtua tulojen solidaarista uudelleenjakojärjestelmää²⁴ vastaan, sillä suuret erot seurojen maksukyvyssä yhdistettynä ylikuumentuneisiin pelaajamarkkinoihin pakottavat pienemmät seurat kilpailemaan markkinoilla, joilla ne ovat tuomit-
tuja epäonnistumaan.

Pääsyyllisenä tähän ovat televisiointitulonjakojärjestelmät, jotka on rakennettu kasvattamaan suurten seurojen tulosta entisestään samalla kun pienemmille seuroille jää käteen pelkästään rippeet satojen miljoonien televisiotuloista²⁵. Edelleen suuret julkiset investoinnit esimerkiksi jalkapalloilun infrastruktuuriin ja järjestyksen ylläpitoon hyödyttävät yhteisön sijasta lähinnä suurimpien seurojen omistajina toimivia yksityisiä sijoittajia sekä ylipalkkattuja jalkapallotähtiä²⁶.

4. RATKAISUVAIHTOEHTO 1: PALKKAKATTOJÄRJESTELMÄ

Yksi ratkaisuvaihtoehto tilanteen tervehdyttämiseksi olisi suurimpaan menoerään eli jalkapalloilijoiden palkkakustannuksiin puuttuminen palkkakattojärjestelmän avulla. Yhteisöjen tuomioistuimen vuonna 1995 antama Bosman-ratkaisu pudotti siirtokorvauksia mutta nosti vastaavasti rajusti palkkakustannuksia²⁷, kun palkkakilpailu syrjäytti aiemmin jalkapallon pelaajamarkkinoilla olleen siirtokorvauskilpailun. Tänäpäin palkkakustannukset asettavat usein ylitsepääse-

²⁴ Komission päätös UEFA Mestarien liigan kaupallisten oikeuksien yhteismyynnistä 2003, OJ L 291/25, kappaleet 164-165.

²⁵ Noll 2007, s. 417-418.

²⁶ Kirjoitettu kysymys komissiolle 2002, MEP Goebbels.

²⁷ Vrooman 2007, s. 316.

mättömän taakan urheiluseuroille, koska palkkakustannusten kasvu on työntänyt seurat kestävämpään tilanteeseen, jossa ne joutuvat kilpailemaan avoimilla pelaajamarkkinoilla samalla kun sarjapaikkoihin kohdistuvat tuotemarkkinat pysyvät suljettuina.

Palkkakattojärjestelmät, jotka ovat tunnetusti käytössä pohjois-amerikkalaisissa ammattiurheilusarjoissa on suunniteltu tarjoamaan ratkaisun ongelmaan, jossa seurat joutuisivat sijoittamaan kestävämpiä summia palkkoihin kilpaillakseen korkeimmalla sarjatasolla²⁸. Palkkakattojärjestelmän periaatteellinen tarkoitus onkin tuottaa tuloksena pelaajien matalamman palkkaustason verrattuna vapaisiin pelaajamarkkinoihin ja siten pienentää jalkapalloseurojen palkkauskustannuksia.

Palkkakatto voidaan toteuttaa kahdella eri tavalla; joko asettamalla yhtäläinen numeraalinen kulutuskatto kaikille seuroille (ns. hard cap) tai asettamalla katto seurojen kokonaistulojen mukaan prosentuaaliseksi osuudeksi (ns. soft cap)²⁹. Lisäksi on olemassa joukko erilaisia rajoituskeinoja, joissa on edellä mainittujen piirteitä, mutta jotka eivät varsinaisesti ole palkkakattomekanismeja. Yhtenä esimerkkinä tästä on ns. luxury tax –menetelmä, jossa tietyn katon ylittävät seurat joutuvat maksavat palkkakaton ylittävästä osasta veroa, joka myöhemmin palautuu lajin pariin uudelleenjaon myötä. Viimein yksi vaihtoehto olisi myös joukkueen koon rajoittaminen, joka tosin jättäisi yhä yksittäisen pelaajan palkkaa koskevat kysymykset avoimiksi.³⁰

Palkkakattojärjestelyt ovat luonteeltaan kollusiivisia kilpailualueiden kanssa, koska ne johtavat seurojen tuottojen maksimointiin pelaajien palkkioiden kustannuksella. Palkkakatto voitaisiin näin ollen nähdä SEUT 101 artiklan mukaisena kiellettynä kilpailunrajoituksena pelaajapalkkiomarkkinoilla, koska sen luonnollisena tarkoituksena on rajoittaa seurojen kykyä vapaaseen pelaajarekrytointiin. Tästä huolimatta palkkakattojen käyttö voitaisiin oikeuttaa taloudellisen kestävyuden varmistamiseen, seurojen välisen kilpailutasapainon säilymiseen sekä nuorten pelaajien kehitystyön turvaamiseen vedoten.³¹ Näin SEUT 101 artiklan rajoitukset voitaisiin

²⁸ Parrish – Miettinen 2008, s. 222.

²⁹ Kesenne 2007 II, s. 125.

³⁰ Parrish – Miettinen 2008, s. 221.

³¹ Parrish – Miettinen 2008, s. 220.

mahdollisesti kiertää. Lisäksi on otettava huomioon, että kiellettyjä rajoituksia ei voida oikeuttaa pelkästään taloudellisin perustein³².

Eurooppalaisen jalkapalloilun nykytilanteessa soft cap –systeemin käyttöönotto ei toimisi, koska se ainoastaan edistäisi seurojen taloudellisia eroja pienempien seurojen ollessa jo lähtökohtaisesti huomattavasti suurseuroja vaatimattomammassa taloudellisessa asemassa.³³ Tämän vuoksi hard cap –systeemi olisi rajoittavuudessaan huolimatta helpompi omaksua keinoksi taloudellisten tervehdyttämistavoitteiden saavuttamiseksi.

Joka tapauksessa palkkakattojen käytännön menestymismahdollisuudet talouden tasapainottajana eivät vaikuta kovin todennäköisiltä nykytilanteessa. Hard cap –systeemiä esimerkkinä käyttäen yksittäisen pelaajan palkkakaton sääntely tulisi laskemaan huomattavasti urheilun supertähtien palkkoja. Tämä ei kuitenkaan muuttaisi sitä faktaa, että suuremmilla seuroilla on käytössään huomattavasti pienempiä seuroja enemmän rahaa ja supertähtien palkkojen laskiessa suuremmilla seuroilla olisi ylivertaiset resurssit muiden pelaajien palkkaamiseen pienempien seurojen jäädessä jälleen nuolemaan näppejään, koska keskivertopelaajien palkkakustannukset nousisivat vastaavasti pienten seurojen tavoittamattomiin.³⁴

Toinen palkkakattoihin liittyvä ongelma on tarve yhteisen työehtosopimuksen laatimiseen eurooppalaisten sarjojen välillä, joka nykyään on vielä kaukana realismista. Jos esimerkkitilanteessa kaksi eurooppalaista jalkapalloliigaa sopisivat palkkakatoista, johtaisi tämä todennäköisesti pelaajatason inflaatioon näissä sarjoissa, koska muut sarjat pystyisivät hinnoittelemaan huippupelaajat ulos näistä sarjoista. Tässä esimerkissä korostuukin eurooppalaisen huippu-urheilukulttuurin perustavanlaatuisen ero verrattuna pohjoisamerikkalaiseen kulttuuriin. Kun Euroopassa urheiluseurojen saamalla tuloilla tähdätään hyödykkeiden maksimointiin, amerikkalaisessa järjestelmässä tavoitteena on ensisijaisesti voiton tavoittelu³⁵. Lisäpaineen hyödykkeiden maksimointiin eurooppalaisessa urheilussa tuo sarjojen välinen sarjanousu-/putoamisjärjestelmä,

³² Snell 2005, s. 38.

³³ Frinck 2007, s. 423.

³⁴ Van den Brink 2000 II, s. 425-426.

³⁵ Frinck 2007, s. 426.

joka omalta osaltaan pakottaa eurooppalaiset seurat maksimoimaan kilpailukykyänsä talouden realiteeteista piittaamatta³⁶.

Palkkakattojärjestelmää ei voida missään tapauksessa nähdä ihmelääkkeenä eurooppalaiseen liigaurheiluun, koska huomattava osa ongelmista on johdettavissa suoraan heikkoon hallintoon. Joka tapauksessa Pohjois-Amerikassa palkkakattojen käyttöönotto ratkaisi kestävämmien suurten pelaajapalkkioiden ongelman ammattiurheilussa ja mikäli järjestelmä saataisiin esiteltyä Euroopassa oikeassa mittakaavassa, saattaisi se tarjota ainakin osittaisen ratkaisun taloushallintoon liittyviin ongelmiin. Joka tapauksessa eurooppalaisten sarjojen saaminen yhden pöydän ääreen sopimaan palkkakattojärjestelmästä on tällä hetkellä sen verran epätodennäköistä, että vaikka palkkakaton asema kilpailutasapainon parantajana on selvää teoriassa, on vähintäänkin yhtä selvää, että käytännössä palkkakattojen tehokas implementointi on osoittautumassa mahdottomuudeksi³⁷.

5. RATKAISUVAIHTOEHTO 2: KOMISSION POIKKEUSLUPASÄÄNTÖJEN UUDISTAMINEN

Solidaarisuus urheilun eri tasojen välillä on aina ollut tärkeä tavoite eurooppalaisessa urheilupolitiikassa. Eurooppa-neuvosto lausui urheilusta seuraavasti Nizzan kokouksen päätelmissä vuonna 2000:

'Eurooppa-neuvosto toteaa, että urheiluliitoilla on keskeinen tehtävä huolehdittaessa tarvittavasta solidaarisuudesta urheilun eri tasojen välillä, sillä urheilun harjoittaminen vaihtelee vapaa-ajan harrastuksesta huippu-urheiluun. Urheiluliitot huolehtivat suuren yleisön mahdollisuuksista osallistua urheilutapahtumiin, amatööriurheilijoille annettavasta henkisestä ja taloudellisesta tuesta, naisten ja miesten yhtäläisistä mahdollisuuksista harrastaa urheilua kaikilla tasoilla, nuorten koulutuksesta, urheilijoiden terveyden suojelusta sekä kiellettyjen aineiden käytön, väkivallan ja rasististen tai muukalaisvihaan liittyvien ilmiöiden torjumisesta.'³⁸

³⁶ Parrish – Miettinen 2008, s. 220.

³⁷ Szymanski 2003, s. 1171.

³⁸ Nizzan Eurooppa-neuvoston päätelmät, liite IV, 2000.

Tämä ote kuvaa hyvin Eurooppa-neuvoston ja komission tavoitteita, joiden mukaan muutamien ammattiuurheilijoiden sekä ammattiuurheilukilpailuiden suosiolla ansaitsemasta rahapotista osan tulisi suodattua edelleen urheilun ruohonjuuritasolle palvelemaan urheilun sosiaalista päämäärää. Jalkapallon osalta tämä sinänsä jalo tavoite ei ole toteutunut komission päätöksestä huolimatta³⁹, ja todellisuudessa taloudellinen eriarvoisuus seurojen ja liigojen välillä kasvaa jatkuvasti.⁴⁰ Televisiointioikeuksien yhteismyynnillä on puolestaan merkittävä vaikutus kasvavien taloudellisten erojen ilmiöön eurooppalaisessa jalkapalloilussa.⁴¹ Yleisesti media sekä sen oikeuksien myynnistä kertyvä varallisuus keskittyy urheilun korkeimmille tasoille samalla kun ruohonjuuritaso kärsii vaikeuksista yksityisessä sekä julkisessa rahoituksessa. Kirjoitushetkellä Euroopassa vallitseva talouskriisi tekee tästä jakautumasta vielä entistäkin räikeämmän.

Komissiolla on kuitenkin mahdollisuus pelastaa osaltaan eurooppalaisen jalkapalloilun taloudellista tilaa, asettamalla tulevaisuudessa tiukempia rajoituksia yhteismyyntiin myönnettäviin poikkeuslupiin. Tämä pätee sekä kansallisiin että kansainvälisten jalkapalloliigojen televisiointioikeuksien yhteismyyntiin. Tämän äärimmäisen poliittisen kysymyksen eteenpäinvieminen vaatii kuitenkin suuria myönnytyksiä jalkapallojärjestöiltä sekä rikkaimmilta seuroilta, jotka tällä hetkellä luovat kilpailun epätasapainoa ja hallitsevat suvereenisti pelaajamarkkinoita tähtitieteellisillä palkkakustannuksillaan⁴². Vain tehokas keskustelu ja yhteistyö näiden järjestöjen ja Euroopan instituutioiden välillä voi johtaa sääntelyyn, joka pelastaisi eurooppalaisen jalkapallon. Muuten koko eurooppalaisen jalkapallon käsitteestä on vaarassa tulla ”a thing from the past”, kuten Hoehn ja Szymanski ennustivat jo vuonna 1999⁴³.

Solidaarisuuden tulee kuitenkin perustua aitoon haluun muuttaa nykyinen tilanne. UEFA Mestarien liigan osalta tämä tarkoittaisi

³⁹ Komission päätös UEFA Mestarien liigan kaupallisten oikeuksien yhteismyynnistä 2003, OJ L 291/25, kappaleet 165-166.

⁴⁰ Van den Brink 2000, s. 365.

⁴¹ Frinck 2007, s. 423.

⁴² Parrish – Miettinen 2008, s. 6.

⁴³ Hoehn, Szymanski 1999, s. 205.

sitä, että seurat osallistuisivat turnaukseen ensisijaisesti – kuten joskus aikaisemmin – ollakseen paras eurooppalainen jalkapallojoukkue eikä ainoastaan kuitataksaan tähtitieteelliset tulot osallistumisesta kilpailuun⁴⁴. Valitettavasti tähän mennessä eurooppalainen urheilumalli ei ole onnistunut luomaan systeemiä, jossa tulot jakautuisivat tasaisemmin koko systeemin hyväksi⁴⁵. Toivo paremmasta tulevaisuudesta lepää siis suurseurojen harteilla, sillä mikäli ne sopivat solidaarisemmasta taloudellisesta järjestyksestä, pienemmät seurat tulevat seuraamaan tätä trendiä. Uuden järjestelmän synnyn ei kuitenkaan välttämättä tarvitsisi tarkoittaa yhteismyyntijärjestelmien kieltämistä, koska tehokkuusnäkökulmasta yhteismyynti on todistetusti tehokkain tapa myydä televisiointioikeudet⁴⁶ ja kuten komissio on todennut, voi se parhaimmillaan olla paras ratkaisuvaihtoehto televisioyhtiöille, urheiluseuroille sekä kannattajille⁴⁷.

Mestarien liiga tarjoaa jälleen hyvän esimerkin siitä, mihin suuntaan tilanne on kehittymässä. Se on kiistatta eurooppalaisen urheilun arvokkain tuote, mutta valitettavasti sen keräämät tuotot ovat keskittyneet yhä kasvavissa määrin suurien liigojen joukkueille, koska suuremilla liigoilla on jo lähtökohtaisesti useampi paikka Mestarien liigassa. Suurten liigojen suurseurojen jatkuva menestys on luonnollisesti kasvattanut eroja entisestään⁴⁸ sekä pienentänyt urheilulle elintärkeää tulosten ennalta arvattavuutta.

UEFA on kuitenkin puuttunut viime vuosina tähän ongelmaan ja on sisäisiä sääntöjään muuttamalla tarjonnut paremman aseman pienempien liittojen seuroille. Tämä näkyy esimerkiksi uuden karsintajärjestelmän myötä, jossa pienempien liigojen mestarit karsivat keskenään ”Champions path” -karsinnassa suursarjojen sarjakakkosten, -kolmosten ja -nelosten karsiessa omassa (kovatasoisemmassa) ”Non-Champions path” -karsintalohkossa⁴⁹. Tämä puolestaan johtaa siihen, että rahakkaaseen Mestarien liigan loh-

⁴⁴ Esimerkiksi belgialainen Anderlecht kuittasi kaudella 2004-2005 yli 20 % tuloistaan Mestarien liigasta, vaikka se ei voittanut ainoatakaan ottelua koko kilpailun aikana (Kesenne 2007, s. 396).

⁴⁵ Halgreen 2004, s. 70.

⁴⁶ Harbod – Szymanski 2004, s. 119.

⁴⁷ IP/02/806.

⁴⁸ Kesenne 2007, s. 395.

⁴⁹ <<http://www.uefa.com/uefachampionsleague/competitionformat/index.html>>.

kovaiheeseen pääsee mukaan aiempaa enemmän pienempien sarjojen joukkueita. UEFA:n puheenjohtaja Michel Platini on edelleen vihjannut, että pienempien sarjojen asemaa tulnaisiin parantamaan entisestään leikkaamalla suursarjojen joukkuekiintiöitä ja lisäämällä pienempien sarjojen kiintiöitä⁵⁰. Tämä aloite on kuitenkin saanut runsaasti vastustusta rikkaimpien seurojen taholta, eikä sitä ole ainakaan toistaiseksi pantu täytäntöön. Lisäksi UEFA haluaa suunnata enemmän rahaa solidaarisuussuunnitelmansa mukaisesti⁵¹ ruohonjuuritasolle, mutta ainakin toistaiseksi suurin osa Mestarien liigan tuotoista päättyy edelleen suurseurojen pankkitileille⁵².

Yhteenvedona voitaneen todeta, että pelastaakseen eurooppalaisen jalkapalloilun ja Mestarien liigan tulevaisuuden UEFA:n on tehtävä rohkeita linjauksia neuvotteluissaan erityisesti suurseurojen muodostamaa oppositiota vastaan. Komission tulisi puolestaan tukea tätä missiota asettamalla yhteismyyntilupiin erityisehtoja, joiden mukaan UEFA:n olisi noudatettava varainjaossaan strategiaa, jolla Mestarien liigaan osallistuvat seurat saisivat vähemmän rahaa ja jolloin vastaavasti suuren eurooppalaisen jalkapalloperheen jaettavaksi jäisi suurempi summa rahaa. Nämä ehdot on implementoitava tulevaisuuden yhteismyyntipäätöksien erityislupiin, jotka tulevat olemaan aina kilpailuoikeuden näkökulmasta de facto myyntikartelleja, mutta jotka voidaan Matra-Hachette -ratkaisun hengessä sallia, koska kartellia ei voida tulkita 'per se' laittomaksi ja sen vuoksi järjestelyt ansaitsevat tulevaisuudessakin pääsyn komission laillisuusanalyysiin⁵³.

Edellistä komission yhteismyyntilupapäätöstä analysoidessa on huomattava, että erityisesti komission argumentit erityisluvan antamisesta teknisen kehityksen edistämiseksi⁵⁴ ovat vanhentuneet nopean

⁵⁰ <<http://www.guardian.co.uk/football/2006/dec/29/championsleague200607.championsleague>>.

⁵¹ Arnault 2006, s. 156-159.

⁵² UEFA:n televisio- ja sponsoritulot ovat kaudella 09/10 arviolta 1.09 miljardia euroa. Tästä summasta 75 % eli 750,9 miljoonaa euroa jakautuu 32 osallistujaseuran kesken.

<<http://www.guardian.co.uk/football/2010/feb/14/michel-platini-uefa-champions-league>>.

⁵³ Asia T-17/93 Matra Hachette SA v komissio, kappale 85.

⁵⁴ Komission päätös UEFA Mestarien liigan kaupallisten oikeuksien yhteismyyntistä 2003, OJ L 291/25, kappale 161.

teknisen kehityksen myötä. Komissio voisi kuitenkin perustella poikkeusluvan TSEU 101(3) artiklan ensimmäisen alakohdan⁵⁵ osalta taloudellisen kehitysprosessin myötä, jossa sovellettu yhteismyyntijärjestelmä olisi edullinen koko eurooppalaiselle yhteisölle⁵⁶. Asettamalla tiukempia taloudellisia ehtoja televisiotulojen jakautumiselle komissio voisi asettaa pakottavan ehdon jalkapallojärjestöille uudistaa varainjakomallinsa, joka edelleen pakottaisi suurseurat myöntymään pienempiin televisiotuloihin tai vaihtoehtoisesti tyytymään tehottomaksi todistettuun televisiointioikeuksien myyntiin itsenäisesti.

Mikäli edellä mainituista vaihtoehtoista ensimmäinen toteutuisi, johtaisi se pidemmässä mittakaavassa taloudellisen kilpailutasapainon eheytymiseen sekä tulosten ennalta arvattavuuden heikkenemiseen, joka puolestaan palvelisi koko eurooppalaista urheiluyhteisöä. Vaikka tämän hetken tilanteessa osapuolet (UEFA ja suurseurat) tuntuvatkin olevan kaukana toisistaan mielipiteineen, ei tule unohtaa sitä faktaa, että komissiolla on itse asiassa mahdollisuus vaikuttaa tulevaisuuteen pakottamalla edellä mainituin perustein UEFA:n ja sen jäsenseurat implementoimaan uudet, solidaarisemmat varainjakojärjestelmät. Yhteenvetona voitaneen todeta, että Mestarien liiga tuotteena on pitkälti sen yhteismyyntijärjestelmän ansiosta tehokkuusnäkökulmasta erinomainen, mutta sidosryhmien on kyettävä lobbaamaan, neuvottelemaan ja lopulta toimeenpanemaan tehokkaampi varainjakojärjestelmä, joka tulisi suuressa mittakaavassa turvaamaan eurooppalaisen jalkapalloilun tulevaisuuden.

6. RATKAISUVAIHTOEHTO 3: EUROOPPALAISEN JALKAPALLOILUN AMERIKKALAISTUMINEN

Mikäli taloudellista tasapainoa ei kyetä löytämään edellä mainituin keinoin, olisi tilanteeseen puututtava vaihtoehtoisilla konsteilla. Suljettuihin pelaajamarkkinoihin palaaminen ei kuitenkaan vapaan liikkuvuuden myötä ole vaihtoehto ja myös pakkokiintiöt kotimais-

⁵⁵ Tuotannon tai tuotteiden jakelun tehostaminen tai teknisen tai taloudellisen kehityksen edistäminen.

⁵⁶ Whish 2009, s. 151.

ten pelaajien määrästä joukkueiden pelaajalistassa tuntuvat varsin tehottomilta keinoilta ratkaista tilanne. Muutamat tieteenharjoittajat ovatkin väläyttäneet ratkaisuksi vallankumouksellista tilannetta, jossa UEFA:n Mestarien liiga väistyisi uuden järjestelmän tieltä⁵⁷.

Uudessa järjestelmässä eurooppalaiseen jalkapalloiluun syntyisi uudet merkitykselliset markkinat eurooppalaisen superliigan muodossa⁵⁸. Käytännössä tämä tarkoittaisi 20-30 suurseuran irtautumista perinteisestä urheilumallista ja samalla kansallisista jalkapalloliitoistaan, ja siirtymistä kansainväliseen superliigaan. Järjestelyn seurauksena eurooppalainen jalkapalloilu jakautuisi pohjoisamerikkalaisen urheilumallin mukaiseen kahtiajakoon ammattilaisliigojen ja amatööri-liigojen välillä, jotka molemmat muodostavat omat merkitykselliset markkinat.⁵⁹

Silvio Berlusconi Media Partners -yhtiö on itse asiassa jo kertaalleen yrittänyt rakentaa Euroopan laajuista superliigajärjestelmää, jonka oli määrä houkutella eurooppalaiset suurseurat perustamaan oman suljetun sarjan, joka olisi mahdollisesti korvanut UEFA:n Mestarien liigan. Media Partnersin yritys päättyi kuitenkin epäonnistumiseen eikä superliigaa saatu koskaan kunnolla perustettua.⁶⁰ Superliigamallia on kokeiltu myös käytännössä Skandinaviassa Norjan, Ruotsin ja Tanskan liigojen talvitauolla kausina 2005/2006 ja 2006/2007⁶¹. Tämä projekti kaatui kuitenkin jo kahden kauden jälkeen, koska se ei saanut uusittua merkittävämpänä tulonlähteenä toiminutta televisiointisopimusta.

Muiden urheilulajien osalta vastaava superliiga toimii tällä hetkellä jääkiekossa, jossa Venäjän kansallinen jääkiekkosarja (nimeltään superleague) korvattiin kaudeksi 2008/2009 kansainvälisellä Kontinentalnaja hokkeinaja ligalla. Tällä hetkellä KHL:ssa, joka toimii monin tavoin amerikkalaisen National Hockey Leaguen kanssa samanlaisella konseptilla,⁶² on joukkueita Venäjän lisäksi

⁵⁷ Tätä vaihtoehtoa ovat väläyttelleet mm. Kesenne 2007, Noll 2007, Hoehn – Szymanski 1999.

⁵⁸ Kesenne 2007, s. 397.

⁵⁹ Halgreen 2004, s. 71-80. Ks. esimerkki mallista Hoehn - Szymanski 1999, s. 230-233 ja teoreettisesta justifiikaatiosta Kesenne 2007, s. 398-399.

⁶⁰ Halgreen 2004, s. 80, Van den Brink 2000 II, s. 365.

⁶¹ Halgreen 2004, s. 81.

⁶² Suljettu sarja ilman nousukarsintajärjestelmää.

Latviasta, Valko-Venäjältä ja Kazakstanista ja siihen osallistumiseen on osoittanut kiinnostusta myös seuroja mm. Tsekin tasavalta sekä Ruotsista. Tämä esimerkki todistaa, ettei kansallisten rajojen ylittävien urheiluliigojen perustaminen ole tulevaisuudessa mahdotonta Euroopassa. Urheiluseurojen muuttuessa yhä ammatillisimmiksi organisaatioiksi ne tulevat todennäköisesti valitsemaan sarjapaikkansa tulevaisuudessa yhä useammin perinteisen järjestelmän sijaan taloudellisin perustein.

Mikäli suurseurat sisältävän ympärivuotisen kansainvälisen superliigan perustaminen jalkapallossa onnistuisi, olisi seurauksena luonnollisesti yleisön kiinnostuksen laantuminen kansallisia sarjoja kohtaan suurseurojen siirtyessä toiseen liigaan ja toisille merkityksellisille markkinoille. Perinteisille jalkapallosarjoille tämä tarkoittaisi todennäköisesti mittavaa televisiointitulojen pienentymistä ja sen seurauksena seurojen tulorakenne muuttuisi radikaalisti. Toisaalta myös pelaajien palkkoihin kohdistuva kilpavarustelu tulisi laantumaan suurseurojen jättäessä kansalliset markkinat, minkä seurauksena pienemmät seurat kilpailisivat uusilla markkinoilla, jotka mahdollisesti perustuisivat rationaalisemmalle talousajattelulle. Tämä puolestaan parantaisi erityisesti liigojen sisäistä kilpailutasapainoa. Pidemmässä mittakaavassa systeemi saattaisi toimia, kun ihmiset tottuisivat siihen, että he voisivat valita joko kalliin huipputasoisien super-jalkapallon ja kotimaisen jalkapallon perinteitä vaalivan jalkapalloliigan välillä. Samalla tämä tarkoittaisi eurooppalaisen urheilun ja urheilun pyramidimallin eroa ja siirtymistä amerikkalaisen mallin⁶³ aikakauteen, kuten komissio epäsuorasti ennusti urheilun valkoisessa kirjassaan vuonna 2007⁶⁴.

7. LOPPUSANAT

Eurooppaoikeudellisesta näkökulmasta katsottuna urheilun sääntelyssä ei ole tällä hetkellä tehtävissä paljoa. SEUT määritteli viimein artiklan, joka esitteli urheilun osana EU:n politiikanalueita, mutta sen taloudellinen vaikutusvalta on rajoitettu. Tällä hetkellä

⁶³ Selkeästi rajatut suljetut ammattilaissarjat ja amatöörisarjat.

⁶⁴ Urheilun valkoinen kirja 2007, s. 12-13.

Euroopan urheilumallin tulevaisuuden ollessa epävarmuustilassa olisikin sopivampaa aloittaa selkeyttämällä nykykäytäntöjä ja sen myötä saavuttaa oikeusvarmuus urheilun ja EU-oikeuden suhteesta. Tämän jälkeen voitaisiin keskittyä pohtimaan sitä, millä tavalla urheilua voitaisiin kehittää myös lainsäädännön kautta antaen tilaa myös ajatukselle, jonka mukaan urheilun tulisi säilyä kokonaan sääntelyvapaalla alueella.

Televisiointioikeuksien poikkeuslupien toimeenpanon näkökulmasta komission nykykäytäntö vaikuttaa kohtuullisen asianmukaiselta ja komission tulee yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa huolehtia siitä, ettei eksklusiviteettiin perustuvaa syrjintää pääse syntymään alkupään markkinoilla. Kilpailuoikeudellisen valvonnan uudistaneen modernisointiasetuksen⁶⁵ myötä kansallisten kilpailuviranomaisten asema on kasvanut merkittäväksi ja toivon mukaan niillä tulee olemaan suurempi rooli tulevaisuuden poikkeuslupien valvonnassa. Komission tulisi ehdottomasti ottaa tiukempi ote myös tulevaisuuden poikkeuslupien asiasisällön osalta ja velvoittaa jalkapalloliittoja entistä tiukemmin solidaariseen varainjakoon, joka palvelisi koko jalkapalloyhteisöä eikä pelkästään lisäksi entisestään eroa rikkaimpien ja köyhimpien seurojen ja jalkapalloliittojen välillä. Meca-Medina tapauksen yhteydessä urheiluun soveltuvaksi vahvistettu Wouters-kaava toimii perusteena sille, että urheilun osalta kilpailuoikeuskysymykset tutkitaan poikkeusehdoin. Erityisasema on siis olemassa, mutta sen soveltaminen on pidettävä tiukkojen ehtojen alaisena, kuten yhteisöjen tuomioistuin vahvisti itse Wouters-asiassa⁶⁶ ja myöhemmin urheilun osalta Meca-Medina -asiassa⁶⁷.

Taloudellisesta näkökulmasta tulevaisuudessa hämmöittää siis kaksi vaihtoehtoista mallia, joista ensimmäinen vaatisi pikaista toimintaa nykymallissa talouden pelastamiseksi ja toinen puolestaan uhraisi koko eurooppalaisen urheilumallin sekä ison palan jalkapalloilun historiaa. Jos komissio onnistuu tulevaisuudessa asettamaan tiukemmat ehdot yhteismyöntijärjestelyjen poikkeusluville, uusi

⁶⁵ Neuvoston asetus 01/2003, OJ L 001/1.

⁶⁶ Asia C-309/99 J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh ja Price Waterhouse Belastingadviseurs BV v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, kappale 97.

⁶⁷ Asia 519/04 P, David Meca-Medina ja Igor Majcen v komissio, kappale 27.

taloudellinen malli, jossa enemmän rahaa ohjautuu pyramidin pohjalle, tulisi rajoittamaan kulutusta ja pitäisi todennäköisesti myös pelaajapalkkioihin kohdistuvan kilpailun kurissa. Tämän ratkaisun toteuttaminen edellyttää kuitenkin erityisesti taloudellisten vallankäyttäjien osalta suurta yhteisvastuullisuutta, jota voidaan verrata taisteluun ympäristönmuutosta vastaan, jossa onnistuminen tulevaisuudessa vaatii uhrauksia meiltä kaikilta. Jos ehdotettu malli ei tule toimimaan, on todennäköistä, että Euroopassa tullaan esittelemään uusi, vahvasti amerikkalaisvaikutteinen urheilumalli. Tässä mallissa suurin osa tuloista mutta samalla myös kuluista keskittyisi superliigaan, joka toimisi omilla markkinoillaan jättäen samalla muulle urheiluyhteisölle terveemmän toimintapohjan.

Näin ollen käyttäen esimerkkinä kilpailuoikeudesta tuttua kohde-vaikutus -mekanismia⁶⁸ (taloudellisen) reilun pelin ollessa kiistatta komission poikkeuskäytäntöjen kohde sen tulisi olla myös komission poikkeuslupakäytännön vaikutuksen tulos. Valitettavasti nykykäytäntö osoittaa, ettei haluttu järjestelmä toimi niin kuin sen pitäisi ja lopputuloksena on ei-toivottu tulos osalle Euroopan jalkapalloperheen jäsenistöä⁶⁹. Kapeasta kilpailuoikeuden näkökulmasta komissio on ollut tähän mennessä oikeassa myöntäessään poikkeuslupia televisiointioikeuksien yhteismyyntiin, kuten mm. UEFA-tapauksen laaja argumentointi perustelee⁷⁰. Tästä huolimatta nykyjärjestelmän rinnalle tarvittaisiin täysin uusi tulonjakojärjestelmä, joka joko pelastaa nykymallin tai tuo mukanaan uuden vallankumouksellisen järjestelmän.

UEFA ja sen jäsenjärjestöt sekä eurooppalaiset suurseurat tuntuvat ainakin toistaiseksi olevan nykymallin pelastamisen kannalla. Tätä kehitystä ennustaa mm. UEFA:n vastikään esittelemät varovaisen positiivisen vastaanoton saaneet ”Financial Fair Play”-säännöt, jotka asettavat ehtoja seurojen velkataakan suuruudelle UEFA:n alaisten sarjojen liigalisenssejä myönnettäessä, ja joiden

⁶⁸ Whish 2009, s. 116-119.

⁶⁹ Talousteoreettisen esimerkin solidaarisen tulonjakojärjestelmän tarpeesta tarjoavar Rosner ja Shorpsshire seuraavasti: “When a league has an average profit rate over 15 percent but some teams are losing money, there might be a problem in distribution of league profits, and some mechanism to share revenues might be appropriate”. (Rosner-Sharpshire 2005, s. 47).

⁷⁰ Komission päätös UEFA Mestarien liigan kaupallisten oikeuksien yhteismyyntistä 2003, OJ L 291/25, kappaleet 139-197.

tarkoitus on hillitä erityisesti pelaajapalkkiokilpailun ylikuumentumista⁷¹. Lissabonin-sopimuksen (SEUT) myötä myös EU on antanut viimein valtakirjan keskustella urheilusta EU-politiikkojen joukossa⁷². Tämän valtakirjan järkevä käyttäminen tuleekin todennäköisesti olemaan erittäin tärkeä osa eurooppalaisen urheilujärjestelmän taloudellisten realiteettien palauttamisprojektia, jonka pikainen toteuttaminen olisi tällä hetkellä enemmän kuin tarpeellista.

Lähteet:

- Halgreen Lars*, European sports law: a comparative analysis of the European and American models of sports, Forlaget Thomson/GadJura, Copenhagen, 2004 (Halgreen 2004)
- Kesenne, Stefan*, The Economic Theory of Professional Team Sports: An Analytical Treatment, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2007 (Kesenne 2007 II)
- Metcalfe, J. S. (Editor) – Warde, Alan (Editor)*, Market Relations and the Competitive Process, Manchester University press, Article by *Michie Jonathan – Oughton Christine*, Regulatory issues and industrial policy in football, 2003 (Mitchie – Oughton 2003)
- Odudu, Okeoghene*, Boundaries of EC competition law: the scope of Article 81, Oxford University Press, New York, 2006 (Odudu 2006)
- Parrish, Richard – Miettinen, Samuli*, The Sporting exception in European Union law, T.C.M. Press, Hague, 2008 (Parrish – Miettinen 2008)
- Raitio, Juha*, The Principle of Legal Certainty in EC Law, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, The Netherlands, 2003 (Raitio 2003)
- Tridimas, Takis*, The General Principles of EU Law, Oxford EC Law Library, 2008 (Tridimas 2008)
- Whish, Richard*, Competition Law, 6th edition, Oxford University Press, New York, 2009 (Whish 2009)

⁷¹ Ks. BBC:n artikkeli Financial Fair Play –järjestelmään liittyen: <<http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/europe/8709871.stm>>.

⁷² SEUT:n 165 artikla.

Artikkelit:

- Brunsdon, Jim*, "Financial winners and losers", *European Voice*, 3.6.2010
- Frinck, Bernd*, The football players' labour market: Empirical evidence from major European leagues, *Scottish Journal of Political Economy*, Volume 54, No. 3, July 2007, 422-446 (Frinck 2007)
- Harbord, David – Szymanski, Stefan*, Football trials, *European Competition Law Review*, 2004, 25 (2), Sweet and Maxwell, p. 117-122 (Harbord – Szymanski 2004)
- Hoehn, Thomas – Szymanski, Stefan*, The Americanization of European Football, *Economic review*, April 1999, Volume 14, Issue 28, p. 204-240 (Hoehn – Szymanski 1999)
- Kesenne, Stefan*, The Peculiar International Economics of Professional Football in Europe, *Scottish Journal of Political Economy*, Volume 54, No. 3, July 2007, p. 388-399 (Kesenne 2007)
- McAuley, Darren*, Exclusively for all and collectively for none: Refereeing broadcasting rights between the Premier League, European Commission and BSKyb, *European Competition Law Review*, 2004, 25 (6), Sweet and Maxwell, p. 370-379 (McAuley 2004)
- Noll, Roger G.*, Broadcasting and team sports, *Scottish Journal of Political Economy*, Volume 54, No. 3, July 2007, p. 400-421 (Noll 2007)
- Snell, Jukka*, Economic aims as justification for restrictions on free movement, in A Schrauwen (editor), *Rule of Reason; Rethinking another Classic of EC Legal Doctrine*, Europa Law Publishing, Groningen, 2005, p. 35-56 (Snell 2005)
- Szymanski, Stefan*, The Economic Design of Sporting Contests, *41 Journal of Economic Literature*, 2003, p. 1137-1187 (Szymanski 2003)
- Toft, Torben*, Sport and Competition law, *Broadcasting Competition Law*, 23 February 2005, London, saatavilla DG Competition Internet-sivulla (Toft 2005, speech)
- Van den Brink, Jens Pelle*, E.C. Competition law and the regulation of football: part 1, *European Competition Law Review*, 2000, 21(9), Sweet and Maxwell, 420-427 (Van den Brink 2000)

- Van den Brink, Jens Pelle*, E.C. Competition law and the regulation of football: part 1, *European Competition Law Review*, 2000, 21(8), Sweet and Maxwell, 359-368 (Van den Brink 2000 II)
- Van den Bogaert, Stefaan – Vermeersch, An*, Sport in the European Union: All sound and no fury?, University of Maastricht, Faculty of law, working paper, 2005/8, 2005, 26 pages (Van den Bogaert – Vermeersch 2005)
- Vrooman, John*, Economics of Sport: Editor's introduction, *Scottish Journal of Political Economy*, Volume 54, No. 3, July 2007, 309-313 (Vrooman 2007)

Virallislähteet:

- Arnault, José Luis*, Independent European Sport Review, for the UK Presidency of the EU, 2006, (Arnault 2006)
- Asia T-17/93 Matra Hachette SA v komissio, European Court reports 1994 sivu II 00595 15.7.1994 (Asia T-17/93 Matra Hachette SA v komissio)
- Asia C-309/99, J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh ja Price Waterhouse Belastingadviseurs BV v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, intervensi: Raad van de Balies van de Euroopese Gemeenschap, 19.2.2002, European Court reports 2002 sivu I-01577 (Asia C-309/99 J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh ja Price Waterhouse Belastingadviseurs BV v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten)
- Asia C-519/04 P, David Meca-Medina ja Igor Majcen v komissio, 18.6.2006, European Court reports 2006 sivu I-06991 (Asia 519/04 P. David Meca-Medina ja Igor Majcen v komissio)
- Background note: The UEFA Champions league, Press Release of the European Commission, MEMO/03/156, 24 July 2003 (MEMO/03/156)
- Commitments of the FAPL (non-confidential version), decision available at: <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/decisions/38173/commitments.pdf> (Commitments of the FAPL)
- European Council Presidency Conclusions of Nice European Council Meeting, Annex IV, 7.-9.12.2000, p. 31-33 (Nizzan Eurooppaneuvoston päätelmät, liite IV, 2000)

Kirjoitettu kysymys komissiolle E-1912/02, Robert Goebbels, FIFA and UEFA's de facto monopoly, 2 July 2002 (Kirjoitettu kysymys komissiolle 2002, MEP Goebbels.)

Komission lehdistötiedote IP/02/806, Commission welcomes UEFA's new policy for selling the media rights to the Champions League, 3 June 2002 (IP/02/806)

Komission päätös UEFA Mestarien liigan kaupallisten oikeuksien yhteismyynnistä 2003, OJ L 291/25

Komission urheilun valkoinen kirja 2007

Neuvoston asetus 01/2003, OJ L 001/1 16 joulukuuta 2002, OJ L 001 04.01.2003, s. 1-25

Euroopan Unionin Toiminnasta annettu Sopimus OJ C 115, 9.5.2008 s. 47-199, Lisbon (SEUT)

YKSILÖURHEILUA YHTIÖMUODOSSA – CASE MIKKO ILONEN¹

Janne Juusela, Mikko Alakare

Suomeen veronsa maksavat menestyvät ammattilaisurheilijat ovat aktiiviuransa ja erityisesti huippumenestysvuosiensa aikana kantaneet suhteellisen raskaan verotaakan urheiluun liittyvistä tulostaan. Usein lyhyeksi jäävä ura on tarjonnut rajalliset mahdollisuudet toiminnan ja erityisesti tulovirran jaksottamiseen. Esimerkiksi urheilijatulon jaksottamissäännöt ja urheilija- sekä valmennusrahat² ovat tarjonneet erälle ryhmille toimivan kädenojennuksen tulojen jakamiseen pidemmälle aikavälille, mutta kyseinen järjestely ei ole ollut toimiva urheilijoilla, joilla ansiotasot nousevat merkittäviksi. Perinteinen ratkaisu ongelmaan lajeissa, joissa liikkuvat suurimmat rahavirrat, on ollut muuttaminen ulkomaille ja sitä kautta edullisemmän verokohtelun piiriin.

Joukkueurheilua on jo jonkin aikaa harjoitettu myös Suomessa yhtiömuodossa ja ainakin suurimmissa lajeissa urheilijoita on jo vaikiintuneesti pidetty työntekijöinä. Kotimaisessa tarkastelussa yksilöurheilua ei perinteisesti ole pidetty sellaisena liiketoimintana, jota voitaisiin harjoittaa yhtiömuodossa. Urheilun kaupallistuminen ja

¹ Artikkelin perustuu keskeisesti KHO:n 22.1.2010 antamaan ratkaisuun T 103, jota asianosainen henkilö Mikko Ilonen on julkisesti kommentoinut esimerkiksi 1.4.2010 julkaistussa Kauppalehti Option numerossa 6/2010. Kirjoittajat toimivat Ilosen avustajina ennakkoratkaisuprosessissa.

² Ks. Tuloverolaki (1535/1992) 116 a – c §.

kansainvälisesti muodostuneet käytännöt ovat kuitenkin osaltaan kyseenalaistaneet aiemman ajattelun ja nykyisellään vaikuttaa siltä, että myös yksilöurheilua tulisi voida harjoittaa yhtiömuodossa tietyn edellytyksin.

Pyrimme tässä artikkelissa kuvaamaan Suomen menestyneimmän golfarin Mikko Ilosen omaa liiketoimintaansa varten perustaman osakeyhtiön verokohtelua Suomen verotuksen näkökulmasta. Artikkelissa ei pyritä tuomaan esille kaikkia asiaan liittyviä juridisia kysymyksenasetteluita esimerkiksi yhtiöoikeuden tai urheilun oman sääntelyjärjestelmän puitteissa vaan näkökulma on lähinnä vero-oikeudellinen.³

1. TAUSTAA YHTIÖITTÄMISELLE

Kansainvälinen huippu-urheilu on nykyisin liiketoimintaa, jossa menestyminen edellyttää paitsi urheilullista lahjakkuutta, myös toimivaa tukiorganisaatiota. Huipulle nouseminen tai siellä pysyminen tuskin onnistuu keneltäkään täysin yksin. Lisäksi huippu-urheilijan tulonmuodostus perustuu monelle muullekin tekijälle, kuin suoraan urheilemisesta saaduille tuloille. Erilaiset yhteistyökumppanit ovat valmiita maksamaan korvauksia oikeudesta käyttää menestyvän urheilijan imagoa omiin tarkoituksiinsa. Tärkeä näkökohta on myös se, että urheilijalla tulisi olla mahdollisuus hyödyntää osaamistaan ja markkina-arvoaan myös aktiiviuran jälkeen.

Ilosen urheilullisen menestyksen mahdollistavat osaltaan hänen tiimiinsä palkkaamat ammattilaiset, kuten caddie, golfvalmentaja ja fysiikkavalmentaja, jolloin Ilonen toimii näiden henkilöiden työnantajana. Lisäksi Ilonen hankki erilaisia asiantuntijapalveluita esimerkiksi manageritoimistolta.

Golfari Mikko Ilosen tapauksessa pelkästään urheilijan pelaamisesta saamat palkkiot ovat viime vuosina nousseet tasolle, jolla perinteiset järjestelmät kuten urheilutulon jaksottaminen tai rahastointi eivät enää tarjonneet toimivaa järjestelmää tulojen jak-

³ Tuorehko yleistutkimus aiheesta, huomioiden myös urheilun sääntelyjärjestelmän erityispiirteet ja osin myös yhtiöoikeus, löytyy Arttu Lapin 30.3.2010 päivästä Pro gradu –tutkielmasta ”Urheilutoiminnan yhtiöittäminen – vaihtoehto yksilöurheilijalle”.

sottamiselle tai muun liiketoiminnan harjoittamiselle, vaan lähtökohtaisesti kaikki tulot verotettiin Ilosen henkilökohtaisena tulona korkean marginaaliveroprosentin mukaisesti. Lisäksi Ilosen tuloista merkittävä osuus tulee ulkomailta, jolloin tulojen lähdeverosta saat-
taa esimerkiksi urheilutulon rahastoinnin osalta syntyä kaksinker-
taista verorasitusta.

Ilonen on aikanaan asunut jonkin aikaa (2002-2006) myös ulko-
mailla, mutta halunnut palata Suomeen asumaan, joten perinteises-
ti käytetyt verosuunnittelukeinot esimerkiksi kotipaikan valinnan
suhteen eivät olleet tässä tapauksessa todellinen vaihtoehto.

Ilonen oli käynyt aikanaan keskusteluja kotikuntansa veroviran-
omaisten kanssa ja heidän kantansa oli ollut varsin yksiselitteisesti,
että urheilutoimintaa ei voida harjoittaa yhtiömuodossa ainakaan
siinä määrin, että urheilijan suorituksiin perustuvia tuloja verotet-
tisiin yhtiön eikä urheilijan henkilökohtaisina tuloina.

Julkisuudessa oli myös esitetty eräiden kansainvälisen tason
urheilijoiden, kuten esimerkiksi tennispelaaja Jarkko Niemisen ja
eräiden talviurheilijoiden hoitaneen urheiluun liittyvän liiketoimin-
tansa perustamansa osakeyhtiön kautta. Samankaltaiset järjestelyt
ovat tavallisia myös esimerkiksi taiteilijoilla, kuten kansainvälisesti
menestyneiden rock-yhtyeiden jäsenillä. Myös kansainvälisessä tar-
kastelussa on tavanomaista, että urheilijoiden aineettomia oikeuk-
sia ja urheilutoimintaa hallinnoidaan yhtiöiden kautta.

Kirjoittajien kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen Ilonen tuli
siihen lopputulokseen, että hänen golfiin liittyvä liiketoimintansa
on sen verran laajaa ja sisältää niin paljon elinkeinotoiminnan
tunnusmerkkejä, että mahdollisen yhtiöittämisen verokohtelu olisi
syytä selvittää sitovasti.

Asiasta käytiin myös asiantuntijavetoisia keskusteluja verotoi-
mistojen kanssa, mutta asian ennakkopäätösluonteen takia päädyt-
tiin myöhemmin siihen lopputulokseen, että ennakkokannanotto
on syytä hankkia nimenomaan verohallituksen yhteydessä toimi-
vasta keskusverolautakunnasta, jonka tehtävänä on antaa sitovia
ennakkoratkaisuja.

2. VEROTUKSELLINEN TARKASTELU

Verotoimistotasolla käytyjen keskustelujen yhteydessä kysymyksenasetteluna oli vielä alkuvaiheessa se, verotettaisiinko mahdollista golfiin liittyvää toimintaa EVL:n säännösten perusteella. Keskustelujen jälkeen lopullisiksi ennakkoratkaisukysymyksiksi jalostuivat kuitenkin a) pidettäisiinkö mahdollisen perustettavan osakeyhtiön tuloja Mikko Ilosen henkilökohtaisina tuloina ja b) verotettaisiinko hakemuksessa kuvattuja golftoimintaan liittyviä tuloja kaikilta osin perustettavan yhtiön tulona.

Lähtökohtana oli, että Ilonen perustaa niin sanotun yhden miehen yhtiön, eli täysin omistamansa osakeyhtiön, jonka liiketoiminta perustuu Ilosen markkina-arvon hyödyntämiseen. Tarkoituksena oli myös varautua peliuran jälkeiseen aikaan laajentamalla toimintaa kilpagolftoiminnan ja siihen liitännäisen toiminnan lisäksi esimerkiksi tuotemyyntiin, golfopetukseen ja sijoitustoimintaan. Yhtiön tulot tulevat toiminnan alkuvaiheessa koostumaan lähinnä pelipalkkioista ja yhteistyökumppaneilta saaduista korvauksista ja menot lähinnä palkoista, matkakuluista, kilpailumaksuista, asian-tuntijapalveluista jne.

Keskeinen juridinen ongelmakysymys oli niin sanottu osakeyhtiön sivuuttaminen. Sivuuttamisessa on kysymys siitä, että VML 28 §:n yleisen veronkiertosäännön perusteella⁴ yhtiön tuloja verotettaisiinkin sen osakkaan tuloina.

Oikeuskäytännössä on eräissä poikkeustapauksissa sivuutettu osakeyhtiö ja kohdistettu yhtiön tuloja tuloverotuksessa yhtiön osakkaalle. Tällainen tapaus on esimerkiksi KHO 1985/1764, jossa osakeyhtiölle maksettu palkkio katsottiin osakeyhtiön toimitusjohtajan tuloksi, kun toimeksiantosopimus oli solmittu kahdeksi vuodeksi ja palkkionmaksutapa oli kuukausipalkkaa vastaava korvaus.

⁴ VML 28 §:n relevantti kohta kuuluu seuraavasti: "Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa." Kirjoittajien käsityksen mukaan em. säännös on poikkeussäännös, jolla voidaan puuttua selkeisiin veronkiertämistilanteisiin, joissa tarkoituksena on verosta vapautuminen. Yleisellä tasolla verovelvollisella tulisi olla mahdollisuus valita laillisista ja hyväksyttävistä vaihtoehdoista itselleen tarkoituksenmukaisin, vaikka sen lopputuloksena saavutettaisiinkin verosäästöjä.

Em. tapauksessa ja muutamissa muissa vastaavissa tuomioistuinnratkaisuisissa (kuten esimerkiksi KHO 1987 B 601 ja KHO 2004:5) on käsitelty tilannetta, jossa yhtiön osakkaan palkkatuloja on ohjattu yhtiön tuloksi. Kyseessä on kuitenkin ollut pieni-muotoinen ja sivutoimen kaltainen toiminta. Sivuttaminen on siis aiemminkin tullut kyseeseen lähinnä, jos kysymys on ollut sivutoimisesta ammattitoiminnasta tai selvän palkkatulon muuntamisesta yhtiön tuloksi.

Ilosen tapauksessa yhtiön saamia tuloja ei miltään osin voida pitää palkkatuloina, sillä työsuorituksia ei pelaamisen tai yhteistyökumppaneiden osalta tehdä toimeksiantajan johdon ja valvonnan alaisena. Lisäksi toiminnan laajuus on suuruudeltaan toista luokkaa kuin yllä kuvatuissa tapauksissa. Esimerkiksi KHO:n ratkaisussa 1997 T 155 huomioitiin ratkaisua tehtäessä yhtiön toiminnan laatu ja laajuus arvioitaessa mahdollista sivuttamista. Kyseisessä tapauksessa tulojen kohdistaminen yhtiölle vastasi asian varsinaista luonnetta, vaikka liikevaihto oli huomattavasti pienempi kuin Ilosen tapauksessa. Myös Ilosen tapauksessa yhtiö käyttää ulkopuolista työvoimaa ja toimeksiantajia on useita.

Myös Verohallituksen ohjeessa Dnro 1809/32/2007 todetaan, että elinkeinotoimintaa harjoittavia osakeyhtiöitä ei pääsääntöisesti sivuuteta. Elinkeinotoiminnan harjoittamiselle on verotuksessa perinteisesti asetettu tunnusmerkkejä kuten voiton tavoittelu, itsenäisyys, suunnitelmallisuus, jatkuvuus, taloudellisen riskin olemassaolo ja suuntautuminen ulospäin rajoittamattomaan tai ainakin laajahkoon rajattuun henkilökuntaan. Ilosen tapauksessa kriteerit täyttyvät käytännössä kaikilta osin. Ammattilaisgolfissa on kysymys merkittävästä kansainvälisestä liiketoiminnasta, jossa luonnollisesti pyritään voiton tavoitteluun, toiminta on varsin itsenäistä eli sitä ei tehdä kenenkään johdon ja valvonnan alla ja yhtiö voi laajasti valita esimerkiksi, minkä tahon järjestämiin kilpailuihin osallistutaan tai minkälaisille yhteistyökumppaneille palveluita tarjotaan. Toiminta kohdistuu ulospäin laajaan joukkoon, sillä kilpailunjärjestäjiä on suuri määrä. Kilpailullisesti ja taloudellisesti menestyminen myös edellyttää pitkäjänteistä ja suunnitelmallista toimintaa ja toiminta tapahtuu merkittävien kustannusten ja tulojen epävarmuuden vuoksi selkeästi taloudellisella riskillä.

KVL:lle tehdyssä hakemuksessa todettiin, että hakijan käsitöksen mukaan perustettavan yhtiön toiminta olisi laadultaan ja laajuudeltaan sellaista, että yhtiömuodossa toimiminen on perusteltua. Peliuran edistymisen ja menestyksen myötä pelaamista tukevien resurssien määrä oli kasvanut niin mittavaksi, että niiden hallitseminen ilman erillistä yhtiötä on epätarkoituksenmukaista. Toiminnan laajentaminen entisestään edellyttää muutenkin toiminnan uudenlaista organisointia. Kun lisäksi elinkeinotoiminnalle yleensä asetettavat tunnusmerkit täyttyvät yhtiön toiminnassa katsoi hakija, että yhtiötä tulisi verottaa EVL:n säännösten perusteella.

Verohallituksen ohjeessa ”Palkkaa vai työkorvausta”, Dnro 2118/31/2004 on todettu taiteilijoille maksettavien korvausten osalta mm. seuraavaa: ”*Sopimus voidaan tehdä myös esiintyjän oman yhtiön kanssa. Jos tällä yhtiöllä on palkansaaajia, esim. taiteilijan taustaorkesteri, toimintaan on sijoitettu pääomaa vaikkapa hankkimalla instrumentteja ja keikka-bussi, yhtiön verotuksellisesta asemasta ei syntyne epäselvyyttä. Yhtiö voi maksaa palkkoja ja saada käyttökorvauksia hankkimiensa tekijänoikeuksien perusteella. Verotuksessa hyväksytään yhtiö erilliseksi verovelvolliseksi, jos sillä on muutakin toimintaa kuin taiteilijan esiintymis-palkkioiden laskuttaminen.*” Vaikka urheilija ei olekaan taiteilija, on Ilosen tapauksessa kuitenkin selvää, että yhtiöllä tulee ko. ohjeessa tarkoitettulla tavalla olemaan palkansaaajia, siihen sijoitetaan pääomaa ja se hallinnoi erilaisia aineettomia oikeuksia.

Ennakkoratkaisuhakemuksessa sivuuttamisasiaa tarkasteltiin myös yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta. Erilaisten omaa osamistaan hyödyntävien ammattikuntien, kuten eri alojen konsulttien, lakimiesten ja lääkäreiden keskuudessa on tavallista, että toimintaa harjoitetaan yhtiömuodossa. Vaikka varsinaisen työsuorituksen tekeminen niissäkin henkilöityy tiettyyn asiantuntijaan, joka toimenpiteen käytännössä tekee, ei tämä merkitse sitä, että yhtiön kyseisestä työsuorituksesta laskuttama palkkio allokoitaisiin suoraan kyseisen asiantuntijan henkilökohtaiseksi tuloksi. Yleisellä tasolla yhtiömuodossa toimiminen selkeyttää esimerkiksi apulaisten palkkaamista ja sillä on merkitystä myös esimerkiksi vastuukysymysten kannalta. Esimerkiksi asianajotoimistoissa tai lääkäriasemilla on vakiintuneesti hyväksytty palkkioiden verottaminen nimenomaan yhtiön, eikä työn suorittavan asiantuntijan tulona. Huippu-urheili-

jat ovat käytännössä rinnastettavissa muiden alojen osajiin, joten myös huippu-urheilijoilla tulisi olla mahdollisuus – mikäli toiminta täyttää liiketoiminnan harjoittamisen yleiset tunnusmerkit - kaupallistaa oma markkina-arvonsa osakeyhtiön kautta.

KVL antoi asiasta hakijalle positiivisen päätöksen (KVL 21/2009). Ennakkoratkaisussa todettiin, että *”kun otettiin huomioon perustettavan osakeyhtiön toiminnan laajuus ja luonne sekä toimintaan liittyvä taloudellinen riski, toiminnan harjoittamisen osakeyhtiömuodossa katsottiin vastaavan asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta”*. KVL siis hyväksyi Ilosen pyrkimyksen harjoittaa urheiluun liittyvää liiketoimintaa yhtiömuodossa.

KVL:n antaman ratkaisun jälkeen Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö valitti ratkaisusta KHO:lle ja vaati, että Ilosen henkilökohtaiseen suoritukseen perustuvat pelipalkkiot ja yhteistyökumppaneiden hänen henkilökohtaisesta toiminnastaan maksamat sponsoritulot ja muut korvaukset olisi verotettava Mikko Ilosen henkilökohtaisena tulona VML 28 §:n nojalla. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö perusteli valitustaan laajasti muun muassa urheilutulon käsitteellä ja se pyrki osoittamaan, että kaikki perustettavan yhtiön saamat tulot ovat itse asiassa Ilosen henkilökohtaisia tuloja. Perusteluissa vedottiin myös esimerkiksi taiteilijoiden saamien tulojen verokohteluun.

Vastineessaan KHO:lle Iloinen esitti muun muassa, että yhtiöittämisratkaisun taustalla on aidot liiketoiminnalliset perusteet, ei verosta vapautuminen. Lisäksi korostettiin sitä, että perustettavan yhtiön toiminnan laajuus on Suomen oloissa lähes ainutlaatuista ja oikeudenvallontayksikön esittämät perustelut esimerkiksi urheilutulojen jaksottamisesta ja rahastoinnista liittyvät pienimuotoisempaan toimintaan. Vastineessa korostettiin myös maailman huipulla pelaamiseen liittyvää tiimityötä, eli tuotiin esiin, ettei Ilosen taloudellisenkaan menestys olisi mahdollista ilman osaavaa henkilökuntaa ja yhteistyökumppaneita.

Sivuuttamisproblematiikan osalta todettiin lisäksi, että aikaisemmassa oikeuskäytännössä on VML 28 §:n veronkiertonormia sovellettu osakeyhtiön sivuuttamiseen lähinnä tapauksissa, joissa on esiintynyt seuraavia piirteitä:

- osakeyhtiöön on ohjattu hallitsevan osakkaan sivutuloja tai toiminta on muutoin ollut pienimuotoista,
- ulkopuolisia palkattuja henkilöitä ei ole ollut lainkaan tai ulkopuolisille maksettujen palkkojen määrä on ollut vähäinen,
- yhtiöllä on ollut vain yksi toimeksiantaja, toimeksiantajia on ollut hyvin vähän tai pääasiallisena toimeksiantajana on ollut hallitsevan osakkaan entinen työnantaja, tai
- yhtiön toimintaan tarvittavan pääoman määrä on ollut vähäinen.

Ilosen yhtiön toiminta eroaa merkittävästi niistä tapauksista, joissa yhtiö on voitu sivuuttaa. Aiemmin viitattujen tapausten lisäksi viitattiin esimerkiksi tapaukseen KHO 1995/225, jossa yhtiötä, jolla oli huomattavasti pienempi liikevaihto, ei sivuutettu ja perusteena mainittiin mm. käyttömaisuuden ja liikevaihdon määrä.

Sivuuttamistapausten osalta todettiin vielä, että erilaiset yhden henkilön osaamisen hyödyntämiseen perustuvat osakeyhtiöt on laajasti hyväksytty verotuskäytännössä erillisiksi verovelvollisiksi. Viime aikoina on keskustelua herättänyt lähinnä lääkäreiden osalta tulojen muuttaminen ansiotuloista osinkotuloiksi yhtiörakenteita käyttäen. Tätä ongelmakenttää käsitellään esimerkiksi hallituksen esityksessä 47/2009 (työpanokseen perustuvan osingon verotuksesta). Kyseisessä hallituksen esityksessä on todettu, että ”*osingon verokohtelua on ollut tarkoitus muuttaa vain sellaisissa tapauksissa, joissa pyritään jakamaan osinkoa työpanosten suhteessa. Uuden säädöksen ei kuitenkaan olisi tarkoitus koskea sellaisia tyypillisiä tilanteita, joissa yksi tai useampi omistajayrittäjä nostaa yhtiöstä osinkoa käyttäen jakoperusteena osakeomistuksen määrää. Asiaan ei vaikuttaisi se, että osakeyhtiön tulos saattaa perustua yksittäisen osakkaan työpanokseen. Esimerkiksi yhden omistajan yhtiössä yhtiön tulos ja osakkaan nostaman osingon määrä monessa tapauksessa perustuu osakkaan työpanokseen*”. Tuoreella säädösmuutoksella ei siis ole haluttu puuttua yhdenmiehenyhtiöiden verokohteluun vaan päinvastoin tunnustettiin niiden hyväksyttävyyden. Vastineen mukaan tämäkin seikka tuki sitä, että Ilosen tapauksessa yhtiön sivuuttaminen ei olisi perusteltua.

KHO käsittelee asian ja piti voimassa KVL:n positiivisen ennakkoratkaisun (KHO 2010 T 103). KHO huomioi valituksen yhte-

ydessä saamansa selvitykset ja perusteli omaa ratkaisuaan niiden lisäksi KVL:n esittämällä perusteilla.

3. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

KHO:n ratkaisun jälkeen voidaan esittää kysymys, avaako Ilosen tapaus mahdollisuuden kaiken yksilöurheilun harjoittamiseen yhtiömuodossa? KVL:n perusteltua positiivista ratkaisuaan lähinnä toiminnan laajuudella ja luonteella sekä toimintaan liittyvällä taloudellisella riskillä, pidämme epätodennäköisenä, että kaikenlaisen urheilutoiminnan yhtiöittäminen olisi automaattisesti verotuksellisesti toteutettavissa. Käsillä oleva ennakkoratkaisu on kuitenkin merkittävä erityisesti sellaisten yksilölajien harjoittajille, joilla kilpailutoiminta ei tapahdu lajiliittovoitosesti. Liiketoiminnallinen riski korostuu käsityksemme mukaan esimerkiksi golfaajilla, tenniksenpelaajilla ja ammattilaislumilautailijoilla ja nyt annettu ennakkoratkaisu saattaa tarjota mahdollisuuden toiminnan uudelleenorganisointiin. On kuitenkin huomattava, että tärkein kriiteeri KVL:n ja KHO:n ratkaisuihin oli toiminnan laatu ja laajuus. Kovin pienimuotoisen toiminnan yhtiöittäminen ei ole myöskään verotuksellisesti tarkoituksenmukaista. Kun urheilijan tulotaso on nousemassa tasolle, jolla yhtiörakenteella saavutetaan myös verotuksellista etua, on yhtiöittäminen vaihtoehtona varmasti tutkimisen arvoinen. Kaiken kaikkiaan nyt annettu ennakkoratkaisu on merkittävä erityisesti niille muutamille lajiensa kansainvälisille hui-puille, joilla tähän asti ei ole ollut taloudellisesti mielekästä tapaa organisoida omaa toimintaansa Suomessa. Tällaisille henkilöille urheilutoiminnan yhtiöittäminen tarjoaa verotuksellisesti kohtuullisen tehokkaan vaihtoehdon, joka ei edellytä maastamuuttoa ja verojen maksua johonkin toiseen maahan.

URHEILUTOIMINNAN YHTIÖITTÄMINEN MAHDOLLISUUTENA YKSILÖURHEILIJALLE¹

Arttu Lappi

0. ALKUVERRYTTELY

Kohonneet palkintorahat ja yhteistyökorvaukset ovat saaneet useat yksilöurheilijat miettimään talouttaan entistä tarkemmin. Kuinka olisi mahdollista maksimoida hyöty lyhyen urheilu-uran aikana saavuttamistaan tuloista? Miten urheilijan kannattaisi turvata tulevaisuutensa, jotta lyhyen tulonhankkimiskauden aikana kertyneet tulot säilyisivät ja auttaisivat myös myöhemmin elämässä? Mielenkiinto urheilutoiminnan yhtiöittämisestä kohtaan on herännyt.

Joukkueurheiluseurojen muutosta aatteellisista yhdistyksistä osakeyhtiöiksi on käsitelty jo reilun vuosikymmenen ajan useammassa oikeustieteellisessä julkaisussa.² Yksilöurheilun kaupallistuminen ja urheilutoiminnan yhtiöittäminen ovat kuitenkin vielä toistaiseksi pysyneet harvinaisempina oikeustieteellisen tutkimuksen

¹ Artikkelin pohjautuu keskeisesti allekirjoittaneen 30.3.2010 päivättyyn ja Lapin yliopistossa tarkastettuun Pro gradu -tutkielmaan ”Urheilutoiminnan yhtiöittäminen – vaihtoehto yksilöurheilijalle”.

² Ks. esim. Halila, 1999, Sarhimaa, 2000, Linnakangas, 2001 ja Liikunnan ja Urheilun Maailma (LUM) 02/97.

ja kirjoittelun aiheina. Kirjallisen aineiston vähäisyyden lisäksi on huomioitava, ettei Suomessa ole oikeuskirjallisuudessa varhemmin puollettu yksilöurheilijan urheilutoiminnan yhtiöittämistä. Taus-
talla voidaan nähdä olevan niin urheilun sisäisen sääntelyn kuin
voimassa olleen verotuskäytännönkin.³

Urheilu on kaupallistunut ja muutos kohti markkinakeskeisyyttä
on tuonut mukanaan eräänlaiset paineet muuttaa aikaisempaa nä-
kökantaa. Nopeatkin muutokset on kyettävä hyväksymään, mikäli
muutoksiin vain on syynsä ja pitävät argumentit niiden puolesta.
Vertailukohtana voidaan pitää nopeaa muutosta joukkueurheilun
yhtiöitymisen suhteen, missä suuria muutoksia tapahtui muuta-
massa vuodessa.⁴ Nykyään urheilutoimintaa harjoitetaan osakeyh-
tiömuodossa etenkin monien joukkuelajien ylimmillä sarjatasoilla.

a) Urheilutulojen rahastointi

Suomalaiset yksilöurheilijat ovat toistaiseksi käyttäneet tulovero-
laissa suotua rahastointimahdollisuutta yleisimpänä keinonaan
jaksottaa urheilutulojaan.⁵ Tuloverolain 116 a - c §:ien mukainen
järjestelmä valmennus- ja urheilijarahastointiin⁶ on loistava mah-
dollisuus valtaosalle suomalaisurheilijoista ja laajasti käytössä hei-
dän keskuudessaan. Järjestelmä ei ole kuitenkaan edullisin vaihto-
ehto kaikkein suurituloisimmille urheilijoille.

Järjestelmän yleisestä toimivuudesta huolimatta valmennus- ja
etenkin urheilijarahastojen käytössä on myös heikkoutensa. Val-
mennusrahastosta rahaa saa kulutositteita vastaan. Rahasto ei siis
ole mikään pankki, josta rahaa saa heti, kun tarvitsee. Siksi mak-
suaikataulut vaihtelevat sen mukaan, mitkä päivät työntekijöillä
kuluvat ”kuittisodan” parissa. Lisäksi valmennusrahaston 20 000
euron suuruinen ns. valmennuskate on jäänyt vuosien saatossa aut-

³ Ks. esim. Eskelinen, 1995 s. 137.

⁴ Heikki Halila kuvasi vuonna 1999 yhtiöitymisprosessin nopeutta muun muas-
sa sillä, ettei urheilun yhtiöityminen ollut vielä esillä Olli Rausteen vuonna 1997
ilmeystyneessä teoksessa ”Urheiluoikeus” teoksen urheilun liiketoimintaan paneu-
tuvasta otteesta huolimatta. Halila, 1999 s. 10.

⁵ Suomen verolainsäädäntöön mahdollisuus rahastoida urheilusta saamia
tuloja otettiin ensi kertaa vuonna 1999. Ks. esim. Seppälä, 1999 s. 126 – 134.

⁶ Ks. lisää rahastoista esim. SLU:n verkkosivuilta (<http://www.slu.fi>).

tamatta jälkeen yleisestä kehityksestä. Valmennuskate eli summa, jonka urheilija voi jättää valmennusrahaan vuodenvaihteessa, on pysynyt muuttumattomana inflaatiosta huolimatta jo reilut kymmenen vuotta. Tuo 20 000 euroa (ennen 120 000 mk) on auttamatta monessa lajissa liian pieni etenkin, kun lajiliittojen tuki ja avustus muun muassa urheilijan matkakustannusten suhteen on vähenemään päin.⁷

Puolestaan urheilijarahastossa myös varojen säilyminen on yksi urheilijoiden huolenaiheista, sillä tuotto kohtuullisen riskialttiissa rahastosijoittamisessa ei aina vastaa odotettua ja ole positiivista. Toki urheilija voi itse vaikuttaa sijoituskohteiden valintaan.⁸ Suurin problematiikka mielestäni kuitenkin liittyy urheilu-uran loppumisen jälkeiseen aikaan ja urheilijarahastoon kasattujen varojen kotiuttamiseen urheilijalle. Maksuaikataulu urheilijarahastosta on nykyisin TVL 116 c §:n mukaan 2 - 10 vuotta uran loppumisen jälkeen. Toisille aikataulu sopii esimerkiksi turvaten urheilu-uran jälkeisen ammattiin kouluttautumissajan toimeentulon, kun taas toisilla voi olla myös uran loputtua korkeat tulot ja rahastosta tulevat rahat vain nostavat entisestään ex-urheilijan tuloveroprosenttia. Tämä ei vaikuta järkevältä verosuunnittelulta. Kaikista valitettavinta tilanteessa on kuitenkin se, että urheilijarahastoon laitettut rahat eivät ole voineet olla urheilijan käytössä esimerkiksi tilanteessa, jossa jo urheilu-uran aikana tulee ajankohtaiseksi vaikkapa kodin perustaminen ja suurehkojen asunto- ja autolainojen ottaminen.

b) Liiketoiminta varsinaisen urheilutoiminnan ohella

Toinen oikeuskirjallisuudessa ja käytännössä hyväksytty keino tulojen jaksottamiseen ja varastointiin on urheilijan liiketoiminta varsinaisen urheilutoimintansa ohessa. Antti Eskelinen kirjoitti vuonna 1995, että urheilijan ei ole katsottu voivan olla urheilemi-

⁷ Ks. SLU:n ja Suomen Olympiakomitean esitys eduskunnalle tuloverolain 116 b §:n muuttamisesta. SLU ja Olympiakomitea ehdottivat vuonna 2008, että valmennuskatetta nostettaisiin 50 000 euroon, mutta ehdotus ei johtanut käytännön toimenpiteisiin. Ks. myös VaVM 22/2008 vp.

⁸ Esim. Suomen Hiihtourheilun Kannatussäätiössä sijoittamisen hoitava Nordea on yhteydessä urheilijoihin.

sen perusteella itsenäinen yrittäjä, eikä urheilija siten voi hakeutua ennakkoperintärekisteriin urheilijan palkkiosta.⁹ Tämä tarkoittaa, ettei urheilija voisi osallistua kilpailuihin yrityksensä nimissä ja kohdistaa siten palkkioitansa yrityksen tuloksi. Urheilija voi kuitenkin luonnollisesti harjoittaa muuta elinkeinotoimintaa, josta hän voi hakeutua ennakkoperintärekisteriin. Tämä toiminta voi liittyä urheiluun, mutta se ei voi olla Eskelisen kannan mukaan urheilemista.¹⁰

Vuonna 1998 muistionsa antaneen Urheilun verotustyöryhmän mukaan yksilöurheilijan harjoittamaa elinkeinotoimintaa pidetään mahdollisena, kunhan toiminta täyttää elinkeinotoiminnalle verotuksessa asetettavat yleiset kriteerit, mikä tarkoittaa, että elinkeinonharjoittajaurheilijaa tulee koskea samat velvoitteet kuin muita yksityisyrittäjiä.¹¹ Yksilöurheilijan alkaessa harjoittaa elinkeinotoimintaa häntä siis koskevat samat lainsäädännössä asetetut velvoitteet kuin vaikkapa maitokauppiasta. Yhtiöoikeudellinen asema on siten samankaltainen kuin muussa liiketaloudellisessa toiminnassa.

Käytännössä tällaisten varsinaisen urheilutoiminnan rinnalla pyöritettyjen yhtiöiden olemassaolo on kohtuullisen yleistä. Esimerkiksi nykyisistä huippu-urheilijoistamme mainittakoon Tanja Poutiaisen¹² ja Anssi Koivurannan¹³ yhtiöt. Molemmilla urheilijoilla yhtiön lukuun harjoitetaan muun muassa mainostilan myyntiä yrityksille.

Trendi ei suinkaan ole aivan uusi. Moni varmaan muistaa vielä suomalaisten mieshiihtäjien lanseeraaman Karpaasi-sinapin. Tuon ja monen muun tuotteistamisen ja maahantuonnin taustalla oli Pohjolan Karpaasit Oy. Mieshiihtäjillä oli kuitenkin erikseen omat urheilun yhteistyösopimuksensa, eikä yhtiölle pyritty myöskään

⁹ Eskelinen, 1995 s. 137. Myöhemmin Eskelisen kanta on toistettu muun muassa SLU:n työsuhdetyöryhmän mietinnössä, 1999 s. 27 ja useissa oikeustieteellisissä tutkielmissa. Ks. esim. Kokkonen, 1998 s. 4, Leskinen, 2000 s. 12 ja Muinonen, 2007 s. 28 ss.

¹⁰ Eskelinen, 1995 s. 137.

¹¹ Urheilun verotustyöryhmä, 1998 s. 84 ja 85.

¹² Alppituulia Oy kaupparekisterissä 22.1.2002 alkaen päätoimialanaan mainostoimistot (www.ytj.fi).

¹³ Anssi Koivuranta Oy kaupparekisterissä 18.6.2009 alkaen päätoimialana urheilu- ja liikuntakoulutus (www.ytj.fi).

kohdistamaan hiihtäjien kilpailutuloja. Yhtiön tulot koostuivatkin pitkälti erilaisista rojalteista.¹⁴

Golfari Mikko Ilosen mukaan osa suomalaisista golfammattilaisista harjoittaa pienimuotoista liiketoimintaa toiminimillään.¹⁵ Toiminimellä toimiminen lienee yleistä myös muissa lajeissa, sillä kaikkia tuloja ei voida rahastoida urheilutuloina. Urheilutuloa ei nimittäin ole esimerkiksi urheilijan henkilökohtaisia asioita käsittelevästä lehtihaastattelusta saatu palkkio, vaikka haastattelun syynä olisikin haastateltavan tunnettavuus urheilijana.¹⁶ Edellisen perusteella voidaan päätellä, että urheilutulon määritelmään eivät mahtuisi myöskään palkkiot tilaisuuksista, joissa urheilija esiintyy tai luennoi. Tällöinkin urheilijan asema tunnettuna henkilönä toki vaikuttaa kuulijakunnan määrään, mutta urheilutuloa palkkio ei voine olla.

Jo muutaman esimerkin nojalla voidaan todeta, että urheilijoilla todella on liiketoimintaa hoidettavanaan. Harvinaisempaa ja ongelmallisempaa on kuitenkin ollut kilpailutoiminnan harjoittaminen osakeyhtiön lukuun.

c) Varsinaisen urheilutoiminnan yhtiöittäminen

Korkein hallinto-oikeus päätti tammikuussa 2010, että golfari Mikko Ilonen saattoi yhtiöittää urheilutoimintansa.¹⁷ Päätöksessä (KHO 22.1.2010 T 103) korkein hallinto-oikeus otti Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisun 21/2009 kanssa saman kannan Ilosen urheilutoiminnan yhtiöittämiseen.

”Kansainvälisellä tasolla yksilölajia harjoittava ammattiurheilija aikoi perustaa osakeyhtiön kilpailutoiminnan harjoittamista varten. Varsinaisen kilpailutoiminnan ohella yhtiö

¹⁴ Hartonen, 11.1.2010, Isometsä, 11.1.2010. Kaupparekisterissä yhtiö on ollut 30.7.1996 alkaen ja päätoimialana sillä on ollut urheilualan tukkukauppa (www.ytj.fi).

¹⁵ Ilonen, 19.2.2010.

¹⁶ HE 278/1998, Yksityiskohtaiset perustelut kohta 1.1.

¹⁷ Ks. tarkemmin toisaalla tässä julkaisussa. Juusela - Alakare: Yksilöurheilua yhtiömuodossa – Case Mikko Ilonen.

harjoittaisi markkinointitoimintaa. Perustettavan yhtiön palveluksessa tulisi olemaan kaikkiaan kolme palkattua urheilutoimintaa avustavaa henkilöä. Yhtiön tulojen voitiin arvioida nousevan toiminnan alkuvaiheessa runsaaseen miljoonaan euroon vuodessa; valtaosa tuloista kertyisi palkintorahoina. Yhtiön toimintaa oli tarkoitus myöhemmin laajentaa muun ohessa urheilulajin opetukseen, tuotemyyntiin ja sijoitustoimintaan.

Kun otettiin huomioon perustettavan osakeyhtiön toiminnan laajuus ja luonne sekä toimintaan liittyvä taloudellinen riski, toiminnan harjoittamisen osakeyhtiömuodossa katsottiin vastaavan asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta. Edellä mainitut tulot katsottiin verotuksessa osakeyhtiön tuloiksi.”¹⁸

Ilosen yksin omistama Mikko Ilonen Oy rekisteröitiin kaupparekisteriin 14. kesäkuuta 2010. Tällaisia mm. lääkäreiden ja konsulttienkin käyttämiä yksin omistettuja yhtiöitä on alkanut syntyä myös muille aloille.¹⁹ Herääkin kysymys, miksi eivät kaikki urheilijat voisi toimia omistamiensa yhtiöiden lukuun, jos kerran omaan lukuunsa esiintyvät muusikotkin voivat. Ei voida enää tyytyä toteamaan, ettei urheilija voi urheilijan ominaisuudessaan olla yrittäjä²⁰ tai että osakeyhtiö on urheiluun soveltumaton toimintamuoto.²¹ Asia on nähtävä suuremmissa kuvassa ja otettava huomioon myös yhteiskunnallinen muutos sekä urheilun kaupallistumisen vaikutukset.

Ilosen tapaus on omalta osaltaan mahdollisesti muuttamassa laajemmaltikin aiempia käsityksiä yksilöurheilijan mahdollisuudesta toimia urheillessaan osakeyhtiön lukuun. Hänen lisäksi myös Jarkko Nieminen on onnistunut varsinaisen urheilutoimintansa yhtiöittämisessä.²² Jarkko Nieminen Oy onkin saanut muutaman

¹⁸ KVL:n julkaistu ennakkoratkaisu 21/2009 (http://www.vero.fi/?article=8154&domain=VERO_MAIN&path=5,40,372,375,790&language=FIN).

¹⁹ Ks. musiikkialan yhtiöiden osalta esim. Aku Syrjän (Eppu Normaali) haastattelu Asianajotoimisto Bützow Oy:n lehdessä 2/2009 s. 17 – 19 ja Kauppalehti, Sanomalehti viikko 2.-6.2.2009 s. 16.

²⁰ Halila, 2006 s. 366.

²¹ Linnakangas, 2001 s. 34.

²² Ks. Yritys- ja yhteisötietojärjestelmän YTY -tietopalvelu osoitteessa <http://www.yty.fi>: Jarkko Nieminen Oy on ollut kaupparekisterissä 31.10.2002 alkaen ja

viimeisen vuoden aikana melko paljon mediahuomiota osakseen. Moni urheilija muuttaa nykyään kotinsa Monacoon tai muihin veroparatiisivaltioihin. Useista muista kansainväliselle huipulle päässeistä urheilijoista poiketen Nieminen on kuitenkin maksanut veronsa Maskun kuntaan. Vuonna 2002 perustetun Jarkko Nieminen Oy:n kautta kulkevat Niemisen peli- ja sponsorirahat, minkä lisäksi yrityksellä on tenniskauppa ja kurssitoimintaa.²³ Nieminen harjoittaa yhtiössään myös arvopaperikauppaa, sillä lehtitietojen mukaan yhtiöltä löytyy taseestaan usean sadan tuhannen arvosta rahoitusarvopapereita ja osakkeita.²⁴

Jarkko Nieminen Oy:n prokuristin, Kauko Niemisen mukaan ennen yhtiön perustamista vuonna 2002 haettiin verottajalta ennakkokannanotto urheilutulojen kohdistamisesta yhtiölle. Sekä verotoimisto että veroasiamies puolsivat menettelyä ja tennisissä Niemisen urheilutoimintaa on muun liiketoiminnan ohella harjoitettu siitä lähtien osakeyhtiön lukuun.²⁵

Kilpaurheilutoiminnan yhtiöittämisen sallittavuus tietyille urheilijoille on varmasti omiaan lisäämään myös muiden urheilijoiden kiinnostusta asiaa kohtaan. Pelkään pahoin, että KHO:n ratkaisu, jossa urheilutoiminnan yhtiöittäminen sallittiin, voi johtaa helposti epätoivottuihin seurauksiin, jos ratkaisua lähdetään yleistämään liiaksi. Voidaan helposti kuvitella, että ratkaisusta tullaan vielä tekemään vääriä johtopäätöksiä. Sen vuoksi onkin syytä käsitellä aihetta useammalta kantilta ja pyrkiä valottamaan ko. ratkaisun perusteita sekä lainsäädännön että urheilun sisäisen sääntelyn suhteen.

1. ERÄ

a) Elinkeinotoiminta ja vapaus valita yritysmuoto

Yksilöurheilijoiden yhtiöt eivät siis ole perinteisen kannan mukaan voineet harjoittaa kilpailutoimintaa. Lainsäädännöllisesti tähän ei kuitenkaan ole löydettävissä suoraa kieltoa.

sen päätoimialana on urheilutoiminta.

²³ Varsinais-Suomen Yrittäjä -lehti 09/2008.

²⁴ Ks. tunnuslukujen osalta Kauppalehti, 12.5.2009.

²⁵ Kauko Nieminen, 2.3.2010.

Urheilutoiminta on elinkeino, jos sitä harjoitetaan riittävän laajasti ja toimintaan liittyy yleisesti elinkeinotoimintaan kuuluvia piirteitä. Laissa elinkeinonharjoittamisen oikeudesta (ElinkL) ei ole erikseen käsitelty urheilua ja urheilu onkin yksi elinkeino muiden joukossa, jota tulisi voida harjoittaa perustuslain 18 §:n mukaisen elinkeinovapauden puitteissa niin yksityisenä elinkeinonharjoittajana kuin valitsemassaan yritysmuodossakin.

Yhtiömuodon valinta on nähty korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä kuuluvan perustuslain 18 §:ssä tarkoitetun elinkeinovapauden piiriin.²⁶ Tapauksessa (KKO 2004:52) korkein oikeus katsoi perusteluissaan seuraavasti: ”Suomen perustuslain 18 §:n turvaamaan elinkeinovapautteen kuuluu myös se, että elinkeinonharjoittaja saa valita omaan taloudelliseen toimintaansa parhaiten soveltuvan yritysmuodon. Elinkeinoa tai liiketoimintaa voidaan laillisesti harjoittaa myös yhtiömuodossa. Pienimuotoista ammattija elinkeinotoimintaa harjoitetaan yleisesti muun muassa verotuksellisista syistä henkilöyhtiömuodossa.”²⁷

Mikäli yksilöurheilija haluaa alkaa harjoittaa urheilutoimintaansa yrittäjänä, on hänellä käytännössä kaksi vaihtoehtoa. Yksilökeskeisyyden vuoksi kyseeseen tulevat lähinnä toiminta yksityisenä elinkeinonharjoittajana tai osakeyhtiön lukuun. Henkilöyhtiötkin ovat toki mahdollisia yritysmuotoja, mutta osoittautuvat harvemmin niin käyttökelpoisiksi kuin osakeyhtiö, koska toimintaan vaaditaan vähintään kaksi yhtiömiestä. Tietenkin voidaan katsoa olevan mahdollista, että urheilija haluaa ottaa liiketoimintaansa mukaan jonkun lähipiiriinsä kuuluvan henkilön. Kuitenkin, koska lähtökohtaisesti voidaan olettaa, että yritykselle sen liiketaloudellista arvoa tuo nimenomaan urheilija ja hänen imagonsa, olisi vierasta, että joku muu voisi olla osaltaan hyötymässä siitä taloudellisesti.²⁸

²⁶ KKO 2004:52. Kommandiittiyhtiön toiselta yhtiöltä olevat laskusaatavat perustuivat suurelta osin kommandiittiyhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen A:n työsuorituksiin. Saatavat oli ulosmitattu A:n veloista tämän henkilökohtaisena elinkeinotulona. Ulosmittaus kumottiin, koskei kysymys ollut ulosottolain 4 luvun 9 §:n 4 momentissa tarkoitetusta keinotekoisesta järjestelystä.

²⁷ KKO 2004:52, Perustelujen 6. kohta.

²⁸ Mitä kauemmaksi yrityksen liiketoiminta menee varsinaisesta urheilutoiminnasta, sitä helpompi on perustella esimerkiksi managerin ottamista mukaan liiketoimintaan. Manageri voinee tällöin olla arvokas tekijä liiketoiminnan kannalta

b) Urheilija yksityisenä elinkeinonharjoittajana

Perinteisimmillään ammattilaisurheilijan toiminta on ElinkL:n mukaista vapaan elinkeinon harjoittamista, josta hän ei ole velvollinen tekemään ilmoitusta patentti- ja rekisterihallitukseen. Kaupparekisteriin saa tehdä perusilmoituksen toki sellainenkin elinkeinonharjoittaja, joka ei ole siihen velvollinen. Rekisteröinti on nimittäin tehokkain tapa suojata yrityksen toiminimi.

Yksityinen elinkeinonharjoittaja harjoittaa elinkeinoa omissa nimissään. Kaikki sitoumukset, joita hän elinkeinotoiminnassaan tekee, sitovat häntä itseään. Vastaavasti kaikki tuotot, jotka harjoitetusta elinkeinotoiminnasta tulevat, tulevat suoraan elinkeinonharjoittajalle. Ammatinharjoittajaksi katsottavan yksilöurheilijan taloudellista toimintavapautta rajoittavat siten viime kädessä vain sellaiset sitoumukset, jotka urheilija on itse erikseen kussakin tapauksessa solminut.²⁹

Toiminnasta saadut tulot ovat siis luonnollisen henkilön tuloja ja tulevat myös verotetuksi elinkeinonharjoittajan ansiotuloina. Paljon tienaavan urheilijan kannalta tämä ei välttämättä ole veroprogressioiden vuoksi kannattavaa. On toisaalta katsottava, että pienimuotoista toimintaa kuten fanituotemyyntiä³⁰ varsinaisen urheilukilpailemisen ohella harjoittavalle urheilijalle yksinkertaisin liiketoimintamuoto sopii parhaiten, sillä elinkeinotoiminnan tulot ovat välittömästi käytettävissä yksityistaloudessa, eikä ammatinharjoittajan tarvitse kirjanpitolain mukaan pitää kahdenkertaista kirjanpitoakaan (KPL 7:1).

c) Yksin omistettu osakeyhtiö ja liiketoiminnan tunnusmerkit

Jo pitkään on ollut sallittua omistaa osakeyhtiö yksin ja hallita täysin yhtiön liiketoimintaa.³¹ Kyseisistä yhden osakkaan osake-

esimerkiksi tuotteistettaessa urheilijan nimeä ja luotaessa erilaisia myyntikohteita.

²⁹ Rauste, 1997 s. 174.

³⁰ Etenkin näin, jos myynti on niin vähäistä, ettei siitä tarvitse ilmoittautua arvonlisäverovelvolliseksi (AVL 2:3).

³¹ Ks. esim. Huttunen, 1963 ja Ruotsissa yhdenmiehen yhtiön siviilioikeudellisesta sallittavuudesta mm. Sandström, 1969 s. 579 – 580.

yhtiöistä on käytetty yleensä nimikkeitä yhdenyhtiö tai yhdenmiehenosakeyhtiö. Yksilöurheilijan perustama osakeyhtiö on varmastikin järkevintä perustaa juuri siten, että urheilija itse omistaa yhtiön osakkeista 100 %. Tällöin omistajalla on suurin mahdollinen kompetenssi tehdä yhtiötä koskevia päätöksiä ja käyttää yksin yhtiökokoukselle kuuluvaa toimivaltaa.

Kysymykseen siitä, millaista liiketoimintaa osakeyhtiössä voidaan harjoittaa, ei voida löytää vastausta suoraan tarkastelemalla vain osakeyhtiölakia. Toiminnan on tietenkin oltava lain mukaan sallittua ja hyvien tapojen mukaista (ElinkL 1.1). Liiketoiminnan on lisäksi oltava sellaista, mitä yhtiön voidaan katsoa harjoittavan. OYL:ssa kuvatut voittotarkoitukset sekä yhtiön ja osakkaan erillisyys ovat siten oleellisia sen suhteen, tulkitaanko osakeyhtiön lukuun harjoitettu liiketoiminta keinoitekoiseksi järjestelyksi. Seuraavassa on selvitetty lähemmin kyseisten liiketoiminnan tunnusmerkkien toteutumista urheilijan yhtiössä.

i) Voittotarkoitukset

OYL 1 luvun 5 §:n mukaan yhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Siten pelkkä harrastaminen ei olisi lain sanamuodon mukaan mahdollista osakeyhtiömuodossa.

Ammatikseen urheilua harjoittavan huippu-urheilijan toimintaa voidaan pitää helpohkosti sellaisena voittoa tavoittelevana toimintana, jota pidetään OYL:n mukaan osakeyhtiön perimmäisenä tarkoituksena. Jerker Löfgrenin mielestä urheilija, joka enemmän tai vähemmän kokoaikaisesti harjoittelee ja kilpailee korkealla tasolla kaupallisessa urheilulajissa, tekee sitä voittotarkoituksella.³² Yksilöurheilijan toimiessa ammatin- tai liikkeenharjoittajana ei liene ole epäselvää, että urheilijan liiketoiminnassa tavoitellaan voittoa.³³

³² Löfgren, 2003 s. 190.

³³ Vrt. kuitenkin elinkeinotulon ja elinkeinon käsitteen osalta KHO 1980/1774. ”Kun verovelvollisen osallistuminen autokilpailuihin ei ollut tapahtunut tulon hankkimistarkoituksessa vaan harrastuksenomaisesti, toiminnan tulot ylittävät menot katsottiin elantokustannusten luonteisiksi eikä niitä hyväksytty verotuksessa vähennyskelpoisiksi.”

ii) Osakeyhtiön itsenäisyys

Osakeyhtiö on osakkeenomistajistaan erillinen oikeushenkilö (OYL 1:2.1).³⁴ Koska yhtiöoikeudellisesti ei kyseenalaisteta osakkeenomistajan ja osakeyhtiön erillisyyttä, näin ollen myös yhdenyhtiön lähtökohta on aina osakeyhtiön erillisuus. Käsiteltävä aihe kärjistyy kuitenkin erityisesti silloin, kun yhdenyhtiön tulonhankinnassa nojaututaan siihen, että yhtiön myymä ”tuote” on pääasiallisesti henkilötyö.³⁵ Verottaja voi katsoa osakeyhtiön olevan keinote-koinen toimintamuoto, jolla pyritään vain kiertämään osakkaan ansiotuloverotusta, mutta tällöinkään kyse ei ole yhtiömuotoisen toiminnan sallittavuudesta.³⁶

Erillisyyden ylläpitäminen vaatii, että toimitaan muodollisesti oikein. Muodollisesti oikein toimimisella voidaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, että rahat menevät suoraan yhtiölle ja yhtiö on sopimusosapuoli erilaisissa sopimuksissa fyysisen henkilön eli omistajan sijasta.³⁷ Mikäli erillisyyttä ei saada osoitettua muodollisesti oikeanlaisilla toimilla, riskeerataan tulojen kohdistaminen yhtiölle. Tällöin luonnollinen henkilö on verotuksellisesti vastuussa tuloista.

Osakkaan työpanokseen liittyvistä oikeuksista disponointi lie-nee niin ikään yksi sellainen keino, jolla erillisyyden tosiasiallinen osoittaminen on helpompaa. Työpanos ei voi siirtyä pelkän osakas-suhteen perusteella yhtiölle. Ronkanen katsoo, että osakkaan työpanoksella on arvo, joka ei voi siirtyä vastikkeettomasti osakkaalta yhtiölle. Yhtiön osakas voi valita palkan ja osingon välillä, mutta veroseuraamukset voivat tietenkin olla tällöin erilaisia.³⁸

³⁴ Ronkanen, 1997 s. 424 ss. Veikko Ronkanen toteaa Verotus-lehdessä ilmestyy-neessä artikkelissaan yhtiön ja osakkaan erillisyyden olevan tosiasia myös verotuk- sessa, eikä verotuksen tehtävänä voi olla osakeyhtiölain säännösten murtaminen ilman eri verosäännöstä. Ronkasan mukaan verottajankin on lähdettävä osakeyhtiölain säännöksistä, eikä osakas ole tällöin yhtä kuin yhtiö.

³⁵ Ronkanen, 1997 s. 423.

³⁶ Ks. Veronsaajien oikeudenvallontaysikön perustelut Mikko Ilosen tapaukses- sa Juuselan ja Alakareen artikkelista.

³⁷ Ruotsalaisessa kirjallisuudessa mm. Rydin, 1999 s. 25, Löfgren, 2003 s. 188 ovat pitäneet erittäin tärkeänä, että toimitaan muodollisesti oikein. Ks. myös Sand- ström, 1969 s. 590 – 595. Sandströmin artikkeli koskee näyttelijöiden toiminnan yhtiöittämistä (Frågan huruvida skådespelares verksamhet utöväts i aktiebolags- form), mutta samoin siinä on painotettu, että yhtiöissä toimiminen on hoidettava muodollisesti oikein (formellt korrekt).

³⁸ Ronkanen, 1997 s. 426 ss.

Rinnastettaessa urheilija muihin ammattiryhmiin, joissa yksityishenkilöllä on mahdollisuus toimia omistamansa osakeyhtiön lukuun, ei mielestäni voida nähdä mitään yhtiöoikeudellista ongelmaa. Esimerkiksi asianajajat, lääkärit, parturit ja jopa laulajat voivat toimia perustamansa yhtiön lukuun, vaikka heilläkin juuri henkilö on suurin syy, miksi asiakas tulee kyseessä olevan spesialistin luo.

iii) Toiminnan kesto ja suunnitelmallisuus

Liike- ja ammattitoiminnan käsitettä ei ole lainsäädännössä määriteltä. Liiketoiminnalta odotetaan kuitenkin käsiteltyjen voittotarkoituksen ja itsenäisyyden ohella myös muiden edellytysten täyttymistä. Liiketoiminnan tunnusmerkkeinä ovat edellä mainittujen lisäksi suunnitelmallisuus, jatkuvuus, taloudellisten riskien olemassaolo sekä suuntautuminen ulospäin rajoittamattomaan tai laajaan henkilökoukoon.³⁹

Noilla mainituilla liiketoiminnan tunnusmerkeillä on erityisesti merkitystä verotuksen kannalta. Liiketoimintaa nimittäin verotetaan tulojen osalta elinkeinoverolaissa säädetyllä tavalla.⁴⁰ Kysymys on pitkälti tulolähdejaottelusta elinkeinotuloon ja henkilökohtaisen toiminnan tuloon.

Urheilijan täytyy pitää mielessään mainitut liiketoiminnan tunnusmerkit osoittaakseen ennen kaikkea verottajalle, että yksin osakeyhtiömuodossa harjoitettu toiminta vastaa asian todellista luonnetta. Liiketoiminnan keston, jatkuvuuden ja suunnitelmallisuuden osoittaminen ei pitäisi olla vaikeaa huippu-urheilijalle. Kyse ei ole missään nimessä yksittäisistä tapahtumista vaan urheilutoiminnasta pyritään saavuttamaan suunnitelmallisesti taloudellista voittoa useiden vuosien ajan. Löfgren on samoilla linjoilla kanssani: ”...det är helt klart att om en idrottsutövare avser att bedriva sin idrott under vad som betecknas som normal aktiv tid så är rekvisitet typiskt sett uppfyllt.”⁴¹

³⁹ Villa ym., 2007 s. 173.

⁴⁰ Ks. laki elinkeinotulon verottamisesta (360/1968).

⁴¹ Löfgren, 2003 s. 185 ss. Löfgren vain toteaa urheilijan urheilutoiminnan olevan sillä tapaa jatkuvaa ja ammattimaista (varaktighet/yrkesmässighet), että liiketoiminnan edellytykset täyttyvät. Hän ei kuitenkaan edes pyri osoittamaan, missä rajat menevät.

Taloudellisten riskien olemassaoloon ja ulospäin suuntautuneisuuteen puolestaan syvennytään jäljempänä käsiteltäessä tulojen kohdistamista osakeyhtiöille. Yleisesti voitaneen kuitenkin sanoa, että jos urheilijan yhtiöllä on useita toimeksiantajia, ulkopuolista työvoimaa ja muun muassa markkinointia, toiminnan voidaan katsoa olevan luonteeltaan liiketoimintaa.

d) Muuta huomioitavaa

Jos yhtiössä on vain yksi osakkeenomistaja, yhtiön ja omistajan edut yleensä samastuvat. Osakkeenomistajan tulee tällöinkin huolehtia siitä, että yhtiötä ei käytetä sivullisten vahingoksi hänen omien intressiensä ajamiseen.⁴² Jos yhtiön väitetään harjoittavan liiketoimintaa, niin sen on tietenkin myös silloin harjoitettava.

Osakeyhtiön varojenjako puolestaan käsittää useita mielenkiintoisia vero- ja yhtiöoikeudellisia seikkoja, joihin ei kuitenkaan tässä voida tarkemmin syventyä. Yhdenmiehenyhtiötä mutkikkaammaksi tilanne muuttuu, jos yhtiössä on erilaisia osakkeita, jotka eroavat toisistaan sen suhteen, minkälainen oikeus niillä on jaettaessa yhtiön varoja. Perusajatuksena on kuitenkin, että peruste erisuuruiselle osinko-oikeudelle on käytävä ilmi yhtiöjärjestyksestä.⁴³ Tilanne voisi tulla kyseeseen, jos vaikkapa urheilijan läheinen tai manageri omistaisi osan yhtiön osakkeista, mutta hänelle ei olisi yhtiöjärjestyksessä luvattu vastaavaa osinko-oikeutta kuin itse urheilijalle. Työperusteisen osinko-oikeuden osalta on viimeisinä kahtena vuonna ruvettu toimenpiteisiin.⁴⁴

e) Yhteenveto

Edellä esitetyn perusteella katsoisin, että yhtiö- ja siviilioikeudellisesti urheilijalla ei ole mitään rajoitteita perustaa täysin omista-

⁴² Ks. Immonen, 2000 s. 66.

⁴³ Ks. lisää aiheesta Helminen, 2006 s. 121 – 122.

⁴⁴ Ks. työpanokseen perustuvan osingon verotuksesta HE 47/2009 ja esityksen johdosta tuloverolakiin lisätty uusi 33 b § 3 mom. Ks. myös KHO 2008:6 ja kirjallisuutta tapauksen tiimoilta Myrsky, 2008 s. 486 – 496 ja Villa, 2008 s. 297 – 315.

maansa osakeyhtiötä, jonka liiketoiminta koostuisi osaksi myös urheilijan henkilökohtaiseen työpanokseen liittyvistä kilpailutuloista. Urheilija on rinnastettavissa mihin tahansa vapaan elinkeinon harjoittajaan, jolla on oikeus perustaa liiketoimintaansa varten myös yhtiömuotoinen yritys. Jo perustuslaillinen yhdenvertaisuuden periaatekin viittaa kyseisenlaiseen tulkintaan.

2. ERÄ

a) Urheilun sisäinen sääntely

Yhdistysmuotoisessa urheilussa puhutaan usein urheilun autonomisesta asemasta ja urheilun sisäisestä sääntelyjärjestelmästä. Urheilijan täytyy yleensä kuulua tiettyihin organisaatioihin voidakseen kilpailla, mutta urheilujärjestöjen säännöillä ei tulisi voida vaikuttaa siihen, missä muodossa urheilijaa kohdellaan verotuksessa. Siten myöskään urheilun sisäisellä sääntelyllä ei tulisi voida rajoittaa urheilijan kilpailutoiminnan yhtiöittämistä.

Urheilun sisäisillä säännöillä voidaan määrätä monista sellaisista asioista, joihin ei ole lainsäädännöstä löydettävissä vastauksia. Useimpiin urheilun autonomisen määräysvallan piiriin kuuluviin asioihin ei edes voitaisi puuttua lainsäädännön keinoin. Tällaisia yksin urheilun sisäisiä sääntöjä ovat selkeimmin lajien säännöt ja kilpailusäännöt.⁴⁵

b) Osallistuminen kilpailuihin ja yhdistysten jäsenyys

Kirjallisuudessa on katsottu, että lajiliittojen säännöissä osallistumisoikeus on yleensä sallittu vain seurojen jäseninä oleville yksittäisille urheilijoille, minkä vuoksi urheilija ei voisi osallistua kilpailuun yhtiönä eikä tulouttaa palkkiotaan yhtiölle.⁴⁶ Valitettavasti urheilun sisäiseen sääntelyyn viitanneet kirjoittajat eivät ole kuitenkaan antaneet kunnollisia esimerkkejä sellaisesta sääntölausekkeesta, joka

⁴⁵ Ks. Halila, 2002 s. 814.

⁴⁶ SLU:n työsuhdetyöryhmän mietintö, 1999 s. 27 ja Muinonen, 2007 s. 28 ss. Ks. myös Eskelinen, 1995 s. 137, Kokkonen, 1998 s. 4 ja Leskinen, 2000 s. 12.

suoraan kieltäisi yhtiöiden käytön yksittäisten urheilijoiden verosuunnittelukeinona. En suoraan hyväksyisi yhtiöiden kieltäväksi ehdoksi sitä, että urheiluseurat eivät ole normaalisti hyväksyneet jäsenikseen yhtiöitä vaan ainoastaan yksityisiä henkilöitä.⁴⁷

Tiettyissä lajeissa urheilun sisäisistä säännöistä voi johtua, että urheilijan on kuuluttava jäsenenä yhdistyksiin, jotta voi osallistua kilpailuihin. Jerker Löfgren katsoo, että urheilijan on syytä kuulua tiettyihin organisaatioihin, jotta tämä voi saada pakollisen kilpailemiseen oikeuttavan lisenssin. Hänen mukaansa sillä ei kuitenkaan voi olla merkitystä, missä muodossa urheilijaa ja hänen mahdollista yhtiötään kohdellaan verotuksessa.⁴⁸

Löfgren vertaa urheilun sisäistä vaatimusta kuulua yhdistykseen (seuraan) muun muassa asianajajalta vaadittavaan asianajajaliiton jäsenyyteen.⁴⁹ Liittoon kuulutaan, koska se on edellytys, jotta voidaan harjoittaa kyseistä ammattia. Ei asianajajien osakeyhtiöt ole niitä, jotka liittoon kuuluvat, vaan jäseniä ovat henkilöt.

Olen täysin samalla kannalla Löfgrenin kanssa siitä, että yhdistyksiin kuulutaan, koska niin voidaan täyttää edellytykset kilpailla. Yksilö haluaa kilpailla ja hän on nimenomaan se, joka tarvitsee kilpailemiseen oikeuttavan luvan.⁵⁰ Ei tällöin urheilijan omistaman yhtiön tarvitsekaan olla yhdistyksen jäsen. Myöskään sillä, kuka tai mikä taho luvan urheilijan puolesta maksaa, ei voine olla merkitystä. Yhtiön tehtävä on hallita kokonaisuutta ja tarjota taloudelliset edellytykset myös kilpailemiselle, eikä yhtiö ole siis taho, joka kilpailee.

Tehdyn työn osalta urheilija ja urheilijan yhtiö ovat eri asia. Allan Huttunen katsoo seuraavasti työ- ja toimeksiantosopimusten mah-

⁴⁷ Leskinen, 2000 s. 12.

⁴⁸ Löfgren, 2003 s. 196 ss. Vrt. Rydin, 1999 s. 27 ja 31. Rydin katsoo, ettei urheilija voi yhtiöittää kilpailutoimintaansa. Hänen mielestään: "Det centrala i idrottsutövandet är utövarens personliga egenart." Kuten suomalaisillakin kirjoittajilla Rydinin perusteena väitteilleen on, ettei urheilijan osakeyhtiö voi osallistua kilpailuihin urheilun sisäisistä säännöistä johtuen, eikä urheilija siirtää kilpailuoikeuksia yhtiölle. Hän käyttää esimerkkiä ja katsoo, ettei "Nisse AB" voi voittaa hiihtokilpailua.

⁴⁹ Löfgren, 2003 s. 197.

⁵⁰ Ks. Liikunnan ja Urheilun Maailma (LUM) 5/01, vrt. kuitenkin näkökantaa: "Urheilun sääntelyjärjestelmässä yksilöurheilijan pitää olla seuran jäsen saadakseen kilpailulisenssin. Sen sijaan urheilun oheistoiminnot on yksittäisen urheilijan mahdollista yhtiöittää."

dollisen samastusproblematiikan osalta: ”Mikäli jonkin toimenpiteen tai tehtävän suorittaminen on laskettu yhdenyhtiön osakkaan henkilökohtaisten kykyjen ja ominaisuuksien varaan, yhdenyhtiö ei voi sitä suorittaa osakkaan puolesta. Sen sijaan yhdenyhtiötä kohtaan osoitettu luottamus lienee yleensä melko suuressa määrin luottamusta osakasta kohtaan, joten päinvastaisen tapauksen osalta ei voitaisi omaksua yhtä jyrkkää kantaa.”⁵¹ Urheilijaosakas voi siis suorittaa toimeksiannon yhtiön puolesta, muttei yhtiö urheilijan.⁵²

c) Muuta huomioitavaa

Halila on katsonut kurinpitoa ja joukkueurheilun yhtiöitymistä pohtiessaan, että pelaaja voidaan saattaa kurinpitosääntöjen alaiseksi osakeyhtiön ja pelaajan välisessä työsopimuksessa. Sopimuksessa siis edellytetään pelaajalta sitoutumista liigan tai liiton kurinpitoon.⁵³ Yhtiöityneessä urheilussa on Halilan näkökannan mukaan määrättävä kurinpidosta lähinnä sopimusperusteisesti.⁵⁴

Katsoisin, että myöskään yksilöurheilijan kohdalla kurinpitoon sitoutuminen ei tuottaisi ongelmia toimittaessa yhtiöstä käsin. Urheilija toimii yhtiönsä lukuun, mutta joutuu sitoutumaan ”työtä tehdessään” urheilun sisäisiin kurinpitosääntöihin. Siten urheilijan virhe on hänen omansa. Mahdollisesti taloudellisessa vastuussa virheestä voisi olla kuitenkin yhtiö ns. isännänvastuun ja vastuun samastuksen perusteella. Lisäksi kurinpidollisesti on huomattava urheilijan ja lajiliiton väliset valmentautumissopimukset, joissa sitoudutaan muun muassa antidopingtoimiin ja puhtaaseen urheiluun.

On havaittava myös näkökanta, ettei osakeyhtiötä voida käyttää apukeinona osakkaan tekemien sopimusten rikkomiseen. Koska sopijaosapuoli on yleensäkin velvollinen noudattamaan sopimusta itse siten, että vastaa taholtaan tulevasta sopimuksen rikkomisesta,

⁵¹ Huttunen, 1963 s. 176.

⁵² Vrt. Rydinin ”Nisse AB” -esimerkkiin (alaviite 50). Rydin, 1999 s. 27.

⁵³ Halila, 1999 s. 19.

⁵⁴ Halila, 1999 s. 20.

hän vastaa myös silloin, kun hän on samaan tarkoitukseen käyttänyt täysin omistamaansa osakeyhtiötä.⁵⁵

Syyt urheilutoiminnan yhtiöittämiseen ovat puhtaasti taloudellisia. Mielestäni urheilun sisällä ei voida määrätä siitä, kuinka urheilija hoitaa esimerkiksi verosuunnittelunsa. Näin ollen katson kaiken edellä kirjoitetun perusteella, ettei urheilun sisäisillä säännöillä voida pätevästi rajoittaa urheilijan mahdollisuutta urheilla osakeyhtiönsä lukuun.

3. ERÄ

a) Verotus

Urheilijoiden kilpailutuloja on perinteisesti verotettu luonnollisen henkilön ansiotuloina.⁵⁶ Tuloverolaissa määritellyt urheilutulon jaksottamiskeinot ovat kuitenkin mahdollistaneet sen, että kilpailutuloja on voitu nostaa useamman eri verovuoden aikana. Järjestelmä on ollut toimiva, mutta viimeaikainen urheilun kaupallistuminen on tehnyt myös yritysmuotoisen urheilutoiminnan harjoittamisen entistä mielenkiintoisemmaksi vaihtoehdoksi.

Osakeyhtiö valitaan usein yritysmuodoksi verosuunnittelusyistä. Osakeyhtiön tuloverotuksessa on lähtökohtana se, että yhtiötä pidetään omistajiinsa nähden erillisenä verovelvollisena. Yhteisöverokanta on 26 %, mikä ei kuitenkaan kerro todellista verorasitusta, joka kohdistuu tuloon ennen siirtymistään omistajalle. Monesti osakeyhtiön valitsemisen taustalla on houkutus verovapaista tai matalasti verotetuista osinkotuloista, joita ei tässä yhteydessä kuitenkaan käsitellä.

b) Tulojen kohdistaminen

Tulojen kohdistaminen urheilijan yhtiölle on urheilijayhtiön suurin haaste. Verotusmenettelylain (VML) 28 §:n veronkiertosäännöksen

⁵⁵ Ks. Huttunen, 1963 s. 177 ja mainitut lähteet.

⁵⁶ Ks. urheiluverotuksesta yleisesti esim. Linnakangas, 1984 ja Linnakangas, 2004.

nojalla yksittäisen ihmisen työpanokseen nojautuva yhtiö voidaan nimittäin sivuuttaa verotuksessa. Säännöksen nojalla voidaan siis puuttua myös siviilioikeudellisesti päteviin toimiin, sillä kuten Myrsky ja Linnakangas toteavat, verolain soveltaminen ei ole luonteeltaan formalistista, vaan siinä operoidaan tosiasioilla.⁵⁷

Yhtiöiden sivuuttaminen on ollut viime aikoina melko harvinaista, mutta kyllä sivuuttaminen on tosiasiallinen uhka.⁵⁸ Tulojen kohdistamiskysymyksissä merkille pantavia argumentteja ovat erityisesti toiminnan laatu ja laajuus. On myös kyettävä osoittamaan, että osakeyhtiömuotoisen toiminnan tarve on ilmeinen tulonhankinnassa. Osakeyhtiönä toimimisen keskeisenä taloudellisena perustana on yrityksen toimintaan liittyvä riski: mahdollisuus menettää jo saavutettua varallisuutta eikä pelkästään meneillään olevan työsuorituksen korvausta. Jarmo Leppilampi katsoo, että osakeyhtiönä toimiminen on yleensä perusteltua ainakin, kun toiminnassa tarvitaan erityistä järjestäytymistä, kuten investointeja, koneita, laitteita, toimitiloja tai ulkopuolista henkilökuntaa, tai toimintaan muutoin liittyy erityisiä riskejä.⁵⁹

Yhtiöiden sivuuttamisen harvinaistuminen ja urheilun edelleen jatkunut kaupallistuminen ovat ilmeisestikin johtaneet siihen, että Suomessa on huippu-urheilijoiden osakeyhtiöiden verokohteluun otettu uusi näkökanta. 2000-luvulla ainakin Jarkko Nieminen ja Mikko Ilonen ovat saaneet veroviranomaisilta menettelyään puoltavat ratkaisut. On hyvä huomata, että mikäli kyseisten urheilijoiden yhtiöidensä nimissä harjoittama liiketoiminta ei muutu merkittävästi, suojaa VML 26 §:n luottamuksensuojaperiaate tulevaisuudessa heidän toimintaansa, eikä yhtiön sivuuttaminen tule siten kyseeseen jatkossakaan. Yhtiön jälkikäteinen sivuuttaminen voisi tulla kysymykseen vain erittäin poikkeuksellisessa tilanteessa.

Georg Rosbäck katsoi artikkelissaan ennen KVL 21/2009 ennakkoratkaisun lainvoimaiseksi tuloa, että mikäli ratkaisu jäisi KHO:n

⁵⁷ Myrsky – Linnakangas, 2007 s. 158.

⁵⁸ Vrt. Konsulttitoiminnan tulo voitiin kohdistaa osakkaan omistamalle yhtiölle (KHO 1997/155), mutta tekijänoikeuksien osalta tapauksessa (KHO 2000/3033) tekijänoikeuspalkkioiden hankinnassa osakeyhtiömuoto ei ollut tarpeen, eikä yhtiön toiminnan harjoittaminen ollut muutenkaan tapahtunut toiminnan laajuuden ja julkisuuden osalta sellaisessa muodossa, että tekijänoikeuspalkkioiden kohdistamiseen yhtiölle olisi ollut perusteita.

⁵⁹ Leppilampi – Walden, 2009 s. 167.

käsittelyn jälkeen voimaan, olisi se hyvin merkittävä. Hän toteaa aivan oikein, että osakeyhtiömuoto mahdollistaisi aivan uudenlaiset verosuunnittelumahdollisuudet, mutta ei ota kantaa sen tarkemmin siihen, miksi juuri kyseisen urheilijan yhtiöön ja tulon kohdistamiseen suhtauduttaisiin eri tavalla kuin aiemmin oikeuskäytännössä.⁶⁰

Itse tulkitsisin, että merkittävimmät perusteet tennis- ja golfamattilaisten yhtiöiden sallimiseen verotuksessa ovat tavanomaisista merkittävämpi riskinotto, palkattu henkilökunta, toiminnan laajuus sekä ulospäin suuntautuneisuus. Kyseisten urheilijoiden tapauksissa täytyvät siis liiketoiminnalta yleisesti odotettavat tunnusmerkit.

Verosuunnittelun on oltava mielestäni sallittua edellä mainitulla tavalla, sillä eihän urheilijoilta estetä ulkomaille muuttoakaan. Jos yhtiömuotoinen toiminta vastaa asian oikeaa luonnetta, urheilijat voivat pysyä kotimaassaan ja maksaa veronsa yhtiön tuloista. Veronsaajien kannalta erityisen ongelman nimittäin muodostavat niin kutsutut verokeitaat, joissa tuloja ei veroteta juuri lainkaan. Näiden verokeitaiden hyödyntäminen verosuunnittelussa aiheuttaa veronsaajille vuosittain suuret verotulojen menetykset.

Edellä esitetyn perusteella voidaan sanoa, että yksilöurheilijan urheilutoiminnan yhtiöittäminen on mahdollista myös kilpailutulosten osalta. Se, millä edellytyksillä ja kenelle toimintamuoto lopulta on todellinen vaihtoehto, selviää seuraavassa.

4. JATKOAIKA

a) Todellinen vaihtoehto vain harvoille urheilijoille

Urheilijan tulojen suuruus on ensisijainen reaalin argumentti pohdittaessa urheilutoiminnan yhtiöittämistä vaihtoehtona esimerkiksi tuloverolaissa määritellylle urheilutulosten jaksottamiselle. Urheilijan täytyy pystyä harkitsemaan, onko yhtiömuotoinen toiminta todella taloudellisesti järkevää. Osakeyhtiön hallinnoinnista ja liiketoiminnasta tulee monia sellaisia kuluja, joita urheilijalle

⁶⁰ Rosbäck, 2010 s. 25. Artikkelin on ilmeisestikin kirjoitettu ennen KHO:n antamaa ratkaisua, vaikka kyseinen Taloustaito-lehden numero ilmestyi vasta 17.2.2010 eli KVL:n ennakkoratkaisun tultua jo lainvoimaiseksi.

ei tulisi toimiessaan yksityisenä elinkeinonharjoittajana tai rahastoidessaan tulojaan valmennus- ja urheilijarahastoihin. Muun muassa hankittaessa palkattua ammattitaitoa yhtiöön valmentajien ja muiden palkattujen tukihenkilöiden sosiaaliturva on hoidettava lain mukaisin työeläkemaksuin ja tapaturmavakuutuksin.

Osakeyhtiön lukuun toimittaessa tuloja olisi syytä tulla useammasta eri kohteesta. Vaikka urheilutoiminnan täysi yhtiöittäminen hyväksyttäisiin verotuksessa, pelkkien kilpailu- ja sponsoritulojen varaan toimintaa tuskin kannattaa perustaa.

En kykene tässä yhteydessä antamaan riittäville tuloille mitään selväpiirteistä rajaa, mutta selvää on, että ainakin useiden satojen tuhansien vuosituloilla toiminta on kannattavinta osakeyhtiömuodossa. Osakeyhtiön perustaminen ja toiminta sen lukuun voinee olla sallittua pienemmälläkin liikevaihdolla, mutta kannattavaa se tuskin on vain muutaman kymmenen tuhannen euron liikevaihdolla. Etenkin, kun otetaan huomioon, että valmennus- ja urheilijarahastot toimivat hyvin esimerkiksi 50 000 euroa vuodessa ansaitsevalla urheilijalla. Erityisen edullista rahastojen käyttö on, mikäli tulot tulevat pääasiassa Suomesta.⁶¹

b) Yhtiön ja osakkaan roolit

Mikäli urheilija urheilee omistamansa osakeyhtiön lukuun, on yhtiön ja sen osakkaan välinen roolinjako oltava selvä. Sopimuksin voitaneen siirtää urheilijan työpanos osakeyhtiölle. Yhtiö kantaa taloudellisen vastuun kaikesta liiketoiminnasta. Yhtiön edustaja allekirjoittaa sopimukset, jolloin yhtiö saa myös toiminnasta syntyvät tuotot. Urheilija puolestaan vastaa urheilulajin suoritusvaiheesta, mistä hänelle maksetaan korvausta palkkana tai osinkoina. Tällöin

⁶¹ Vuoden 2007 alusta alkaen mahdolliseksi tuli myös ulkomailta saatujen urheilutulojen rahastointi. Ks. HE 144/2006, kohta 2.5 Urheilutulon jaksottaminen s. 13. Käytännössä ulkomailta saatujen tulojen rahastointi ei kuitenkaan ole urheilijalle koituvien veroseuraamusten kannalta kovin hyödyllistä, koska ulkomailla usein on jo pidätetty saaduista tuloista lähdevero. Noiden varojen rahastointi ja niiden myöhempi rahastosta verollisena nostaminen aiheuttaisi nimittäin urheilijalle mahdollisesti kaksinkertaista verotusta. Lähdeveroa ei nimittäin voida enää hyvittää, jos tulo rahastoidaan. Ks. Rosbäck, 2010 s. 24.

omistajan työpanos ei siirry yhtiölle ilmaiseksi pelkän osakassuhteen perusteella.

On erittäin tärkeää toimia oikein niin muodollisesti kuin juridisestikin, ja osoittaa oikeasti yhtiön olevan toiminnan kannalta päävastuussa urheilutoiminnan taloudellisesta menestymisestä. Ei saa syntyä kuvaa, että osakeyhtiö olisi veronkiertämistarkoituksessa perustettu keinotekoinen järjestelmä. Keinotekoisuuden puuttuminen on myös osoitettava sitoutumalla siihen, että urheilija ei voi päättää, milloin kilpailee omaan lukuunsa ja milloin yhtiönsä lukuun. Valitun linjan osalta on siis toimittava johdonmukaisesti.

c) Toiminnan laajuus

Jotta urheilijayhtiön todella voitaisiin katsoa harjoittavan liiketoimintaa, on se osoitettava riittävällä liikevaihdolla ja toimeksiantajien määrällä. Tuloja ei siten saane kertyä pelkästään yhdeltä toimeksiantajalta.⁶² Harjoitetun toiminnan on oltava ulospäin suuntautuvaa ja sitä on mahdollisesti myös markkinoitava. Käyttöomaisuus, tulonhankinnan kannalta välttämätön ulkopuolinen työvoima ja esimerkiksi toimitilan tarve ovat myös hyviä osoituksia laajasta ja ulospäin ohjautuvasta yritystoiminnasta.

d) Yrittäjäriski

Kilpailumenestys ei ole itsestäänselvyys edes lajiensa huipuille saati sitten huipulle pyrkiville. Esimerkiksi Kari Kokkonen on katsonut, että yksilöurheilijan ammattiin liittyy tulonhankinnan osalta normaali yritysrisi.⁶³ Tietynlainen yritysrisi on varmasti olemassa kaikilla ammatikseen harjoittelevilla yksilöurheilijoilla, mutta toisille se on paljon toisia suurempi.

Riskin suuruus on täysin eri luokkaa tennis- ja golfammattilaisilla kuin esimerkiksi yleisurheilu- tai hiihtolajien huipuilla.

⁶² Ks. KHO 22.1.2010 T 103 s. 2, jonka mukaan Ilosen pelitulot maksaa lähinnä European Tour. Toiminnan alkuvaiheessa tuloja tulee kuitenkin myös yhteistyökumppaneilta ja jatkossa toimintaa laajennetaan entisestään.

⁶³ Kokkonen, 1998 s. 4.

Edellä mainituissa lajeissa maailmalla kiertävä urheilija maksaa käytännössä kaiken itse ja toimii siten itsenäisesti muista tahoista riippumattomana. Jälkimmäisissä lajeissa puolestaan lajiliitto on ainakin toistaiseksi voinut taata useimmissa tapauksissa muun muassa matkat kilpailuihin ja valmennuksen paikan päällä. Urheilijan ei ole siten tarvinnut välttämättä hankkia työvoimaa urheilutulohankkimistoimintaansa varten.

Pienellä riskillä reissaava ja vain tuloja tavoitteleva urheilija tuskin voisi kohdistaa kilpailutulojaan omistamalleen yhtiölle. Toisin on tilanne sellaisen urheilijan kohdalla, jonka yhtiö käyttää tulohankkimistoimintaansa varten työvoimaa ja yhtiön tiedetään panostavan urheilijan menestymiseen suurehkoja summia. Tällöin voidaan katsoa todellisen ja tavanomaista urheilijan riskiä korkeamman yrittäjäriskin olevan käsillä ja toimintaa voidaan hallita yhtiön lukuun ilman, että järjestely näyttäisi keinotekoiselta.

e) Urheilulajin merkitys

Edellä on selvitetty, että ainakin golf- ja tennisammattilaisille myös kilpailutulojen katsominen yhtiön tuloiksi on mahdollista.⁶⁴ Lajeina golf ja tennis ovat erityisen ammattimaistuneita, mutta ne eivät suinkaan ole ainutlaatuisia. Myös joissakin muissa yksilöurheilulajeissa, kuten lumilautailussa⁶⁵ voidaan nähdä olevan samankaltaisia piirteitä. Urheilija lähtee yleensä kilpailumatkalle täysin ilman taustaorganisaation tukea tai tuo taloudellinen tuki on häviävän pieni kaikkiin kilpailutoiminnasta koituviin kustannuksiin nähden.

Mielestäni urheilulajilla ei sinänsä ole merkitystä pohdittaessa, voidaanko tulot kohdistaa urheilijan yhtiölle. Edellä mainittu yrittäjäriski on merkittävin yksittäinen osatekijä. Käytännössä lajin luonne ja markkina-arvo kuitenkin määrännee tällä hetkellä, minkä lajien urheilijat voivat helpommin ryhtyä kilpailutoimintansa yhtiöittämiseen. Suomessa valmentaudutaan maajoukkueetasolla

⁶⁴ Jätän kuitenkin tässä vaiheessa selvittämättä tarkemmin, minkä muiden lajien urheilijoilla voisi olla vastaava tilaisuus.

⁶⁵ Lumilautailun osalta on huomattava, että on olemassa sekä FIS:n järjestämiä kilpailuja, että muita ammatilaiskilpailuja (TTR eli Ticket to Ride). Suuri osa menestyvistä lumilautailijoista kiertää rahakkaita TTR-kilpailuja.

useimmissa lajeissa lajiliittojohtoisesti. Myös muun muassa matkat ja välinehuolto kustannetaan liittojen toimesta.

Urheilijan ei tarvitse eikä taloudellisesti kannatakaan hoitaa kaikkea itse. Näin ollen johtopäätöksenä voidaan sanoa, että urheilijan kannattaa ottaa vastaan lajiliiton tai muun organisaation tuki urheillessaan. Mikäli hän haluaisi, niin voisi tietenkin olla mahdollista urheilla omilla rahoilla. Pelkän suuren yrittäjäriskin osoittamiseksi se ei kuitenkaan ole realistinen vaihtoehto.

f) Yhtiön lukuun laskettavat tulot

Erilaiset yhteistyökumppanitulot kuin myös urheilukilpailutulot voivat siis olla katsottavissa yhtiön tuloiksi urheiltaessa merkittäväällä yrittäjäriskillä. Kaikkea kilpailutoimintaa ei mielestäni kuitenkaan voida katsoa harjoitettavan yhtiön nimissä edes tennis- ja golfammattilaisten kohdalla.

Arvokilpailuissa kuten olympialaisissa esimerkiksi tennismattilaisetkin nimittäin kilpailevat Suomen Olympiakomitean lähettämän joukkueen jäsenenä. Tuolloin urheilija ei itse joudu kustantamaan matkojaan ja muun muassa kuluja valmennus- sekä huoltohenkilökunnasta. Urheilijalla ei ole siten arvokilpailuihin osallistuessaan käsillä sellaista riskiä kuin ammattilaiskiertueelle osallistuessaan.

Jos urheilijalle tulee verotettavia tuloja vaikkapa lajiliiton bonuksina edellä mainituissa arvokisoissa menestyttyään pitäisi tulot mielestäni kohdistaa urheilijalle itselleen. Arvokilpailujen lisäksi voidaan käyttää analogiatulkintaa muihinkin maajoukkuekisoihin, joissa kulut ja järjestelyt hoitaa lajiliitto. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi tenniksen Davis Cup -kilpailut, mikäli lajiliitto hoitaa järjestelyt kilpailujen suhteen. Urheilija Oy ei siis voine toimia maajoukkuekilpailuissa urheilijan taustalla, vaan noihin kilpailuihin urheilija osallistuu toisen tahon lukuun.

Myös muiden urheilijan henkilökohtaiseen menestymiseen perustuvien stipendien ja muistamisten verokohtelu tulisi olla entisen kaltaista, vaikka urheilijalla onkin taustallaan yhtiö. Tarkoitin esimerkiksi opetusministeriön stipendejä, joita voidaan maksaa

vain yksityiselle henkilölle.⁶⁶ Valmennustuet, stipendit ja apurahat eivät ole myöskään rahastoitavia urheilutuloja, vaikka ne olisikin saatu urheilijan menestyttyä kilpailuissa. Niiden tarkoituksena on valmentautumisen välitön tukeminen, joten niiden rahastointi olisi vastoin tukien tarkoitusta.⁶⁷ Tukia ei siis voitane ohjata myöskään urheilijan yhtiölle.

5. LOPUKSI

Olen tässä artikkelissa pyrkinyt osoittamaan, ettei yksilöurheilijan urheilutoiminnan yhtiöittämiselle ole suoranaisia lainsäädännöllisiä esteitä. En ole antanut laskelmia mahdollisista hyödyistä tai pyrkinyt osoittamaan käytännön keinoja saada etuja eri toimintamuodoissa.

Tämän hetkinen käsitykseni on, että osakeyhtiöt tulevat lisääntymään suomalaisten huippu-urheilijoiden toiminnan taustalla. Menestyvien muusikoiden ja yhteiden keskuudessa saavutettua suosiota osakeyhtiöt tuskin kuitenkaan saavuttavat. Syynä tähän on urheilijoiden aktiivisen tulonhankkimisajan lyhyys ja ennen kaikkea urheilutulojen epävarmuus. Käyttökelpoisimpana verosuunnittelukeinona tulee jatkossakin useimmilla säilymään tulo-verolaisissa määritelty mahdollisuus urheilutulojen jaksottamiseen. Mielestäni valmennusrahaoston valmennuskatetta olisi kuitenkin ehdottomasti nostettava, jotta järjestelmä saataisiin vastaamaan nykypäivän vaatimustasoja.

On mielenkiintoista seurata, syntyykö yksilöurheilijoiden yhtiöiden yleistytyä pienimuotoista poliittista keskustelua. Urheilijoiden muuttaminen matalan verotuksen maihin on kiinnittänyt jo vuosien ajan huomiota mediassa. Näinä vaikeina aikoina luulisi olevan julkisen taloudenkin kannalta hieno asia, että ne muutamat kaikkein suurituloisimmat suomalaiset huippu-urheilijat pysyisivät veronmaksajina kotikunnissaan.

⁶⁶ Ks. esim. Heikki Halila, Liikunnan ja Urheilun Maailma (LUM) 5/01.

⁶⁷ HE 278/1998, Yksityiskohtaiset perustelut kohta 1.1.

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet:

Eskelinen, Antti: Urheilu ja verot. Jyväskylä 1995.

Halila, Heikki: Joukkueurheilun yhtiöityminen, Urheilu ja oikeus 1999.

Halila, Heikki: Mihin urheilutoiminnassa tarvitaan lainsäädäntöä? Defensor Legis N:o 5/2002.

Halila, Heikki: Oikeudellistuva Urheilu. Helsinki 2006.

Helminen, Sakari: Osakeyhtiön yhtiöjärjestys. Helsinki 2006.

Huttunen, Allan: Yhdenmiehen osakeyhtiöstä. Porvoo 1963.

Immonen, Raimo: Yritysmuodot ja liiketoiminta. Helsinki 2000.

Kokkonen, Kari: Yksilöurheilija ja lajiliiton määräävä markkina-asema. Helsinki 1998.

Leppilampi, Jarmo – Walden, Risto: Tilinpäätös- ja verosuunnittelu. Juva 2009.

Leskinen, Jussi: Urheilukilpailuun osallistuminen ja sopimus. Helsinki 2000.

Linnakangas, Esko: Urheilu ja verotus. Helsinki 1984.

Linnakangas, Esko: Urheilutoiminnan yhtiöittämisen veroedut ja -haitat. Urheilu ja oikeus 2001.

Linnakangas, Esko: Urheiluverotuksen kehityksestä ja nykyisestä sääntelystä, teoksessa Urheilu ja oikeus 2004; Urheiluoikeuden yhdistys 10 vuotta. Jyväskylä 2004.

Liikunnan ja Urheilun Maailma (LUM) 02/97. Viitanen, Matti: Voiko urheiluseura olla yhtiö? (haettu 18.3.2010 <http://www.slu.fi>)

Liikunnan ja Urheilun Maailma (LUM) 5/01. Sarnivaara, Pete: Yhtiöittämisessä huolehdittava, että yhteys eettiseen perustaan säilyy. (haettu 18.3.2010 <http://www.slu.fi>)

Löfgren, Jerker: Kan en idrottare sätta sin verksamhet på bolag? Några ytterligare funderingar kring spörsmålet, teoksessa Idrottsjuridisk skriftserie Nr 8, Artikelsamling 2003. Vaxjö 2003.

Muononen, Tiina: Urheilijan sosiaaliturva eräiden sosiaaliturvaan läheisesti liittyvien perusoikeuksien näkökulmasta tarkasteltuna. Turku 2007.

Myrsky, Matti – Linnakangas, Esko: Verotusmenettely ja muutoksenhaiku. Helsinki 2007.

- Myrsky, Matti:* Miten ansiotulosta voi tulla pääomatuloa – ratkaisun KHO 2008:6 arviointia. Lakimies 3/2008 s. 486 – 496.
- Rauste, Olli:* Urheilu-oikeus. Jyväskylä 1997.
- Ronkanen, Veikko:* Osakeyhtiön sivuutus, tulojen kohdistus vai yhteentörmäys. Verotus 4/1997.
- Rosbäck, Georg:* Miten urheilijaa verotetaan? Taloustaito 2/2010 s. 22 – 25.
- Rydin, Urban:* Idrottsmäns möjlighet att periodisera sina inkomster. SkatteNytt 1999 s. 23 – 33.
- Sandström, K. G. A.:* Om aktiebolags beskattning för inkomst av fritt yrke samt därmed sammanhängande frågor. SkatteNytt 1969 s. 575 – 595.
- Sarhimaa, Jukka:* Joukkueurheilun yhtiöitymisestä – syitä, seurauksia ja ongelmia. Helsinki 2000.
- Seppälä, Kirsi:* Urheilutulon uudet jaksottamissäännöt. Verotus 2/1999 s. 126 – 134.
- SLU:* Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n työsuhdetyöryhmän mietintö. Helsinki 1999.
- Villa, Seppo – Ossa, Jaakko – Saarnilehto, Ari:* Yritysmuodot – toiminta, rahoitus ja verotus. Vantaa 2007.
- Villa, Seppo:* Korkeimmasta hallinto-oikeudesta. Defensor Legis N:o 2/2008 s. 297 – 315.

Virallislähteet:

- HE 278/1998.* Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tuloverolain ja varallisuusverolain 10 §:n muuttamisesta.
- HE 144/2006.* Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tuloverolain ja eräiden muiden verolakien muuttamisesta sekä valtion ja kuntien kustannustenjaon tarkistuksesta aiheutuviksi muutoksiksi lainsäädäntöön.
- HE 47/2009.* Hallituksen esitys eduskunnalle työpanokseen perustuvan osingon verotuksesta.
- Urheilun verotustyöryhmä:* Valtiovarainministeriön työryhmämuis-
tioita 17/98. Helsinki 1998.
- Valtiovarainvaliokunnan mietintö 22/2008 vp.* (haettu 9.12.2008
<http://www.eduskunta.fi>)

Muut lähteet:

Bützow 2/2009: Kaksi roolia sulassa sovussa, Eppu Normaalin Aku Syrjä on rockmuusikko ja toimitusjohtaja, s. 17 – 19.

*Kauppalehti, Sanomalehti*viikko 2.-6.2.2009: Vain viisi yltää miljooniin, s. 16. (haettu 10.3.2010 <http://www.digipaper.fi/vip/24398/index.php?pgnumb=16>)

Kauppalehti, 12.5.2009: Jarkko Nieminen Oy ylitti maagisen rajan. (haettu 10.3.2010 <http://www.kauppalehti.fi/5/i/talous/uutiset/etusivu/uutinen.jsp?oid=2009/05/22083&sort=false>)

SLU:n ja Suomen Olympiakomitean esitys eduskunnalle tuloverolain 116 b §:n muuttamisesta. 1.10.2008. (haettu 24.11.2008 http://www.slu.fi/liikuntapolitiikka/lausunnot_ja_kannanotot/).

Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry:n verkkosivut (<http://www.slu.fi>).

Varsinais-Suomen Yrittäjä -lehti 09/2008: Elämää tenniksen ehdoilla. (haettu 10.3.2010 <http://www.y-lehti.fi/arkisto/artikkeli/2360>)

YTJ - Yritys ja yhteisötietojärjestelmä (<http://www.ytj.fi>).

Tuomioistuinratkaisut:

KKO 2004:52

KHO 1980/1774

KHO 1997/155

KHO 2000/3033

KHO 22.1.2010 T 103

Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisu:

KVL 21/2009 (lisäksi julkaistu ennakkoratkaisun 21/2009 tiivistelmä haettu 13.2.2010 <http://www.vero.fi>)

Haastattelut:

Hartonen, Jukka (Pohjolan Karpasit Oy): Puhelinkeskustelu 11.1.2010.

Ilonen, Mikko (golfammattilainen): Henkilökohtainen haastattelu. Lahti
19.2.2010.

Isometsä, Jari (Pohjolan Karpasit Oy): Puhelinkeskustelu 11.1.2010.

Nieminen, Kauko (Jarkko Nieminen Oy): Puhelinkeskustelu 2.3.2010.

ADT:N VALVONTALAUTAKUNTA JA SEN RATKAISUT 2009-2010

Markus Manninen¹

1. ALUKSI

Doping ja siihen liittyvät teemat ovat urheiluoikeudellisen kirjoittelun kesto-suosikkeja. Aihetta voi lähestyä lukuisilta eri näkökannoilta. Tyypillisimmillään dopingaiheiset artikkelit koskevat yhtä tapausta, joka analysoidaan kirjoituksessa perinpohjaisesti.

Laajempia lainopillisia esityksiä antidopingsäännöstoistä on vähemmän.² Tämän artikkelin aiheena onkin vuoden 2009 alussa voimaan tulleen Suomen antidopingsäännöston ("Säännöstö") merkittävimpien kohtien tarkastelu Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry:n ("ADT") valvontalautakunnan ("Lautakunta") ratkaisujen valossa.³ Artikkelin tavoitteena on lisätä Lautakunnan toiminnan läpinäkyvyyttä sekä sen ratkaisujen ja Säännöston tulkintalinjojen tunnettuutta urheilijoiden, lajiliittojen ja dopingtapauksia hoitavien lakimiesten keskuudessa.

¹ Artikkelin laatija toimi valvontalautakunnan toisena varapuheenjohtajana vuosina 2009-2010 osallistuen osaan tässä artikkelissa esiteltyjen tapausten käsittelystä.

² Yhtenä tunnetuimmista laajemmista antidopingsääntöjä tarkastelevista teoksista mainittakoon Lauri Tarastin kirja "Legal Solutions In International Doping Cases - Awards by the IAAF Arbitration Panel 1985-1999" (2000).

³ Tapauksia on seurattu 30.9.2010 saakka.

Ennen Lautakunnan ratkaisujen läpikäyntiä on tarpeen esittää muutamia Lautakuntaa ja vuosien 2009-2010 dopingtapauksia koskevia yleisempiä seikkoja.

2. VALVONTALAUTAKUNNAN MUODOSTAMINEN JA TEHTÄVÄT

Ensimmäinen maailmanlaajuinen antidopingsäännöstö eli World Anti-Doping Agencyn ("WADA") World Anti-doping Code ("WADC") tuli voimaan 1.1.2004. WADC:tä uudistettiin pian siten, että uusi WADC tuli voimaan vuoden 2009 alusta. WADC:n muutosten vuoksi myös Säännöstöön tehtiin kokonaisuudistus, jonka osana dopingrikkomuksia käsittelevän Lautakunnan nimitämismenettely ja tehtävät päivitettiin.⁴

Lautakunnan merkittävimpänä tehtävänä on käsitellä ja päättää, onko urheilijan tai muun henkilön menettelyä pidettävä dopingrikkomuksena. Jos Lautakunta katsoo dopingrikkomuksen tapahtuneen, sen on annettava perusteltu kirjallinen lausunto seuraamuksesta, joka rikkomuksesta olisi Säännöstöön perusteella määrättävä.⁵ Lisäksi Lautakunta ratkaisee Säännöstöissä tarkoitetuista erivapaus- ja muista vastaavista hallinnointipäätöksistä tehdyt valitukset sekä muut Säännöstöön tulkinnasta ja soveltamisesta syntyneet erimielisyydet.⁶

Lautakunta on tehtävässään riippumaton. Siinä on yhdeksän (kilpa)urheiluun perehtynyttä jäsentä aikaisempien viiden sijaan. Puheenjohtajan ja kahden muun jäsenen on oltava tuomarin virkaan vaadittavan tutkinnon suorittaneita, kolmen laillistettuja lääkäreitä ja kolmen (kilpa)urheiluun hyvin perehtyneitä asiantuntijoita. Lautakunta on päätösvaltainen, kun läsnä ovat puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja yksi lainoppinut jäsen, kaksi lääkärijäsentä ja yksi asiantuntijajäsen.⁷

⁴ Säännöstö päivitettiin vielä uudestaan 25.11.2009 pidetyssä ADT:n yleiskokouksessa. Nämä jälkimmäiset päivitykset tulivat voimaan vuoden 2010 alusta lukien.

⁵ Säännöstöön kohta 8, ADT:n sääntöjen 13 §.

⁶ Ks. ADT:n sääntöjen 13 §.

⁷ Lautakunnan kokoonpano 2009-2010 oli seuraava: juristijäsenenä Pekka Ilmi-

3. VALVONTALAUTAKUNNAN TYÖJÄRJESTYS JA PROSESSI

Säännösten ja ADT:n sääntöjen edellyttämällä tavalla Lautakunta hyväksyi itselleen työjärjestyksen.⁸ Sen tarkoituksena on antaa tarkempia määräyksiä eräistä hallinnollisista seikoista ja erityisesti Lautakunnan noudattamasta prosessista sekä urheilijoiden kuulemismenettelystä, joista tehdään selkoa seuraavassa.

3.1 Kirjallinen valmistelu ADT:n toimistossa

Dopingasioiden kirjallinen valmistelu tapahtuu pääasiassa ADT:n toimistossa sen vakituisen henkilöstön toimenpitein. Positiivisen testituloksen käsittely etenee yksinkertaistettuna siten, että ADT saa ilmoituksen positiivisesta dopingtestistä näytteen analysoineesta laboratorion kautta. Ilmoituksen saatuaan ADT mm. tarkistaa, onko urheilijalle myönnetty erivapaus löydetyn aineen käyttöön. Ellei erivapautta tai muuta syytä asian päättämiseen tässä vaiheessa ole, ADT lähettää urheilijalle ja relevantille lajiliitolle selvityspyynnön varaten mahdollisuuden vaatia B-näytteen analysointia ja tulla kuultavaksi Lautakunnan kokoukseen. Useimmiten urheilijat eivät vaadi B-näytteen analysointia mutta antavat tapahtumista kirjallisen selvityksen. ADT:n vastaanotettua urheilijan ja mahdollisesti lajiliiton lausuman asia siirtyy Lautakunnan käsiteltäväksi.

3.2 Valvontalautakunnan käsittely

Asia tulee Lautakunnassa vireille, kun ADT toimittaa kirjallisessa valmistelussa kertyneen aineiston Lautakunnan puheenjohtajalle. Tyypillisesti aineisto koostuu tässä vaiheessa dopingtestipöytäkirjasta, näytteen analysoineen laboratorion raportista, ADT:n

valta (puheenjohtaja), Niko Matikainen sekä Markus Manninen. Lääkärjäsenet olivat Heikki Laapio, Heikki Tikkanen sekä Esa Meririnne. Asiantuntijajäsenenä toimivat Jan-Erik Krusberg, Valentin Kononen sekä Maija Inananen. Lautakunta otti itselleen sihteerin, OTK, VT Katja Tukiaisen.

⁸ Ks. Säännösten kohdat 7.6.1, 7.6.2 ja 8.2.

selvityspyynnöistä ja urheilijan antamasta kirjallisesta selvityksestä liitteineen.

Aineiston saatuaan puheenjohtaja kutsuu Lautakunnan kulloisenkin kokoonpanon kokoukseen, jonka Lautakunnan sihteeri valmistelee puheenjohtajan kanssa mm. toimittamalla jutun asiakirjat kokoonpanoon valituille jäsenille. Tavanomaisesti Lautakunta pitää oman kokouksen kunkin tapauksen käsittelyä varten, jotta asia tulee käsitellyksi ripeästi. Lautakunta on ollut kokousaikojen suhteen varsin joustava ja järjestää kuulemisia tarvittaessa nopeastikin. Tämä on mahdollistanut verraten lyhyet dopingtapauksen käsittelyajat.⁹

Edellä todetuina tavoin urheilijoilla on mahdollisuus tulla Lautakunnan kokoukseen kuultavaksi. Käytännössä urheilijat usein luopuvat tästä oikeudestaan, minkä vuoksi osa asioista käsitellään kirjallisessa menettelyssä sen aineiston perusteella, jonka ADT ja urheilijat ovat toimittaneet. Tällöin Lautakunta voi käsitellä asian myös puhelin- tai sähköpostikokouksessa. Jälkimmäistä menettelyä on sovellettu tarkasteltavina vuosina ainakin kerran.

Jos urheilija haluaa tulla kokouksessa kuulluksi, se on mahdollista henkilökohtaisen läsnäolon lisäksi harkinnan mukaan myös video- tai puhelinyhteyden avulla. Urheilijat voivat käyttää kuulemisessa avustajaa. Myös tulkin käyttäminen on tietysti edellytyksin mahdollista.

Kokouksessa prosessi etenee tyypillisesti siten, että ADT:n edustajat esittelevät tapauksen Lautakunnalle sekä läsnä olevalle urheilijalle. Tämän jälkeen urheilija saa puolestaan esittää haluamansa seikat sekä mahdolliset asiakirjat ja muut todisteet, mukaan lukien henkilötodistelun, joihin haluaa vedota. Urheilijan nimeämää henkilötodistelua on otettu vastaan myös puhelimitse. Urheilijan poissa ollessa Lautakunta perehtyy urheilijan kirjalliseen selvitykseen itsenäisesti.

Käytännössä kuulemiset ovat melko vapaamuotoisia tilaisuuksia, joissa ADT sekä urheilija pääsevät esittämään näkökantojaan haluamassaan laajuudessa. Lautakunnan jäsenet voivat esittää kysymyksiä sekä ADT:n edustajille että urheilijoille ja mahdollisille urheilijan nimeämille kuultaville henkilöille. Kyselyoikeutta onkin

⁹ Käsittelyaikoja tarkastellaan jäljempänä.

käytetty tarpeen vaatiessa aktiivisesti. Dopingrikkomusten käsittelyprosessissa ei noudateta oikeudenkäymiskaaren tai välimiesmenettelylain säännöksiä. Lautakunnassa kuultavilta henkilöiltä ei oteta valaa eikä totuusvakuutusta.

Kokouksen päätyttyä Lautakunta vetäytyy harkitsemaan päätöstään. Lautakunta laatii päätöksestään erillisen asiakirjan ja antaa sen tiedoksi ADT:lle, joka puolestaan lähettää sen urheilijalle ja lajiliitolle. Päätöksen antamisen jälkeen prosessi Lautakunnassa päättyy. Lautakunnan ratkaisusta voi valittaa siten kuin Säännöstössä määrätään. Useimmiten ensimmäinen valitusaste on urheilun oikeusturvalautakunta ("Oikeusturvalautakunta").

4. DOPINGTAPAUSTEN KÄSITTELYAJAT

Dopingtapausten käsittelyn kesto nousee toisinaan esille urheilun oikeudenkäyttöä koskevissa keskusteluissa. Nopea käsittely on tärkeää erityisesti siksi, että useimmiten urheilijat asetetaan väliaikaiseen urheilun toimintakieltoon jutun käsittelyn ajaksi.

Säännöstössä on joitain mainintoja käsittelyn nopeudesta. ADT:n on positiivisen testituloksen tilanteessa "viipymättä" annettava urheilijalle tieto mm. epäilystä dopingrikkomuksesta, oikeudesta pyytää B-näytteen analyysiä ja tulla kuulluksi Lautakunnan kokouksessa. Väliaikaiseen urheilun toimintakieltoon määrättyä urheilijaa on kuultava "pikaisesti". Lautakunnan on sen käsittelyn päätyttyä annettava perusteltu kirjallinen päätös ja lausunto "viivytyksettä".¹⁰

Vuosien 2009 ja 2010 aikana käsiteltyjen tapausten perusteella vaikuttaa siltä, että niin ADT:n kuin Lautakunnankin voidaan katsoa käsitelleen dopingtapaukset Säännöstön edellyttämällä tavalla ripeästi. Dopingtestistä Lautakunnan päätökseen keskimäärin kuluu aika on nimittäin 63 päivää. Niissä tapauksissa, joissa urheilija ei ole halunnut käyttää oikeuttaan tulla kuulluksi Lautakunnan kokouksessa ja jotka muutoinkin ovat tyypillisesti yksinkertaisempia tapauksia, vastaava aika oli 50 päivää.

¹⁰ Säännöstön kohdat 7.3.2, 7.6.1, 7.6.2 ja 8.1.3.

Tapausten käsittelyyn kulunutta aikaa arvioitaessa on huomattava, että dopingtestin analysoiminen laboratoriossa vie testistä raporttiin noin 20-30 päivää. Lisäksi, ADT edellä mainituin tavoin lähettää positiivisen näytteen jälkeen urheilijalle tiedon näytteen tuloksesta sekä varaa mahdollisuuden antaa selvityksen. Urheilijan selvityksestä Lautakunnan päätökseen kulunut aika on ollut keskimäärin 20 päivää. Lautakuntakäsittelyn kesto on vaihdellut huomattavasti erityisesti urheilijan puolustautumisesta riippuen. Lyhin aika urheilijan selvityksestä Lautakunnan päätökseen on ollut vain kuusi päivää.

5. YLEISIÄ HAVAINTOJA TAPAUKSISTA 2009-2010

Lautakunta on antanut vuosina 2009-2010 lausunnon yhteensä 13 tapauksessa.¹¹ Näistä 11 koski dopingaineiden käyttöä. Kyseisistä 11 tapauksesta peräti neljä eli yli kolmannes oli ns. kannabistapauksia, loput seitsemän tapausta koskivat varsinaisiksi dopingaineiksi ymmärrettyjä aineita. Tapaukset, joissa ei käsitelty lainkaan dopingaineen käyttöä, koskivat olinpaikkatietomääräysten ja urheilun toimintakiellon rikkomista. Urheilulajeista Lautakunnan käsittelyssä olivat edustettuina pyöräily, amerikkalainen jalkapallo, yleisurheilu, voimanosto, koripallo, käsipallo ja lentopallo.

Urheilijaa kuultiin joko henkilökohtaisesti läsnä olevana tai videoyhteyden avulla neljässä tapauksessa, joista vain yhdessä urheilija käytti asiamiestä. Videokonferenssikuuleminen toteutettiin englanniksi ilman tulkkia.

Kaikki vuosina 2009 ja 2010 ratkaistut tapaukset annettiin yksimielisesti eikä eriäviä mielipiteitä jätetty. Lautakunnan suosituksia noudatettiin lajiliitoissa kahta tapausta lukuun ottamatta. Niissä lajiliitto määräsi Lautakunnan suosittellemaa ankaramman rangaistuksen. Lisäksi yhdessä tapauksessa urheilija valitti suoraan Lautakunnan ratkaisusta Oikeusturvalautakuntaan odottamatta lajiliiton päätöstä.

¹¹ Tilanne 30.9.2010, jonka jälkeen Lautakunta käsitteli lokakuussa kaksi tapausta ja kaksi muuta tapausta oli vielä tulossa Lautakunnan käsittelyyn.

Ensimmäisessä tapauksessa lajiliitto piti Lautakunnan tavanomaista lievempään seuraamukseen johtavaa suositusta virheellisenä ja määräsi urheilijalle pääsääntöisen kahden vuoden toimintakiellon. Urheilija valitti lajiliiton ratkaisusta Oikeusturvalautakuntaan ja vaati lievempää rangaistusta kuin Lautakunta suositteli ja lajiliitto määräsi. Kuten jäljempänä käy ilmi, Oikeusturvalautakunta hyväksyi urheilijan valituksen osittain, kumosi lajiliiton päätöksen ja pysytti Lautakunnan suosituksen voimassa. Toisin sanoen, urheilijan vaatimus Lautakunnan suosittellemaa lyhyemmästä toimintakiellosta hylättiin.

Toisessa tapauksessa lajiliitto määräsi urheilijalle kuuden kuukauden toimintakiellon Lautakunnan suositeltua varoitusta erikseen määritellyn aineen käyttämisestä.

Kolmannessa tapauksessa lajiliitto tyytyi Lautakunnan kahden vuoden toimintakieltoa suosittelemaan päätökseen, mutta urheilija saattoi asian Oikeusturvalautakunnan käsiteltäväksi. Tämä pysytti Lautakunnan päätöksen voimassa.

Kaikki dopingaineista johtuvat Lautakunnan tapaukset koskivat urheilijoita (eivät siis valmentajia, lääkäreitä tai muita urheilun tukihenkilöitä). Dopingrikkomukset oli selvitetty testeillä. Kansainvälisellä tasolla tilanne on tältä osin muuttunut, sillä yhä useammin dopingtapauksia ratkaistaan urheilijoiden tunnustusten, löydettyistä dopingvälineistä tehtyjen päätelmien tai verenkuvan muutoksen perusteella.

6. MERKITTÄVIMMÄT LAUTAKUNNAN RATKAISUT 2009-2010¹²

6.1 Tuottamuksen aste, huomattava myötävaikutus dopingrikkomusten selvittämisessä

Vuoden 2009 ensimmäinen Lautakunnan tapaus koski ravintolisästä urheilijan elimistöön kulkeutuneita boldenonia ja ATD:tä. Bol-

¹² Tapauksista esitetään vain tietoja, jotka ovat tulleet julkisiksi Oikeusturvalautakunnan ja lajiliittojen julkaistua päätöksensä tai jotka eivät muutoin ole salassa pidettäviä.

denoni on tavanomainen anabolininen steroidi ja luetaan ns. kovaksi dopingaineeksi. ATD¹³ kuuluu puolestaan aromataasi-inhibiittoreihin ja on dopingaineiden luokittelussa ”erikseen määriteltä aine”, jonka käyttämisestä voidaan määrätä myös tavanomaista lievempi rangaistus. Koska tässä tapauksessa oli kyse myös boldenonista, erikseen määriteltäihin aineisiin liittyviä kysymyksiä ei käsitelty tässä tapauksessa.

6.1.1 Tapauksen tosiseikasto

Tapauksen urheilija oli antanut edellä mainittuja kiellettyjä aineita sisältävän dopingtestinäytteen kilpailun yhteydessä. B-näytteen analyysin vahvistettua positiivisen testituloksen tapaus siirtyi Lautakunnan käsiteltäväksi.

Urheilija ilmoitti, että positiivisen testituloksen täytyy johtua hänen käyttämästään ravintolisästä ”Novedex XT”, jonka hän ei tiennyt sisältävän kiellettyä ainetta. Urheilija oli ilmoituksensa mukaan tutustunut tuotteen tuoteselosteeseen, ADT:n kiellettyjen aineiden luetteloon sekä varmistanut myyjältä ja internetistä, ettei tuote sisältänyt kiellettyä ainetta.

Urheilija oli ostanut aineen luotettavan suomalaisen lisäravinneketjun myymälästä. Myös tuotteen valmistaja oli urheilijan mukaan hyvämaineinen. Urheilija toi vielä esiin, että hän on käynyt vain peruskoulun, että hänen englannin kielen taitonsa on heikko ja että hän kärsii ADHD:sta. Tämän vuoksi hänellä oli hankaluuksia ymmärtää vaikeaselkoisia tekstejä kuten lisäravinteiden tuoteselostetta. Näiden seikkojen nojalla urheilija vaati tavanomaista lyhyempää eli kuuden kuukauden pituista urheilun toimintakieltoa.

6.1.2 Urheilijan tuottamuksen aste

Lautakunta katsoi Säännöstön ankaran vastuun periaatteen mukaisesti urheilijan syyllistyneen dopingrikkomukseen, josta seuraa pääsääntöisesti kahden vuoden urheilun toimintakielto. Lisäksi Lautakunta totesi, että koska boldenoni ei kuulu erikseen määriteltävien aineiden ryhmään, toimintakiellon lyhentäminen Säännöstön kohdan 10.4. nojalla ei tässä tapauksessa tule kyseeseen.

¹³ ATD-lyhennettä käytetään androstatriendienonista.

Sen sijaan Lautakunta antoi merkitystä urheilijan pyrkimyksille selvittää lisäravinteiden sisältö tuottamuksen poistavana tai sitä vähentävänä seikkana. Säännösten kohta 10.5.1 mahdollistaa toimintakiellon määräämättä jättämisen seuraavasti:

”Jos urheilija yksittäisen dopingrikkomuksen tapahduttua näyttää toteen, että rikkomus ei ole johtunut hänen tuottamuksesta eikä laiminlyönnistään, urheilun toimintakielto tulee jättää määräämättä ... ”

Säännösten liitteenä olevissa määritelmissä (”Määritelmät”)¹⁴ esiintyy myös käsite ”ei tuottamusta eikä laiminlyöntiä”. Tällä on täsmennetty Säännösten edellä siteerattua kohtaa 10.5.1 seuraavasti:

”Urheilija osoittaa, ettei hän tiennyt eikä epäillyt, eikä olisi kohtuudella voinut tietää tai epäillä toimiessaan huolellisesti, että hän oli käyttänyt tai hänelle oli annettu kiellettyä ainetta tai menetelmää.”¹⁵

Toisin kuin Säännöstyössä, WADC:ssä on runsaasti sen varsinaisia artikloja koskevia WADA:n kommentteja. Niiden tarkoituksena on selittää artiklojen sisältöä ja antaa ohjeita niiden soveltamiseksi. Usein kommentit ovat esimerkkejä tyyppillisistä tilanteista, joissa artiklan soveltamista harkitaan. Jossain määrin kommentit muistuttavat sisällöltään ja statukseltaan suomalaisia lakien esitöitä.

Eräs WADA:n kommentti koskee WADC:n kohtaa, jonka mukaan urheilija voidaan vapauttaa dopingrikkomuksen seuraamuksesta tuottamuksen puuttumisen vuoksi. Kommentti osoittaa, että tuottamuksen puuttuminen tai edes vähentyminen on mahdollista vain poikkeuksellisesti:

”The Code provides for the possible reduction or elimination of the period of Ineligibility in the unique circumstance where the Athlete can establish that he or she had No Fault or Negligence, or No Significant Fault or Negligence, in connection with the

¹⁴ Vastaavaa tekniikkaa esittää antidopingsäännösten määritelmät säännösten liitteessä on käytetty WADC:ssä.

¹⁵ Määritelmä vastaa WADC:n määritelmää ”Ei tuottamusta eikä laiminlyöntiä”.

violation. ... Articles 10.5.1 and 10.5.2 are meant to have an impact only in cases where the circumstances are truly exceptional and not in the vast majority of cases. To illustrate the operation of Article 10.5.1, an example where No Fault or Negligence would result in the total elimination of a sanction is where an Athlete could prove that, despite all due care, he or she was sabotaged by a competitor."

WADA:n linja on ymmärrettävä, sillä poikkeusten laajempi salliminen helpottaisi dopingaineiden käyttöä. Artiklan korkean soveltamiskynnyksen lisäksi WADA on nimenomaisesti todennut, ettei vääriä merkintöjä sisältävä tai saastunut lisäravinne poista urheilijan tuottamusta kokonaan:

" ... a sanction could not be completely eliminated on the basis of No Fault or Negligence in the following circumstances: (a) a positive test resulting from a mislabeled or contaminated vitamin or nutritional supplement (Athletes are responsible for what they ingest (Article 2.1.1) and have been warned against the possibility of supplement contamination); ..."

WADA:n kommentin mukaisesti Lautakunta katsoi, etteivät lisäravinteisiin liittyvät epäselvyydet poista urheilijan tuottamusta tai laiminlyöntiä kokonaan. Näin ollen toimintakieltoa ei voitu jättää kokonaan määräämättä.

Säännösten kohta 10.5.2 mahdollistaa toimintakiellon lyhentämisen, jos urheilija ei ole syylistynyt huomattavaan tuottamukseen tai laiminlyöntiin:

"Jos urheilija yksittäisen dopingrikkomuksen tultua ilmi näyttää toteen, että rikkomus ei ole johtunut hänen huomattavasta tuottamuksestaan eikä laiminlyönnistään, ja jos urheilijan näytteestä on löydetty ... kiellettyä ainetta ... hän lisäksi näyttää toteen, millä tavalla kielletty aine on joutunut hänen elimistöönsä, voidaan urheilun toimintakielto määrätä muutoin määrättävää toimintakieltoa lyhyemmäksi. ... toimintakiellon

tulee kuitenkin olla vähintään puolet muutoin määrättävästä urheilun toimintakiellosta.”

Määritelmässä on kuvailtu käsitettä ”ei huomattavaa tuottamusta eikä laiminlyöntiä” seuraavasti:

”Urheilija osoittaa, että hänen tuottamuksensa tai laiminlyöntinsä ei ollut huomattava suhteessa dopingrikkomukseen, kun niitä tarkastellaan olosuhteisiin nähden ja otetaan huomioon määritelmän ei tuottamusta eikä laiminlyöntiä arviointiperusteet.”

WADA on WADC:n kommentoissa todennut, että lisäravinteisiin liittyvät epäselvyydet voivat vähentää urheilijan tuottamusta, vaikka ne eivät voi poistaa sitä kokonaan:

”... reduction may well be appropriate ... if the Athlete clearly establishes that the cause of the positive test was contamination in a common multiple vitamin purchased from a source with no connection to Prohibited Substances and the Athlete exercised care in not taking other nutritional supplements...”

Lautakunta löysi tapauksesta sekä tuottamusta lisääviä että vähentäviä tekijöitä. Lautakunnan mukaan tuottamusta lisääviä seikkoja olivat lisäravinteesta annetut varoitukset, urheileminen SM-tasolla sekä toimiminen *personal trainerina*, minkä johdosta urheilijalla on ollut jossain määrin paremmat edellytykset tuntee lisäravinteisiin liittyvät riskit. Tuottamusta vähentävinä tekijöinä pidettiin luotettavaa suomalaista myyjää, urheilijan peruskoulutusoista koulutusta, keskittymisvaikeuksia aiheuttavaa ADHD:tä, heikkoa englannin kielen taitoa sekä erityisesti tuoteselosteen harhaanjohtavia tietoja sen sisältämistä aineista ja urheilijan pyrkimyksiä varmistua tuotteen sopivuudesta kilpaurheilijoille.

Lopullisessa rangaistuksen mittaamisessa Lautakunta piti tuottamusta vähentäviä seikkoja sitä lisääviä raskaampina ja suositteli 1,5 vuoden pituista urheilun toimintakielloa.

6.1.3 *Ne bis in idem* -oppi dopingasioissa

Lautakunnan ratkaisussa on myös lyhyt maininta urheiluoikeudellisessakin keskustelussa viime aikoina huomiota saaneesta *ne bis in idem* -opista (samasta rikoksesta seuraa vain yksi rangaistus). Lautakunnan ratkaisussa on nimittäin todettu, ettei tapauksesta urheilijalle aiheutuneita oheisseurauksia voida WADA:n ohjeiden perusteella ottaa huomioon eikä rangaistusta niiden vuoksi lyhennää.

Lautakunnan ratkaisu ilmentää näkemystä, jonka mukaan mm. mahdollinen tuomioistuimen määräämä rikoksen seuraamus ja urheilusääntöihin perustuva kurinpidollinen seuraamus eivät riko *ne bis in idem* -oppia, koska kyseessä on kahdesta erilaisesta sanktiosta. Ensin mainittu kuuluu julkisoikeuden alaan, jälkimmäinen yksityisoikeuteen. Järjestelmien tavoitteet poikkeavat toisistaan huomattavasti.¹⁶

Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisu tapauksessa 1/2005 (koskien tuomarin fyysistä koskemattomuutta ja pelikieltoa kurinpitoseuraamuksena) näyttää olevan eri linjalta yllä mainitun dopingasioiden pääsäännön kanssa. Siinä Oikeusturvalautakunta katsoi, ettei urheilijalle kohtuuden mukaan voitu antaa täysimääräistä rangaistusta kahdessa järjestelmässä ja lyhensi Suomen Palloliitto ry:n erotuomarin fyysisen koskemattomuuden loukkaamisesta määräämän kahden vuoden toimintakiellon 1,5 vuoden toimintakielloksi. Oikeusturvalautakunnan antaessa päätöstä sillä oli tiedossaan Espoon käräjäoikeuden ratkaisu pahoinpitelyä koskevassa rikosasiassa, toisin kuin Suomen Palloliitto ry:n valitusvaliokunnalla.

Tapauksessa 2005:137 korkein oikeus linjasi kunnianloukausta ja rangaistukseen tuomitsematta jättämistä koskevassa tapauksessa, että kun teosta on ensin määrätty rikosoikeudellinen seuraamus, kurinpitoseuraamusta harkittaessa voidaan ottaa huomioon rikosoikeudellinen seuraamus. Toisaalta,

¹⁶ Ks. McNamee ja Tarasti ”Juridical and ethical peculiarities in doping policy” (Journal of Medical Ethics 2010; 36 s. 165-169) s. 168. Ks. myös WADC:n kohta 10.12. Säännöstössä ei ole erikseen määrätty sanktiokumulaatiosta.

silloin kun rikosoikeudellista seuraamusta joudutaan harkitsemaan vasta kurinpitoseuraamuksen määräämisen jälkeen, etusija on rikosoikeudellisella järjestelmällä. Näin ollen tilanteissa, joissa kurinpitoseuraamus on ehditty määrätä ensin, kurinpitoseuraamuksen huomioon ottaminen voi vain hyvin painavin perustein johtaa rikosoikeudellisen seuraamuksen merkittävään lieventämiseen tai tuomitsematta jättämiseen.

Lautakunnan ratkaisu sekä referoidut Oikeusturvalautakunnan ja korkeimman oikeuden ratkaisut osoittavat, että *ne bis in idem* -opin soveltaminen urheilun kurinpidossa vaatisi oman tutkimuksensa. Näin ollen tässä artikkelissa ei perehdytä kyseiseen ongelmakenttään tämän syvällisemmin.¹⁷

6.1.4 Huomattava myötävaikutus dopingrikkomusten selvittämisessä?

Tapauksen 1/2009 erityispiirteisiin kuuluu myös lajiliiton päätös olla noudattamatta Lautakunnan suositusta. Toisin kuin Lautakunta, lajiliitto ei soveltanut tapaukseen toimintakiellon lyhentämisperusteita vaan määräsi urheilijalle pääsääntöisen kahden vuoden toimintakiellon. Urheilija valitti päätöksestä Oikeusturvalautakuntaan.

Oikeusturvalautakunta kumosi lajiliiton määräämän kahden vuoden toimintakiellon ja määräsi urheilijalle Lautakunnankin suosittelman 1,5 vuoden toimintakiellon.¹⁸ Oikeusturvalautakunnan perustelut tavanomaista lyhyemmälle toimintakiellolle olivat käytännössä samat kuin Lautakunnan perustelut.

Oikeusturvalautakunnassa kuitenkin tarkasteltiin lähemmin myös Säännösten kohtaa 10.5.3, joka mahdollistaa dopingrikkomuksesta määrättävän toimintakiellon lyhentämisen, jos urheilija on huomattavasti myötävaikuttanut dopingrikkomusten selvittämisessä. Sääntö kuuluu seuraavasti:

¹⁷ Oikeusneuvos Välimäki alusti osin myös aiheesta "*ne bis in idem*" Urheilujuridiikan päivänä 25.3.2010.

¹⁸ Lajiliiton verkkosivujen ja muun selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että osapuolet tyytyivät Oikeusturvalautakunnan ratkaisuun.

"Jos urheilija tai muu henkilö on ... huomattavalla myötävaikutuksellaan avustanut Valvontalautakuntaa, viranomaisista tai ammatillisen järjestön valvonta- tai vastaavaa elintä siten, että

- (a) Valvontalautakunta saa selvitettyä toisen henkilön dopingrikkomuksen tai siten, että*
- (b) viranomainen saa selvitettyä toisen henkilön rikollisen teon taikka*
- (c) ammatillisen järjestön edellä tarkoitettu elin saa selvitettyä ammatillisten tai eettisten sääntöjensä rikkomuksen, voidaan dopingrikkomuksesta annettua päätöstä muuttaen lyhentää määrättyä urheilun toimintakieltoa."*

Säännösten Määritelmässä on annettu huomattavalle myötävaikutukselle täsmällisempi sisältö seuraavasti:

"... huomattavaa myötävaikutusta antavan henkilön on: (1) toimitettava allekirjoitetulla, kirjallisella ilmoituksella kaikki tieto, mitä hänellä on dopingrikkomuksista, ja (2) toimittava täydessä yhteistyössä tähän tietoon liittyvän tapauksen tutkimisessa ja tuomitsemisessa esimerkiksi todistamalla kuulemistilaisuudessa, jos antidopingorganisaatio tai Valvontalautakunta häntä siihen pyytää. Hänen antamiensa tietojen on lisäksi oltava uskottavia ja muodostettava tärkeä osa tapauksesta, joka pannaan vireille, tai, mikäli tapausta ei panna vireille, tietojen olisi pitänyt muodostaa riittävä peruste tapauksen vireillepanoon."

Siteeratuista säännöksistä käy ilmi, että vähäiset toimet eivät riitä täyttämään toimintakiellon lyhentämiselle asetettuja edellytyksiä.

Urheilija ilmoitti käsittelyn aikana tehneensä tutkintapyynnön, jossa hän pyysi poliisia tutkimaan, ovatko urheilijan käyttämän lisäravinteiden maahantuoja tai sen puolesta toimineet henkilöt syyllistyneet rikokseen. Tällä perusteella urheilija vaati toimintakiellon lyhentämistä.

Oikeusturvalautakunta hylkäsi urheilijan vaatimuksen katsoen, ettei tutkintapyynnön tekeminen ollut vielä sellaista huomattavaa

myötävaikutusta, jolla urheilija olisi avustanut viranomaista siten, että se saa selvitettyä toisen henkilön rikollisen teon. Tutkintapyyntö ei sisältänyt mitään sellaista, joka ei olisi ollut esimerkiksi ADT:n tiedossa.

Myös jäljempänä käsiteltävässä Lautakunnan tapauksessa 2/2010 urheilija vetosi huomattavaan myötävaikutukseensa sillä perusteella, että hän oli muutama päivä ennen Lautakunnan käsitteilyä ilmoittanut lisäravinteiden saatavuuden ja sen sisältämät lääkeaineet tullille ja pyytänyt sitä tutkimaan aineen maahantuontia. Lautakunta katsoi, etteivät kyseiset toimenpiteet täytä Säännösten vaatimuksia huomattavasta myötävaikutuksesta.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Lautakunta ja Oikeusturvallautakunta ovat noudattaneet Säännösten tiukkoja edellytyksiä huomattavan myötävaikutuksen huomioimisesta eivätkä ole lyhentäneet toimintakieltoja vähäisten toimien perusteella. Suppeakin soveltamiskäytäntö osoittaa, ettei sääntöön kannata vedota kevyin perustein. Säännös voisi tulla sovellettavaksi erityisesti laajojen ja järjestelmällisten dopingvyyhtien selvittämisen yhteydessä, joskin jo yhden henkilön rikoksen tai dopingrikkomuksen selviäminen riittää lieventämisperusteiden soveltamiseen.

6.1.5 WADA vastaan Jessica Hardy, ”ei huomattavaa tuottamusta eikä laiminlyöntiä”

Todettakoon lopuksi, että Lautakunnan ja Oikeusturvallautakunnan päätökset ovat linjassa Court of Arbitration for Sportin (”CAS”) näiden päätösten jälkeen eli vasta 21.5.2010 asiassa WADA vastaan Jessica Hardy antaman välitystuomion kanssa. Myös Hardyn tapaus koski lisäravinteista aiheutunutta positiivista dopingtestiä, urheilijan pyrkimyksiä selvittää lisäravinteiden soveltuvuus itselleen sekä rangaistuksen lieventämisperusteen ”ei huomattavaa tuottamusta eikä laiminlyöntiä” edellytysten täyttymistä.

Tapauksessa oli kyse yhdysvaltalaisesta uimarista, joka oli jäänyt kiinni klenbuterolista (steroidi). American Arbitration Association (”AAA”) asetti Hardyn yhden vuoden toimintakieltoon todeten, ettei Hardy ollut syyllistynyt huomattavaan tuottamukseen tai laiminlyöntiin.

WADA valitti AAA:n päätöksestä CAS:iin. WADA katsoi, että Hardyn tuottamus oli ollut huomattavaa, koska hän oli kokoneena huippu-urheilijana tietoinen lisäravinteisiin liittyvistä riskeistä mutta siitä huolimatta luotti lihaskasvutuotteita myyvään sponsoriin tarkistamatta tuotteiden sopivuutta lääkärin tai muun luotettavan asiantuntijan kanssa. Lisäksi, Hardy olisi yksinkertaisella internet-haulla havainnut lisäravinteiden kuvauksen hälyttävyyden eikä hän ollut testauttanut sen koostumusta. Hardy oli myös allekirjoittanut tukisopimuksen, jonka mukaan hän hyväksyi käyttäytymisensä riskit (*"Ms Hardy has accepted that her behavior could be risky and ... she took into account a certain margin of risk"*).

CAS hylkäsi WADA:n valituksen ja asettui AAA:n kannalle. CAS totesi aluksi, että toimintakieltoa voidaan lyhentää huomattavan tuottamuksen tai laiminlyönnin puuttumisen vuoksi vain todella poikkeuksellisissa olosuhteissa (*"truly exceptional circumstances"*). Toisaalta pelkästään se, että positiivinen dopingtesti on aiheutunut lisäravinteista, ei sellaisenaan merkitse urheilijan huomattavaa tuottamusta.

CAS katsoi, että Hardy oli vilpittömästi pyrkinyt selvittämään käyttämänsä lisäravinteiden soveltuvuuden ennen sen käyttämistä. Hän oli tehnyt selvityksiä, joita valistuneelta urheilijalta voitiin perustellusti odottaa haluttaessa välttää lisäravinteiden käyttöön liittyviä riskejä. CAS pani erityisesti merkille, että Hardy oli käynyt henkilökohtaisia keskusteluja lisäravinteiden puhtaudesta sen valmistajan kanssa ja hankkinut lisäravinteet suoraan valmistajalta. Valmistajan edustajat olivat kertoneet, että tuotteen puhtaus on testattu itsenäisessä yhtiössä. Tuotteen pakkauksessa olleet selvitykset eivät myöskään antaneet aiheutta epäilyksiin. Lisäksi Hardy oli konsultoinut lisäravinteidensa laadusta uintijoukkueensa ravintofysiologia, valmentajaansa sekä Yhdysvaltojen olympiakomitean urheilupsykologia. Hardy ei käyttänyt muita lisäravinteita.

CAS totesi, että Hardylla olisi ollut mahdollisuus selvittää tuotteen turvallisuus vielä tarkemmin muun muassa testauttamalla tuote. Tällaisten toimien laiminlyönti osoittaa Hardyn huolimattomuutta erityisesti, kun lisäravinteiden riskit ovat olleet urheilijoiden tiedossa jo vuosia. Hardyn toimet olivat kuitenkin sellaisia, joita valistuneelta urheilijalta voidaan perustellusti odottaa.

Näillä perusteilla CAS katsoi, ettei Hardy ollut syylistynyt huomattavaan laiminlyöntiin. Urheilijaa ei kuitenkaan vapautettu vastuusta kokonaan vaan hänelle määrättiin lyhin mahdollinen eli yhden vuoden toimintakielto tavanomaisen kahden vuoden sijaan. Rangaistuksen määräämisessä huomioitiin Hardyn tuottamuksen aste, jonka todettiin olevan oikeassa suhteessa AAA:n asettamaan sanktioon.¹⁹

6.2 ”Erikseen määritelty aine”

6.2.1 Kannabistapaukset

Huomattava osa Lautakunnan käsittelemistä asioista on ollut ns. kannabistapauksia, joihin ei yleensä liity hankalia oikeudellisia kysymyksiä. Koska kannabis on ”erikseen määritelty aine”²⁰, on Lautakunnan tullut tarkastella Säännösten kohdan 10.4 soveltuvuutta tapauksiin. Se kuuluu seuraavasti:

”Mikäli urheilija näyttää toteen, millä tavalla erikseen määritelty aine on päässyt hänen elimistönsä ... sekä että tällä erikseen määritellyllä aineella ei ole ollut tarkoitus parantaa urheilijan suoritusta tai peittää suoritusta parantavan aineen käyttöä, urheilun toimintakielto määrätään ... seuraavasti: ensimmäisestä rikkomuksesta seuraamuksena on vähintään varoitus ja enintään kahden (2) vuoden urheilun toimintakielto.

Urheilijan ... on ... esitettävä väitteensä tueksi todisteita, jotka vakuuttavat Valvontalautakunnan siitä, että aikomuksena ei ole ollut parantaa urheilusuoritusta tai peittää suoritusta parantavan aineen käyttöä. Määrättäessä tämän kohdan ensimmäisessä kappaleessa tarkoitettua seuraamusta, huomioon on otettava urheilijan tai muun henkilön tuottamuksen aste.”

¹⁹ CAS totesi lisäksi, että kurinpitovelimen tuomitsemaa sanktiota ei pidä muuttaa, ellei sanktio ole selvästi (”*evidently and grossly*”) epäsuhteessa rikkomukseen.

²⁰ Aine, joka saattaa johtaa tahattomaan dopingrikkomukseen siksi, että ainetta käytetään yleisesti lääketuotteissa tai jonka käyttö dopingaineena on epätodennäköistä.

Säännöksen mukaan toimintakielto voidaan siis määrätä tavanomaista lyhyempänä kolmen edellytyksen täyttyessä: 1) positiivinen tulos on aiheutunut erikseen määritellystä aineesta, 2) urheilija näyttää, miten aine on päässyt hänen elimistönsä ja 3) urheilija näyttää, ettei aineella ollut tarkoitus parantaa urheilusuoritusta.

Tyypillisesti urheilijat myöntävät kannabiksen käytön ja kiistävät käyttäneensä sitä urheilusuorituksen parantamiseen. Näin tapahtui myös kaikissa vuosien 2009 ja 2010 tapauksissa. Urheilijoiden esitykset siitä, miten kannabis on päässyt heidän elimistöihinsä, ovat olleet dopingasian ratkaisun kannalta riittävän uskottavia. Lautakunta ei tyypillisesti ole edellyttänyt tästä seikasta muuta näyttöä kuin urheilijan kertomuksen. Lautakunta on toiminut näin siitä huolimatta, että kohdassa 10.4 tarkoitetuissa tapauksissa urheilijan näyttövelvollisuus toiminnastaan ja niiden tavoitteista tai perusteista on säännönmukaista laajempi.²¹ Kun kannabis ei myöskään paranna urheilijoiden suoritusta käytännössä katsoen missään urheilulajissa, on Lautakunta voinut poiketa pääsääntöisestä seuraamuksesta eli kahden vuoden urheilun toimintakiellosta.²²

Jos joku kannabiksesta kiinni jääneistä urheilijoista ei olisi edes väittänyt, ettei kannabista ollut käytetty urheilusuorituksen parantamiseen, Lautakunnan ratkaisu olisi voinut olla toinen. Muun muassa Sveitsin olympiakomitean kurinpitoelin (*"Swiss Olympic Disciplinary Chamber"*) määräsi kannabiksesta kiinni jääneelle urheilijalle kahden vuoden toimintakiellon, koska urheilija ei vastannut sen lukuisiin kirjeisiin eikä tullut sen kokoukseen kuultavaksi. Näin ollen urheilija ei ollut näyttänyt toteen, ettei kannabiksella ollut tarkoitus parantaa urheilusuoritusta.²³

Ensimmäisiä kannabistapauksia ratkaistessaan uudella Lautakunnalla oli mahdollisuus tarkistaa aikaisemmin muodostettua linjaa siitä, että ensimmäisestä kannabiksen käytöstä johtuvasta dopingrikkomuksesta suositellaan seuraamukseksi tavanomaisesti

²¹ Säännösten kohta 3.1.

²² WADC:n kohdan 4.3 mukaan aine voidaan sisällyttää kiellettyjen aineiden ja menetelmien luetteloon, jos kaksi kolmesta seuraavasta kriteeristä täyttyy: aine voi parantaa urheilusuoritusta, aine voi aiheuttaa vaaraa urheilijan terveydelle, aineen käyttäminen on urheiluhengen vastaista. Kannabiksen päätyminen dopingaineeksi perustuu kahden jälkimmäisen kriteerin täyttymiselle.

²³ Ks. Olivier Niggli - Julien Sieveking: "Selected Case Law Rendered Under the World Anti-Doping Code" s. 6-7. Saatavilla osoitteesta www.wada-ama.org.

vain varoitusta. Linjan muuttamiseen ei todettu olevan tarvetta joten jatkossakin Lautakunta tulee suosittelemaan vastaavissa tapauksissa varoitusta. Todettakoon tässäkin yhteydessä, että yhdessä tapauksessa lajiliitto määräsi urheilijalle kannabiksen käytöstä suositellun varoituksen sijasta kuuden kuukauden toimintakiellon.

6.2.2 Lääkeaineet

6.2.2.1 *Duact ja pseudoefedriini*

Tapauksessa 5/2010 Lautakunta joutui tarkastelemaan varsin yleisen lääkkeen eli Duactin käyttämistä urheilussa. Kyseisessä tapauksessa urheilija antoi pseudoefedriinille määritellyn rajan ylittäneen positiivisen dopingnäytteen. Pseudoefedriini on ADT:n kiellettyjen aineiden ja menetelmien luettelossa ”erikseen määritelty aine” (melko lievä piriste).

Kyseessä oli kilpailutesti. Näytteenoton yhteydessä urheilija ilmoitti ottaneensa Duactia kilpailupäivän aamuna. Testi otettiin iltpäivällä. Hän oli kertomansa mukaan ottanut Duactia lääkärin ohjeen mukaan myös edellisinä päivinä tukkoisuuden hoitoon. Urheilijalla oli esittää Lautakunnalle sekä resepti, jolla hän oli Duactin ostanut, että lääkärintodistus lääkkeen käytön tarpeellisuudesta.

Pseudoefedriinille määritellyn rajan ylityttyä Lautakunta katsoi tapauksen täyttävän dopingrikkomuksen tunnusmerkistön. Koska pseudoefedriini on erikseen määritelty aine, Lautakunnalla oli mahdollisuus määrätä tavanomaista lyhyempi toimintakielto.

Lautakunta katsoi urheilijan näyttäneen, että pseudoefedriini oli peräisin lääkärin hänelle määräämästä lääkkeestä. Lisäksi lautakunta katsoi, ettei urheilijalla ollut tarkoitusta parantaa aineen avulla suoritustaan vaan käytölle oli lääketieteellinen peruste. Näissä olosuhteissa lautakunta suositteli kahden kuukauden urheilun toimintakieltoa.

Tapauksesta teki hankalan Duactiin liittyvät lääketieteelliset epävarmuustekijät. Ensimmäinen niistä liittyy Duactia käyttäneiden henkilöiden antamien näytteiden pseudoefedriinipitoisuuksiin. Useissa lääketieteellisissä tutkimuksissa on havaittu, että Duactia käyttäneiden henkilöiden testitulokset saattavat vaihdella huomattavasti sekä saman henkilön että eri henkilöiden näytteiden välillä.

Näin ollen pienikin määrä lääkeainetta saattaa näkyä testissä merkittävänä pseudoefedriinipitoisuutena.

Toinen dopingtapauksen arviointia hankaloittava seikka liittyy Duactin koostumukseen. Pseudoefedriinin lisäksi Duact sisältää antihistamiinia, joka saattaa aiheuttaa käyttäjälleen väsymystä. Väsymysvaikutus on hyvin yksilöllinen. Näin ollen on kyseenalaista, onko Duactin sisältämällä pseudoefedriinillä ainakaan kaikissa tapauksissa lainkaan dopingvaikutusta eli esimerkiksi räjähtävyyden lisääntymistä.

Viimeisenä tapauksen havaintona todettakoon, että urheilijaa ei ollut määrätty väliaikaiseen urheilun toimintakieltoon tapauksen käsittelyn ajaksi, kuten useimmiten tehdään. Näin ollen Lautakunnan oli otettava kantaa myös mahdollisen urheilun toimintakiellon alkamispäivään. Säännösten kohdan 10.9.1 pääsäännön mukaan toimintakielto alkaa sinä päivänä, kun siitä on päätetty. Tätä menettelyä Lautakunta suositteli ja lajiliitto noudatti omassa päätöksessään.

6.2.2.2 *Prednisolon, prednison*

Toinen lääkkeessä olleesta erikseen määritellystä aineesta aiheutunut dopingtapaus sai alkunsa kilpailutestistä, joka paljasti urheilijan käyttäneen prednisolonia ja prednisonia.²⁴

Urheilija ei kiistänyt positiivista tulosta ja osoitti, että aineet ovat peräisin hänen sairautensa hoitoon tarkoitetuista lääkkeistä. Kertomuksensa tueksi urheilija esitti sairaudestaan lääkintähenkilökunnan antaman väliarvion. Urheilijan lääkityksen todettiin olevan välttämätön jokapäiväisen elämän helpottamiseksi. Urheilijan vilpittömyyttä osoitti myös se, että hän oli ilmoittanut käyttämänsä lääkkeet testitilanteessa.

Lautakunta vahvisti kyseessä olleen dopingrikkomuksen mutta lievensi urheilijalle suositeltavaa seuraamusta. Urheilijan katsottiin näyttäneen, millä tavalla aine oli päässyt hänen elimistöönsä ja ettei aineella ollut tarkoitus parantaa urheilusuoritusta. Lautakunta suositteli seuraamukseksi varoitusta.

²⁴ Prednisolon on kortisonivalmiste, joka lievittää allergian oireita ja vähentää tulehdusta. Prednison-lääkkeen vaikuttava aine prednisoni on kortisonin sukunainen lääkeaine.

6.3 Olinpaikkatietomääräysten laiminlyönti

Lautakunnan tapauksessa 4/2009 oli kyse toistaiseksi ainoasta uuden Lautakunnan käsittelemästä olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä ja sen seurauksista. Vaikka urheilijoiden velvollisuus olinpaikkatietojensa ilmoittamiseen on melko tiukka, laiminlyöntitapauksia ei ole saatettu Lautakunnan käsiteltäväksi tätä tapausta enempää.

Säännösten kohdan 5.5.3 mukaan

”Testauspooliin kuuluvalla urheilijalla on velvollisuus ilmoittaa ajan tasalla olevat yhteys- ja olinpaikkatietonsa kirjallisesti ADT:lle neljännesvuosittain sekä päivittää niitä ... Urheilijan tulee olla testattavissa kaikkina aikoina antamiensa olinpaikkatietojen mukaisesti.”

Säännösten kohdan 2.4 mukaan urheilijan menettelyä pidetään dopingrikkomuksena, jos

”Urheilija on laiminlyönyt ilmoittaa ... olinpaikkatietonsa yhteensä kolme (3) kertaa kahdeksantoista (18) kuukauden pituisen ajanjakson aikana tai hän ei ole ollut tavoitettavissa ilmoittamiensa olinpaikkatietojen mukaisesti ...”

ADT seuraa laiminlyöntejä ja tekee niistä merkinnän.

Käsiteltävänä olevassa tapauksessa ADT:n toiseen eli kansalliseen testauspooliin kuulunut urheilija laiminlöi ilmoittaa olinpaikkatietojaan vaaditun mukaisesti, mistä seurasi ADT:n hänelle osoittama merkintä. Urheilija valitti merkinnästä ADT:lle ja asia otettiin Lautakunnan käsiteltäväksi.

Urheilija vetosi siihen, että vammansa takia hän ei ole voinut harjoitella tai kilpailla huippu-urheilun vaatimalla tasolla, minkä vuoksi hänellä ei ole ollut mitään ilmoitettavaa. Kaikki tiedot olivat urheilijan mukaan pysyneet edellisestä jaksosta samana. Hän katsoi, että merkinnän kirjaaminen oli kohtuutonta ja toivoi merkinnän kumoamista.

Lautakunta asettui ADT:n kannalle ja hylkäsi urheilijan valituksen. Urheilijan velvollisuus olinpaikkatietojen ilmoittamiseen sekä

merkinnän laiminlyönti olivat riidattomia. Lautakunta ei antanut urheilijan ilmoittamalle laiminlyönnin syyllä merkitystä ja pysytti ADT:n päätöksen merkinnän tekemisestä. Säännöstö ei mahdollista poikkeuksia ilmoitusvelvollisuudesta testauspooleihin kuuluville urheilijoille. Halutessaan vapautua olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuudesta urheilija voi ilmoittaa ADT:lle lopettavansa kilpaurheilun tai että hän ei enää täytä testauspooliurheilijan kriteereitä, jolloin ADT poistaa hänet poolista.²⁵

6.4 Anaboliset steroidit, valvontalautakunnan toimivalta

Lautakunnan viimeinen vuoden 2009 aikana käsittelemä tapaus ja vuoden 2010 ensimmäinen tapaus koskivat anabolisten steroidien käyttämistä. Tapauksiin ei liittynyt dopingrikkomuksen syntymisen tai sen seuraamuksen kannalta erityisiä seikkoja. Tapauksissa oli näet kyse myönnettyistä ensimmäisistä dopingrikkomuksista, jotka eivät koskeneet erikseen määriteltyä ainetta. Kun urheilijat eivät myöskään vedonneet rangaistuksen poistaviin tai lieventäviin seikkoihin, Lautakunta suositteli seuraamuksiksi kahden vuoden urheilun toimintakieltoja.

Sen sijaan vuoden 2009 viimeisessä tapauksessa oli erikoisuutena, että Lautakunta antoi lausuman asiassa, joka ei ohjautunut sille ADT:ltä, kuten yleensä. Kyse oli nimittäin siitä, että dopingtesti tehtiin veteraanien yleisurheilun MM-kilpailuissa, joita hallinnoi Kansainvälinen veteraaniurheiluliitto eli World Masters Athletics ("WMA"). WMA myös tilasi dopingtestin (jonka ADT kylläkin toteutti) eikä se kuulunut ADT:n kansalliseen testiohjelmaan.

Positiivisen testituloksen selvittyä WMA otti yhteyttä Suomen Veteraaniurheiluliitto ry:hyn ("SVU") ja osoitti asian sen päätettäväksi. SVU puolestaan pyysi Lautakunnalta lausuntoa dopingrikkomuksen tunnusmerkkien täyttymisestä sekä mahdollisesta seuraamuksesta.

Lautakunta totesi, ettei asia sinänsä kuulu sen toimivaltaan. Näkemys perustui siihen, että veteraanien yleisurheilun MM-kilpailuissa noudatettiin IAAF:n antidopingsäännöstöä eikä Suomen

²⁵ Säännöstön kohta 5.4.5.

antidopingsäännöstöä, johon Lautakunnan asema ja toimivalta perustuvat. Suomen dopingrikkomusten säännönmukaisena ratkaisuelimenä ja siten asiantuntevana tahona pidettävä Lautakunta kuitenkin piti toimivan dopingvalvonnan kannalta asianmukaisena antaa tapauksesta ohjeellisen näkemyksensä.

6.5 Pikaisen myöntämisen vaikutus toimintakiellon alkamisajankohtaan

Lautakunnan tapaus 2/2010 muistutti monilta osin edellä varsin laajasti käsiteltyä vuoden 2009 ensimmäistä tapausta. Yhteistä tapauksille oli käytetty aine (ATD) sekä se, että myös tässä tapauksessa urheilija vetosi tuottamuksen tai ainakin huomattavan tuottamuksen puuttumiseen. Lisäksi urheilija katsoi myötävaikuttaneensa huomattavasti dopingrikkomuksen selvittämiseen.

Kutakin mainittua rangaistuksen lyhentämisperustetta on käsitelty edellä eikä jo esitettyä ole tarpeen toistaa. Todettakoon kuitenkin lyhyesti, että Lautakunta ei katsonut urheilijan esittäneen vakuuttavaa todistetta siitä, ettei aineella ollut tarkoitus parantaa urheilusuoritusta. Urheilijan tuottamuksen ei myöskään katsottu olleen edes vähentyneen eikä hänen katsottu myötävaikuttaneen huomattavasti dopingrikkomuksen selvittämisessä. Näin ollen seuraamuksen lieventämiseen ei ollut perusteita ja sanktiosuositukseksi muodostui kahden vuoden toimintakielto.

Sen sijaan tapauksen erityispiirteenä oli, että urheilija vetosi pikaiseen dopingrikkomuksen myöntämiseen, jolla voi olla vaikutusta toimintakiellon alkamisajankohtaan. Pääsääntöisesti toimintakielto alkaa sinä päivänä, kun toimintakiellosta on päätetty. Muun muassa mainittu pikainen dopingrikkomuksen myöntäminen voi kuitenkin Säännösten kohdan 10.9.3 ensimmäisen virkkeen mukaan poikkeuksellisesti aikaistaa toimintakiellon alkamista. Säännös kuuluu seuraavasti:

”Jos urheilija tai muu henkilö, ADT:n vaadittua häneltä selvitystä epäillystä dopingrikkomuksesta, myöntää dopingrikkomuksensa pikaisesti (ja urheilija joka tapauksessa ennen kuin hän osallistuu seuraaviin kilpailuihin), urheilun toimintakielto

voidaan määrätä alkavaksi ... siitä päivästä, kun urheilijalta otettiin näyte...”

Sitä, kuinka pitkä aika saa kulua ADT:n selvityspyynnöstä urheilijan myöntämiseen, jotta myöntämisen voidaan katsoa tapahtuneen ”*pikaisesti*”, ei ole tarkemmin määritelty Säännöstössä, sen Määritelmässä tai WADC:ssä. Näin ollen ratkaisu on tehtävä erikseen kussakin tapauksessa huomioiden sen yksilölliset olosuhteet ja käyttäen kokonaisuarkkia.

Lautakunnan käsiteltävänä olleessa tapauksessa urheilija vastasi ADT:n selvityspyynnöön myöntäen dopingrikkomuksensa viidentenä päivänä postitse toimitetun selvityspyynnön päiväyksen jälkeen. Kyseiseen viiden päivän ajanjaksoon sisältyi yksi pyhäpäivä sekä kokonainen viikonloppu. Näin ollen urheilija myönsi dopingrikkomuksen heti ensimmäisenä arkipäivänä selvityspyynnön vastaanottamisen jälkeen. Lautakunta katsoi, että urheilija oli myöntänyt dopingrikkomuksen pikaisesti, jolloin toimintakielto voitiin määrätä alkavaksi näytteenottopäivästä.

6.6 Urheilun toimintakiellon rikkominen

Vuoden 2010 kolmas Lautakunnan käsittelemä tapaus koski lausuntoa urheilun toimintakiellon rikkomisesta. Koska vastaavaa tapausta ei tietävästi ole aikaisemmin ratkaistu Lautakunnassa ja kyse on periaatteellisesti merkittävästä rajanvedosta, saattaa ratkaisu jatkossa toimia oikeusohjeena vastaavanlaisissa tapauksissa. Varsinaista ennakkoratkaisuarvoa ensiasteena toimivan ja vain suosituksia antavan Lautakunnan päätöksellä ei toki ole.

Tapauksen urheilija oli asetettu kahden vuoden urheilun toimintakieltoon. Säännösten kohdassa 10.10.1 määrätään toimintakiellon vaikutuksista seuraavasti:

”Osallistumiskielto. Urheilun toimintakieltoon määrätty henkilö ei saa toimintakiellon aikana osallistua missään ominaisuudessa kansainvälisen tai kansallisen säännösten hyväksyneen urheilujärjestön tai tällaisen jäsenjärjestön kilpailu- tai muuhun toimintaan eikä kilpailu- tai muuhun toimintaan,

joka on järjestetty jonkun edellä tarkoitettun järjestön luvalla; lukuun ottamatta auktorisoitua antidopingkoulutusta tai kuntoutusohjelmia.”

Säännösten mukaan osallistumiskielto on siis varsin kattava ja estää kaiken osallistumisen urheiluun muodossa tai toisessa.

Lautakunnan tarkasteltavaksi saatiin tilanne, jossa toimintakieltoon määrätty urheilija oli sen viimeisenä päivänä työskennellyt erään toisen urheilulajin mestaruussarjatasen sarjaottelun lipuntarkastajana korvausta vastaan. Urheilijaa oli pyydetty vastaaviin tehtäviin aiemminkin, mutta hän oli silloin kieltäytynyt niistä. Hänen oman lajinsa kansallinen lajiliitto pyysi Lautakunnalta lausuntoa siitä, oliko urheilija rikkonut urheilun toimintakieltoa, mistä olisi Säännösten mukaan pääsääntöisenä seurauksena hänelle aiemmin määrätyn toimintakiellon alkaminen alusta toimintakiellon rikkomisesta lukien.²⁶ Alusta alkavaa toimintakieltoa voidaan lyhentää enintään puoleen muutoin määrättävästä toimintakiellosta, jos rikkomus ei ole johtunut urheilijan huomattavasta tuottamuksesta tai laiminlyönnistä.²⁷

Lautakunta joutui harkitsemaan, rikkoiko toimiminen lipuntarkastajana edellä siteerattua määräystä urheilun toimintakiellon vaikutuksista. Lautakunta katsoi, ettei toimiminen lipuntarkastajana ollut sellaista toimimista urheilijana tai joukkueen osana, että urheilun toimintakielto olisi tullut rikotuksi. Lipuntarkastajana tai vahtimestarina toimiminen katsottiin niin etäiseksi itse urheilutoimintaan, ettei tapauksessa ollut perustetta katsoa toimintakieltoa tai sen tarkoitusta rikotun. Jos Säännösten kohtaa olisi sovellet-

²⁶ Tässä yhteydessä on syytä huomata, että WADC:ssä oleva toimintakiellon rikkomista koskeva artikla ohjaa toimintakiellon rikkomista koskevan asian käsittelyn sille antidopingorganisaatiolle, joka määräsi alkuperäisen toimintakiellon: *“The determination of whether an Athlete or other Person has violated the prohibition against participation, and whether a reduction under Article 10.5.2 is appropriate, shall be made by the Anti-Doping Organization whose results management led to the imposition of the initial period of Ineligibility.”* Lautakunnan käsittelemässä asiassa lausumaa pyysi kansallinen lajiliitto, kun alkuperäisen toimintakiellon oli asettanut kansainvälinen lajiliitto. Näin ollen, jos Säännöstyössä olisi ollut WADC:tä vastaava sisältö, lausuntoa pyytänyt kansallinen lajiliitto ei olisi voinut päättää toimintakiellon mahdollisesta rikkomisesta. Kyseisen määräyksen puuttuessa estettä nyt sovelletulle menettelylle ei ollut.

²⁷ Jo edellä käsitellyn Säännösten kohdan 10.5.2 mukaan.

tu ja sovellettaisiin sen tiukimman tulkinnan mukaan, voitaisiin toimintakiellon katsoa ulottuvan lipuntarkastuksen ohella urheilutapahtumien yhteydessä tapahtuvaan elintarvikemyyntiin, turvallisuuspalveluihin, mediapalveluihin ja muihin vastaaviin toimiin, joilla ei ole lainkaan tekemistä urheilemisen kanssa. Tämä ei kuitenkaan liene Säännöstön tarkoitus. Jo määritelmä ”*urheilun toimintakielto*” osoittaa toimintakiellon kohdistuvan urheilun ydinalueelle.

Tapauksen ratkaisuun vaikutti olennaisesti myös se, että kansainvälisen lajiliiton englanninkielisen päätöksen mukaan urheilun toimintakielto ”*päättyy*” (*shall expire*) tiettyinä päivinä, jona kyseinen henkilö toimi lipuntarkastajana. Näin ollen urheilija oli voinut perustellusti ymmärtää, että hänellä oli lupa toimia lipuntarkastajana jo tuona toimintakiellon päättymispäivänä.

Tapauksen käsittely nosti esiin myös laajemman ongelman toimintakieltojen noudattamisen valvonnasta. Suomessakin on havaittu, että valvonta on julkisen toiminnan ulkopuolella vaikeaa tai jopa mahdotonta. Siksi muun muassa eräät valmentajat ovat voineet jatkaa toimintaansa kielloista huolimatta, tosin vain kullisseissa. Tästäkin syystä olisi yleisen oikeustajun vastaista ja kohtuutonta, että lipuntarkastajana toimiminen kiellon viimeisenä päivänä johtaisi uuteen entisen pituiseen tai edes vähintään puolet siitä kestävään toimintakieltoon. Kahden vuoden toimintakielto olisi ollut suhteettoman ankara rangaistus rikkomukseen nähden.

Todettakoon kuitenkin, että Säännöstö ei anna mahdollisuutta lieventää toimintakiellon rikkomisesta määrättyä seuraamusta puhdainta kohtuusperustein. Lyhentäminen edellyttää, ettei urheilija ole syyllistynyt huomattavaan tuottamukseen. Uuden, entisen pituisen toimintakiellon alkaminen alusta rikkomuksen hetkestä johtaa varsin erilaisiin seuraamuksiin riippuen siitä, missä vaiheessa alkupeleistä toimintakieltoa rikkomus tapahtuu. Jos rikkomus tapahtuu heti toimintakiellon alussa, rikkomus jää käytännössä rankaisematta. Jos sama rikkomus sen sijaan tapahtuu aivan toimintakiellon lopussa - kuten Lautakunnan käsittelemässä tapauksessa - rikkomus voi tuplata aikaisemman sanktion. Tämä järjestelmä ei vaiku-

ta kohtuulliselta, joka kuitenkin on yksi antidopingsäännösten päämääristä.²⁸

6.7 Todistustaakka

Tapauksessa 4/2010 oli kyse tammikuussa 2010 kilpailun yhteydessä otetusta dopingtestistä, josta löytyi nandrolonia. Urheilija esitti, että hän oli käyttänyt isältään saamiaan Deca-lääkepillereitä loukkaamansa nilkan vaivoihin kilpailukauden ulkopuolella kesä-heinäkuussa 2009 eli noin puoli vuotta ennen positiivista dopingtestiä. Lääke oli alun perin ollut tarkoitettu urheilijan isän hoitoon ja se oli ostettu internetin kautta. Koska urheilija oli luottanut isäänsä, hän ei ollut tarkistanut pillereitä tai niiden sisältöä. Urheilija ilmoitti, ettei lääkettä ollut tarkoitus käyttää urheilusuorituksen parantamiseen vaan loukkaantumisen paranemiseen.

Lautakunnalle antamassaan selvityksessä urheilija vetosi Säännösten kohtaan 10.4. (erikseen määritelty aine). Sitä ei kuitenkaan voitu soveltaa, koska nandroloni ei ole erikseen määritelty aine.²⁹ Sen sijaan Lautakunnan oli tarpeen tarkastella, antoivatko urheilijan selvitykset aiheutta poiketa pääsääntöisestä rangaistusseuraa-

²⁸ Ks. WADC:n tarkoitus WADC:n sivulta 11. Ks. myös John Marshall - Amy Catherine Hale: "Will the new WADA code plug all the gaps? Will there be by-catch?" (International Sports Law Journal, Jan-April, 2008) kappaleet 39-40.

²⁹ Todettakoon, että Oikeusturvalautakunta, johon urheilija sittemmin valitti, jätti noudattamatta Säännösten kohtaa 10.4 siksi, ettei asiassa voinut olla kyse lääkinnällisestä käytöstä: *"Lisäksi [urheilija] on viitanut antidopingsäännösten kohtaan 10.4, jossa on kysymys kielletyn aineen käyttämisestä muussa kuin suoritusta parantavassa tai dopingaineen käyttämisen peittämistarkoituksessa. [Urheilija] on kertonut käyttäneensä Deca-nimistä lääkettä lääkinnällisistä syistä kesällä 2009. Valituksen kohteena oleva Valvontalautakunnan ratkaisu perustuu kuitenkin tammikuussa 2010 otettuun dopingtestinäytteeseen. Näytteestä on löydetty 19-norandosteronia, joka on muun muassa nandrolonin aineenvaihduntatuote. Aine poistuu nopeasti elimistöstä eikä positiivinen testituloks ole mahdollinen kuin muutaman vuorokauden kuluessa aineen viime käytöstä. Näin ollen positiivinen testitulos ei voi olla peräisin väitetystä kesän 2009 lääkinnällisestä käytöstä ja tämän vuoksi säännösten kohta 10.4. ei tule asiassa sovellettavaksi."* Koska nandroloni ei ole "erikseen määritelty aine", ei Säännösten kohtaa 10.4. olisi voitu soveltaa riippumatta siitä, oliko dopingainetta käytetty lääkinnälliseen tarkoitukseen vai ei.

muksesta esimerkiksi puuttuvan tai vähentyneen tuottamuksen vuoksi.

Lautakunta totesi, että ainoa selvitys, jonka urheilija antoi positiiviselle testitulokselle, oli hänen kertomuksensa kesällä 2009 nilkkavamman parantamiseksi käytetyistä ja suun kautta otetuista lääkkeistä. Lautakunta totesi, että suun kautta nautitut nandrolonin esiasteita sisältävät aineet muuttuvat elimistöön imeytyttyään nandroloniksi, joka poistuu elimistöstä nopeasti. Suun kautta otetut nandrolonin esiasteet antavat positiivisen dopingtestituloksen vain muutaman vuorokauden viimeisen annoksen jälkeen. Tästä syystä Lautakunta totesi, ettei urheilija ole selvittänyt positiivisen tuloksen aiheuttajaa. Joka tapauksessa urheilijan olisi pitänyt olla huolellisempi käyttämiensä lääkkeiden suhteen. Asiassa ei ilmennyt mitään, minkä olisi voitu katsoa poistavan tai vähentävän urheilijan tuottamusta. Lautakunta suositteli kahden vuoden toimintakiellon määräämistä.

Urheilija valitti Lautakunnan päätöksestä Oikeusturvalautakuntaan ja vaati päätöksen kumoamista. Valitusperusteena urheilija esitti, että kun hänelle oli selvinnyt, ettei positiivinen testitulos ollut selitettävissä hänen kesällä ottamillaan lääkkeillä, hän oli kysynyt asiaa kihlatultaan. Keskustelun jälkeen hänen kihlattunsa oli myöntänyt murskanneensa Deca-tabletteja urheilijan proteiinijuomaan lähes joka aamu useiden kuukausien ajan. Kihlattu vahvasti kertomuksensa allekirjoittamallaan lausumalla, jolla hän otti vastuun positiivisesta näytteestä. Kihlattu mainitsi motiivikseen sen, että hän oli kyllästynyt muuttamaan Euroopan eri osissa ja halusi palata takaisin Yhdysvaltoihin. Koska urheilija katsoi, ettei hän näin ollen ole toiminut huolimattomasti, toimintakieltoa ei ole määrättävä tai ainakin sitä tulee lyhentää.

Oikeusturvalautakunnan harkittavaksi tuli urheilijan vasta valitusvaiheessa esittämän uuden selvityksen merkitys dopingrikkomusta ja sen seurauksia arvioitaessa. Oikeusturvalautakunta joutui harkitsemaan, oliko kihlatun toimilla merkitystä arvioitaessa urheilijan tuottamusta.

Oikeusturvalautakunta totesi olevan mahdollista, että kielletty aine on päätenyt urheilijan elimistöön ilman, että hän olisi tiennyt tästä. Tällöin urheilijalla ei olisi Oikeusturvalautakunnan mukaan

tuottamusta.³⁰ Oikeusturvalautakunta päätyi kuitenkin siihen, että yksin kihlatun antaman lausuman perusteella ei voida katsoa tulleen luotettavasti näytetyksi, miten aine on päätynyt urheilijan elimistöön. Näin ollen perusteita tavanomaisesta toimintakiellosta poikkeamiseen ei ollut ja valitus hylättiin.

Tapaus siis ratkesi etupäässä siihen, ettei urheilija kyennyt täyttämään häneltä vaadittua näyttötaakkaa. Oikeusturvalautakunta nojasi todistustaakkaa koskevan ratkaisunsa Säännösten kohtien 10.5.1 ja 10.5.2 määräyksiin urheilijan näyttövelvollisuudesta siitä, ettei rikkomus ole johtunut hänen tuottamuksestaan tai laiminlyönnistään ja lisäksi, miten kielletty aine on päässyt hänen elimistönsä. Oikeusturvalautakunta totesi, että urheilijalla on näiden seikkojen osalta täysi näyttövelvollisuus. Urheilun toimintakiellon määrääminen ei siis esty vielä sillä, että urheilijan esittämä selvitys osoittaa mahdolliseksi, että kielletty aine on päässyt hänen elimistönsä esimerkiksi jonkin toisen henkilön tietoisena menettelyn johdosta. Pelkkä varteenotettava mahdollisuus siitä, että aine on päätynyt urheilijan ilmoittamalla tavalla hänen tietämättään elimistöön, ei siis riitä toimintakiellon määräämättä jättämiseen.

Usein urheilijat vetoavat Säännösten kohtiin, jotka mahdollistavat kahta vuotta lyhyemmän toimintakiellon määräämisen. Toisinaan urheilijoiden vaatimus on perusteltu, toisinaan ei. Urheilijoiden olisi kuitenkin huomattava, että tavanomaista lyhyemmän toimintakiellon määrääminen on aina poikkeus ja kyseisten Säännösten kohtien soveltaminen edellyttää urheilijalta kattavaa ja luotettavaa näyttöä lyhyen toimintakiellon edellytysten täyttymisestä. Lautakunta ei voi perustaa päätöstään pelkkiin väitteisiin. Lähtökohtaisesti urheilijan oma kertomus tapahtumien kulusta, aineen päättymisestä elimistöön ja sen käyttämisen tarkoituksesta ei riitä täyttämään urheilijalta vaadittavaa näyttötaakkaa. Tavanomaista

³⁰ Todettakoon, että Oikeusturvalautakunta tältä osin poikkesi WADA:n kommenteista WADC:n kohtaan 10.5.1, jossa WADA on todennut, ettei puolison toteuttama urheilijan ruuan tai juoman sabotointi poista urheilijan tuottamusta: *"Conversely, a sanction could not be eliminated on the basis of No Fault or Negligence in the following circumstances ... (c) sabotage of the Athlete's food or drink by a spouse, coach or other Person within the Athlete's circle of associates (Athletes are responsible for what they ingest and for the conduct of those Persons to whom they entrust access to their food and drink)."* WADA:n ilmoittama linja on vahvistettu lukuisissa oikeustapauksissa.

luotettavaa näyttöä ovat ulkopuolisten tahojen laatimat asiakirjat kuten reseptit ja lääkärintodistukset, jotka oikeuttavat kiellettyä ainetta sisältävän lääkkeen käyttämisen kyseisenä aikana sekä sen annostelun.

VASTAAKO URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNAN TOIMIVALTA LAUTAKUNNAN TARKOITUSTA?

Olli Rauste

Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta on monesti tullut itse pääasiaa suurempi kysymys lautakunnan päätöksenteossa. Merkittävä osa ratkaisusta on saattanut keskittyä siihen, miten lautakunnan käsiteltäväksi saatettu kiistakysymys suhtautuu lautakunnan toimivaltaan.

Tämä ongelma on entistä ajankohtaisempi lautakunnan kahden tuoreen ratkaisun valossa. Ratkaisussaan 9/2010¹ sekä viimeksi ratkaisussaan 18/2010² lautakunta päätyi tutkimaan sen ratkaisuksi saatetut asiat vain puolittain. Lautakunta katsoi olevansa toimivaltainen tutkimaan asiat ainoastaan siltä osin, oliko lajiliitto toiminut omien sääntöjensä mukaisesti. Sen sijaan kysymystä siitä, oliko lajiliitto toiminut myös lain mukaisesti, lautakunta ei ottanut tutkittavakseen³.

¹ Ratkaisussa oli kyse lajiliiton ja urheilijan välisestä valmennustukisopimuksesta ampumaurheilussa.

² Ratkaisussa oli kyse jalkapallon pääsarjojen sarjajärjestelmän muuttamisesta.

³ Objektiivisuuden vuoksi on heti alkuun syytä todeta, että allekirjoittanut kuului lautakunnan ratkaisukokoonpanoon jälkimmäisessä asiassa 18/2010. Allekirjoittanut edusti sitä kantaa, että lautakunnan tulisi tutkia myös valituksenalaisen päätöksen lainmukaisuus. Lautakunnan äänestyksessä tämä kanta hävisi 4-1.

Hieman kärjistäen voisi siis todeta, että lautakuntaa kiinnostaa kyllä päätösten sääntöjenmukaisuus, mutta niiden lainmukaisuudella ei ole niin väliä. Se ei kuulu lautakunnalle.

Tällainen asiantila mahtuu ehkä vielä juristijärkeen, mutta oikeusturvalautakunnan asiakkaina olevien urheilun maallikkotoimijoiden järki joutuu kyllä koetukselle. Onhan jo lautakunnan nimikin urheilun *oikeusturvalautakunta*, ei urheilun *sääntöturvalautakunta*. Maallikot mieltävät asian siten, että termi ”oikeus” pitää sisällään urheilujärjestöjen omien sääntöjen lisäksi myös yhteiskunnan asettamat yhteiset pelisäännöt, kuten lait ja asetukset.

Mainituissa kahdessa tapauksessa lautakunta totesi nimenomaisesti vain sen, että lautakunnan toimivaltaan ei kuulu arvioida valituksenalaisia päätöksiä kilpailunrajoituslain näkökulmasta. Tämä tulkinta lienee kuitenkin yleistettävissä niin, että lautakunta katsoo päätösten lainmukaisuuden arvioinnin yleisesti jäävän toimivaltansa ulkopuolelle. Kilpailunrajoituslaillahan ei ole mitään erityisasemaa lainsäädännössämme, vaan se on vain yksi laki muiden lakien joukossa.

Myöskään lautakunnan omassa toimivaltapykälässä ei ole tehty mitään eroa toisaalta kilpailunrajoituslain ja toisaalta muiden lakien välillä. Näin ollen ainoa looginen tapa tulkita lautakunnan viitattuja ratkaisuja lienee se, että lautakunta katsoo päätösten lainmukaisuuden arvioimisen jäävän oman toimivaltansa ulkopuolelle riippumatta siitä, onko kyse sitten kilpailunrajoituslaista, yhdistyslaista tai vaikkapa perustuslain elinkeinovapaudesta.

Valituksenalaisten päätösten lainmukaisuuden arvioimisen rajaaminen lautakunnan toimivallan ulkopuolelle on lautakunnan asiakkaiden kannalta valitettavaa. Me lakimiehet ehkä saatamme kokea mielihyvää lautakunnan toimivaltaan liittyvästä visaisesta akateemisesta pohdiskelusta, jolla lautakunnan päätökset tänä päivänä hyvin monesti alkavat. Toisin on kuitenkin urheilun tavannaomaisten toimijoiden laita. Lautakunnan asiakkailta, tavallisilla urheiluihmisillä, on käsissään konkreettinen urheiluun liittyvä ongelma tai kiistakysymys, johon he tarvitsevat ulkopuolista ratkaisua. He tuovat asiansa lautakuntaan ratkaisun saamisen toivossa.

Asiakkaiden pettymys on ymmärrettävä, jos ja kun lautakunta kyllä tutkii asian yhdeltä kantilta mutta jättää saman asian toisen puolen tutkimatta. Asiakkaan toivomuksena olisi tietysti saada

koko asia ratkaistuksi yhdeltä ja samalta luukulta. Urheilustahan koko asiassa on kuitenkin perimmältään kysymys, vaikka juridiset perusteet asian eri puolilla voisivat olla erilaiset.

Vallitsevaa asiointilaa ei voida pitää tyydyttävänä, kun otetaan huomioon lautakunnan perustamisen ja olemassaolon tarkoitus. Lautakuntaa 1990-luvun alussa perustettaessa sen keskeisenä tarkoituksena oli välttää urheilun riitakysymysten päätyminen tuomioistuinten ja muiden viranomaisen ratkaistaviksi. Urheiluväki koki, että urheiluun liittyvät riidat on parempi setviä urheilun omassa piirissä. Lautakunta nähtiin välineenä tähän päämäärään pääsemiseksi. Lautakunnan puolueettomuuden varmistamiseksi sen kokoonpanoon pyrittiin valitsemaan lakimiehiä, joilla ei olisi puolueettomuutta vaarantavia kytkentöjä urheiluelämän eri toimijoihin, mutta jotka kuitenkin itsekkin olisivat ”urheiluihmissä” taustansa ja urheilun asiantuntemuksensa puolesta.

Lautakunnan viimeaikaisten ratkaisujen valossa on helppo todeta, että tähän tavoitteeseen ei ole kaikilta osin päästy. Monta kertaa lautakunta on jättänyt sille saatetun asian ratkaisematta monisäikeiseen toimivaltapykäläänsä vedoten. Lautakunnan ”asiakas” on joutunut pettymään odotuksissaan. Ainoaksi vaihtoehdoksi ratkaisun saamiseksi on tällöin jäänyt asian vieminen eteenpäin yleiseen tuomioistuimeen tai viranomaiseen – jos vain asiakkaan taloudelliset resurssit ja pitkäjänteisyys siihen riittävät. Näistä vaihtoehtoisista virallisinstansseista kun ratkaisua urheilukiistaan on turha odotella ainakaan saman peli- tai kilpailukauden aikana.

Vallitseva asiointi saattaa olla lautakunnan sääntöjen mukainen, mutta lautakunnan asiakkaiden tarpeita se ei huomioi. Samaa asiaa voidaan joutua käsittelemään kahdessa eri instanssissa: ensin lautakunta tutkii asian urheilujärjestöjen sääntöjen kannalta, ja sen jälkeen joku muu instanssi yhteiskunnan yleisten pelisääntöjen kuten lakien kannalta.

Edellä viitatut lautakunnan kaksi ratkaisua ovat esimerkkejä asioista, jotka liittyvät urheilujärjestöjen omien sääntöjen lisäksi kilpailunrajoituslainsäädäntöön. Kilpailunrajoituslain lisäksi lautakunnassa käsiteltävissä asioissa on usein vedottu myös eräisiin muihin lainkohtiin, kuten yhdistyslakiin ja oikeustoimilain 36 §:n kohtuullistamissääntöön. Lautakunnan viitatuissa kahdessa ratkaisussaan omaksuman linjauksen mukaan lautakunnalla ei

kuitenkaan ole toimivaltaa tutkia asioita näiden muidenkaan lain-säädännöllisten perusteiden osalta⁴.

Esimerkkinä voidaan ajatella vaikkapa tilannetta, jossa lajiliitto on asettanut urheilijan tai valmentajan elinikäiseen toimintakieltoon. Rangaistuksen kohde saattaisi pitää rangaistustaan elinkeinovapautensa lainvastaisena rajoittamisena. Lajiliiton omista säännöissä toimintakiellon pituudelle ei välttämättä kuitenkaan ole asetettu rajoituksia, tai niissä on voitu nimenomaisesti sallia myös elinikäinen rangaistus. Tällaisessa tilanteessa lautakunta voisi arvioida tapausta vain siltä kannalta, olisiko lajiliiton antama rangaistus lajiliiton omien sääntöjen mukainen. Jos rangaistus olisi lajiliiton omien sääntöjen valossa oikeutettu, lautakunnan ainoana vaihtoehtona olisi todeta valituksenalainen päätös lajiliiton omien sääntöjen mukaiseksi.

Urheilija tai valmentaja joutuisi sen jälkeen viemään tapauksen ”uudelle kierrokselle” yleiseen tuomioistuimeen sen selvittämiseksi, loukkaako rangaistus perustuslaissa suojattua elinkeinovapautta. Lautakunnan toimivaltaanhan ei nykyisen toimivaltamäärittelyn mukaan kuulu sen arvioiminen, onko valituksen kohteena oleva päätös lain mukainen.

Urheiluasioita ajavat asiamiehet joutuvat prosessikanavaa valitessaan ottamaan huomioon myös oikeusturvalautakunnan toimivaltaan liittyvät rajoitukset. Jos päämies vetoaa vaatimuksensa perusteena lajiliiton sääntöjen lisäksi myös lakiin, tällaista asiaa ei lähtökohtaisesti kannata lainkaan viedä lautakuntaan vaan suoraan yleiseen tuomioistuimeen. Lautakunnassahan osa vaatimusperusteista jäisi tutkimatta. Näen tällaisen kehitystrendin vaarana

⁴ Heikki Halila on tosin katsonut, että lautakunnan toimivaltaan kuuluisi myös päätöksen lainvastaisuuden tutkiminen silloin, kun kysymys olisi jäsenoikeuksien rajoittamisesta tai jäsenen erottamisesta. Ks. Halila, Kysymys valittajaa koskevan päätöksen sääntöjenvastaisuudesta urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan kannalta, *Urheilu ja oikeus* 2001 s. 43. Lausumallaan Halila lienee tarkoittanut sitä, että yhdistyslaki voisi tulla näissä tilanteissa sovellettavaksi lautakunnassa. Tällaiselle tulkinnalle on kuitenkin vaikea löytää objektiivista perustelua. Yhdistyslaki on vaikea nähdä jonkinlaisena urheiluelämän ”superlakina”, jonka asema olisi jollain tapaa erilainen kuin muun lainsäädännön. Jos tällainen urheiluelämän ”superlain” asema haluttaisiin yhdistyslaille oikeusturvalautakunnassa antaa, se tulisi mielestäni tehdä nimenomaisella säännöksellä oikeusturvalautakunnan säännöissä. Nykymuodossaan oikeusturvalautakunnan säännöt eivät tee mitään eroa eri lakien soveltamisen osalta lautakunnan ratkaistavana olevissa asioissa.

sen, että nykyistä suurempi osa urheiluriidoista kanavoituu muualle kuin lautakuntaan. Tämä ei alun perin lautakuntaa perustettaessa ole ollut tarkoitus.

Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltakysymystä tulisi voida arvioida myös laajemmista lähtökohdista käsin. Suomen Liikunta ja Urheilu on hyväksynyt reilun perin periaatteet, joita SLU:n jäseninä olevat lajiliitot ovat sitoutuneet toiminnassaan noudattamaan. Yksi näistä lajiliittojen hyväksymistä reilun pelin periaatteista on yhteiskunnan yleisten pelisääntöjen kuten esimerkiksi lakien noudattaminen.

Sen vuoksi on vaikea nähdä järkevää asiaperustelua sille, miksi urheilun oikeusturvalautakunta ei voisi ratkaista sen käsiteltäväksi saatettuja asioita kokonaisuudessaan, ottaen huomioon myös yhteiskunnan asettamat lait ja muut säännöt. Tällainen käytäntö palvelisi kaikkien osapuolten etuja, kun tarpeettomalta ja kalliilta saman asian prosessaamiselta useammassa kuin yhdessä instanssissa vältyttäisiin. Lautakunnan perustamisen tarkoitushan oli nimenomaan välttää se, että urheilun riitakysymykset päätyisivät yhteiskunnan yleisten toimielinten käsiteltäviksi.

Nyt vallitseva asiointi voi kuulostaa urheilun maallikkotoimijasta jopa hieman absurdilta: lautakunta tutkii kyllä lajiliiton säännöt, mutta se ei lautakuntaa kiinnosta, onko valituksen kohteena oleva päätös lainmukainen.

Jos lautakunnan nykyinen toimivaltasäännös ei salli valituksen kohteena olevien päätösten lainmukaisuuden arvioimista, kuten lautakunta edellä viitatuissa ratkaisuisaan katsoi, muutettakoon silloin sääntöjä. En näe mitään järkevää estettä sille, että lautakunnalla olisi toimivalta asioita käsitellessään ottaa huomioon urheilujärjestöjen sääntöjen lisäksi myös yhteiskunnan yleiset normit. Yhdelläkään lakia kunnioittavalla urheilujärjestöllä ei luulisi olevan mitään tällaista lautakunnan toimivaltalajennusta vastaan.

COURT OF ARBITRATION FOR SPORT; 2010 SÄÄNTÖUUDISTUS

Antonio Rigozzi, Pekka Albert Aho¹

JOHDANTO

Tapaamisessaan 29. lokakuuta 2009 International Council of Arbitration for Sport (ICAS), Court of Arbitration for Sportia (CAS) hallinnoiva elin, päätti pienimuotoisesta CAS:in sääntöjen uudistuksesta. Uudistus sisältää sekä merkittäviä periaatteellisia muutoksia CAS välimiesmenettelyyn että teknisluonteisia korjauksia sääntöihin. Muutokset tulivat voimaan vuoden 2010 alusta.

CAS säännöt (Code for Sports Related Arbitration) on jaettu kahteen osaan: ensimmäinen osa (Statutes of the Bodies Working for the Settlement of Sports-Related Disputes) käsittelee yleisesti CAS:ia sekä ICAS:ia koskevia sääntöjä (artiklat S1-S22) sekä toinen (Procedural Rules) CAS:issa tapahtuvaa välimiesmenettelyä koskevia prosessuaalisia sääntöjä (artiklat R23-R70). Uudistus koskee sääntöjen molempia osia.

Uudistusta koskevan lehdistötiedotteen mukaan merkittävin uudistus on CAS välimiehiä koskeva kielto avustaa osapuolia CAS:in alaisissa välimiesmenettelyissä. Kaksoisroolia välimies/avustaja

¹ Tämän artikkelin kirjoittaminen ei olisi ollut mahdollista ilman Erika Haslerin tutkimukseen liittyvää yhteistyötä.

koskevan kiellon pääasialliseksi tarkoitukseksi on lehdistötiedotteessa esitetty pyrkimys rajoittaa intressiristiriitoja sekä vähentää välimiehiä koskevia esteellisyysväitteitä. Muut uudistukset puolestaan koskevat prosessuaalisia kysymyksiä.

Ennen siirtymistä uudistuksen sisällön tarkasteluun on syytä huomauttaa, että uudet säännöt ovat saatavilla CAS:in internet-sivuilla, mukaan lukien lyhyt uudistusta koskeva kommentaari "Summary of main amendments (Code 2010)" (vastedes Kommentaari). Saatavilla on lisäksi versio säännöistä, jossa on korostettu uudistuksessa hyväksytyt muutokset.² Tämä on tervetullut parannus, joka varmasti auttaa sääntöjen käyttäjiä välttämään vuoden 2004 uudistuksen jälkeen koettuja epävarmuuksia. Tästä näkökulmasta tervetullut on myös Artiklan 67 siirtymäsäännös, jonka mukaan sääntöjen muutoksia sovelletaan 1. tammikuuta 2010 jälkeen CAS:in aloittamiin välimiesmenettelyihin.³

I. MUUTOKSET ENSIMMÄISEEN OSAAN (STATUTES OF THE BODIES WORKING FOR THE SETTLEMENT OF SPORTS- RELATED DISPUTES)

CAS sääntöjen ensimmäinen osa on kokenut useita pieniä muutoksia. Jotkut muutoksista ovat luonteeltaan puhtaan muodollisia, siinä missä osa voidaan katsoa merkityksellisemmiksi. Muutokset koskevat sekä ICAS:in jäseniä (A) että CAS:in jäseniä (B).

² CAS sääntöjen kolmas versio ei korostanut muutoksia ja totesi ainoastaan "Tammikuu 2004" tarkentamatta muutosten voimaantulon päivämäärää.

³ Kriteerin "menettelyn aloittaminen" ei voida katsoa olevan niin tarkka kun toivoa sopisi (tulisiko se ymmärtää sen loogisen merkityksen mukaisesti tarkoittavan välimiesmenettelyä koskevan hakemuksen jättämistä vai, niin kuin vaikuttaisi olevan tarkoitettu, aloittamista sen teknisessä merkityksessä artiklojen R39 ja R52 CAS mukaisesti?). Tulkintaa koskevat epäselvyydet ovat varmasti jo väistyneet artikkelin julkaisun ajankohtana.

A. ICAS:in presidentin sekä varapresidenttien valintamenettely

CAS sääntöjen muutoksen yhteydessä muutettiin menettelyä, jonka mukaan ICAS:in presidentti ja kaksi varapresidenttiä valitaan. Vanhan artiklan S6 mukaan presidentti valittiin Kansainvälisen olympiakomitean ehdotuksesta, kaksi varapresidenttiä kansainvälisten liittojen ehdotuksesta sekä muut kansallisten olympiakomiteoiden ehdotuksesta. Nykyisen S6 artiklan 2. kohta toteaa ainoastaan, että presidentti ja varapresidentit valitaan KOK:n kesä- ja talviolympialajien liittojen (ASOIF, ASOIW) sekä kansallisten olympiakomiteoiden liiton (ANOC) konsultoinnin perusteella.

Uudistuksen on yleisesti katsottu parantavan ICAS:in itsenäisyyttä suhteessa kansainvälisiin urheiluliittoihin.⁴ Sikäli kun muiden ICAS:in jäsenten valintamenettely on pysynyt muuttumattomana,⁵ uudistuksen merkityksellisyyttä voidaan epäillä. Uudistuksen ainoa konkreettinen vaikutus on, ettei ICAS:in presidenttiä enää voida automaattisesti mieltää "KOK:n mieheksi". Symbolisen merkityksen lisäksi uudistuksella ei liene perustavanlaatuisia vaikutuksia CAS:in käytännön toimintaan. CAS:in säännöt vaativat vain harvoin ICAS:in presidentin puuttumista suoraan meneillä olevaan välimiesmenettelyyn.

B. CAS välimiehiä koskeva kielto toimia osapuolten edustajina CAS välimiesmenettelyissä

Huomattavasti merkityksellisemmäksi voidaan sen sijaan katsoa artiklan S18 uusi 3. kohta. S18 artiklan 1. kohdan mukaan henkilöt, jotka kuuluvat CAS välimiesten listaan, voidaan kutsua välimiestuomioistuinten jäseniksi kummassa tahansa CAS:in jaostossa. Menettelyn yksi tärkeimmistä erikoisuuksista verrattuna kaupalliseen välimiesmenettelyyn on nimenomaan CAS välimiesten velvollisuus olla ICAS:in laatimalla välimieslistalla (R33 artiklan

⁴ RUGGERO STINCARDINI, Tribunale arbitrale dello Sport – Analisi della riforma 2010 del Codice, Rivista di diritto ed economia dello sport, 2010, s. 75, 79.

⁵ CAS sääntöjen Artikla S4, joka koskee ICAS:in kokoonpanoa, on pysynyt muuttumattomana.

2. kohta). Suljettujen listojen vaikutuksesta CAS:in puolueettomuuteen on jo pitkään esitetty epäilyksiä. CAS välitystuomioiden arvioimisessa toimivaltainen Sveitsin korkein oikeus on kuitenkin hyväksynyt suljetut listat varauksetta, johtuen tarpeesta pitää välimiehet ajan tasalla urheilu-oikeuden kehityksestä, Sveitsin korkeimman oikeuden asiaan liittyvästä oikeuskäytännöstä sekä varmistaa urheilu-oikeudellisen oikeuskäytännön yhdenmukaisuus.⁶

Jo vuonna 2007, ICAS antoi suosituksen CAS välimiehille, että heidän ei tulisi edustaa osapuolia CAS:in välimiesmenettelyissä. Kyseinen suositus ilmaisi selkeästi ICAS:in toivomuksen, etteivät samaan aikaan välimiehinä toimivat CAS:in jäsenet toimisi osapuolten avustajina toisessa prosessissa. Käytännössä ICAS asetti välimiehille yleisen velvollisuuden ilmoittaa tämän tyyppiset tilanteet sekä asetti säännön, että valitusmenettelyssä välitystuomioistuimen presidentti valitaan yksinomaan niistä CAS:in jäsenistä, jotka eivät (itse tai heidän edustamansa asianajotoimisto) valinnan hetkellä edusta osapuolta toisessa välimiesmenettelyssä.

Uusi artikla S18 on velvoittavampi kuin pelkkä suositus, kuten tiettyjen CAS välimiesten välinpitämättömästä suhtautumisesta suositukseen voidaan havaita. Säännön materiaalin soveltamisala on myös suositusta laajempi. Sääntö luo konkreettisen yhteensopimattomuuden, jota sovelletaan paitsi valitusmenettelyssä myös tavallisessa menettelyssä. Toisaalta säännön henkilöllinen soveltamisala on kapeampi, käsittäen ainoastaan välimiehet eikä hänen edustamansa asianajotoimiston jäseniä.

Uuden S18 artiklan 3. kohdan tarkempi tarkastelu luo mielikuvan säännöstä, jonka tarkoitus on vastata usein perusteettomaan kritiikkiin CAS välimiesmenettelyn luonteesta suljettuna ja pienen sisäpiirin hallitsemana menettelynä. Vastoin lehdistötiedotteessa ilmaistua kantaa, voidaankin olettaa, että säännön tarkoitus on rajoittaa CAS:in jäsenten etulyöntiasemaa niihin lakimiehiin nähden, jotka eivät ole CAS välimiehiä. Tämä etulyöntiasema perustuu erityisesti mahdollisuuteen tutustua julkaisemattomiin CAS tapauksiin sekä yksinomaan välimiesten käyttöön tarkoitettuun käsikir-

⁶ Sveitsin korkeimman oikeuden päätös 4P.267-270/2002 27.5.2003, consid. 3.3.3.2; ATF 129 III 445, 457; Bull. ASA 2003, p. 601, 614; JDI 2003, s. 1096, note Plantey (s. 1085).

jaan.⁷ Eduiksi voidaan laskea myös tieto tiettyjen välimiesten suhtautumisesta materiaaliin ja prosessuaaliin oikeuskysymyksiin sekä tieto CAS:in toimiston käytännöstä tärkeiden prosessuaalisten kysymysten osalta. Näiksi voidaan katsoa muun muassa määräaikojen pidennyksiä koskevat käytännöt, etukäteiskustannusten määrä sekä tieto valitusjaoston presidentin laatimasta välimieslistasta, josta välimiesoikeuden presidentti valitusmenettelyssä valitaan.

Säännön henkilöllisen soveltamisalan rajaaminen ainoastaan välimiehiin voidaan nähdä rajoittavan säännön tehokkuutta. Sääntö ei rajoita kyseistä etulyöntiasemaa niiden asianajotoimistojen osalta, joilla on palveluksessaan yksikin CAS välimies. Uuden säännön pääasialliseksi tarkoitukseksi voidaanakin näin ollen nähdä lähinnä CAS:in uskottavuuden vahvistaminen.

II. MUUTOKSET PROSESSUAALISIIN SÄÄNTÖIHIN (PROCEDURAL RULES)

Ennen prosessuaalisten sääntöjen muutosten tarkastelua on syytä mainita, että yleisten sääntöjen muutoksilla on myös suoria vaikutuksia menettelyyn. Artiklan S20 ensimmäisen kohdan mukaan CAS on jaettu kahteen jaostoon. Valitusjaosto (Appeals Arbitration Division) käsittelee pääasiassa riitoja, jotka johtuvat CAS:in toimivallan hyväksyneiden urheilujärjestöjen päätöksistä. Tavallisen välimiesmenettelyn jaosto (Ordinary Arbitration Division) puolestaan käsittelee kaikkia muita urheiluun liittyviä riitoja, joissa osapuolet ovat solmineet välityssopimuksen osoittaen CAS:in toimivaltaiseksi ratkaisemaan asian. Eri osastojen alaisuudessa käsiteltäviin tapauksiin sovelletaan osittain eri sääntöjä. Molempien jaostojen alaisuudessa käsiteltäviin tapauksiin sovelletaan yleisiä määräyksiä (artiklat R27-R37), mutta molempien osastojen osalta voimassa on myös pelkästään niitä erikseen koskevat osat säännöistä (R38-R46 tavallisen menettelyn osalta sekä R47-R59 valitusmenettelyn osalta).

Asian käsittelevän osaston valinnalla saattaa olla huomattava merkitys mm. asian tutkittavaksi ottamisen kannalta. Tavallisessa

⁷ STINCARDINI, op. cit., s. 80, alaviite 7.

menettelyssä tutkittavaksi ottamisen edellytykset määräytyvät usein välityssopimuksen perusteella, siinä missä valitusmenettelyssä tutkittavaksi ottamista rajoittavat usein tiukat aikarajat sekä edellytys sisäisten muutoksenhakukeinojen käyttämisestä. CAS:in toimiston toimivaltaan kuuluva valinta on siis äärimmäisen tärkeä. Valinnan merkitystä korostaa lisäksi se, että päätös osastosta tehdään usein riidan käsittelyn alkuvaiheessa, jolloin riidan kohde ja osapuolten käsitykset eivät vielä välttämättä ole täysin selkeitä, sekä se, ettei päätöksestä ole mahdollista valittaa (S20 2. kohta).

Tervetulleeksi voidaan näin ollen katsoa lisäys artiklaan S20, jonka mukaan CAS:in toimisto voi, välimiesoikeuden jäseniä kuultuaan, muuttaa alkuperäistä päätöstään mikäli olosuhteissa on tapahtunut asian käsittelyyn vaikuttava muutos. Osaston vaihdolla ei ole vaikutusta välimiesoikeuden kokoonpanoon tai asian ennen muutosta tapahtuneen käsittelyn arviointiin.⁸

A. Yleiset määräykset (General Provisions – Artiklat R27-R37)

Yleiset määräykset, joita sovelletaan kaikkiin CAS:in alaisiin välimiesmenettelyihin riippumatta kumman osaston alaisuuteen ne kuuluvat, eivät ole kokeneet perustavanlaatuisia muutoksia. Eriyisesti perustavanlaatuisin määräys, jonka mukaan kaikkien CAS välimiesmenettelyiden paikka on Lausanne riippumatta siitä missä istunnot pidetään, on pysynyt muuttumattomana. Mainitsemisen arvoiset muutokset koskevat a) kirjelmiä, b) määräaikojen pidentyksiä sekä c) turvaamistoimia.

a. Kirjelmät

CAS välimiesmenettelyssä kaikki osapuolten välinen kommunikatio kulkee CAS:in toimiston kautta, jonka vastuulla on lähettää asiakirjat osapuolille. Kommunikaatio tapahtuu pääasiassa faksin

⁸ Tarkennus on merkityksellinen siksi, että välimiesoikeuden puheenjohtajan valintaan sovelletaan eri sääntöjä riippuen siitä, kumman osaston alaisuudessa välimiesmenettely tapahtuu. Osaston vaihto ei siis anna osapuolille mahdollisuutta pyytää välimiesoikeuden puheenjohtajan vaihtamista.

välityksellä. Osapuolilla ei ole mahdollisuutta kommunikoida keskenään niin, että CAS ottaisi kirjeenvaihdon huomioon. Vanhanaikaiselta vaikuttavasta järjestelmästä ei ole uudistuksen yhteydessä luovuttu modernimpien kommunikaatioratkaisujen hyväksi, eikä osapuolten välistä suoraa kirjeenvaihtoa edelleenkaan hyväksytä. Sääntöjen laatijat ovat ilmeisesti katsoneet tarpeelliseksi, että CAS kontrolloi osapuolten kirjeenvaihtoa huolimatta siitä aiheutuvasta ylimääräisestä työstä, kustannuksista sekä viivästyksistä.

Tervetullut uutuuksia on sen sijaan mahdollisuus lähettää kirjelmiin liittyvät todisteet sähköpostitse CAS:in toimistolle (R31 1. kohta). Mahdollisuus ei luonnollisesti ole ongelmaton, johtuen sähköpostin liitteiden kokoa koskevista rajoituksista, jotka tietyissä maissa ovat erittäin huomattavia. CAS joutunee näin ollen kehittämään käytännön niitä tilanteita varten, joissa kirjelmä on lähetetty ajoissa, mutta liitteet saapuvat teknisten syiden johdosta myöhässä.

b. Määräaikaisten pidennykset

Kysymys määräajoista CAS välimiesmenettelyssä on erittäin herkkä erityisesti valitusmenettelyssä. Käytännössä edellytykset määräajan pidennykselle ovat erittäin joustavat, mikä on usein myös objektiivisesti perusteltua. CAS sääntöjen edellyttämässä lyhyessä määräajossa on erittäin vaikea valmistella kirjelmä, jota ei enää tulisi täydentää ja jonka liitteenä tulisi olla kaikki asian kannalta merkityksellinen todistusaineisto. Käytännössä ei ole epätavallista, että ainoastaan hieman ennen määräajan umpeutumista ilmenee uusia toimenpiteitä vaativia seikkoja, eikä toimenpiteitä ehditä suorittaa ennen määräajan umpeutumista. Tietyissä tapauksissa pyyntö määräajan pidennyksestä voidaan joutua esittämään ainoastaan muutama päivä ennen sen umpeutumista. Tämä puolestaan edellyttää nopeaa vastausta, jotta vältetään tilanteelta, jossa osapuoli jää epävarmuuden valtaan. Tämä huomioon ottaen, tervetulleena voidaan pitää uutta artiklan R32 2. kohtaan liitettyä lausetta, jonka mukaan CAS:in pääsihteeri voi päättää maksimissaan viiden päivän määräajan pidennyksestä. Selvyyden vuoksi olisi ollut toivottavaa, että säännöissä olisi myös asetettu määräaika kyseisen päätöksen antamiselle. CAS:in käytäntönä on ollut ilmoittaa osapuolille pyynnön vastaanottamisesta ja ilmoittaa määräajan olevan

toistaiseksi lykätty, kunnes toimivaltainen elin päättää hyväksyä tai hylätä pyynnön.

Lisäksi R32 artiklan uuden sanamuodon mukaan määräajan pidennys on mahdollinen vain, mikäli alkuperäinen määräaika ei vielä ole kulunut umpeen, mitä voitiin pitää selvänä jo ennen tarkennusta. Kirjoittajien käsityksen mukaan myös jo umpeen kuluneen määräajan palauttaminen on tietysti edellytyksin mahdollista. Olisikin ollut toivottavaa, että määräajan palauttamista koskevat periaatteet olisi kirjattu sääntöihin uudistuksen yhteydessä. Tämä olisi mahdollistanut osapuolten olevan etukäteen tietoisia siitä, millä ehdoilla määräajan palauttaminen on mahdollista.⁹

c. Turvaamistoimet

Urheiluun liittyvässä välimiesmenettelyssä tiivis kilpailukalenteri tarkoittaa usein, etteivät edes nopeimmat välimiesmenettelyt riitä takaamaan osapuolten oikeusturvaa. Tästä syystä turvaamistoimilla on suuri merkitys CAS välimiesmenettelyssä.

Turvaamistoimia säännellään artiklassa R37. Artikla määrittää toimivaltaisen elimen turvaamistoimien määräämiseen, ajankohdan mistä lähtien turvaamistoimia voidaan määrätä sekä menettelyn niiden määräämisessä. Turvaamistoimien määräämisen edellytyksiä ei sen sijaan ole artiklassa suoraan säännelty vaan käytäntö on luottanut lähinnä olympialaisia varten luodun *Ad Hoc* -osaston sääntöjen 14 artiklan 2. kohdan määräykseen.¹⁰ Turvaamistoimien määrääminen on myös normaalissa CAS välimiesmenettelyssä systemaattisesti tehty riippuvaiseksi seuraavien kriteereiden täytymisestä: (i) kanteella on ensi näkemältä arvioiden mahdollisuus

⁹ ANTONIO RIGOZZI, *Le délai d'appel devant le Tribunal arbitral du sport*, in Zen-Ruffinen (éd.), *Le temps et le droit – Recueil de travaux offerts à la Journée suisse des juristes 2008, Bâle 2008*, s. 255, 264, missä kirjoittaja esitti, että Sveitsin korkeimman oikeuden kantaa mukailleen määräajan pidennys voidaan myöntää mikäli (i) osapuoli osoittaa, että sillä on ollut hyväksyttävä hänestä riippumaton syy olla toimimatta ajoissa sekä (ii) pyyntö määräajan pidennyksestä ja kannekirjelmä esitetään kohtuullisessa ajassa päivästä, jolloin este on lakannut.

¹⁰ *Ad Hoc* -sääntöjen 14 artikla määrää, että tilanteesta riippuen *ad hoc* -jaoston presidentin tai välimiesoikeuden tulee harkita, onko turvaamistoimen määrääminen tarpeellista hakijan suojelemiseksi peruuttamattomalta vahingolta, kanteen materiaalisien menestymisen edellytykset, sekä ylittääkö hakijan intressi vastapuolen tai muun olympiayhteisön jäsenen intressin.

menestyä asiakysymyksen osalta; (ii) turvaamistointa hakeva osapuoli on vaarassa kärsiä peruuttamatonta vahinkoa; (iii) hakijaosapuolen intressi vahinkoriskin osalta on suurempi kuin vastapuolen intressi tilanteen ennallaan pitämisessä. Olisi ollut toivottavaa, että ICAS olisi kirjannut käytännön sääntöihin uudistuksen yhteydessä ja näin tarjonnut osapuolille mahdollisuuden selvittää sovellettava käytäntö ilman tarvetta konsultoida oikeuskäytäntöä CAS tietokannasta¹¹ tai asiaa koskevia kommentaareja.¹²

Sen sijaan R37 artiklan uusi sanamuoto asettaa turvaamistoimen määräämiselle uuden ehdon, jota sovellettiin jo käytännössä. Ehdon mukaan turvaamistoimen määräämiseen toimivaltaisen elimen tulee ensin määrätä CAS:in toimivallasta. Itse asiassa on selvää, ettei CAS:in tulisi määrätä turvaamistoimia, mikäli se ei ole toimivaltainen päättämään itse asiasta. Artiklan sanamuodon perusteella ei sen sijaan ole selvää, tulisiko toimivaltaisuuden tutkimisen rajoittua ainoastaan todennäköisyyteen vai tulisiko toimivaltaisuus tutkia perusteellisesti. Toivottavaa olisi, että CAS varmistuisi toimivallastaan mahdollisimman perusteellisesti, ottaen kuitenkin huomioon asian mahdollisen kiireellisyyden.

Uusi R37 artiklan 3. kohta sisältää lisäyksen osaston presidentin toimivallasta määrätä välimiesmenettelyn lopettamisesta, mikäli hän toteaa, ettei CAS ilmeisesti ole toimivaltainen ratkaisemaan asiaa. Tämä uusi säännös herättää useita kysymyksiä. Ilmeisin näistä on, onko mahdollisuus määrätä välimiesmenettelyn lopettamisesta avoinna ainoastaan osaston presidentille vai voiko myös välimiesoikeus tehdä samanlaisen päätöksen. Vastauksen tulisi olla myöntävä, koska on vaikea perustella tilannetta, jossa osaston presidentillä olisi enemmän toimivaltaa kuin välimiesoikeudella

¹¹ Erityisesti seuraavat välitystuomiot: CAS 2002/A/378 S. c. FCI & UCI 2.5.2002; TAS 2005/A/916 AS Roma c. FIFA 23.8.2005; TAS 2005/A/958 R. c. UEFA of 9.11.2005; CAS 2006/A/1141 M.P. v. FIFA & PFC Kriľja Sovetov 31.8.2006 sekä CAS 2008/A/1453 Elkin Soto Jaramillo & FSV Mainz 05 c. CD Once Caldas & FIFA of 8.2.2008 (kaikki saatavilla CAS:in sivuilla).

¹² Katso erityisesti ANTONIO RIGOZZI, Preliminary Relief in CAS Arbitration, Blackshaw/Siekman/Soek (Eds.), The Court of Arbitration for Sport 1984–2004, The Hague 2006, pp. 216 ss et STEPHAN NETZLE, Die Praxis des Tribunal Arbitral du Sport (TAS) bei vorsorglichen Massnahmen, in Rigozzi/Bernasconi (Eds.), The Proceedings before the Court of Arbitration for Sport - CAS & FSA/SAV Conference Lausanne 2006, Bern 2007, s. 133 ss.

itsellään. Kummankaan ei kuitenkaan tulisi käyttää tätä toimivaltaa osapuolia kuulematta. On nimittäin hyvinkin mahdollista, että osapuolet hyväksyvät CAS:in toimivallan siitä huolimatta, ettei toimivallasta ole määrätty asiaan sovellettavissa urheilusäännöissä tai sopimukseen liittyvässä välityslausekkeessa.¹³

B. Tavallista välimiesmenettelyä koskevat säännöt (Artiklat R37-R47)

Tavalliseen välimiesmenettelyyn sovelletaan yleisten sääntöjen lisäksi artikloja R37-R47. Ottaen huomioon, että tavallista välimiesmenettelyä koskevat CAS:in säännöt on suunniteltu urheiluun liittyvien kaupallisten riitojen ratkaisuun, ei ole suuri yllätys, etteivät säännöt suuresti eroa kaupallisen välimiesmenettelyn säännöistä. Vuoden 2010 uudistus ei ole tuonut mukanaan mullistavia muutoksia sääntöihin, lukuun ottamatta a) vakuuksia kustannusten varalta, b) kolmannen osapuolen osallistumista, c) todistajia ja asiantuntijoita sekä d) eriäviä mielipiteitä.

a. Vakuus kustannusten varalta

Toisin kuin valitusmenettely, tavallinen välimiesmenettely on aina osapuolille maksullinen. Koska menettelyn puitteissa käsiteltävät riidat ovat usein luonteeltaan puhtaan kaupallisia, eivät ne edellytä ilmaista käsittelyä. Kuten kaupallisessa välimiesmenettelyssä, prosessi alkaa kustannusvakuuden määrittelemisellä CAS:in toimiston taholta. Artiklan R64.2 mukaan, kun osapuoli ei maksa osuuttaan kustannusvakuudesta, vastapuoli voi maksaa sen tämän puolesta. Mikäli kustannusvakuutta ei makseta kokonaisuudessaan CAS:in asettamassa määräajassa, hakemus katsotaan peruutetuksi ja CAS lopettaa asian käsittelyn.

Artikla R39 sisältää nykyisin uuden 2. kohdan, jonka mukaan vastaaja voi pyytää, että määräaika vastauksen antamiselle aset-

¹³ Muihin artiklan herättämiin kysymyksiin ei tämän artikkelin puitteissa ole tarkoituksenmukaista syventyä. Mainitsemisen arvoinen kuitenkin on kysymys päätöksen valituskelpoisuudesta. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että toimivallan kieltävästä päätöksestä voidaan katsoa mahdolliseksi valittaa Sveitsin korkeimpaan oikeuteen (Tribunale Federale).

taan ajankohtaan, jolloin kantaja on jo maksanut kustannusvakuuden. Säännöllä ei vaikuttaisi olevan perustavanlaatuista merkitystä. Vastaus on hyvin lyhyt asiakirja, jonka valmistelu ei vaadi suurta määrää työtä. Tästä johtuen voidaan esittää, ettei vastaajan tulisi voida käyttää R39 artiklan 2. kohdan tarjoamaa mahdollisuutta tarkoituksenaan viivyttää prosessia.

b. Kolmannen osapuolen osallistuminen

Artiklan R41.3 uuden sanamuodon mukaan määräaika kolmannen osapuolen väliintulolle on aiempaa pidempi. Nykyään hakemus väliintulosta voidaan esittää kymmenen päivän sisällä ajankohdasta, jolloin välimiesmenettelyn vireilläolo on tullut osapuolen tietoon, aina suulliseen käsittelyyn asti. Mikäli suullista käsittelyä ei järjestetä, määräaika on todisteluvaiheen päättymisen.

Artikla 41.4 määrää nykyisin, että välimiesoikeus, osapuolia kuultuaan, päättää kolmannen osapuolen asemasta ja oikeuksista prosessissa. Välimiesoikeus voi myös sallia *amicus curiae* -kirjelmien vastaanottamisen. Tiedetyt välimiesoikeudet olivat jo hyväksyneet tämän mahdollisuuden perustuen Sveitsin kansainvälistä yksityisoikeutta koskevan lain (Private International Law Act, PILA) 182 artiklan 2 kohdan myöntämään prosessuaaliseen toimivaltaan sekä viittaamalla kansainvälisen välimiesmenettelyn käytäntöihin, erityisesti UNCITRAL-välimiesmenettelyn sääntöjen 15 artiklaan perustuneeseen *Methanex* päätökseen.¹⁴ Uusi sääntö auttaa varmasti välttämään turhaa riitelyä *amicus curiae* -kirjelmien hyväksyttävyydestä urheiluun liittyvässä välimiesmenettelyssä.

c. Todistajat ja asiantuntijat

Artikla 44.1 uusi sanamuoto määrää, että kirjelmässään osapuolten tulee ilmoittaa kaikki todistajat ja asiantuntijat, jotka osapuoli aikoo kutsua, mukaan lukien lyhyt tiivistelmä heidän lausuntojen odotetusta sisällöstä sekä asiantuntijoiden asiantuntemuksen ala. Lisäksi on ilmoitettava kaikki muut todistuskeinot, joita osapuoli aikoo käyttää. Ratkaisun tarkoituksena on välttää CAS välimies-

¹⁴ *Methanex Corporation v. United States of America*, Decision of the Tribunal on Petitions from Third Persons to intervene as “*Amicus Curiae*”, 15.1.2001 (<http://www.state.gov/documents/organization/6039.pdf>).

oikeuksien liian usein sallimaa käytäntöä, jossa osapuolet varaavat oikeuden kutsua useampia todistajia ja asiantuntijoita ilmoittamatta mistä heitä on tarkoitus kuulla ja nimeämällä heidät vasta muutamaa päivää ennen suullista käsittelyä CAS:in pyytäessä osapuolia vahvistamaan suulliseen käsittelyyn osallistuvien henkilöiden nimet.

d. Eriävät mielipiteet

Uusi artikla R46 kodifioi CAS:in käytännön olla tunnustamatta eriäviä mielipiteitä ja pidättyä ilmoittamasta niitä osapuolille. Mikäli välimies haluaa esittää eriävän mielipiteen, mihin hänellä tietyissä tapauksissa saattaa olla hyvä syy, hänen täytyy lähettää se itse suoraan osapuolille.

C. Valitusmenettelyä koskevat säännöt (Artiklat R47-R59)

Valitusmenettelyä sovelletaan valitusjaoston alaisuuteen kuuluvissa välimiesmenettelyissä, toisin sanoen riidoissa, joissa välimiesmenettelyn kohde on urheilujärjestön päätös. Menettelyyn sovelletaan yleisiä sääntöjä (R27-R37) sekä valitusmenettelyä koskevia erityisiä määräyksiä (R47-R59). Vuoden 2010 uudistus ei ole tuonut mukanaan perustavanlaatuisia muutoksia sääntöihin, joiden voidaan katsoa olevan pitkälti jo vakiintuneita. Huomionarvoisia sen sijaan ovat (a) tietyt CAS:in käytännöt, jotka uudistuksessa on kirjattu sääntöihin, sekä tärkeimpinä (b) vastakanteiden kielto sekä (c) maksuttoman menettelyn soveltamisala, jota uudistuksessa on entisestään rajoitettu. Lisäksi useisiin artikloihin on tehty muutoksia, jotka vastaavat tavallista menettelyä koskeviin sääntöihin tehtyjä muutoksia, joita on jo käsitelty edellä.¹⁵

a. Nykyisten käytäntöjen kirjaukset sääntöihin

Valitusmenettely alkaa, kun valittaja toimittaa CAS:in toimistoon ilmoituksen valituksesta. Ilmoitus tulee jättää sovellettavien urheilujärjestön sääntöjen määräämän aikarajan puitteissa tai, määräyk-

¹⁵ Vertaa näiltä osin artiklat R54 ja R41, R55 ja R39, R51 ja R44 sekä R59 ja R46.

sen puuttuessa, yleisen 21 päivän aikarajan puitteissa (artikla R48). Valittavan osapuolen tulee tämän jälkeen jättää valituskirjelmä seuraavan 10 päivän aikana. Uuden artiklan R51 mukaan ilmoitus valituksesta voidaan katsoa myös valituskirjelmäksi, mikäli valittaja pyytää sitä kirjallisesti. Mikäli kyseistä pyyntöä ei esitetä eikä valituskirjelmää jätetä aikarajan puitteissa, ilmoitus valituksesta katsotaan peruutetuksi ja CAS lopettaa välimiesmenettelyn. Menettelyn aloittaminen uudestaan ei tällöin myöskään ole mahdollista, johtuen aikarajojen umpeutumisesta.

Artiklan R52 ensimmäisen kappaleen mukaan CAS aloittaa välimiesmenettelyn, mikäli ei ole ilmeistä, ettei asiassa ole välityssopimusta, jonka perusteella CAS on toimivaltainen. Uudistuksessa omaksuttuna tarkennuksena CAS lopettaa välimiesmenettelyn myös, mikäli on ilmeistä, ettei välityssopimus liity riidanalaiseen asiaan.

Artiklan R52 toinen kappale kodifioi käytännön, jonka mukaan CAS lähettää kopion valituskirjelmästä tiedoksi valituksen alaisen päätöksen antaneelle järjestölle. Määräys on tarpeellinen johtuen siitä, että CAS hyväksyy FIFA:n riidanratkaisuelimissä hävinneen osapuolen aloittavan valitusmenettelyn alaisen välimiesmenettelyn vastapuoltaan vastaan, vaikka valittaja ei nimeäisikään FIFA:a yhdeksi vastaajista riidassa. FIFA:n nimeäminen vastaajaksi voidaan katsoa merkitykselliseksi siksi, että teknisesti kyse on valituksesta FIFA:n elimen päätöksen johdosta.¹⁶ Ottaen huomioon Sveitsin korkeimman oikeuden uusin oikeuskäytäntö, jonka mukaan kyseisen kaltainen valitus rinnastetaan hakemukseen järjestön päätöksen mitätöimiseksi Sveitsin Code Civil:n mukaan¹⁷, osapuolten tulisi entistä suuremmalla syyllä nimetä FIFA vastaajaksi vastaavissa asioissa.

Viimeiseksi, Artiklan R52 uuden neljännen kappaleen sanamuoto tukee nykyään jaoston presidentin sekä välimiesoikeuden presi-

¹⁶ GÉRALD SIMON, *La partie intimée dans la procédure d'appel des litiges de football*, in Bernasconi/Rigozzi (Eds.), *Sport Governance, Football Disputes, Doping and CAS Arbitration - 2nd CAS & FSA/SAV Conference Lausanne 2008*, Berne 2009, pp. 155-159, passim.

¹⁷ Sveitsin korkeimman oikeuden päätös 4A_490/2009 13.4.2010. Artiklan 75 CC (Sveitsin Code Civil) mukaan kaikki yhdistyksen jäsenet ovat oikeutettuja valittamaan yhdistyksen päätöksestä, joka on lain tai sääntöjen vastainen, kuukauden sisällä päätöksen tiedoksisaannista.

dentin vapautta päättää valitusten käsittelemisestä yhdessä, silloin kun valitus liittyy jo ennestään CAS:issa vireillä olevaan asiaan. Todellisuudessa samaan asiaan liittyvien valitusten käsitteleminen yhdessä on jo pitkään ollut sovellettava käytäntö.

b. Vastakanteiden kieltö

Artikla R55 ei enää sisällä toteamusta, että vastaajan vastauksen tulisi sisältää ilmoitus mahdollisesta vastakanteesta. Tämän mahdollisuuden poistamisen syynä on kommentaarin mukaan vaatimus siitä, että osapuolet, jotka haluavat hakea muutosta päätökseen, tekevät sen ennen valitukselle asetetun aikarajan umpeutumista.

Ratkaisun mielekkyys voidaan kyseenalaistaa. On helppo kuvitella tilanteita, joissa osapuolella olisi sinänsä intressi valittaa päätöksestä CAS:iin, mutta se päättyy kustannus- tai muista syistä olemaan aloittamatta menettelyä itse. Mikäli vastapuoli puolestaan valittaa päätöksestä, jää osapuoli ilman mahdollisuutta päätöksen muuttumisesta tämän eduksi. Näin ollen osapuolen ainoana mahdollisuutena saada oma valituksensa käsitellyksi siinä tapauksessa, että vastapuoli valittaa, on ilmoittaa valittavansa päätöksestä, mutta vetää valitus takaisin mikäli vastapuoli ei valita. Menettely aiheuttaa ylimääräistä työtä ja kustannuksia niin osapuolelle kuin CAS:in toimistollekin.

Kirjoittajien käsityksen mukaan vastakanteet valitusmenettelyssä voidaan nähdä epätoivottaviksi vain siinä määrin, kun ne eivät suoraan liity käsiteltävänä olevaan asiaan. Valitun täyskiellon voidaan nähdä olevan tarpeettoman raju reaktio, vaikka pyrkimys rajoittaa välimiesmenettelyjen paisumista asiaan liittymättömien vastakanteiden johdosta sinänsä voidaankin nähdä hyväksyttäväksi.

c. Maksuttoman valitusmenettelyn soveltamisalan kaventaminen

Uudistuksen hälyttävin osa on maksuttoman valitusmenettelyn soveltamisalan kaventaminen entisestään.

Alun perin kaikki valitusmenettelyn alaiset käsittelyt olivat maksuttomia. Vuoden 2004 uudistuksessa maksuttomuuden alaa kavennettiin koskemaan ainoastaan kansainvälisen luonteen omaavia

kurinpidollisia asioita. Artiklan R65 uusi sanamuoto ratkaisee ongelman säätämällä maksuttoman menettelyn koskemaan ainoastaan kansainvälisen urheilujärjestöjen tai näiden edustajana toimivan kansallisen urheilujärjestön langettamia kurinpidollisia päätöksiä. Rajoitus on varmasti perusteltu budjettisyistä, mutta sen voidaan nähdä usein asettavan urheilijat toisiinsa nähden perusteetta eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi sveitsiläiselle urheilijalle valitus on ilmainen, mikäli hän on kansainvälisen tason urheilija, mutta maksullinen, mikäli hän on kansallisen tason urheilija.¹⁸ Rajoitusta ei luonnollisesti voida katsoa perustelluksi. Yhtäläillä säännön koskeminen ainoastaan kurinpidollisia päätöksiä voidaan katsoa kyseenalaiseksi: tulisiko kurinpitoasiassa liittoaan vastustavan urheilijan katsoa ansaitsevan maksuttoman menettelyn enemmän, kuin urheilijan, jota on syrjitty arvokilpailuvalinnassa tai jota liitto estää vaihtamasta seuraa?

Kirjoittajien mielestä valitusmenettelyn maksuttomuus on yksi tärkeimmistä syistä, miksi urheilun sääntöihin sisältyvät välityslausekkeet voidaan katsoa hyväksyttäväksi. Onkin helppo kuvitella tilanne, jossa urheilija valittaessaan CAS:iin urheilujärjestön päätöksestä ja saadessaan vastauksena pyynnön maksaa 18 000 Sveitsin frangia ennakkokustannuksina toteaa, ettei hänellä ole varaa valittaa CAS:iin. Tällöin vaihtoehdoksi jää asian vieminen yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi. Yleisessä tuomioistuimessa urheilujärjestön sääntöihin sisältyvä välityslauseke saatetaan hyvinkin todeta pätemättömäksi, koska se korkeiden kustannuksien johdosta tosiasiansa rajoittaa urheilijan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

CAS tuntuisi myös tunnistavan ongelman. Kommentaarin mukaan ICAS:in tuleekin huolehtia, etteivät kustannukset muodostu urheilijalle liian raskaiksi. Tässä tarkoituksessa ICAS ottaa piakkoin käyttöön uudet ohjeet oikeusavun saamiseksi artiklan S6 kohdan 9 mukaan. Toivottavaa on, että oikeusapurahasto, josta on ollut maininta CAS:in säännöissä jo vuodesta 1994 lähtien (!), vihdoin otetaan käyttöön. Järjestelmää tulisi myös aktiivisesti tuoda urheilijoiden tietoon ja pitää huoli, että säännöt ovat selkeät ja jul-

¹⁸ WADA antidopingsäännösten artiklan 13.2.2 mukaan kansalliset urheilujärjestöt voivat valita CAS:in toimivaltaiseksi valituselimeksi myös kansallisen tason urheilijoiden osalta. Näin on tehty mm. Sveitsissä, Italiassa ja USA:ssa.

kisesti saatavilla. Tämä olisi urheiluun liittyvän välimiesmenettelyn suurin edistysaskel pitkään aikaan ja selkeästi tärkeämpi kuin yksikään tähän mennessä toteutetuista CAS:in sääntöuudistuksista.

JOUKKUEURHEILIJAN PELAAJA- SOPIMUKSEEN PERUSTUVAT VELVOLLISUUDET

Esa Schön

1. JOHDANTO

Pelaajasopimuksia on tehty suomalaisessa joukkueurheilussa tietävästi noin 1960-1970-lukujen taitteesta lähtien. Noin viimeisen 15 vuoden ajan pelaajasopimukset on tehty lähes poikkeuksetta kirjallisina. Ainakin jalkapallossa, jääkiekossa, jääpallossa, koripallossa, lentopallossa, pesäpallossa ja salibandyssä pelaajasopimukset tehdään pääsarjatasolla ja pääsääntöisesti myös toiseksi ylimmällä sarjatasolla joko lajin omaa tai SLU:n yleistä pelaajasopimusmallia käyttäen. Eri lajien samoin kuin amatööri- ja ammattilaisurheilijoiden¹ pelaajasopimusten sisältö on pitkälti vakiintunut ja ne ovat keskeiseltä sisällöltään hyvin samankaltaisia.

Pelaajasopimus perustaa urheilijalle kaksi erillistä päävelvoitetta; työntekovelvoitteen eli velvollisuuden pelata ja harjoitella sekä osallistua erilaisiin markkinointi- ja edustustilaisuuksiin ja velvoitteen sopimuksessa määriteltyjen henkilöä koskevien tunnisteiden käyt-

¹ Ammattilaisurheilijoilla tarkoitetaan tässä työsuhteisia joukkueurheilijoita ja amatööriurheilijoilla muita pelaajasopimuksen tehneitä pelaajia. Harrasteurheilijoilla ja -urheilulla tarkoitetaan jäljempänä joukkueurheilun harjoittamista ilman pelaajasopimusta.

töoikeuden luovuttamiseen sopimuskumppanille.² Muut urheilijan pelaajasopimuksen mukaiset velvollisuudet voidaan luonnehtia apu- ja sivuvelvoitteiksi, joiden yleisenä tarkoituksena on edellä mainittujen päävelvoitteiden täyttämisen edistäminen ja niiden sisällön täsmentäminen.

Pelaamis- ja harjoitteluelvoitetta edistävinä sivuvelvoitteina voidaan pitää urheilijan suorituskykyä turvaavia ja edistäviä velvoitteita sekä velvoitteita, joilla määritellään tarkemmin, millä tavalla urheilijan on pelattava ja harjoiteltava. Pelaamis- ja harjoitteluelvoitteen apu- ja sivuvelvoitteita ovat näin ollen urheilijan velvollisuus pidättäytyä peli- ja harjoittelukykyä ja -vireyttä vaarantavasta käyttäytymisestä ja urheilussa kiellettyjen aineiden käyttämisestä. Näihin voidaan lukea myös velvollisuus noudattaa lajin kilpailu- yms. sääntöjä ja pidättäytyä muihin saman lajin otteluihin osallistumisesta sekä tiettyjen muiden urheilulajien harjoittamisesta ilman sopijakumppanin lupaa samoin kuin urheilijan velvollisuus vedonlyönnistä pidättäytymiseen.

Markkinointivelvollisuuksien eli markkinointi- ja edustustilaisuuksiin osallistumisvelvoitteen ja henkilöä koskevien tunnisteiden käyttöoikeuden luovuttamisvelvoitteen täyttämistä edistäviä apuvelvoitteita ovat puolestaan velvoitteet, joiden tarkoituksena on turvata pelaajan ja seuran myönteinen julkisuuskuva ja siihen liittyvä kaupallinen arvo sekä seuran mahdollisuudet sen mahdollisimman tehokkaaseen hyödyntämiseen. Tällaisia velvoitteita ovat pelaajan velvollisuus pidättäytyä negatiivista julkisuutta aiheuttavasta käyttäytymisestä sekä tämän velvollisuus sopimuskumppanin mainos-, markkinointi- ja varustesopimusten noudattamiseen ja tämän määräämien varusteiden ja asusteiden käyttämiseen.

Tarkastelen seuraavassa pelaajasopimuksen urheilijalle perustamia velvoitteita ja oikeusvaikutuksia tämän suoritusvelvollisuuden kannalta. Artikkelit perustuu Turun yliopiston urheiluoikeuden julkaisusarjassa julkaistuun lisenssiaatin tutkimukseeni.

² Vrt. *Huttunen* 1994, s. 69 – 70; *Palmgren* 1997, s. 60; *Rauste* 1997, s. 199 ja *Halila-Hemmo* 2008, s. 283.

2. PELAAJAN PÄÄVELVOITTEET

2.1 Työntekovelvollisuus

Työnä pidetään sellaista lain ja hyvän tavan mukaista inhimillistä toimintaa, jolla voi olla taloudellista arvoa ja työtä koskevana sopimuksina sellaisia sopimuksia, joista koituu ainakin yhdelle sopimusosapuolelle henkilökohtainen velvollisuus edellä mainittuun toimintaan.

Joukkueurheilun harjoittaminen ja markkinointitilaisuuksiin osallistuminen on lähtökohtaisesti luonteeltaan lain ja hyvän tavan mukaista. Niitä on myös mahdollista hyödyntää taloudellisesti, joten niillä on varallisuus oikeuksille tunnusomaisella tavalla taloudellista arvoa siitä riippumatta, onko kysymys ammattilais- vai amatööriurheilijasta.³ Pelaamista ja harjoittelua sekä markkinointi- ja edustustilaisuuksiin osallistumista on näin ollen pidettävä työnä.

Edellä mainitut velvoitteet ovat luonteeltaan sellaisia, että ainoastaan urheilija itse voi täyttää ne ilman, että suoritus muuttuu tämän sopimuskumppanin kannalta toiseksi. Kyseiset velvoitteet ovat siis henkilökohtaisia eikä urheilija voi laittaa ilman sopijakumppaninsa lupaa sijaansa toista henkilöä. Pelaajasopimus perustaa näin ollen urheilijalle henkilökohtaisen velvollisuuden edellä mainittuun toimintaan, joten sitä voidaan pitää työtä koskevana sopimuksena.

Pelaajasopimuksella urheilija sitoutuu nimenomaan pelaamaan ja harjoittelemaan sekä osallistumaan erilaisiin mainos- ja markkinointitilaisuuksiin eikä saamaan aikaan tiettyä tulosta. Sopimuksia, joissa urheilija olisi sitoutunut tietyn tuloksen aikaansaamiseen kuten tekemään tietyn vähimmäismäärän tehopisteitä ei tiettävästi esiinny käytännössä. Vaikka urheilijalle maksettava palkkio voi olla kokonaan tai osittain sidottu työn tuloksiin, tämä ei ole oikeudellisesti velvollinen saamaan aikaan tiettyä tulosta. Tämä on luonnollinen seuraus siitä, että yksittäisen ottelun saatikka sarjan

³ Vrt. *Pekkanen 1966*, s. 34 ja *Huttunen 1994*, s. 49–50, joissa on katsottu, ettei amatööriurheilijan työllä voi olla taloudellista arvoa, ja että kyseinen toiminta ei tämän vuoksi voi olla työtä. Myös amatööriurheilijan suorituksia on mahdollista hyödyntää taloudellisesti ja näin myös käytännössä tapahtuu, joten niillä voidaan katsoa olevan taloudellista arvoa. Eri asia on, ettei amatööriurheilijalle suoriteta erillistä vastiketta. Ks. tästä *Schön 2010*, s. 40–41.

voittaminen, maalien tekeminen tai esimerkiksi tietyn yleisömäärän saaminen otteluihin ei ole yksinomaan yksittäisestä urheilijasta ja tämän suorituksesta vaan olennaisesti myös kokonaan tai osittain tämän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevista seikoista kuten joukkuetovereista, valmentajasta ja vastustajista riippuvainen.⁴ Urheilijan ei näin ollen voida mielekkäästi ajatella sitoutuvan jonkin tuloksen aikaan saamiseen oikeudellisesti velvoittavalla tavalla.

Pelaajasopimuksen kohteena on siis näiltä osin työnteko ja urheilijan päävelvollisuutena työntekovelvollisuus.⁵ Velvollisuus pelaamiseen ja harjoitteluun sekä markkinointitilaisuuksiin osallistumiseen muodostavat yhdessä kyseisen päävelvoitteen ollen kumpikin pelaajan työtehtäviä. Tästä syystä lienee myös luonnollista, ettei urheilun harjoittamisesta ja markkinointitilaisuuksiin osallistumisesta ole sovittu erillisistä korvauksista, vaan ammattilaisurheilijalle suoritettava korvaus kattaa työsopimuksille tyypilliseen tapaan tarkemmin erittelemättä kaikki tämän tehtävät.

Vaikka pelaaja ei ole velvollinen aikaansaamaan tiettyä tulosta, tämän on pyrittävä parhaaseen mahdolliseen suoritukseen. Ammattilaisurheilijoiden osalta asiasta on säädetty TSL 3:1:ssä, jonka mukaan "[t]yöntekijän on tehtävä työnsä huolellisesti". Huolellisuudella tarkoitettaneen tässä yhteydessä nimenomaan sitä, että työtehtävät on pyrittävä täyttämään omiin kykyihin ja osaamiseen nähden parhaalla mahdollisella tavalla tavanomaista tarkkuutta noudattaen. Amatööriurheilijoiden osalta vastaava velvollisuus, vaikka sitä ei olisi sopimuksessa nimenomaisesti todettukaan, on johdettavissa velvoiteoikeuden yleisistä opeista, sopimusoikeudellisesta lojaliteettiperiaatteesta sekä urheilussa noudatettavasta reilun pelin periaatteesta (fair play), joka edellyttää, että urheilijat pyrkivät parhaaseensa eivätkä heikennä tahallaan suoritustaan⁶.

Jos urheilija on pyrkinyt täyttämään velvoitteensa parhaan kykynsä mukaan, hän on täyttänyt työntekovelvollisuutensa vaikka asetetut tavoitteet eivät olisi toteutuneet. Tästä syystä riittävän suoritustason tai seuran urheilijalle asettamien tavoitteiden saavut-

⁴ Frost 2005, s. 69.

⁵ Ks. myös Huttunen 1994, s. 69–70.

⁶ Tarasti 2001, s. 153; Källström 2001, s. 92; Halila 2006, s. 298 – 299 ja 361 sekä Matikainen 2006, s. 18 – 19.

tamatta jäämistä sinällään ei voida pitää sopimusrikkomuksena, eikä seura näin ollen voi enää sopimukseen mahdollisesti liitetyn koeajan jälkeen purkaa pelaajasopimusta pelkästään sen perusteella, että toivottu tulos on jäänyt toteutumatta.⁷

Urheilusuorituksen tahallinen heikentäminen on puolestaan aina sopimusrikkomus riippumatta siitä, mikä siihen on ollut syynä.⁸ Edes silloin, kun urheilijalla olisi sinänsä laillinen peruste työsuorituksesta pidättäytymiseen sopimuskumppaninsa sopimusrikkomuksen perusteella, tällä ei ole oikeutta suorituksensa heikentämiseen päättäessään osallistua peleihin ja harjoituksiin.⁹ Silloin, kun lajin kilpailusäännöt muodostavat pelaajasopimuksen osan ja niissä on suorituksen heikentämisen kieltävä määräys, tämä perustuu nimenomaisen sopimusmääräykseen. Suorituksen heikentäminen voidaan kuitenkin katsoa kielletyksi myös pelkän lojaliteettivelvoitteen ja oikeuden väärinkäyttämisen kiellon perusteella, koska sitä ei voida perustella urheilijan intressien turvaamisella. Sama koskee luonnollisesti myös urheilijan velvollisuutta osallistua seuran ja sen yhteistyökumppanien markkinointi- yms. tilaisuuksiin. Tämä ei näin ollen saa missään tapauksessa käyttäytyä edellä mainituissa tilaisuuksissa asiattomasti.

Sen lisäksi, että urheilijan on pyrittävä parhaaseensa, tällä on myös velvollisuus noudattaa sopijakumppaninsa antamia työn suorittamista koskevia ohjeita. Ammatillisurheilijoiden osalta velvollisuus perustuu TSL 3:1:n säännökseen, jonka mukaisesti näiden on noudatettava ”niitä määräyksiä, joita työnantaja antaa toimivaltansa mukaisesti työn suorittamisesta”.

Amatööriurheilijoiden osalta määräysvallan alaisuudesta sovi- taan käytännössä näiden pelaajasopimuksissa. Näidenkin voidaan kuitenkin katsoa olevan ammattilaisten tapaan velvollisia noudatamaan sopijakumppaninsa pelaamista ja harjoittelua koskevia määräyksiä ilman nimenomaista sopimusehtoa, koska joukkueur-

⁷ Rauste 1997, s. 139.

⁸ Ibid., s. 135 ja 140, jossa on todettu, ettei urheilijalla ole missään tilanteessa oikeutta heikentää tahallisesti pelisuoritustaan. Ks. myös esim. Suomen Jääkiekkoliiton kilpailusäännöt 2010 – 2011, kohta 8.6 sekä Suomen Palloliiton kilpailumääräykset 2 § 1 kohta. http://www.palloliitto.fi/kilpailu/saannot_ja_määräykset/kilpailumaaraykset/1_luku_yleista/. 4.8.2010.

⁹ Rauste 1997, s. 135 ja 140.

heilijan määräysvallan alaisuus on tiettävästi poikkeukseton, joukkueurheilussa yleisesti hyväksytty ja ilmeisesti myös velvoittavaksi koettu ja siten oikeudellisestikin velvoittavan tavan muodostava käytäntö. Markkinointitilaisuuksien osalta asiasta on sen sijaan ilmeisesti sovittava erikseen amatööriurheilijoiden sopimuksissa.

Edellä sanottu tarkoittaa käytännössä sitä, että urheilijan on osallistuttava harjoituksiin ja otteluihin siinä seuran joukkueessa, johon hänet on seurajohdon toimesta kulloinkin osoitettu. Tämän on siis osallistuttava kulloisenkin joukkueensa valmennusjohdon määräämiin yhteisiin harjoituksiin ja noudatettava hänelle seuran toimesta määrättyä henkilökohtaista harjoitusohjelmaa. Valmennusjohdolla on myös oikeus päättää joukkueen pelaavasta kokoonpanosta ja olla halutessaan nimeämättä urheilijaa siihen. Urheilijalla ei siis yleensä ole oikeutta saada osallistua otteluihin.

Pelaajan on noudatettava myös valmennusjohdon hänelle harjoitusten ja otteluiden aikana antamia tarkempia urheilusuoritusta koskevia määräyksiä. Tämän on toisin sanoen suoritettava valmennusjohdon määräämät harjoitteet sen määräämällä tavalla ja pyrittävä parhaansa mukaan noudattamaan ottelutapahtuman aikaisia pelisuoritusta koskevia ohjeita ja määräyksiä. Työnjohtovaltansa nojalla urheiluseuralla on oikeus määrätä myös siitä, mitä varusteita ja asusteita ammattuurheilijan on käytettävä pelatessaan ja harjoitellessaan ja osallistuessaan seuran lukuun muihin tilaisuuksiin.¹⁰ Amatööriurheilijoiden osalta seuralla on oikeus määrätä ilman erillistä sopimusmääräystä ainakin peliasusta, jonka tulee olla sääntöjen edellyttämällä tavalla yhtenäinen.¹¹

Seuran työnjohtovalta ei ole rajaton. Ammattilaisurheilijoiden osalta tämä ilmenee TSL 3:1:n sanamuodosta, jonka perusteella työntekijällä on velvollisuus noudattaa työnantajan *työn suorittamista* koskevia määräyksiä. Seuralla työnantajana ei siis ensinnäkään ole oikeutta antaa ammattilaisurheilijan vapaa-ajan käyttöä koskevia määräyksiä.¹² Sama koskee myös amatöörejä, joiden osal-

¹⁰ Ks. myös *Järvensalo 1999*, s. 32–33; *Rauste 1999*, s. 66–67; *Halila 2006*, s. 217 ja *Halila – Hemmo 2008*, s. 297.

¹¹ Ks. tästä tarkemmin *Schön 2010*, s. 114 – 115.

¹² Eri asia on, että pelaaja on lojaliteettivelvoitteensa perusteella velvollinen pidättäytymään myös vapaa-aikanaan seuraa vahingoittavasta käyttäytymisestä.

ta seuran määräysvalta perustuu sen ja urheilijan väliseen sopimukseen ja rajoittuu näin ollen tämän sopimuksen täyttämiseen.

Toiseksi urheilijan on noudatettava vain sellaisia määräyksiä, jotka seuran valmennusjohto on antanut ”toimivaltansa mukaisesti”. Tätä toimivaltaa rajoittavat lainsäädäntö, oikeudelliset periaatteet kuten kohtuus- ja lojaliteettiperiaate sekä itse sopimuksen sisältö. Seuralla ei näin ollen ole toimivaltaa antaa esimerkiksi urheilijan perustuslailla suojattuja perusoikeuksia olennaisesti rajoittavia,¹³ oikeusjärjestyksen peruseriaatteiden¹⁴ tai pakottavien lainsäädännön normien vastaisia määräyksiä tai määräyksiä, joiden johdosta pelaaja tulisi syyllistyneeksi rikokseen tms. sanktioituun tekoon¹⁵.

Seura ei siis voisi antaa tehokkaasti esimerkiksi sellaista määräystä, jonka noudattamisen seurauksena urheilijan terveys voisi vaarantua olennaisesti.¹⁶ Urheilija ei ole velvollinen noudattamaan myöskään esimerkiksi valmennusjohdon antamaa vastustajan vahingoittamista koskevaa määräystä, koska vastustajan tarkoituksellinen vahingoittaminen joukkuelajeissa on usein rikolliseksi katsottu teko¹⁷ ja niissäkin tapauksissa, joissa rikoksen tunnusmerkit ei täyty, urheiluun olennaisesti kuuluvan reilun pelin periaatteen ja hyvän tavan vastainen teko, josta voi koitua urheilijalle haitallisia seurauksia.

Seuran pelaajille antamat määräykset eivät saa olla ristiriidassa myöskään sopimuksen sisällön kanssa, koska sopijapuolilla ei lähtökohtaisesti ole toimivaltaa muuttaa tehtyä sopimusta yksipuolisesti ilman siihen oikeuttavaa sopimusehtoa tai muuta erityistä perustetta kuten lain säännöstä¹⁸. Seuran määräysvalta on siis jonkin verran yleistäen sanottuna sitä suppeampi, mitä yksityiskohdallisempi itse sopimus on.¹⁹

Tästä syystä seura ei esimerkiksi voisi määrätä urheilijaa ilman tämän suostumusta valmennus-, huolto- tai joukkueenjohdollisiin

¹³ Kairinen 2009, s. 225.

¹⁴ Tiitinen – Kröger 2008, s. 251–252.

¹⁵ Rautiainen – Äimälä 2007, s. 103; Tiitinen – Kröger 2008, s. 251–252 ja Kairinen 2009, s. 220.

¹⁶ Rautiainen – Äimälä 2007, s. 103 ja Kairinen 2009, s. 222.

¹⁷ Ks. esim. KKO 1997:129.

¹⁸ Hemmo 2003, s. 7–21 ja 24–26 sekä Wilhelmsson 2008, s. 85–87.

¹⁹ Tiitinen – Kröger 2008, s. 250 ja Kairinen 2009, s. 218–219.

tehtäviin, jollei tämä ole niihin erikseen sitoutunut, koska mainittuja tehtäviä ei voida pitää urheilijan pelaamis- ja harjoitteluelvoitteeseen välittömästi liittyvinä. Valmennusjohdolla on sen sijaan oikeus muuttaa halutessaan esimerkiksi pelaajan pelipaikkaa, koska pelaajasopimuksessa ei yleensä ole yksilöity tarkemmin pelaajan roolia joukkueessa. Se voi näin ollen mm. siirtää puolustajapelaajan hyökkääjäksi jne.

Pelaajasopimuksessa ei yleensä ole nimenomaisesti määritelty joukkuetta, jossa urheilija on velvollinen pelaamaan, vaan päinvastoin todettu, että tämän on pelattava hänelle kulloinkin määrättyssä joukkueessa. Tästä syystä urheilijalla on sopimuskumppaninsa määräyksestä pääsääntöisesti velvollisuus osallistua pääasiallisen joukkueensa otteluiden ja harjoitusten sijasta tai ohella muidenkin sopijakumppanin organisaatioon kuuluvien joukkueiden kuten toisella sarjatasolla pelaavan tai seuran juniorijoukkueen otteluihin ja harjoituksiin sekä velvollisuus vaihtaa joukkuetta sopimuskumppaninsa määräyksestä. Jos sopimuksessa on sen sijaan yksilöity se joukkue, jossa urheilijan tulee pelata ja harjoitella, siirto seuran toiseen joukkueeseen merkitsisi olennaista muutosta urheilijan pelaajasopimuksella sovittuihin työtehtäviin ja edellyttäisi näin ollen joko sopimuksen muuttamista tai pelaajan kutakin kertaa varten erikseen antamaa suostumusta.²⁰

TSL 1:7.1:n perusteella työnantaja ei pääsääntöisesti voi siirtää työsopimusta kolmannelle tai työntekijää toisen työnantajan käyttöön ilman sitä koskevaa sopimusehtoa tai työntekijän erikseen antamaa suostumusta. Ammattilaisurheilijan pysyvä tai tilapäinen siirto kolmannen osapuolen kuten esimerkiksi toisella sarjatasolla pelaavan urheilijan sopijakumppanin kanssa (ns. farmi)yhteistyötä tekevän taikka samalla sarjatasolla pelaavan toisen urheiluseuran joukkueeseen edellyttää siis joko itse pelaajasopimuksessa tai erikseen annettua suostumusta. Pelaaja on näin ollen siirrettävissä työnantajan työjohtovallan perusteella joukkueesta toiseen ainoastaan seuraorganisaation sisällä, kun taas pelaajan eli tämän sopimuksen myyminen tai vuokraaminen toiselle seuralle edellyttää pe-

²⁰ KKO 1993:69, jossa katsottiin, ettei valmentajaa, jonka tuli valmennussopimuksensa nojalla toimia pääasiallisesti seuran edustusjoukkueen valmentajana, voitu siirtää yksipuolisesti seuran juniorijoukkueen valmentajaksi ja juniorijoukkueiden valmentajien kouluttajaksi.

laajasopimukseen otettua nimenomaista ehtoa tai pelaajan muussa yhteydessä antamaa nimenomaista suostumusta.

Amatööriurheilijoiden osalta ei ole säännöstä, joka estäisi pelaajasopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien siirtämisen kolmannelle. Koska sopimuksen toisen osapuolen vaihtuminen tai sopimukseen perustuvan urheilijan suorituksiin kohdistuvan oikeuden siirtäminen toiselle merkitsisi sopimuksen ja siihen perustuvan urheilijan suoritusvelvollisuuden muuttumista, pelaajasopimuksen urheilijalle perustaman suoritusvelvollisuuden voidaan katsoa olevan myös siinä mielessä henkilökohtainen, ettei urheilija ole ilman nimenomaista sopimusehtoa tai erikseen antamaansa suostumusta velvollinen tekemään suoritusta muulle kuin alkuperäiselle sopimuskumppanilleen. Myöskään amatööriurheilijaa ei siis voida siirtää pysyvästi tai tilapäisesti toiseen seuraan ilman sopimuksessa annettua tai tapauskohtaista suostumusta.

2.2 Tunnisteiden käyttöoikeuden luovutus

Luonnollisten henkilöiden henkilöoikeuksiin kuuluvat kaikki näille tunnusomaiset ominaisuudet kuten nimi, allekirjoitus, kuva, ääni, käyttäytyminen ja eräät henkiset ominaisuudet, joiden perusteella nämä ovat erotettavissa toisistaan eli tunnistettavissa.²¹ Nämä oikeudet ovat oikeudellisesti suojattuja, joten niiden kaupallinen hyödyntäminen edellyttää lähtökohtaisesti oikeudenhaltijalta saatua suostumusta.²²

Seura ei saa yleistä oikeutta urheilijan persoonan kaupalliseen hyödyntämiseen pelkästään pelaajasopimuksen solmimisen perusteella, vaan tämä edellyttää nimenomaista pelaajasopimukseen otettua ehtoa tai urheilijan muussa yhteydessä antamaa suostumusta. Työsuhteisten ammattilaisurheilijoiden osalta poikkeuksen tähän voi muodostaa lähinnä osallistuminen seuran omien tapahtumien markkinointitilaisuuksiin, koska tämän voidaan katsoa liittyvän välittömästi työntekijän pelaamista ja harjoittelua koske-

²¹ Hager C. – Hager A. 1998, s. 28; Rauste 1999, s. 62–63; Ferrari 2002, s. 51 ja King 2002, s. 142.

²² Muhonen 1996, s. 772; Järvensalo 1999, s. 11; Malmsten 2001, s. 156 ja Ferrari 2002, s. 61.

vaan työntekovelvoitteeseen ja kuuluvan siten työnantajan direktio-oikeuden piiriin.²³

Kuten edellä todettiin, seuralla on oikeus määrätä työnjohtovaltansa perusteella myös siitä, mitä varusteita, pelivälineitä ja asusteita ammattiuurheilijan on käytettävä urheillessaan ja välittömästi näihin liittyvissä yhteyksissä kuten pelimatkoilla sekä seuran omissa tiedotus- ja markkinointitilaisuuksissa. Silloin, kun ammattilaisuurheilijan pelaajasopimuksessa on sovittu siitä, että tämän työtehtäviin kuuluu myös seuran yhteistyötahojen tilaisuuksiin osallistuminen, seuralla on oikeus määrätä ilman erillistä sopimusehtoa myös pelaajan näissä tilaisuuksissa käyttämistä asusteista.

Amatööriurheilijoiden osalta seuralla on ilman erillistä sopimusmääräystä määräysvalta ainakin urheilijoiden peliasun osalta. Tästä syystä ja koska seura hallinnoi sen peliasuun liittyviä oikeuksia, amatööriurheilijan persoonan hyödyntäminen mm. myymällä tämän peliasuun mainospaikkoja, ei edellytä tämän nimenomaista suostumusta.²⁴

Myöskään ammattilais- ja amatööriurheilijoiden henkilöoikeuksien hyödyntämiseen tämän joukkueen otteluiden markkinoinnissa ei vaadita erillistä suostumusta, koska urheilija on tällöin osa markkinoitavaa 'tuotetta'.²⁵ Pelaajan on siis sallittava esimerkiksi kuvansa ja nimensä käyttö joukkueensa ottelumainoksissa myös ilman nimenomaista sopimusmääräystä. Ammattilaisuurheilijoiden oikeudellinen asema poikkeaa tässä suhteessa valtaosasta muista työntekijöistä, jotka eivät ole velvollisia sallimaan henkilöoikeuksiensa hyödyntämistä työnantajansa markkinoinnissa.²⁶

Silloin, kun on kysymys muusta kuin edellä mainitusta urheilijan henkilöoikeuksien kaupallisesta hyödyntämisestä, seura tarvitsee siihen urheilijan suostumuksen.²⁷ Se ei esimerkiksi voi velvoittaa urheilijaa osallistumaan yhteistyökumppaniensa markkinointitilaisuuksiin tai luovuttaa kolmannelle oikeutta urheilijan suojattujen henkilöoikeuksien hyödyntämiseen näiden markkinoinnissa²⁸

²³ Ks. myös *Henrichson 2002*, s. 103.

²⁴ *Järvensalo 1999*, s. 32—33; *Rauste 1999*, s. 67 ja *Halila 2006*, s. 217.

²⁵ *Rauste 1997*, s. 500.

²⁶ *Halila 2006*, s. 217.

²⁷ Vrt. *Järvensalo 1999*, s. 34.

²⁸ *Rauste 1999*, s. 67.

tai esimerkiksi keräilykorttisarjassa²⁹ tai konsolipelissä. Se ei voi myöskään velvoittaa urheilijaa käyttämään vapaa-aikanaan seuran määräämiä asusteita tai myydä tämän kuvalla tai nimellä varustettuja 'fanituotteita' kuten urheilijan nimellä varustettuja joukkueen pelipaitoja ilman pelaajasopimukseen otettua tätä koskevaa ehtoa tai urheilijan muussa yhteydessä antamaa suostumusta.

Tästä syystä ja koska erilaiset urheilijan persoonan kaupalliseen hyödyntämiseen perustuvat yhteistyösopimukset ovat urheiluseuroille merkittävä tulonlähde³⁰, pelaajasopimuksissa sovitaan käytännössä poikkeuksetta pelaajan velvollisuudesta osallistua hänelle määrättyihin seuran yhteistyötahojen tilaisuuksiin ja tiettyjen urheilijan henkilöä koskevien tunnisteiden, kuten edustusasussa otetun tai muuten urheilutoimintaan liittyvän valokuvan käyttöoikeuden luovutuksesta seuralle.

Pelaajasopimuksissa ei yleensä ole varattu seuralle käyttöoikeutta muihin urheilijan henkilöoikeuksiin kuin tästä seuran edustusasussa otettuun kuvaan. Seuralla ei siis normaalisti ole oikeutta hyödyntää urheilijan muita henkilöoikeuksia ilman tämän erikseen antamaa suostumusta omaa markkinointiaan lukuun ottamatta. Tämä puolestaan on omiaan rajoittamaan seurojen mahdollisuuksia hyödyntää pelaajiensa julkisuusarvoa lisensoimalla sponsori- ja mainossopimuksissa käyttöoikeuksia pelaajiensa henkilöoikeuksiin.

²⁹ Ibid.

³⁰ *Järvensalo 1999*, s. 18–19. Seurojen ja näiden yhteistyökumppanien välisissä sponsori- ja mainossopimuksissa edellytettäneen, että yhteistyökumppani voi hyödyntää markkinoinnissaan seuran joukkueissa pelaavien urheilijoiden julkisuuskuva, mistä syystä edellä tarkoitettut sopimukset eivät olisi ainakaan nykyisessä mitassa mahdollisia, jolleivät seurat säännöllisesti hankkisi urheilijan henkilöoikeuksien käyttöoikeuksia itselleen. *Henrichson 2002*, s. 107 ja *Halila 2006*, s. 214.

3. PELAAJAN APU- JA SIVUVELVOITTEET

3.1 Pelaamis- ja harjoitteluelvoitteen apu- ja sivuvelvoitteet

Käyttäytyminen pelikykyä ja –vireyttä vaarantamatta

Sopijaosapuolet vastaavat toisilleen siitä, ettei sopimuksen täyttäminen esty heidän vaikutusmahdollisuuksiensa piirissä olevien seikkojen vuoksi.³¹ Sopimuksen osapuolet ovat näin ollen ilman nimenomaista sopimusehtoakin velvollisia käyttäytymään myös muulloin kuin sopimusvelvoitteitaan täyttäessään siten, ettei sopimuksen asianmukainen täyttäminen esty. Ammattilais- ja amatööriurheilijoilla on siis yleisluontoinen velvoite käyttäytyä vapaa-aikanaanakin pelikykyään ja –vireyttään vaarantamatta, vaikka siitä ei olisi pelaajasopimuksissa erillistä määräystä. Jos urheilija esimerkiksi jättää osallistumatta harjoituksiin vapaa-ajalla tapahtuneen päihteiden käytön seurauksena tai jos hän ei kykene sen takia täysipainoiseen suoritukseen ottelussa, kysymyksessä on työntekovelvoitteen laiminlyönti ja siis sopimusrikkomus.

Pelaajasopimuksissa on toisinaan sovittu nimenomaisesti velvollisuudesta pidättäytyä pelaamis- ja harjoitteluelvoitteen asianmukaista täyttämistä haittaavasta käyttäytymisestä. Erityisesti silloin, kun rajoitukset koskevat käyttäytymistä vapaa-aikana, niiden tulee olla tehokkaita urheilijan suorituskyvyn turvaamiseksi eivätkä ne saa rajoittaa urheilijan oikeuksia enempää kuin on välttämätöntä. Määräykset, jotka eivät täytä edellä mainittuja vaatimuksia, eli jotka esimerkiksi rajoittavat pelaajan henkilökohtaista vapautta enemmän kuin on välttämätöntä, saattavat herkästi osoittautua kohtuuttomiksi erityisesti, jos ne sisältyvät seurojen yksipuolisesti laatimiin vakioehtoihin.

Vedonlyöntikielto

Eri pelaajasopimusten vedonlyöntiä koskevat määräykset poikkeavat toisistaan. Lievimmillään vedonlyöntikielto on rajattu urheilijan oman joukkueen otteluihin, mikä näyttäisi olevan vallitseva käytäntö. Joissakin lajeissa vedonlyöntikielto koskee oman seuran

³¹ Ks. esim. *Taxell 1972*, s. 283 ja *Hemmo 2003*, s. 236—237.

otteluita eli urheilijan oman joukkueen otteluiden lisäksi seuran muiden joukkueiden otteluita. Ankarimmillaan kiellettyä on vedonlyönti koko kyseisestä lajista.

Omia otteluita koskevan vedonlyöntikiellon tarkoituksena on estää jo ennalta tilanteet, joissa urheilijalle voisi syntyä houkutus pelisuorituksensa tahalliseen heikentämiseen. Sillä pyritään siis varmistamaan pelaamis- ja harjoitteluvuorituksen asianmukainen täyttäminen. Ehdolla tavoitellaan näin ollen hyväksyttävää päämäärää ja se on epäilemättä tehokas keino sen kannalta. Rajoitusta tuskin olisi myöskään mahdollista muotoilla suppeammaksi sen tehokkuuden kärsimättä, joten sillä ei rajoitettane urheilijan oikeuksia enempää kuin kyseisen tavoitteen kannalta on välttämätöntä. Sitä ei myöskään voitane pitää urheilijan kannalta kovin merkittävänä rajoituksena.

Oman seuran muiden joukkueiden otteluita saatikka koko urheilulajia koskevaa vedonlyöntikieltoa ei sen sijaan voida perustella pelaamis- ja harjoitteluvuorituksen asianmukaisen täyttämisen varmistamisella, koska urheilija ei voi välittömästi vaikuttaa muiden kuin omien otteluidensa lopputuloksiin. Niitä onkin perusteltu tarpeella rajoittaa ns. sisäpiiritiedon hyväksikäyttöä vedonlyönnissä ja turvata seuran ja lajin toiminnan uskottavuus suhteessa yhteiskuntaan ja vedonlyönnin järjestäjään, mitä voidaan varmastikin pitää sinänsä hyväksyttävänä tavoitteena.

Varsinkin silloin, kun on kysymys muiden seurojen otteluista, mutta myös oman seuran muiden joukkueiden otteluiden osalta, voidaan kuitenkin kysyä, onko urheilijan saatavilla sen enempää tietoa ottelun lopputuloksen kannalta merkityksellisistä seikoista kuin kenen tahansa muun vedonlyöjän saatavilla. Sanotun perusteella ja kun muita kuin urheilijan oman joukkueen otteluita koskeva vedonlyöntikielto näyttää olevan poikkeus alalla vallitsevasta yleisestä käytännöstä, ainakin omaa lajia yleisesti koskevan vedonlyöntikiellon oikeudellinen hyväksyttävyys on kyseenalaista.

Muun urheilun harjoittamisen rajoittaminen

Pelaajasopimuksella rajoitetaan urheilijan oikeutta osallistua muihin saman lajin otteluihin. Kysymyksessä on kilpailukiellon luonteinen ehto, jolla pyritään toisaalta pienentämään urheilijan louk-

kaantumisriskiä kieltämällä oman urheilulajin muihin otteluihin osallistuminen niin ammattilaisena, amatööriä kuin harrastajana ilman sopijakumppanin lupaa. Toiseksi pelaajasopimuksella rajoitetaan muiden urheilulajien harjoittamista tavanomaista harrastustoimintaa lukuun ottamatta. Muiden urheilulajien osalta kiellettyä on siis ainoastaan ilman sopijakumppanin lupaa tapahtuva ammattilais- tai amatöörikilpaurheilun harjoittaminen, kun normaali harrastusluonteinen urheilu on sen sijaan sallittua.

Arvioitaessa muun urheilun harjoittamista rajoittavia määräyksiä oikeudellisesti on ensinnäkin erotettava toisistaan tilanteet, joissa tällaisen muun urheilun harjoittaminen suoranaisesti estää tai haittaa pelaajasopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämistä ja tilanteet, joissa se ei sitä tee. Ensin mainittu tapaus on selkeä. Urheilija on velvollinen täyttämään ne velvoitteet, joihin hän on pelaajasopimuksella sitoutunut, eikä hänen tekemänsä muu sopimus tai hänen käyttäytymisensä saa estää tai haitata näiden velvoitteiden täyttämistä. Urheilija ei näin ollen voi jo pelaajasopimuksesta sinällään johtuen harjoittaa muuta urheilua, josta aiheutuu haittaa pelaajasopimuksesta johtuvien velvoitteiden täyttämiseksi.

Pelaajasopimuksesta sinänsä ei sen sijaan aiheudu rajoitteita sellaiselle muulle urheilun harjoittamiselle, joka ei haittaa pelaajasopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämistä. Tällaisen hyväksyttävän toiminnan harjoittaminen kuuluu jokaisen perustuslailla turvatun henkilökohtaisen vapauden ja kun on kysymys ammattimaisesta muun urheilun harjoittamisesta, elinkeinon harjoittamisen vapauden piiriin. Näiltä osin voidaankin siis kysyä, missä määrin pelaajasopimuksella on mahdollista rajoittaa urheilijan oikeutta muun urheilun harjoittamiseen.

Tarkasteltaessa kysymystä ammattilaisurheilijoiden kannalta on huomioitava ensinnäkin työntekijöitä velvoittava kilpailevan toiminnan kieltö. Työntekijöillä on nimittäin jo lojaliteettivelvollisuutensa perusteella velvollisuus välttää työsuhteen aikana työnantajan kanssa kilpailevaa toimintaa.³² Tästä on kuitenkin otettu lakiin myös oma säännöksensä, TSL 3:3, joka kieltää työntekijältä sellaisen työnteon ja muun toiminnan, joka ilmeisesti vahingoittaa

³² Km. 1969:A 25, s. 32; HE 157/2000 vp., s. 79; Sarkko 1980, s. 106; Koskinen 2002, s. 3 ja 17; Rautiainen – Äimälä 2007, s. 104; Hietala et al. 2008, s. 184 ja Tiitinen – Kröger 2008, s. 258.

työnantajaa ”työsuhteissa noudatettavan hyvän tavan vastaisena kilpailutekona”.

Kielto koskee kaikkea työsuhteen aikaista työnantajan kanssa kilpailevaa toimintaa.³³ Kilpailevan työsuhteessa tehtävän työn ohella kiellettyä on kilpailevan toiminnan harjoittaminen omaan lukuun samoin kuin korvauksetta tapahtuva kilpaileva toiminta.³⁴ TSL 3:3:stä saattaa näin ollen koitua rajoituksia paitsi ammattilaisurheilijan oikeudelle harjoittaa muuta ammattilaisurheilua myös tämän oikeudelle harjoittaa amatööri- ja ääritapauksessa jopa harasteurheilua.

Ainakin silloin, kun on kysymys liiketoiminnan luonteisesta urheilutoiminnan harjoittamisesta, ammattilaisurheilijan samanaikaista pelaamista useamman samaa lajia harjoittavan tahon lukuun, sikäli kuin sellainen on ylipäänsä mahdollista, saatetaan pitää edellä tarkoitettuna kilpailevana toimintana. Kilpailuasetelma saattaa olla olemassa myös eri sarjoihin osallistuvien saman lajin toimijoiden välillä. Ne nimittäin toimivat kiistatta samalla alalla ja ainakin silloin, kun on kysymys samalla maantieteellisellä alueella toimivista seuroista, myös samoilla markkinoilla, joilla ne kilpailevat maksavasta yleisöstä sekä sponsori- ja mainostuloja tuovista yhteistyösopimuksista jne. Sponsori- ja mainossopimusten sekä otteluiden lähetysoikeuksien myyntiä koskevien sopimusten osalta tosiasiallinen kilpailuasetelma voi kuitenkin syntyä herkästi myös ns. eri talousalueilla toimivien seurojen sekä seuran ja lajin maajoukkuetta ylläpitävän lajiliiton välille.

Periaatteessa on ajateltavissa, että myös eri urheilulajit ja niiden harjoittajat ovat toistensa kilpailijoita. Samalla tavalla kuin saman urheilulajin eri sarjojen ja niihin osallistuvien voidaan katsoa kilpailevan keskenään maksavasta yleisöstä, sponsori- ja mainostuloista sekä urheilutapahtumien lähetysoikeuksien myynnistä saaduista tuloista, on mahdollista ajatella, että vastaava kilpailuasetelma valitsee eri urheilulajien ja niiden harjoittajien välillä.

³³ Km. 1969:A 25, s. 34; HE 157/2000 vp., s. 79; Koskinen 2002, s. 3—4 ja Hietala et al. 2008, s. 184.

³⁴ HE 157/2000 vp., s. 79; TT 1996-55, jossa oli kysymys ilman korvausta tapahtuvasta toiminnasta; Sarkko 1980, s. 106; Rautainen – Äimälä 2007, s. 106 ja Kairinen 2009, s. 270.

Kilpailevan toiminnan kieltoa tulkittaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon henkilökohtaista vapautta ja elinkeinon vapautta koskevat perustuslain 7 § ja 18 § 1 momentin säännökset,³⁵ koska sillä rajoitetaan näitä perusoikeuksia. Perusoikeuksien rajoitukset on rajattava mahdollisimman vähäisiksi, mistä syystä TSL:n kilpailevan toiminnan kieltä on rajoitettu vain työnantajaa ”ilmeisesti” vahingoittavaan toimintaan. Säännöksestä ei siis koidu rajoituksia sellaiselle toiminnalle, joka kyllä sinällään on periaatteessa katsottavissa työnantajan kanssa kilpailevaksi, mutta josta joko ei aiheudu työnantajalle vahinkoa, tai, johon liittyvä vahingonvaara ei ole ilmeinen.³⁶

Samanaikaiseen saman lajin eri sarjoihin osallistuvissa joukkueissa sekä seura- ja maajoukkueessa³⁷ pelaamiseen liittyy ilmeinen vahingonvaara. Ammattilaisurheilijan pelaajasopimukseen sisältyvä muihin saman lajin otteluihin osallistumisen kieltävä sopimusmääräys sekä sen estävät edustusosoikeutta koskevat säännöt näyttävät siis olevan TSL 3:3:n mukaisia.

Eri urheilulajien harjoittamiseen liittyvä vahingonvaara ei sen sijaan yleensä liene samalla tavalla ilmeinen kuin silloin, kun on kysymys yhden urheilulajin harjoittamisesta samanaikaisesti useammassa joukkueessa. Tästä syystä en pidä kovin todennäköisenä, että kilpailevan toiminnan kieltä käytännössä estäisi ammattilaisurheilijalta muiden urheilulajien samanaikaisen harjoittamisen. Varsinkin silloin, kun on kysymys lajeista, joiden kilpailukausi ei osu päällekkäin, edellä tarkoitettua työnantajaa vahingoittavaa kilpailuasetelmaa ei todennäköisesti synny.

Kilpaurheilun harjoittaminen on nykyisellään kuitenkin yleensä siinä määrin vaativaa, että kahden tai useamman lajin samanaikainen täysipainoinen harjoittaminen ammattilaisena tai ammattilaisena ja amatöörinä on hankalaa, jollei mahdotonta. Tästä syystä ollaan hyvin lähellä tilannetta, jossa muun amatööri- tai ammattilaisurheilun harjoittamisesta voidaan lähtökohtaisesti olettaa aiheutuvan edellä tarkoitettua haittaa toisen lajin vastaavanlaiselle harjoittamiselle. Näin ollen on hyvinkin mahdollista, että pelaaja-

³⁵ HE 157/2000 vp., s. 79.

³⁶ HE 157/2000 vp., s. 79; Koskinen 2002, s. 4; Rautiainen – Äimälä 2007, s. 105; Hietala et al. 2008, s. 184–185 ja Tiitinen – Kröger 2008, s. 259.

³⁷ Rauste 1997, s. 120 ja 143.

sopimukseen otettu määräys, jolla muun kilpaurheilun samanaikainen harjoittaminen ilman sopijakumppanin lupaa on kategorisesti kielletty, voidaan katsoa edellä mainituista kilpailevan toiminnan harjoittamista koskevista näkökohdista huolimatta sallituksi. Poikkeuksen saattavat muodostaa lajit, joiden kilpailukausi ei osu päällekkäin, jollei niiden vaatiman kilpailukauden ulkopuolisen harjoittelun määrästä muuta johdu.

Koska kilpailevana toimintana tai sellaisen kiellettynä valmisteluna ei pidetä pelkkää uuden työn etsimistä tai uuden työ sopimuksen tekemistä työsuhteen aikana, se on lähtökohtaisesti sallittua.³⁸ Pelaajasopimuksella tai kilpailunjärjestäjän tms. sääntömääräyksillä ei siis voida estää pelaajasopimuksen voimassa ollessa tai kilpailukauden aikana tapahtuvaa sopimusneuvottelujen käymistä tai sellaisen uuden pelaajasopimuksen tekemistä kolmannen kanssa,³⁹ joka ei estä aikaisemman pelaajasopimuksen täyttämistä. Sopimusneuvotteluja tai edellä tarkoitetun sopimuksen tekemistä voidaan kuitenkin poikkeuksellisesti pitää urheilijan lojaliteettivelvollisuuden tai hyvän tavan vastaisina, jos ne vaikuttavat haitallisesti voimassa olevan pelaajasopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämiseen. Käytännössä tällaisesta haitasta on kuitenkin edellytetty selvää näyttöä.⁴⁰

Uuden sopimuksen tekeminen voi estyä pelaajasopimuksessa olevan optioehdon seurauksena, jos kysymyksessä on ns. yksipuolinen optio, jolla urheilija on sitoutunut siihen, että sopimus jatkuu sopijakumppanin niin halutessa alkuperäisen sopimuskauden lisäksi vielä sopimuksessa sovitun optiokauden verran. Jos sopimuksen voimassaolon jatkuminen sen sijaan edellyttää, ettei kumpikaan osapuoli ole irtisanonut sitä tiettyyn määräaikaan mennessä, eli kysymyksessä on ns. molemminpuolinen optio, optioehdosta ei koidu estettä pelaajan oikeudelle uuden pelaajasopimuksen solmimiseen kolmannen tahon kanssa.

Amatööriurheilijoiden oikeutta harjoittaa muuta kuin pelaajasopimuksessa määriteltäviä urheilua ei ole lailla nimenomaisesti rajoitettu. Toisaalta lailla ei ole myöskään nimenomaisesti rajoitettu mahdollisuutta sopia tällaisista rajoitteista. Muun kuin sopimuk-

³⁸ Koskinen 2002, s. 6.

³⁹ Rauste 1997, s. 120.

⁴⁰ Ibid., s. 121 ja 142.

sen täyttämistä välittömästi estävän tai haittaavan urheilun harjoittamisen rajoittamisesta on näin ollen sovittava ja lähtökohtaisesti myös voidaan sopia amatööriurheilijan pelaajasopimuksessa. Ainoastaan silloin, kun sovittuja rajoitteita voidaan pitää hyvän tavan vastaisina tai kohtuuttomina, niitä koskevat sopimusehdot saattavat osoittautua sitomattomiksi.

Muiden urheilulajien tavanomainen harrastaminen ei tavallisesti haitanne pelaajasopimuksen perustamien velvoitteiden täyttämistä. Silloin, kun kysymys ei ole kielletystä kilpailevan toiminnan harjoittamisesta, pelaajasopimuksesta ei yleensä seuraa rajoituksia muiden lajien harrastamiselle. Muulta harrasteurheilulta ei kuitenkaan voitane edellyttää, että se edistää urheilijan suorituskykyä pelaajasopimuksen mukaisessa lajissa, kuten joissakin sopimuksissa on tehty. Sitä ei nimittäin voitane pitää välttämättömänä pelaajasopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämisen varmistamiseksi tai urheilijan loukkaantumisriskin rajoittamiseksi. Pelaajasopimuksella ei näin ollen voida asettaa rajoituksia sellaisen muun urheilun harjoittamiselle, joka ei sinällään edistä pelaajasopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämistä, kunhan siitä ei aiheudu varsinaista haittaa pelaajasopimuksen täyttämislle.

Pelaajasopimuksissa on saatettu poikkeuksellisesti kieltää kokonaan tiettyjen sopimuksessa yksilöityjen urheilulajien harjoittaminen tavanomainen harrastustoiminta mukaan lukien. Silloin, kun ei ole kysymys pelaajasopimuksen täyttämistä välittömästi haittaavasta tai työnantajaa vahingoittavasta kilpailevasta toiminnasta, joudutaan kysymään, onko urheilijan oikeutta harrastaa vapaa-aikanaan vaikkapa kartingia sallittua rajoittaa pelkästään siitä syystä, että tämä saattaa loukkaantua ja tulla kyvyttömäksi täyttämään pelaajasopimuksen mukaisia velvoitteitaan.

Jos asiaa tarkastellaan puhtaasti urheilijan perusoikeutena turvatun henkilökohtaisen vapauden kannalta, vastaus näyttäyty selkeänä. Rajoitusta ei voida hyväksyä. Tätä puoltaisi sekin, että tällainen totaali kieltö on käytännössä poikkeuksellinen eikä sitä voida pitää välttämättömänä urheilijan suorituskyvyn tai pelaajasopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämisen turvaamiseksi.

Toisaalta sillä pyritään sinällään hyväksyttävään tavoitteeseen ja se on epäilemättä tehokas keino mainittuun päämäärään pyrittäessä. Tämän lisäksi rajoitteista sovitaan käytännössä yksilöllisesti pe-

laajan ja seuran kesken eikä niillä kielletä kaikkea harrasteurheilua vaan ainoastaan tietyt yksilöidyt lajit, jolloin pelaajalle jää edelleen mahdollisuus muiden kuin sopimuksessa yksilöityjen lajien harjoittamiseen. Mainitunkaltaista sopimusmääräystä ei näin ollen välttämättä voida pitää hyvän tavan vastaisena tai kohtuuttomana siitä huolimatta, että se rajoittaa pelaajan henkilökohtaista vapautta.

Tilanne tulee kuitenkin arvioida tapauskohtaisesti. Edellä mainittujen näkökohtien lisäksi tässä arvioinnissa lienee otettava huomioon mm. se, että seuran mahdollisuudet pelikyvyttömäksi tuleen pelaajan korvaamiseen ovat urheilijan suoritusvelvollisuuden korostuneen henkilökohtaisuuden takia huomattavasti rajoitetummat kuin sellaisissa töissä, joissa työn suorittajan henkilökohtaiset ominaisuudet eivät korostu samassa määrin. Arvioinnissa lienee kiinnitettävä huomiota myös siihen, mikä on kyseisen pelaajan merkitys joukkueelle, koska mahdollisuudet pelaajan korvaamiseen lienevät yleensä sitä rajoitetummat mitä tärkeämmästä pelaajasta on kysymys.

Vaikka urheilijan oikeutta muun urheilun harjoittamiseen ei olisi lainkaan rajoitettu sopimuksessa, tällä saattaa yksittäistapauksessa olla velvollisuus pidättäytyä muun urheilun harjoittamisesta. Tämän on pidättäydyttävä ainakin sellaisesta toiminnasta, johon liittyvä loukkaantumisriski on niin ilmeinen, että menettelyä voidaan pitää tahallisenä tai törkeänä tuottamuksellisenä.⁴¹ Tällä saattaa kuitenkin olla lojaliteettivelvoitteensa perusteella velvollisuus pidättäytyä muustakin riskialttiista toiminnasta. Erityisesti ns. 'avainpelaajan' tulee tiedostaa mahdollisen loukkaantumisensa merkitys seuralleen ja pidättäytyä merkittävän loukkaantumisriskin sisältävästä toiminnasta herkemmin kuin muiden pelaajien.

Dopingista pidättäytyminen

Dopingaineiden käytöstä saattaa aiheuttaa haittaa terveydelle.⁴² Tämän lisäksi urheilussa noudatettava reilun pelin periaate edellyttää, että kilpailijat pidättäytyvät suorituskyvyn keinotekoisesta

⁴¹ Ks. TT 2005-13, jossa katsottiin, ettei työntekijä ollut aiheuttanut työkyvyttömyyttään tahallisesti tai törkeällä tuottamuksella loukattuaan olkapäänsä vapaa-aikanaan sorakuopalla moottoripyörällä tapahtuneen maastoajoharjoittelun yhteydessä.

⁴² HE 17/2001 vp., s. 16–17 ja *Kinnunen 2003*, s. 5.

parantamisesta. Näistä syistä urheilussa on katsottu tarpeelliseksi rajoittaa edellä tarkoitettujen aineiden käyttöä ja urheilijat ovat sitoutuneet pelaajasopimuksissaan noudattamaan voimassa olevia dopingmääräyksiä ja olemaan käyttämättä niissä kiellettyjä aineita.

Urheilijoiden voidaan kuitenkin katsoa olevan velvollisia pidättäytymään suorituskyvyn keinotekoisesta parantamisesta jo pelkästään urheilutoimintaan osallistumalla tai sitä koskevan sopimuksen tekemisen perusteella ilman nimenomaista sitoumustakin.⁴³ Paitsi urheilun säännöistä ja reilun pelin periaatteesta, tämä velvoite on johdettavissa velvoiteoikeudellisesta lojaliteettiperiaatteesta, jonka perusteella sopijapuolet ovat velvollisia pidättäytymään sopijakumppaniaan vahingoittavasta menettelystä.

Erityisesti silloin, kun urheilija on määrätty dopingrikkomuksen perusteella pelikieltoon, mutta myös silloin, kun näin ei ole tapahtunut, dopingsääntöjen vastaista menettelyä on pidettävä pelaajasopimuksen mukaisen työntekovelvoitteen, tarkemmin sanoen pelaamis- ja harjoitteluelvoitteen vakavana rikkomisena vaikka urheilija olisi muutoin pelannut ja harjoitellut seuran määräysten mukaisesti parhaan kykynsä mukaan ja saavuttanut kaikki hänelle asetetut urheilulliset tavoitteet.

Edellä mainittuihin velvoitteisiin liittyen urheilija on sitoutunut myös osallistumaan kiellettyjen aineiden käyttöä selvittäviin testeihin, koska muutoin velvollisuus pidättäytyä kiellettyjen aineiden käyttämisestä jäisi helposti käytännössä merkityksettömäksi. Tämän lisäksi pelaaja on sopimuksesta riippuen velvollinen joko antamaan seuralle käyttämäänsä lääkitystä koskevia tietoja tai pidättäytymään lääkitsemästä itseään muuten kuin lääkärin antamien määräysten mukaisesti.

Dopingmääräyksillä ja niitä koskevilla pelaajasopimuksen eidoilla rajoitetaan urheilijan perustuslailla turvattua henkilökohtaista vapautta ja yksityisyyden suojaa. Huume- ja dopingtestejä koskevilla määräyksillä puututaan lisäksi tämän ruumiilliseen koskemattomuuteen⁴⁴. Koska pelaaja ei voi osallistua urheilutoimintaan kyseisiin velvoitteisiin sitoutumatta, tällä ei ole käytännössä mahdollisuutta olla hyväksymättä niitä. Jotta kyseisiä määräyksiä

⁴³ HE 17/2001 vp., s. 17; *Kinnunen 2003*, s. 6–7; *Hakala 2004*, s. 22 ja *Halila 2006*, s. 250, 298–299 ja 306.

⁴⁴ *Källström 2001*, s. 92–93; *Hakala 2004*, s. 19–20 ja *Viertola 2008*, s. 181.

voitaisiin pitää oikeudellisesti hyväksyttävänä, niiden täytyy olla tehokas ja välttämätön keino jonkin hyväksyttävän päämäärän toteuttamiseksi, eivätkä ne saa rajoittaa yksilön oikeuksia enempää kuin kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi on välttämätöntä.⁴⁵

Terveyden suojelua ja kilpailun tasapuolisuuden turvaamista voidaan epäilemättä pitää hyväksyttävänä päämäärinä. Velvollisuutta noudattaa dopingsääntöjä ja pidättäytyä urheilussa kiellettyjen aineiden käyttämisestä voidaan edelleen pitää välttämättömänä, ja edellyttäen, että dopingrikkomuksiin liittyy tehokas sanktiojärjestelmä ja urheilija voidaan tarvittaessa testata ilman ennakoilmoitusta,⁴⁶ tehokkaana keinona niiden saavuttamiseksi. Kyseisillä velvoitteilla ei myöskään sinänsä rajoitettane urheilijan perusoikeuksia enempää kuin on välttämätöntä tasapuolisen kilpailun turvaamiseksi ja urheilijan suojelemiseksi dopingin terveystahaitoilta.

Sanotun perusteella ja kun dopingista pidättäytymistä sekä siihen liittyvää sanktio- ja testausjärjestelmää voidaan pitää myös urheilijan edun mukaisena, niitä koskevia pelaajasopimuksen määräyksiä ei voida pitää kohtuuttomina tai hyvän tavan vastaisina, vaikka urheilija ei saakaan niihin sitoutumisesta muuta vastiketta kuin oikeuden osallistua lajin kilpailutoimintaan.⁴⁷ Ammattilaisurheilijoille tehtäviä huumausainetestejä eivät rajoita myöskään yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain säännökset, koska niitä koskevia säännöksiä ei sovelleta lain 12 §:ään otetun nimenomaisen rajoituksen perusteella ammattilaisurheilijoihin. Syynä tähän on nimenomaan se, etteivät rajoitukset sopisi yhteen dopingvalvontaa koskevien sääntö- yms. määräysten ja Suomen kansainvälisten velvoitteiden kanssa.⁴⁸

Määräys lääkitystä koskevien tietojen antamisesta sopijakumppanille tai velvollisuudesta lääkitä itseään vain lääkärin ohjeiden mukaan on otettu pelaajasopimukseen todennäköisesti siksi, että urheilija on dopingsääntöjen mukaan ankarassa vastuussa siitä, ettei hänen nauttimansa ruoka, juoma, ravinnonlisät, lääkkeet jne.

⁴⁵ *Källström 2001*, s. 92—93.

⁴⁶ C-519/04 *Meca-Medina & Majcen*, kohta 44.

⁴⁷ *Halila 2006*, s. 298 ja 302.

⁴⁸ *Viertola 2008*, s. 182.

sisällä kiellettyjä aineita⁴⁹. Erityisesti silloin, kun kysymys on normaaliin ravintoon kuulumattomista ravinnonlisistä tai lääkkeistä urheilijan vastuu on korostunut ja tältä on edellytetty aktiivisia toimia sen varmistamiseksi, ettei tämän elimistöön joudu niiden nauttimisen seurauksena urheilussa kiellettyjä aineita.⁵⁰

Yksittäisen urheilijan mahdollisuudet varmistua siitä, etteivät tämän käyttämät lääkkeet tms. valmisteet sisällä urheilussa kiellettyjä aineita ovat usein kuitenkin rajalliset. Velvollisuus antaa lääkitystä koskevia tietoja tai lääkitystä itseään vain lääkärin ohjeiden mukaisesti on puolestaan omiaan pienentämään olennaisesti etenkin epähuomiossa tapahtuvan dopingrikkomukseen syyllistymisen riskiä. Kyseisten määräysten voidaan näin ollen katsoa olevan myös urheilijan intressissä, koska tätä voidaan rangaista toimintakiellolla myös tahattoman dopingrikkomuksen johdosta.

Tästä huolimatta kyseiset velvoitteet ovat pelaajan yksityisyyttä ja itsemääräämisoikeutta rajoittavina oikeudellisesti ongelmallisia. Niitä ei nimittäin voitane pitää välttämättöminä edellä mainitun päämäärän kannalta. Tämä koskee erityisesti velvollisuutta pidättäytyä lääkitsemästä itseään muutoin kuin lääkärin ohjeiden mukaisesti, koska joissakin pelaajasopimuksissa dopingsääntöjen noudattaminen on katsottu mahdolliseksi varmistaa näiltä osin urheilijan oikeuksia vähemmän rajoittavin keinoin, lääkitystä koskevia tietoja antamalla.

Velvollisuus lääkitystä itseään vain lääkärin ohjeiden mukaisesti on ongelmallinen myös potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 6 §:n kannalta. Potilasta on nimittäin hoidettava kyseisen säännöksen nojalla yhteisymmärryksessä tämän kanssa ja tällä on myös oikeus kieltäytyä tietystä hoidosta eli esimerkiksi tietystä lääkärin esittämästä lääkityksestä. Edellä mainitulla sopimusehdolla rajoitetaan urheilijan edellä mainittuja oikeuksia potilaana.

Potilaslain 6 §:ssä tai muuallakaan laissa ei ole säädetty sen pakottavuudesta. Sillä kuitenkin turvataan potilaan oikeus päättää henkilökohtaiseen koskemattomuuteensa puuttumisesta,⁵¹ joten säännös lienee tarkoitettu pakottavaksi. Pelaajasopimuksen määrä-

⁴⁹ *Tarasti 1998*, s. 5 ja *Tarasti 2001*, s. 155—158.

⁵⁰ *Ibid.* Ks. myös Urheilun oikeusturvalautakunnan (UOTL) ratkaisu 1/2006 Sohlman.

⁵¹ HE 185/1991.

ystä urheilijan velvollisuudesta lääkitä itseään vain lääkärin ohjeiden mukaisesti lienee näin ollen pidettävä pakottavan säännöksen vastaisena ja siten pätemättömänä niiltä osin kuin sillä on rajoitettu pelaajan oikeutta päättää hoidostaan lääkityksen osalta. Sen voidaan joka tapauksessa katsoa rajoittavan urheilijan oikeuksia enemmän kuin tasapuolisen kilpailun ja urheilijan terveyden suojelemiseksi on välttämätöntä ja se voidaan näin ollen myös edellä mainittu potilaslain säännöksen ilmaisema periaate huomioon ottaen katsoa etenkin vakioehtoihin sisältyvänä herkästi urheilijan kannalta kohtuuttomaksi.

Velvollisuutta antaa sopijakumppanille käytettävää lääkitystä, piristeitä, ravinnonlisiä jne. koskevia tietoja en sen sijaan olisi edellä sanotusta huolimatta valmis katsomaan sinällään kohtuuttomaksi tai hyvän tavan vastaiseksi, koska se helpottaa merkittävästi urheilijan edellä mainitun kohtalaisen ankaran selonottovelvollisuuden täyttämistä ja rajoittaa urheilijan oikeuksia merkittävästi vähemmän kuin velvoite pidättäytyä muusta kuin lääkärin määräämästä lääkityksestä.

Kurinpito

Toisin kuin sidonnaisuus urheilulajin sääntöihin sekä urheilun perustaviin eettisiin periaatteisiin ja sitä kautta mm. dopingsääntöihin, urheilijan sidonnaisuus urheilun kurinpitojärjestelmään ei voi syntyä pelkän kilpailuun osallistumisen tai pelaajasopimuksen tekemisen kautta sinänsä.⁵² Näin siksi, että urheilijaan kohdistuvat kurinpitorangeistukset kohdistuvat merkittäväällä tavalla tämän oikeusasemaan⁵³ rajoittamalla mm. tämän henkilökohtaista vapautta ja kun on kysymys ammattilaisurheilijasta, myös tämän oikeutta hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä.⁵⁴ Tästä syystä oi-

⁵² Sen sijaan kyseisen urheilulajin pelisääntöihin ja niihin sisältyviin rangaistusmääräyksiin urheilija tulee sidotuksi jo pelkän toimintaan osallistumisen perusteella. Urheilijalle voidaan näin ollen määrätä pelisääntöjen mukaisia rangaistuksia kuten jäähyjä ja varoituksia vaikka tämä ei olisikaan sitoutunut lajin kurinpitosisääntöihin. Kurinpidolla tarkoitetaan seuraavassa vain sitä osaa järjestelmästä, joka koskee muita kuin yksittäisen ottelutapahtuman yhteydessä määrättyjä ja vaikutukseltaan siihen rajoittuvia ottelukohtaisia seuraamuksia. Ks. *Riitesuo 2001*, s. 11.

⁵³ *Halila 2006*, s. 299.

⁵⁴ Ks. myös UOTL 1/2008 Karalahti.

keuskirjallisuudessa ja UOTL:n ratkaisukäytännössä on katsottu, että urheilija voi tulla sidotuksi urheilun kurinpitäjärjestelmään ainoastaan sopimuksen tai yhdistyksen nimenomaisten sääntömääräysten perusteella, joissa on määritelty riittävän tarkkarajaisesti ja yksityiskohtaisesti ensinnäkin ne teot, joista urheilijaa voidaan rangaista, ja toiseksi seuraamukset, joita sääntöjä rikkovalle voidaan määrätä.⁵⁵

Sanotun perusteella pelaajan velvollisuus kurinpitösääntöjen noudattamiseen ei voi seurata oikeusvaikutuksena pelaajasopimuksen solmimisesta. Toisaalta myös sääntöjen kautta tapahtuva sitouttaminen on huipputasen joukkueurheilussa poikkeuksellista, kun urheilijat eivät yleensä ole asianomaisten yhdistysten jäseniä.⁵⁶ Tästä syystä ja koska urheilun kuten muidenkin sääntelyjärjestelmien ja sitä kautta esimerkiksi edellä mainittujen dopingsääntöjen tehokkuus edellyttää, että niihin liittyy käytännössä toimiva seuraamusjärjestelmä⁵⁷, pelaajasopimukseen sisältyy poikkeuksetta määräys, jolla urheilija on sitoutettu lajin kurinpitösääntöihin ja -menettelyyn.

Urheilijan sopijakumppanilla on jo edellä kuvatun urheilijaan kohdistuvan määräysvaltansa perusteella tietty oikeus pelaajiin kohdistuvaan kurinpitoon. Se voi esimerkiksi jättää urheilijan kurinpidollisista syistä valitsematta pelaavaan kokoonpanoon. Sen sijaan kolmannella osapuolella ei ole mahdollisuutta pelaajasopimuksen osapuolia velvoittavien kurinpitoseuraamusten määrittämiseen ilman näiden ja erityisesti pelaajan suostumusta.⁵⁸ Koska työtai muussa pelaajasopimussuhdetta sääntelevässä lainsäädännössä ei ole rajoitettu pelaajasopimusten osapuolten kelpoisuutta sopia urheilijan sitoutumisesta lajin kurinpitösääntöihin eikä kurinpitovallan siirtämisestä kolmannelle, tästä on lähtökohtaisesti mahdol-

⁵⁵ *Halila 2006*, s. 299 ja 373; UOTL 1/2008 Karalahti ja UOTL 17/2008 Suomen Amerikkalaisen Jalkapallon Liitto ry, jossa oikeusturvalautakunta totesi, etteivät kurinpitösäännöt olleet tulleet muutoksenhakijoita sitoviksi eikä liitolla näin ollen ollut kurinpitovaltaa näitä kohtaan, koska nämä eivät olleet kilpailuun osallistuneensa urheiluseuran jäseniä eivätkä lunastaneet kilpailijalisenssiä. Ks. myös *Riitesuo 2001*, s. 20, jossa on kuitenkin todettu, että sidottuus voisi syntyä myös konkluudenttisen sopimuksen kautta.

⁵⁶ *Riitesuo 2001*, s. 20, 49 ja 54.

⁵⁷ *Halila 2006*, s. 361.

⁵⁸ *Ibid.*, s. 373.

lista sopia pelaajasopimuksen osapuolten keskinäisellä sopimuksella⁵⁹ niin kauan kuin pysytään oikeusjärjestyksen perusteiden, hyvän tavan ja kohtuuden asettamissa rajoissa.

Edellä tarkoitetun sopimuksen perusteella niin pelaaja kuin seurakin⁶⁰ tulevat sidotuiksi kilpailunjärjestäjän eli yleensä lajiliiton urheilijaan kohdistuvaan kurinpitovaltaan. Koska sopimus tai sen soveltaminen yksittäistapauksessa eivät kuitenkaan saa johtaa oikeusjärjestyksen perusteiden tai hyvän tavan vastaiseen tai kohtuuttomaan lopputulokseen, kurinpitosääntöjen perusteella urheilijalle määrättävät kurinpitoseuraamukset eivät saa olla sellaisia, että ne rajoittavat olennaisesti tämän perusoikeuksia.⁶¹ Kurinpitorangautusten sisältöä ja kurinpitovaltaa rajoittaa tässä suhteessa ns. suhteellisuusperiaate, jonka mukaisesti perusoikeuksien rajoituksen eli tässä tapauksessa kurinpitoseuraamuksen tulee olla sopusoinnussa sillä saavutettavan edun kanssa.⁶² Jollei mainittu vaatimus yksittäistapauksessa täyty, kurinpitosääntöihin sitouttavaa ehtoa tai sen perusteella urheilijalle määrättyä kurinpitorangautusta voidaan sovitella tai jättää jopa kokonaan soveltamatta OikTL 36 § tai TSL 10:2:n nojalla.⁶³

Edellä sanotusta aiheutuu rajoituksia ensinnäkin kurinpitosääntöjen sisällölle. Se estää kokonaan tiettyjen seuraamuslajien kuten vapausrangaistusten käyttämisen ja edellyttää, etteivät käytettävät rangaistukset ole mielivaltaisia.⁶⁴ Niin rangaistavan käyttäytymisen

⁵⁹ Ibid., s. 372 ja 399. Toisaalta ainakin ammattilaispelaajien osalta kurinpitovalan siirtämisestä kolmannelle on käytännössä pakko sopia pelaajasopimuksessa, koska seura ei voi siirtää sille kuuluvia oikeuksia kolmannelle ilman pelaajan suostumusta.

⁶⁰ Ibid., s. 373.

⁶¹ Ibid., s. 399 ja 403.

⁶² Ibid., s. 399.

⁶³ Ibid., s. 402. Näiltä osin on huomattava, että KKO:n Minna Lainion tapauksessa antamassa ratkaisussa KKO 1998:122 (Ään.), jossa KKO tuli siihen lopputulokseen, ettei yleisellä tuomioistuimella ollut toimivaltaa puuttua urheilijalle määrätyn kilpailukiellon pituuteen, oli kysymys yhdistysautonomian piiriin kuuluvasta sääntöperusteisesta kurinpidosta. Kyseisen ratkaisun perusteella ei siis voida todeta, ettei yleinen tuomioistuin voisi kohtuullistaa kurinpitorangautusta silloin, kun kysymys on sopimusperusteisesta kurinpidosta. Tällöin ei ole kysymys yhdistysautonomian piiriin kuuluvasta asiasta, vaan yksityisoikeudellisen sopimuksen soveltamisesta.

⁶⁴ *Riitesuo 2001*, s. 255 ja 260.

muotojen kuin niistä määrättävien kurinpitoseuraamustenkin tulee siis olla edellä jo todetulla tavalla etukäteen riittävällä tarkkuudella yksilöityjä.

Toisaalta rangaistussäännökset eivät kuitenkaan saa olla liian yksilöityjä. Vakiodidut kurinpitorangeistukset ovat oikeudellisesti ongelmallisia, koska ne eivät huomioi lainkaan esimerkiksi urheilijan syyllisyyden astetta ja tälle rangaistuksesta aiheutuvia seuraamuksia ja ovat näin ollen helposti ristiriidassa edellä mainitun suhteellisuusperiaatteen kanssa.⁶⁵ Kurinpitosaännöissä tulisikin näin ollen määritellä joko rangaistuksen enimmäismäärä tai enimmäis- ja vähimmäismäärä, joiden asettamisissa rajoissa rangaistus yksittäistapauksessa määrättäisiin.⁶⁶

Kohtuusperiaate rajoittaa myös säännöissä määriteltyjen rangaistusten vähimmäis- ja enimmäismääriä. Pelkästään se, että säännöissä on määritelty rangaistavat teot, rangaistuslajit ja niiden määrät, ei riitä, vaan myös seuraamusten vähimmäis- ja enimmäismäärien tulee olla kohtuullisia. Esimerkiksi elinikäiset tai hyvin pitkät määräaikaiset pelikiellot ovat edellä sanotun valossa kyseenalaisia.⁶⁷

Toisaalta suhteellisuusperiaate rajoittaa kurinpitosaäntöjen soveltamista. Silloinkaan, kun säännöt mahdollistavat yksittäistapausten erityispiirteiden huomioimisen rangaistusta määrättäessä, eikä säännöissä määriteltyjä rangaistusmääriä sinänsä voida pitää kohtuuttomina, urheilijalle niiden rajoissa käytännössä määrättävä kurinpitorangeistus ei saa olla kohtuuton. Rangaistuksen tulee toisin sanoen olla kohtuullinen myös kyseisen tapauksen olosuhteet ja erityispiirteet huomioon ottaen.⁶⁸

⁶⁵ *Rauste 1997*, s. 716—717 ja *Riitesuo 2001*, s. 283.

⁶⁶ *Rauste 1997*, s. 717.

⁶⁷ *Halila 2006*, s. 403.

⁶⁸ Esimerkiksi UOTL:n ratkaisuisissa on edellytetty, että kurinpitorangeistus on yksittäistapauksessa kohtuullinen mm. urheilijan ikä, tahallisuus, aiemmat rikkomukset ja tälle teosta koituvat muut seuraamukset sekä itse kurinpitorangeistuksesta aiheutuvat seuraamukset huomioon ottaen ja kohtuullistettu määrättyjä rangaistuksia. Ks. esim. UOTL 5/2003 Collin; UOTL 6/2003 Hirsimäki; UOTL 4/2004 Westerberg; UOTL 1/2005 Yandango; UOTL 3/2005 Uotila (Ään.) ja UOTL 5/2005 Liimo.

3.2 Markkinointivelvoitteiden apu- ja sivuvelvoitteet

Velvollisuus käyttäytyä negatiivista julkisuutta ja vahinkoa aiheuttamatta

Urheilijan persoonan mainosarvo perustuu urheiluun ja itse urheilijaan liittyviin myönteisiin mielikuviin.⁶⁹ Näitä mielikuvia vahingoittavat tapahtumat alentavat edellä tarkoitettua mainosarvoa ja siten seuran ja sponsorin mahdollisuuksia urheilijan persoonan kaupalliseen hyödyntämiseen.⁷⁰ Kun sponsorointiin yleensä liittyy merkittäviä taloudellisia arvoja, tähän liittyvillä riskeillä on oikeuksia hyödyntävien tahojen kannalta hyvin keskeinen merkitys ja niitä on pyritty pienentämään ottamalla pelaajasopimukseen erilaisia potentiaalisesti haitallista toimintaa rajoittavia määräyksiä.⁷¹

Pelaajasopimuksissa on ensinnäkin asetettu urheilijalle yleinen velvollisuus käyttäytyä siten, ettei hän aiheuta negatiivista julkisuutta tai vahinkoa sopijakumppanilleen tai lajilleen. Velvoite kattaa yleisessä muodossaan kaiken sopijakumppanin kannalta vahingollisen tai negatiivista julkisuutta aiheuttavan käyttäytymisen niin sopimusvelvoitteita täytettäessä kuin vapaa-aikanakin. Urheilijan rikollista tai hyvän tavan vastaista menettelyä on näin ollen pidettävä sopimusrikkomuksena silloinkin, kun se tapahtuu vapaa-aikana, ja urheilija on siis velvollinen pidättäytymään esimerkiksi huumausaineiden käytöstä ja muusta kuin ns. tavanomaisesta alkoholikäytöstä.⁷²

Edellä mainittua käyttäytymistä koskevaa yleismääräystä voidaan pitää pelaajan markkinointivelvoitteisiin liittyvän lojaliteettivelvollisuuden ilmauksena. Koska urheilijalla olisi yleisestä lojaliteettiperiaatteesta johtuva velvoite pidättäytyä good will –arvoaan vähentävästä käyttäytymisestä, edellä mainitut velvoitteet eivät välttämättä vaadi tuekseen nimenomaista sopimusmääräystä.⁷³

⁶⁹ Hager C. – Hager A. 1998, s. 25 ja 28; Järvensalo 1999, s. 5; Henrichson 2002, s. 99 ja King 2002, s. 138–139.

⁷⁰ Hager C. – Hager A. 1998, s. 32 ja Jokela 2001, s. 14.

⁷¹ Ferrari 2002, s. 51.

⁷² Hager C. – Hager A. 1998, s. 32; Jokela 2001, s. 11; Ferrari 2002, s. 63 ja Halila 2006, s. 214.

⁷³ Jokela 2001, s. 11 ja 14; Ferrari 2002, s. 63 ja Halila 2006, s. 214.

Edellä kuvattujen markkinointivelvoitteiden seurauksena ammattilaisurheilijan vapaa-aikaan kohdistuvat velvoitteet ovat laajemmalla kuin useimpien muiden työntekijöiden, joiden osalta ainakaan pelkästään tämän omaa mainetta vahingoittavaa käyttäytymistä vapaa-aikana ei yleensä voida pitää palvelussuhteesta johtuvien velvoitteiden rikkomisena. Ammattilaisurheilijan pelaajasopimus on siis tässäkin suhteessa erityislaatuinen työsopimus.

Edellä mainitun käyttäytymistään koskevan sopimusehdon perusteella urheilija on velvollinen pidättäytymään myös erilaisista sopijakumppaniaan vahingoittavista samoin kuin hänelle itselleen negatiivista julkisuutta aiheuttavista lausumista. Sopimuksen ja yleisen lojaliteettivelvoitteensakin perusteella urheilijalla on velvollisuus pidättäytyä ainakin hyvän tavan vastaisista sekä seuraa ja sen yhteistyökumppaneita vahingoittavista paikkansa pitämättömistä lausumista⁷⁴ sekä näihin kohdistuvasta epäasiallisesta arvostelusta. Urheilijan tulee näin ollen pidättäytyä esimerkiksi rasistisista tai seksistisistä ilmaisuista ja sellaisista dopingin käyttöä koskevista väitteistä, joiden todenperäisyyttä ei pystytä osoittamaan.⁷⁵

Asiallisen kritiikin esittäminen kuuluu sen sijaan sananvapauden piiriin ja on sallittua silloin, kun sen tarkoituksena on johonkin epäkohtaan puuttuminen, vaikka se johtaisikin urheilijan sopijakumppanin tai tämän yhteistyötahojen kannalta haitallisiin seurauksiin.⁷⁶ Sen sijaan silloin, kun lausunnolla ei ole tarkoitus puuttua mihinkään epäkohtaan, vaan se tapahtuu pelkässä loukkaamis- tai vahingoittamistarkoituksessa, niiden antamista ei voida pitää urheilijan lojaliteettivelvollisuuden mukaisena ja sallittuna vaikka ne olisivat sinällään sisällöltään paikkansa pitäviä.⁷⁷

Henkilöoikeuksien käyttämisen rajoittaminen

Seurojen kannalta on erittäin tärkeää, että ne saavat urheilijoiden kanssa solmimissaan sopimuksissa mahdollisimman laajat oikeudet näiden henkilöoikeuksien kaupalliseen hyödyntämiseen.⁷⁸ Tästä

⁷⁴ Tiittinen – Kröger 2008, s. 256.

⁷⁵ Korhonen 2008, s. 115–116.

⁷⁶ Ibid., s. 111.

⁷⁷ Rauste 1997, s. 147 ja 715.

⁷⁸ Hager C. – Hager A. 1998, s. 24–25.

syystä ja koska edellä tarkoitetut urheilijan henkilöoikeudet lienevät seuran kannalta taloudellisesti sitä arvokkaampia mitä vähemmän urheilija itse hyödyntää niitä kaupallisesti, seurojen intressissä on pyrkiä rajoittamaan urheilijan oikeutta näiden oikeuksien hyödyntämiseen henkilökohtaisissa sponsori- yms. sopimuksissa.⁷⁹

Ammattilaisurheilijan oikeutta henkilökohtaisten sponsori- ja mainossopimusten tekemiseen rajoittaa edellä kuvattu TSL 3:3:n kilpailevan toiminnan kielto, jonka perusteella tällä on velvollisuus pidättäytyä työnantajaa ilmeisesti vahingoittavasta kilpailevasta toiminnasta. Tällainen ilmeinen vahingon vaara on olemassa ainakin silloin, kun urheilija solmii sponsori- tai mainossopimuksen seuran yhteistyökumppanin kanssa kilpailevan tahon kanssa.⁸⁰ Sen sijaan pelkästään se, että seura saattaa vastaisuudessa solmia vastaavan sopimuksen kilpailevan yrityksen kanssa, ei vielä antane aiheutta pitää urheilijan tekemää sopimusta kiellettyä kilpailutekona.⁸¹

Ammattilaisurheilijalla ei siis ole oikeutta solmia edellä tarkoitettuja kilpailevia sopimuksia ilman työnantajansa suostumusta ja pelaajasopimuksessa voidaan näin ollen edellyttää, että urheilijan on pyydettävä seuralta etukäteen lupa seuran *yhteistyökumppanin kilpailijoiden* kanssa tekemiinsä sponsori- tai mainossopimuksiin. Pelaajasopimuksessa ei sen sijaan voida edellyttää, että urheilijan on pyydettävä etukäteen lupa kaikkiin solmimiinsa sponsori- tai mainossopimuksiin, koska kilpailevaa toimintaa koskeva säännös on pakottavaa oikeutta, josta ei voida poiketa työsuhteen osapuolten tai edes työmarkkinaosapuolten välisellä sopimuksella.⁸² Seura

⁷⁹ Ibid., s. 24.

⁸⁰ *Järvensalo 1999*, s. 25 ja 37 ja *Rauste 1999*, s. 67

⁸¹ Ibid.

⁸² Vrt. *Rauste 1997*, s. 502—503 ja *Järvensalo 1999*, s. 36. Tätä tukee se, että myös edellä mainitut ovat katsoneet, ettei seuralla ole oikeutta kieltäytyä myöntämästä urheilijan pyytämää lupaa ellei sopimusta oltaisi tekemässä seuran yhteistyökumppanin kilpailijan kanssa. Tällöinhän seuran suostumus ei tosiasiaassa ole edellytyksenä muiden kuin seuran yhteistyökumppaneiden suoraisten kilpailijoiden kanssa tehtävien sopimusten solmimiselle. Rauste on todennut edelleen (s. 143), ettei ilman lupaa tapahtuva henkilökohtaisen sponsori- tai mainossopimuksen solmiminen muun kuin seuran yhteistyökumppanin kilpailijan kanssa riitä sopimuksen purkuperusteeksi, mikä sekä tukenee sitä, ettei seuran suostumusta tosiasiallisesti edellytetä tällaisiin sopimuksiin. Seuralle ei myöskään aiheutune vahinkoa siitä, että urheilija solmii tällaisen sopimuksen pyytämättä siihen lupaa seuralta, joten sillä ei ole mahdollisuutta myöskään vahingonkorvaukseen.

ei näin ollen voi kieltää kokonaan urheilijan omia sopimuksia vaikka kysymyksessä olisi työsuhteessa oleva ammattilaisurheilija.⁸³

Amatööriurheilijoiden osalta ei ole olemassa yleistä säännöstä, joka estäisi näitä solmimasta sopijakumppaninsa kanssa kilpaileviakaan sponsori- ja mainossopimuksia. Tästä syystä mahdollisista rajoituksista on sovittava pelaajasopimuksessa. Amatööriurheilijoidenkaan pelaajasopimuksissa ei kuitenkaan liene mahdollista rajoittaa muiden kuin seuran sopimusten kanssa kilpailevien sponsori- ja mainossopimusten solmimista. Tällaiset sopimusehdot rajoittavat nimittäin pelaajan PL 18 §:ssä turvattua elinkeinonvapautta eikä niiden tueksi liene esitettävissä hyväksyttäviä syitä silloin, kun urheilijan tekemät muut sopimukset eivät estä tai haittaa pelaajasopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämistä eikä niistä aiheudu seuralle välitöntä vahinkoa. Kun urheilija ei edelleen saa amatöörisopimuksesta muuta vastiketta kuin mahdollisuuden harjoittaa urheilua, edellä mainitun kaltaiset rajoitukset muodostuvat helposti kohtuuttomiksi.

Seuralla on kuitenkin intressi valvoa, etteivät urheilijat tule tehneeksi sen yhteistyösopimusten kanssa kilpailevia sponsori- tms. sopimuksia, koska niistä saattaa aiheutua seuralle merkittävää vahinkoa. Tämä voitaneen toteuttaa käytännössä siten, että urheilijalle asetetaan pelaajasopimuksessa velvollisuus ilmoittaa seuralle etukäteen solmimistaan edellä tarkoitetuista sopimuksista. Tällöin seuralla on mahdollisuus kontrolloida, ettei urheilija tee sopimuksia seuran yhteistyötahojen kilpailijoiden kanssa, mikä lienee molempien pelaajasopimuksen osapuolten intressissä.

⁸³ *Järvensalo 1999*, s. 35 ja *Rauste 1999*, s. 67.

LÄHTEET

Oikeuskirjallisuus

- Ferrari, Luca:* Sports image right and the law. Idrottsjuridisk skriftserie nr 7. Artikelsamling 2002. Växjö 2002. s. 51–68.
- Frost, Matthias:* Incentives and Contracts in European Professional Football. The effects of increasing performance related pay. Idrottsjuridisk skriftserie nr 10. Artikelsamling 2005. Växjö 2005. s. 51 – 68.
- Hager, Cecilia – Hager, Andreas:* Commercialisation of team sports from the individual athlete's perspective. Idrottsjuridisk skriftserie nr 3. Artikelsamling 1998. Ödeshög 1998. s. 23–33.
- Hakala, Reetta:* Urheilijan vastuu dopingista. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Urheilu oikeuden sarja nro 5. Tampere 2004.
- Halila, Heikki:* Oikeudellistuva urheilu. Jyväskylä 2006.
- Halila, Heikki – Hemmo, Mika:* Sopimustyytit. 2., uudistettu painos. Hämeenlinna 2008.
- Hemmo, Mika:* Sopimusoikeus II. Helsinki 2003.
- Henrichson, Jenny:* Rätten till fotbollspelarens reklamaktiviteter. Idrottsjuridisk skriftserie nr 7. Artikelsamling 2002. Växjö 2002. s. 99–112.
- Hietala, Harri – Kahri, Tapani – Kairinen, Martti – Kaivanto, Keijo:* Työsopimuslaki käytännössä. 4. uudistettu painos. Helsinki 2008.
- Huttunen, Mikko:* Joukkueurheilijan ja urheiluseuran välinen pelaajasopimussuhde – työsuhde vai muu sopimussuhde. TYV 1994. s. 41 – 87.
- Järvensalo, Katja:* Joukkueurheilijan oikeusasema urheiluseuran sponsorisopimuksissa. Opetusministeriön kulttuuripolitiikan osaston julkaisusarja nro 7/1999.
- Kairinen, Martti:* Työoikeus perusteinen. Raisio 2009.
- King, Julie:* A fundamental human right of personality under the European Convention on Human Rights. Idrottsjuridisk skriftserie nr 7. Artikelsamling 2002. Växjö 2002. s. 138–151.
- Kinnunen, Essi:* Dopingrikokset rikoslakiin – uusin ase in dopingin vastaiseen taisteluun. LM 2003. s. 244–251.

- Korhonen, Sami:* Sananvapaus, urheilussa sallittava kielenkäyttö ja siihen liittyvät seuraukset. *Urheilu ja oikeus* 2008. Jyväskylä 2008. s. 108–147.
- Koskinen, Seppo:* Kilpaileva toiminta. Edilex 4.12.2002.
- Källström, Kent:* Dopingtester på idrottsutövare som är arbetstagarer. *Idrottsjuridisk skriftserie nr. 5. Artikelsamling* 2000. Ödeshög 2001. s. 86—93.
- Malmsten, Krister:* Idrottsutövares namn och bild i reklam. *Idrottsjuridisk skriftserie nr. 6. Artikelsamling* 2001. Växjö 2001. s. 156–166.
- Matikainen, Niko:* Sopupelit, fair play ja vedonlyöntipetos. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. *Urheilu-oikeuden sarja nro 11*. Turku 2006.
- Muhonen, Jukka:* Henkilön persoonan kaupallinen hyödyntäminen Yhdysvalloissa ja Suomessa. *DL* 1996. s. 770–783.
- Palmgren, Mika:* Joukkueurheilijan oikeudellinen asema ja kansallinen siirtokorvausjärjestelmä. *Työoikeudellinen tutkimus*. Turun yliopisto. Syyskuu 1997.
- Pekkanen, Raimo:* Sekatyöppinen työsopimus. Helsinki 1966.
- Rauste, Olli:* Upplåtelse av immateriella rättigheter i idrottssponsoring. Teoksessa Halila, Heikki – Rauste, Olli (toim.): *Finskt-svenskt idrottsjuridiskt seminarium i Helsingfors 16.-17.10.1998*. Helsingfors 1999. s. 62 – 73.
- Urheilu-oikeus*. Helsinki 1997.
- Riitesuo, Risto:* Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä. Jyväskylä 2001.
- Rautiainen, Hannu – Äimälä, Markus:* Työsopimuslaki. 4. uudistettu painos. Juva 2007.
- Sarkko, Kaarlo:* Työoikeus. Yleinen osa. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja nro. 160. Helsinki 1980.
- Schön, Esa:* Joukkueurheilijan pelaajasopimus velvoiteoikeudellisenä sopimustyyppinä. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. *Urheilu-oikeuden sarja nro 25*. Turku 2010.
- Urheilijan vastuu dopingista*. *Urheilu-oikeuden yhdistyksen jäsenlehti* 1/98. s. 4–5.
- Taxell, Lars-Erik:* Avtal och rättsskydd. Åbo 1972.
- Tiitinen, Kari-Pekka – Kröger, Tarja:* Työsopimusoikeus. 4. painos. Jyväskylä 2008.

Viertola, Juha: Urheilun huumausainetestausta – oikeudellinen katsaus. *Urheilu ja oikeus* 2008. Jyväskylä 2008. s. 180–184.

Wilhelmsson, Thomas: Vakiosopimus ja kohtuuttomat sopimusehdot. Hämeenlinna 2008.

Oikeuskäytäntö

C-519/94 Meca-Medina & Majcen

KKO 1997:129

KKO 1993:69

TT 2005-13

UOTL 17/2008 Suomen Amerikkalaisen Jalkapallon Liitto ry

UOTL 1/2008 Karalahti

UOTL 1/2006 Sohlman

UOTL 5/2005 Liimo

UOTL 3/2005 Uotila (Ään.)

UOTL 1/2005 Yandango

UOTL 4/2004 Westerberg

UOTL 6/2003 Hirsimäki

UOTL 5/2003 Collin

Lainvalmisteluaineisto

HE 17/2001 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia rikoksia koskevien rikoslain säännösten uudistamiseksi ja eräiksi niihin liittyviksi laeiksi

HE 157/2000 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle työsopimuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 185/1991 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi potilaan asemasta ja oikeuksista

Työsopimuslakikomitean mietintö, Komiteanmietintö 1969:A 25.

NÄKÖKOHTIA GLOBALISAATION VAIKUTUKSESTA URHEILU- OIKEUTEEN

Lauri Tarasti

1. KANSAINVÄLISET SÄÄNNÖT

Urheilu on ollut yhteiskunnallisen toiminnan alueista ensimmäisiä, joissa globalisaatio on saanut keskeisen merkityksen. Olympialiikkeen perustaminen ja ensimmäiset olympiakisat Ateenassa 1896 merkitsivät urheilun kansainvälistymistä. Aluksi se oli vaatimatonta, vuoden 1896 kisoihin osallistui vain 245 urheilijaa 14 maasta. Mutta tänään kesäolympiakisat kokoavat yli 10 000 urheilijaa yli 200 maasta niin, että kisoista on tullut maailman laajimmin seurattu yhteinen urheilu- ja viihdetapahtuma, todellinen globalisaation keskus.

Olympiakisat ja sittemmin eri lajien maailmanmestaruuskilpailut ovat olleet kansainvälisen urheiluoikeuden perusta, vaikkei tätä urheiluoikeudeksi aikanaan käsitettykään. Ne ovat vaatineet yhteisten ja samojen kilpailusääntöjen noudattamista kaikkialla maailmassa. Urheilun kansainvälisten lajiliittojen tärkeimpiä, ellei tärkein tehtävä on lajin yhteisten sääntöjen vahvistaminen ja ylläpito. Eivätkä ne enää rajoitu vain kilpailusääntöihin, vaan yhteisiä sääntöjä voi olla mainonnasta, agenteista, kurinpidosta, edustautu-

misesta, immateriaalioikeuksista kuten televisioinnista, videoinnista, valokuvauksesta jne.¹

Kansainväliset lajiliitot edellyttävät, että niiden kilpailusääntöjä noudatetaan kaikissa liittoon kuuluvissa kansallisissa liitoissa ja niiden kilpailuissa. Suuri osa kansainvälisen lajiliiton muista säännöistä koskee vain huippu-urheilua ja huippu-urheilijoita, mutta tavanomaista on, että ne velvoittavat kansalliset jäsenliitonsa hyväksymään periaatteiltaan samanlaiset kansalliset säännökset.

Urheilun sisäiset säännökset ovat siten laajalti koko maailmassa kussakin lajissa yhtenevät ja urheiluoikeuden kannalta samalla tavalla tulkittavat.

Mutta sääntöjen lisäksi monet muutkin toiminnot ovat kansainvälistyneet ja siirtyneet osaksi kansallisen päätäntävällän ulkopuolelle. Kansainvälinen kilpailuohjelma on tästä hyvä esimerkki. Se määritellään koko ajan tarkemmin ja tarkemmin kansainvälisissä liitoissa. Kansainvälinen tuomarijärjestelmä on voimassa useissa urheilumuodoissa. Kilpailuvälineet hyväksytään kansainvälisellä tasolla aina valmistajien määrittämistä asti.

2. ANTIDOPING

Urheiluoikeuden kannalta varsin tärkeiksi ovat viime vuosikymmeninä muodostuneet antidopingsäännökset. Ne ovat vaikuttaneet urheiluoikeuteen enemmän kuin mitkään muut säännökset.

Kansainvälinen olympiakomitea KOK määritteli dopingin 1960-luvun alussa. Ensimmäinen kiellettiin piristeet kilpailuissa. Anaboliset steroidit tulivat kielletyiksi 1976, testosteroni 1980-luvun alussa, beetasalpaajat ja veridoping 1985, nesteenpoistolääkkeet 1987 ja EPO 1990. Kiellettyjen aineiden listaa on sittemmin täydennetty moneen kertaan, nykyisin lähes vuosittain. Tietomäärän kasvaessa

¹ Esimerkiksi Kansainvälisen yleisurheiluliiton kilpailusääntöjen 1. luku sisältää seuraavat säännöt: 1. International Competitions, 2. Authorisation to Stage Competitions, 3. Regulations Governing the Conduct of International Competitions, 4. Requirements to Compete in International Competitions, 5. Citizenship and Changes in Citizenship, 6. Payments to Athletes, 7. Athletes' Representatives, 8. Advertising and Display during International Competitions, 9. Betting.

listaan on tullut uusia suorituskykyä parantavia aineita, mutta sieltä on myös poistettu eräitä aineita kuten kofeiini.

Vaikka olympiakisoissa noudatettiinkin olympialiikkeen antidopingsäännöstöä, kansainvälisissä lajiliitoissa vallitsi kirjava tilanne. Osa liitoista suhtautui dopingiin vakavasti, osa pyrki sivuuttamaan sen. Eri maissa kansalliset säännökset olivat kovin erilaisia ja dopingvalvonta puutteellista.

Dopingtestaus keskittyi kilpailuihin ja vasta 1980-luvun alussa aloitettiin harjoituskauden testit, etunenässä Kansainvälinen yleisurheiluliitto IAAF. Useimmissa lajeissa harjoituskauden testausta ei lainkaan ollut sekä ammattitaidon että varojen puutteessa.

Monien dopingskandaalien jälkeen, etenkin vuoden 1998 Tour de Francen paljastusten johdosta, KOK kutsui koolle laajan antidopingskongressin, joka pidettiin Lausannassa vuonna 1999. Siellä päätettiin yleismaailmallisen antidopingjärjestön World Anti-Doping Agency WADAn perustamisesta yhteistyössä urheilujärjestöjen ja hallitusten kesken. Tavoitteena oli dopingvalvonnan harmonisointi koko maailmassa ja kaikissa urheilulajeissa.

WADAn suurimpana saavutuksena toistaiseksi voidaan pitää Maailman antidopingsäännöstön World Anti-Doping Code'n (WADC) voimaan saattamista, ensimmäisenä versiona vuonna 2003 ja toisena nykyisin voimassa olevana versiona vuonna 2007.

WADC itse määrittelee asemansa näin:

“The Code is the fundamental and universal document upon which the World Anti-Doping Program in sport is based. The purpose of the Code is to advance the anti-doping effort through universal harmonization of core anti-doping elements. It is intended to be specific enough to achieve complete harmonization on issues where uniformity is required, yet general enough in other areas to permit flexibility on how agreed-upon anti-doping principles are implemented.”

Maailman antidopingsäännöstö on globalisoinut antidopingsäännökset ja dopingvalvonnan. Säännöstö on voimassa koko maailmassa ja lähes kaikissa urheilulajeissa, joitakin ammattiuurheilulajeja lukuun ottamatta. Säännöstön soveltamisessa on esiintynyt joitakin ongelmia suhteessa kansalliseen lainsäädäntöön ja kan-

sainväliseen oikeuteen, viimeksi urheilijain olinpaikan ilmoittamisessa (whereabouts-säännöt) suhteessa yksityisyyteen.

WADA testaa kilpailuissa ja harjoituskauden aikana, minkä lisäksi kansainväliset lajiliitot ja kansalliset liitot suorittavat samojen tai ainakin samanlaisten sääntöjen pohjalta omaa testaustaan. WADA on hyväksynyt 33 akkreditoitua kansainvälistä laboratorioita testien tutkimiseen, joita laboratorioita myös muut testiorganisaatiot käyttävät. Ne tutkivat vuosittain noin 200 000 dopingtestiä.

Vaikka WADA on urheilujärjestöjen ja hallitusten yhteinen järjestö, se on kuitenkin yksityinen järjestö. Tämän vuoksi hallitukset ovat hyväksyneet UNESCOssa 1.2.2007 voimaantulleen kansainvälisen sopimuksen UNESCO International Convention Against Doping in Sport, jonka mukaisesti hallitukset ovat sitoutuneet seuraamaan Maailman antidopingsäännösten periaatteita omassa antidopingtyössään. Sopimus on globaali. Yli 140 valtiota on sen toistaiseksi ratifioinut.

3. KANSALLISUUSKYSYMYKSET

Muuttoliike maasta toiseen on lisääntynyt merkittävästi monesta syystä, joihin voidaan muun muassa lukea: työvoiman liikkuvuus työn mukaan, yhteiset työmarkkinat, opiskelu, avioliitot, kansainväliset yritykset ja kansainvälinen kauppa ja pakolaisuus. Ammattilaisurheilussa työmarkkinat ovat paljolti globaalit etenkin joukkuepeleissä, joissa seurajoukkueessa saattaa pelata useita, joskus enemmistö, ulkomaalaisia pelaajia. Pelaajasiirrot ovatkin kansainvälistyneet. Työlupien saaminen on urheilussa ollut helpompaa kuin useimmilla muilla aloilla.

Urheilujärjestöt ovat pyrkineet säännöissään ratkaisemaan kansainvälisiä ja kansallisia pelaajasiirtoja seurasta toiseen. Kuuluisassa Bosmanin tapauksessa Euroopan tuomioistuin katsoi, että Euroopan unionin lainsäädäntöä työvoiman vapaasta liikkuvuudesta oli sovellettava myös urheiluun, minkä johdosta Kansainvälisen jalkapalloliitto FIFA:n ja Euroopan jalkapalloliitto UEFA:n oli muutettava siirtoja ja siirtokorvauksia koskevia sääntöjään.²

² Eurooppaoikeuden soveltamisesta urheiluun ks. Samuli Miettinen: Katsaus urheilun erikoisasemaan eurooppaoikeudessa. Urheilu ja oikeus 2008 s. 148-165 ja

Tällä kaikella on ollut vaikutuksensa urheiluoikeuteen kansallisuuskysymyksiä ratkaistaessa, mutta kansallisuus on kuitenkin säilynyt eräänä urheilun perustekijänä. Urheilu on perustunut kansalliselle pohjalle: eivät vain urheilijat ole kilpailleet vaan myös heidän kansakuntansa; liput, kansallislaulut ja muut kansalliset symbolit ovat esillä kansainvälisessä urheilussa kaikkialla. Joukkuelajeissa valtioiden kansalliset joukkueet ovat pelanneet toisiaan vastaan. Kansallishenki on ollut aina korkealla katsojien keskuudessa.

Urheilukansalaisuus ei aina ole sama kuin valtiollinen kansalaisuus. Säännökset urheilukansalaisuudesta ovat ratkaisseet, mitä maata urheilijan kulloinkin tulee edustaa. Ne poikkeavat jonkin verran toisistaan eri urheilumuodoissa. Esimerkkinä esitettäköön tässä olympialiikkeen peruskirjan (Olympic Charter) artikla 42 ja sitä selittävä sääntö:

”Any competitor in the Olympic Games must be a national of the country of the NOC which is entering such competitor. All disputes relating to the determination of the country which a competitor may represent in the Olympic Games shall be resolved by the IOC Executive Board.”

”A competitor who has represented one country in the Olympic Games, in continental or regional games or in world or regional championship recognized by the relevant IF, and who has changed his nationality or acquired a new nationality, may participate in the Olympic Games to represent his new country provided that at least three years have passed since the competitor last represented his former country. This period may be reduced or even cancelled, with the agreement of the NOCs and IF concerned, by the IOC Executive Board, which takes into account the circumstances of each case.”

Jos urheilijalla on valtiollinen kaksoiskansalaisuus - kuten lisääntyvästi on – hän saa valita, kumpaa maata hän edustaa. Mutta edustettuaan edellä mainituissa arvokilpailuissa jompaakumpaa

Ella Valtonen: Palveludirektiivin vaikutus urheilutoiminnassa. Urheilu ja oikeus 2009 s. 90-109. Ks. myös Elias Kajander: Joukkueurheilun ulkomaalaiskiintiöistä Euroopan Unionissa. Urheilu ja oikeus 2006 s. 17-29.

maata hän joutuu pysyttäytymään samojen edustussääntöjen alla kuin muutkin urheilijat.

Kansainvälisen muuttoliikkeen myötä on jouduttu monissa urheilulajeissa kirjoittamaan kansainvälisen kilpailun määritelmä uudelleen, koska kansalliseen seuratoimintaan saattaa osallistua maahan muuttaneiden kymmenien eri kansallisuuksien edustajia. Samalla on jouduttu pohtimaan, onko ulkomaalaisilla oikeus osallistua kyseisen maan mestaruuskilpailuihin.

Esimerkiksi Kansainvälinen yleisurheiluliitto IAAF:n säännöt (Rule 2.7) sisältävät seuraavan määrittelyn:

”Members may authorise national competitions, and foreign athletes may participate in those competitions, subject to Rules 4.2 and 4.3. If foreign athletes do participate, appearance fees, prize money, and/or non-cash prizes for all athletes at such national competitions shall not exceed a total amount, or an individual amount for any one event, as determined by the Council.”

Tämä kansalliselle kilpailulle sallittu maksimipalkintoraha on ollut koko kilpailussa yhteensä enintään 15 000 dollaria ja yksittäisessä yleisurheilulajissa enintään 5 000 dollaria.

Kansalliset mestaruuskilpailut ovat kansallisten liittojen hallinnassa. Useimmiten osanotto-oikeus on rajoitettu oman maan kansalaisiin, mutta on urheilumuotoja, joissa kansalliset mestaruuskilpailut ovat avoimia kaikille tai avoimia liiton jäsenseurojen jäsenille heidän kansallisuudestaan riippumatta.

4. KANSAINVÄLINEN URHEILUN VÄLIMIESOIKEUS CAS

Erinomainen esimerkki globalisaation vaikutuksesta urheiluoikeuteen on Kansainvälisen urheilun välimiesoikeuden the Court of Arbitration for Sport (CAS) perustaminen. CAS on ainutlaatuinen maailmanlaajuinen urheilun sisäinen tuomioistuin urheiluriitojen

ratkaisemiseksi. Millään muulla yhteiskunnan alalla ei ole saatu aikaan vastaavaa.

Kansainvälinen olympiakomitea hyväksyi CAS:in säännöt vuonna 1983 ja CAS antoi ensimmäisen päätöksensä vuonna 1987. Vähän sitä ennen yleisurheilussa oli aloittanut sisäinen välimiesoikeus Arbitration Panel toimintansa³, mutta sen toiminta päättyi vuonna 2000, jolloin myös IAAF siirtyi käyttämään CAS:ia riitojen ratkaisussa. Monilla kansainvälisillä lajiliitoilla on kuitenkin edelleen omia sisäisiä riitojenratkaisumenetelmiään, mutta normaalisti CAS on näissäkin liitoissa viimeinen aste.

CAS:in asemaa on korostanut Maailman antidopingsäännösten hyväksyminen, sillä CAS on siinä määritelty viimeiseksi tuomioistuinnasteeksi dopingkysymyksissä. CAS antaa viimekätisen tulkin Maailman antidopingsäännöstöstä. Pääosa CAS:issa käsitellyistä jutuista onkin ollut dopingasioita.

CAS:in perussääntö (Code of Sports-related Arbitration) sisältää neljä eri menettelyä:

- varsinainen välimiesmenettely (ordinary arbitration procedure)
- muutoksenhakumenettely (appeals arbitration procedure) sisältäen dopingasiat
- neuvontamenettely (advisory procedure)
- välitysmenettely (mediation procedure).

CAS:in toimipaikka on Lausannessa ja sillä on kaksi alueellista toimistoa: Sydney ja New York. Lisäksi CAS on perustanut ad hoc -osastoja suurimpia urheilutapahtumia kuten olympiakisoja varten tarkoituksella ratkaista välittömästi 24 tunnin kuluessa kisoissa syntyneitä riitoja.

CAS:lla on nykyisin noin 300 välimiestä (87 maasta), välitystuomaria, joista tavallisesti kolme istuu kussakin jutussa. CAS:iin saapuu nykyisin noin 300 asiaa vuosittain, mutta varsinaisia oikeudellisia päätöksiä annetaan huomattavasti vähemmän.⁴

³ Toimin itse sen puheenjohtajana 1985-1997.

⁴ Laajan kuvan CAS:in toiminnasta saa kirjasta The Court of Arbitration for Sport 1984-2004. T.M.C. Asser Instituut. Haag 2006. Editors Ian S. Blackshaw / Robert C. R. Siekmann / Janwillem Soek.

Merkittävää on, että Sveitsin korkein oikeus (Swiss Federal Tribunal) on kolmesti (15.3.1993, 31.10.1996 ja 27.5.2003) vahvistanut CAS:in kansainvälisesti hyväksytyksi välitystuomioistumeksi, jonka päätös on lopullinen. Sovellettaviksi voivat tulla New Yorkin sopimus Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (10.6.1958) sekä Brysselin sopimus (27.9.1968) ja Luganon sopimus (16.9.1988), molemmat nimeltään Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters.

5. KANSAINVÄLISET JÄRJESTÖT

Globalisaatio on aiheuttanut rakenteellisia muutoksia urheilujärjestöissä. Kansainvälisten lajiliittojen ja muiden urheilujärjestöjen jäsenmäärä on lisääntynyt merkittävästi ja ylittää 200 jäsenliittoa suurimmissa järjestöissä, esimerkiksi Kansainvälisellä koripalloliitolla on 214 ja Kansainvälisellä yleisurheiluliitolla 212 jäsentä. Kansainväliseen olympiakomiteaan kuuluu 205 kansallista olympiakomiteaa.

Uudet urheilumuodot ovat järjestäytyneet kansainvälisiksi liitoiksi ja myös muut toimijat urheilussa ovat luoneet omat liittonsa. Esimerkiksi urheilulääkäreillä on FIMS (International Federation of Sports Medicine), valmentajilla ICCE (International Council for Coach Education), urheilumanagereilla yleisurheilussa AAM (Association of Athletics Managers), sotilailla CISM (International Military Sports Council), opiskelijoilla FISU (International University Sports Federation) jne. ICSSPE (International Council of Sport Science and Physical Education) on maailmanlaajuinen liikuntatieteellinen organisaatio satoine jäsenineen eri puolilta maailmaa. Se järjestää yhdessä Kansainvälisen olympiakomitean, Paralympiakomitean ja edellä mainitun FIMS:in kanssa kulloinkin ennen kesäolympialaisia suuren kongressin ICSEMIS, tavallisesti yli 2 000 osanottajalle. Seuraava ICSEMIS 2012 pidetään heinäkuussa 2012 Glasgowissa.

Kansainvälinen olympiakomitea KOK ja kansainväliset lajiliitot omaavat oikeudet järjestää olympiakisoja ja vastaavasti maailmanmestaruuskilpailuja, jotka yleensä ovat niiden tulonmuodostuksen

päälähteitä. KOK on luonut monimutkaisen oikeudellisen järjestelmän, kuinka kulloinkin olympiakisojen järjestäjä valitaan. KOK allekirjoittaa isäntäkaupunkisopimuksen järjestävän kaupungin ja asianomaisen maan kansallisen olympiakomitean kanssa. Sopimus sisältää suuren määrän oikeudellisia ja taloudellisia vaatimuksia ja edellytyksiä olympiakisojen järjestämiseksi. Aivan vastaavasti menetellään maailmanmestaruuskisoissa kansainvälisen lajiliiton ja paikallisten järjestäjien kesken.

6. IMMATERIAALISET OIKEUDET

Tärkeä oikeudellinen seuraus globalisaatiosta urheilussa on ollut immateriaalisten oikeuksien (intellectual property rights) nousu merkittävään asemaan tulolähteenä urheilijoille, urheilujärjestöille, kilpailujärjestäjille, sponsoreille jne. Tekninen kehitys, etenkin informaatioteknologia, on usein vaikeuttanut näiden oikeuksien turvaamista ja käyttöä.

Urheilu ei ole missään erityisasemassa immateriaalisten oikeuksien osalta. Samaa lainsäädäntöä niistä kuin muualla yhteiskunnassa sovelletaan myös urheilussa. Urheilujärjestöt ovat itse pyrkineet selventämään, kuinka tällaista lainsäädäntöä kuten tekijänoikeuksista, tavaramerkeistä, TV-oikeuksista ja muista audiovisuaalisista oikeuksista sovelletaan urheiluun.⁵

Hyvänä esimerkkinä on olympialiike. Tunnetuin ja taloudelliselta arvoltaan huomattavin on epäilemättä olympiakisojen tunnusviisi osittain sisäkkäistä eri väristä rengasta, minkä käyttö ja arvo on turvattu eri tavoin kuten Nairobien sopimuksessa olympiatunnuksen suojelusta (Nairobi Treaty on the Protection of the Olympic Symbol 24.10.1981), jonka 48 valtiota on ratifioinut, ei kuitenkaan Suomi, sekä kansallisella lainsäädännöllä eräissä maissa ja tavaramerkin rekisteröimisellä. KOK omistaa kaikki oikeudet olympiatunnuksen käyttöön, mutta on luovuttanut kansallisille olympiakomiteoille mahdollisuuden käyttää osaa näistä oikeuksista oman toimintansa tukemiseen.

⁵ Heikki Halila: Oikeudellistuva urheilu, Helsinki 2006 s. 214-219.

Muita esimerkkejä olympiakisoihin liittyvistä symboleista ovat kisamaskotti, järjestelytoimikunnan oma tunnus sekä kisakaupungin nimi yhdistettynä kisavuoteen (esim. Beijing 2008, Vancouver 2010).⁶

TV- ja radiosopimusten tulot so. audiovisuaaliset oikeudet ovat olympialiikkeen päätulolähteet. Internet, puhelinkamerat ja muu uusi teknologia tekevät kuitenkin vaikeaksi valvoa näiden oikeuksien oikeaa käyttöä. On helppoa ottaa valokuvia ja lyhyitä videoita, esimerkiksi olympiakisojen 100 m juoksun finaali, ja sijoittaa ne blogeihin kaikkien saataville koko maailmassa.

KOK valmisti Beijingin olympiakisoja varten vuonna 2008 erityiset blog-ohjeet (IOC Blogging Guidelines) kaikille niille urheilijoille, valmentajille ja toimihenkilöille, jotka akkreditoitiin kisoihin. Akkreditoinnin ehtona oli, että he suostuvat siihen, että olympiakisojen aikana heidän ottamiensa valokuvia, videoita ja muuta visuaalista aineistoa saa käyttää vain henkilökohtaiseen ja ei-kaupalliseen tarkoitukseen. Muuhun käyttöön he tarvitsivat KOK:n kirjallisen luvan. Vastaavasti samanlainen sanonta oli sijoitettu katsojia varten pääsylipun takasivulle ja sitä oli toteltava ehtona sisäänpääsyyn olympiakisojen suorituspaikoille.

Edellä mainittujen määräysten valvomiseksi KOK tilasi kalliin tietokoneperusteisen videovalvontajärjestelmän käytettäväksi tärkeimmillä internetsivustoilla kuten YouTube, Daily Motion, video.google, video.yahoo jne. Olympia, 100 m ja vastaavia sanoja käytettiin hakusanoina. Niitä löydettiin 1,2 miljoonaa, joista 8 000 pidettiin ”vaarallisena” immateriaalioikeuksien käytön kannalta. KOK lähetti näille blogin omistajille kehotuksen 10 kielellä sulkea kyseiset sivut välittömästi oikeudenkäynnin uhalla.

Tämänkaltainen immateriaalioikeuksien sääntely ulottuu urheilijoiden, valmentajien ja toimihenkilöiden henkilökohtaisiinkin asioihin kieltämällä henkilön, nimen, kuvan ja urheiluasuoritusten käyttö mainontaan olympiakisojen aikana.

Paragraph 3 of the Bye-law to Rule 41 of the Olympic Charter

⁶ Howard M. Stupp, IOC Director of Legal Affairs: General Overview of Intellectual Property Rights of the International Olympic Committee, International Handbook 2006 of the World Federation of the Sporting Goods Industry.

“Except as permitted by the IOC Executive Board, no competitor, coach, trainer or official who participates in the Olympic Games may allow his person, name, picture or sport performances to be used for advertising purposes during the Olympic Games.”

Urheilukilpailujen televisiointioikeuksien määrittämisen kansainvälistymisestä ovat hyvänä esimerkkinä Euroopan unionin televisiodirektiivi (89/522/ETY ja 97/36/EY) ja eurooppalainen tv-yleissopimus, joiden seurausta ovat radio- ja televisiotoiminnasta annetun lain (744/1998) 20 § ja valtioneuvoston asetus yhteiskunnallisesti merkittävien tapahtumien televisioinnista (199/2007). Niissä säännellään yleisön oikeutta saada seurata kansainvälisiä urheilutapahtumia maksuttomasti televisiossa.⁷

7. VEDONLYÖNTI

Vedonlyönti on urheilun suuri sivutoiminto. Se on tietenkin mahdollista mitä erilaisimmista asioista, mutta urheilu on kuitenkin verrattomasti suurin vedonlyönnin kohde maailmalla. Vedonlyönnistä on urheilulle ainakin kaksi etua: se lisää kiinnostusta urheiluun, etenkin vedonlyönnin kohteena olevaan urheilumuotoon, ja se tuo tuloja urheilulle.

Vedonlyönti ja sen ongelmat keskittyvät niihin urheilumuotoihin, joissa liikkuu eniten rahaa, pääasiassa joukkuepeleihin ja etenkin jalkapalloon, mutta sitä esiintyy muuallakin. Vedonlyönnin ongelmat ovat vähäisempiä yksilöurheilussa, mutta siellä näitä ongelmia on vielä vaikeampi paljastaa kuin joukkuelajeissa. Vedonlyönnin seurausta ovat sopupelit ja sovitut kilpailut. Ne on tunnistettu urheilun vakaviksi ongelmiksi jo kauan sitten. Osittain tästä syystä on tavallista, että monet vedonlyöntiyhtiöt ovat valtion omistamia ja monopoliasemassa.

Vedonlyönti on globaalia. Aasiassa lyödään vetoa Euroopassa pelattavista jalkapallo-otteluista, esimerkiksi Belgian tai Suomen

⁷ Pertti Lenkkeri: Yhteiskunnallisesti merkittävien urheilutapahtumien televisiointi – ajatuksia televisio- ja radiotoimintalain 20 ja 20 a §:n merkityssisällöstä. Urheilu ja oikeus 2007 s. 24-55.

kansallisista sarjapeleistä. Suomessakin vedonlyönnin tärkeimpiin kohteisiin kuuluvat Englannin jalkapalloliigan kohteet. Suuret summat saattavat vaihtaa omistajaa. Globalisaatio on vain lisännyt vedonlyönnin ongelmia. Kuinka voidaan estää sopupelit ja muu vilppi vedonlyönnissä, kun vedonlyöjät ja vedonlyönnin kohteet ovat eri puolilla maailmaa?

Kansainvälinen jalkapalloliitto FIFA ja KOK samoin kuin vedonlyöntiyhtiöt ja niiden organisaatiot kuten World Lottery Association ja European State Lotteries and Toto Association ovat pyrkineet luomaan aikaisen varottamisen järjestelmän (early warning system), jossa yrityksiä järjestellä ottelujen tuloksia valvotaan tilastollisen ja muun informaation perusteella. Lisäongelmia valvonnassa aiheuttaa vedonlyönti internetin kautta, etenkin jos se tapahtuu ottelun tai kilpailun aikana (on-line vedonlyönti).

Vedonlyöntiä koskeva lainsäädäntö on useissa maissa parhailaan valmisteltavana tai tarkistettavana. Sisältyykö se urheilu oikeuteen, on jossain määrin arviointikysymys, mutta joka tapauksessa vedonlyönnillä voi olla huomattava urheilu oikeudellinen vaikutuksensa kuten esimerkiksi pesäpallon sopupelit Suomessa ovat osoittaneet.

8. GLOBALISAATIO URHEILUOIKEUDESSA

Globalisaatiolla on ollut ja on suuri vaikutus urheilu oikeuteen kuten edellä on käynyt ilmi. Toisaalta on vaikea arvioida, mikä osuus urheilun ja urheilu oikeuden kehityksessä on globalisaatiolla, mikä kaupallistumisella, teknisellä kehityksellä, ammattimaistumisella tai muilla ilmiöillä. Todennäköisesti ne vaikuttavat keskenään riistiin.

Kun kunkin kansainvälisen lajiliiton säännöt tavallisesti ovat samat koko maailmassa, Maailman antidopingsäännöstö on pääsääntöisesti voimassa samalla tavalla kaikissa urheilumuodoissa ja kaikissa maissa ja urheiluriitojen viimeisenä ratkaisusteena on useimmiten yleismaailmallinen urheilun välitystuomioistuin CAS, globalisaation vaikutus urheilu oikeudessa näkyy lähes kaikessa kansainvälisessä toiminnassa.

Samaan suuntaan on vaikuttanut urheilun kaupallistuminen ja ammattimaistuminen. Urheilun sponsorit ovat usein kansainvälisiä

yrityksiä, jotka toimivat globaalisti. Urheilujuristien tulee tänään tuntea kansainvälisiä sääntöjä ei vain urheilussa vaan myös kaupallisessa kanssakäymisessä. He saattavat joutua käsittelemään työso-
pimuksia, sponsorisopimuksia, sopimuksia immateriaalioikeuksien käytöstä yms. eli kysymyksiä, joissa kansainvälisellä oikeudella on huomattava merkityksensä.

Globalisaatio on toistaiseksi vaikuttanut suhteellisen vähän urheilujuristien keskinäiseen toimintaan. Kaksi kansainvälistä urheilujuristien yhdistystä on perustettu: vanhempi eli International Association of Sports Law (IASL, www.iasl.org) ja uudempi eli International Sport Lawyers Association (ISLA, www.isla-int.com). Edellisessä on etenkin eteläeurooppalaista ja amerikkalaista jäsenkuntaa ja jälkimmäisessä saksalaista ja keskiseurooppalaista jäsenistöä. Edellä mainitut CAS:in välimiehet, 300 välitystuomaria edustavat maailman kaikkia mantereita, mikä saattaa levittää ja harmonisoida urheiluoikeuden tuntemusta eri maissa.⁸ Todennäköisesti liikuntatieteen maailmankongressissa ICSEMIS 2012:ssa on ensimmäistä kertaa kaikilla urheilujuristeilla tilaisuus kokoon-
tua katsastamaan urheiluoikeuden tilaa maailmalla, ainakin kaikki 25 eri maissa toimivaa urheiluoikeuden yhdistystä tullaan kutsu-
maan sinne.

Tämän ohella on otettava huomioon, että urheilua koskevaan lainsäädäntöön vaikuttaa lisääntyvästi kansainvälinen yhteistyö eri järjestöissä kuten YK:ssa, UNESCOssa, Euroopan unionissa ja Euroopan neuvostossa, minkä yhteistyön seurauksena säännökset harmonisoituvat eri maissa.⁹

⁸ Lauri Tarasti: Urheiluoikeutta kansainvälisesti. Urheilu ja oikeus 2009 s. 50-59.

⁹ Ks. Stephen Weatherill: European Sports Law, Collected Papers. T.M.C. Asser Instituut. Haag 2007 ja Euroopan neuvoston sopimuksista ja päätöslauselmista urheilun alalla ks. The Council of Europe and Sport. Basic Documents. T.M.C. Asser Instituut. Haag 2007. Editors C. R. Siekmann / Janwillem Soek.

TOUR DE FRANCEN DOPING- SKANDAALIT URHEILU- OIKEUDELLISENA TUTKIMUS- KYSYMYKSENÄ¹

Sami Teräväinen

1. PROLOGI

Nykyaikaisen urheilun dopinghistorian sanotaan alkaneen ensimmäisestä ”dopingtapauksesta” vuodelta 1886, jolloin englantilainen maantiepyöräilijä menehtyi kilpailussa valmentajansa hänelle tarjoamien piristävien, todennäköisesti huumausainepohjaisten, ”lääkkeiden” käytön seurauksena². Urheilussa doping on johdonmukaisesti kielletty 1960-luvulta alkaen, jolloin pyöräilyurheilun kansainvälinen lajiliitto julkisti ensimmäisenä urheilulajina omat antidopingsääntönsä³. Urheilun dopinghistoriassa ammattipyö-

¹ Artikkelin perustuu kirjoittajan kevätlukukaudella 2010 Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa tarkastettuun tutkielmaan ”Kurinpito ja kontrolli huippu-urheilun dopingasiassa – Esimerkkeinä Tour de Francen ja ammattipyöräilyn dopingtapaukset”. Tutkielmassa avataan laajemmin artikkelissa esille nostettaviin tutkimuskysymyksiin liittyvää juridiikkaa.

² Müller 1993, s. 15–16.

³ *Brissonneau* 2008, s. 5. Kansainvälinen olympiakomitea KOK julkisti maantiepyöräilyn esimerkin mukaisesti omat antidopingsääntönsä Mexico Cityn olympialaisiin 1968. ”Doping” näyttää olleen kiellettyä jo antiikin olympialaisten aikana.

räilyn onkin sanottu ”aina kantaneen vahvasti johtajan keltaista paitaa”⁴. Eräänä rankimmista kestävyysurheilulajeista ihmisruumiin fyysiset ja henkiset sietokyvyn rajat joutuvat maantiapyöräilyssä äärimmäiselle koetukselle. Kyse on paitsi fyysisistä ominaisuuksista ja kestävyydestä yhtälailla myös urheilijan mentaalista hyvinvoinnista kilpailusuorituksen aikana. Useiden tuntien mittaisen kestävyysuorituksen onnistumiseen vaikuttaa myös urheilijan henkinen kapasiteetti – kyky tehdä kilpailun ratkaisuhetkellä menestyksen edellyttämät oikeat taktiset päätökset ja sulkea pois mielestä rasituksen aiheuttama fyysinen kipu⁵. Dopingin houkuttimet ovat vahvasti läsnä.

Maantiapyöräilyllä on monissa Euroopan maissa valtalaji jalkapallon jälkeen lähes kansallisurheilun asema, jonka sankarit glorifioidaan kuolemattomalle jumalkorokkeelle. Huippu-urheilun dopingskandaalit ovat kuluneen runsaan vuosikymmenen aikana viimeistään herättäneet suuren yleisön, urheilujärjestöjen ja jopa yhteiskunnallisen huomioarvon dopingia kohtaan. Dopingilla on syynsä ja seurauksensa. Maantiapyöräilyn Ranskan ympäriajon – *Tour de Francen* – lähivuosien historiaan kirjoitettu dopingkatalogi on tästä urheilun kirjon selväpiirteinen ilmentymä. Ammattipyöräilyä on erityisesti vuoden 1998 *Tour de Francen* dopingpaljastusten jälkeen varjostanut vahva leimautuminen *dopingurheiluksi*. Retorisesti kaunistelematta dopingkysymykset voidaan kuitata yksinkertaisella teesillä: dopingkäryt sinänsä eivät ole urheilun historiaa uudestaan kirjoittavia tapahtumia vaan ovat kuuluneet valitettavana, mutta väistämättömänä tekijänä huippu-urheiluun jo vuosikymmenien ajan. Antiteesinä asetelmaa voidaan myös opponoida; tässä piilevät myös tämän artikkelin tiedonintressit.

Ammattipyöräilyn dopingongelmien tarkastelunäkökulma avautuu mielenkiintoiseksi huomioitaessa dopingskandaalien kosket-taman henkilö pohjan laajuus. Yksittäisiä dopingista kärynneitä huippuajajia on useita, mutta tämä ei riitä; monet Ranskan ympäriajossa menestystä ja etappivoittoja saavuttaneista ajajista ovat

Esimerkiksi luonnontieteilijä *Plinius Vanhemman* on sanottu väittäneen kuivattujen viikunoiden syömistä kielletyksi antiikin olympialaisissa kilpailuissa. Ks. *Koski et al.* 2004, s. 93.

⁴ *Kaarninen* 2008, s. 223.

⁵ *Rain* 1998, s. 14; *Hawle – Stepto* 2001; *Møller* 2010, s. 99.

tunnustaneet saavuttaneensa voittonsa kiellettyjen aineiden avulla, antamatta kuitenkaan kilpailu-urallaan positiivista dopingnäytettä⁶. Dopingin taustalla on uskottu olevan kilpatallien ja lääketieteen välillä laajamittaisesti organisoituja dopingrinkejä, jotka ovat määrätietoisesti pyrkinneet edistämään dopingia ja sen käytössä tarvittavien menetelmien kehittämistä⁷.

Dopingrinkien paljastumisen myötä dopingepäilyjä ja syytöksiä on kohdistettu useisiin tähtiajajiin, jotka eivät urallaan ole koskaan jääneet dopingista kiinni. Paljastusten arvioinnissa ei myöskään pidä vähätellä median roolia ”lyömässä vettä kiukaalle”.⁸ Viitteen kohdistamat Lance Armstrongin dopingsyytökset poikivat kirjasarjan (L.A. Confidential: Les secrets de Lance Armstrong ja L.A. Officiel), joka on Ranskassa päässyt bestseller -listoille asti. Pyöräilyn 1990- ja 2000-lukujen suurista nimistä Tour-voittajien Jan Ulrichin (1997) ja jo edesmenneen Marco Pantanin (1998) kilpailu-urat ovat käytännössä päättyneet dopingsyytöksiin kummankaan ajajan käryämättä varsinaisten dopingaineiden käytöstä (tosin Ulrich oli jäänyt urallaan kiinni kokaiinin käytöstä, Pantani liian suurista veriarvoista). Ulrich on sittemmin jatkanut uraansa ammattipyöräilyjoukkueen neuvonantajana, Pantanin elämä päättyi dopingsyytösten myötä masennukseen ja unilääkkeiden yliannostukseen keväällä 2004. Viimeisimpiä pyöräilyn piirejä koskeneista tragedioista koettiin lokakuussa 2009 niin ikään dopingsyytöksiä aikanaan

⁶ Pyöräilymaailmaa ovat käryjen lisäksi vuorollaan havahduttaneet entisten mestariajajien tunnustukset dopingin käytöstä ja dopingin avulla saavutetuista voitoista, huomionarvoisimpina näistä edelleen aktiivisessa roolissa ammattipyöräilyn taustajoukoissa vaikuttavien Tourin voittaja Bjarne Riisin ja Erik Zabelin vapaaehtoiset tunnustukset sekä Richard Virenquen Festina-oikeudenkäynnissä antama tunnustus.

⁷ Organisoitusta dopingtoiminnasta tunnetuimmat ja laajimmat esimerkit ovat jäljempänä tarkas-teltavat Operaatio Puerton tapaus sekä Festina-tallin dopingpaljastukset vuonna 1998, jotka rajuu-dellaan herättivät urheilumaailman dopingongelmien karuun todellisuuteen. Väitteitä ja todisteita organisoidusta dopingin edistämisestä on esitetty esimerkiksi Telekom- / T-Mobile -joukkueen (vuorollaan mm. Jan Ulrichin, Bjarne Riisin ja Erik Zabelin joukkue) ja Freiburgin yliopistolisen sairaalan lääkäreiden välillä.

⁸ Ks. *Wilcockson* 2009, s. 287–292 ja 355–357.

kohdanneen Frank Vandenbroukin menehdyttyä epäselvissä olosuhteissa lomallaan Senegalissa. On epäilty, että myös Vandenbrouk olisi tehnyt itsemurhan.

On karrikoidusti sanottuna vaikea muistella ammattipyöräilyn suurissa etappikilpailuissa viime vuosina arvopaitoja voittaneita ajajia, joita ei uransa aikana olisi, virallisesti tai epävirallisesti, yhdistetty dopingiin.⁹ Skandaalien tiimoilta on rakennettavissa argumentaatiota dopingongelmien taustalla toteutetuista ratkaisusovelluksista sekä ennen kaikkea siitä, miten skandaaleista saatavaa tietoa voidaan hyödyntää, jotta vastaavilta tilanteilta ja tragedioilta vältytään vastaisuudessa.

2. LE TOUR DE FRANCE JA AMMATTIPYÖRÄILYN TRADITIO

Tour de France ei ainoastaan puhuta, vaan se myös puhuttelee ihmisiä. Tour de Francella on sen historian synteisiin kietoutunutta magiaa, joka on urheilumaailmassa ainutlaatuista. Sen institutionaalinen luonne ja perimä – Ranskan ympäriajon kulttuurista merkitystä tutkineen historian professori *Cristoph S. Thompsonin* lyriikan omaista kuvaelmaa siteeratakseni ”Tour de Francen narratiivi, kertomus Ranskasta ja ranskalaisuudesta; ihmisestä, polkupyörästä ja näiden halusta valloittaa maailma” – on muodostanut status- ja symboliikkapohjan, joiden varaan on rakennettu niin urheilullisesti kuin oikeudellisestikin uniikki urheilutapahtuma¹⁰. Nykymuodossaan Ranskan ympäriajo on eräs suurimmista ja seuratuimmista vuosittain järjestettävistä urheilutapahtumista, joka symbolisoi ranskalaista identiteettiä tämän kulmakivenä¹¹. Tour de Francen speaktaakkeli on myös ammattipyöräilyn lippulaiva, sen traditio identifioi koko ammattipyöräilyä.

⁹ Epärehellisyyden illuusio jatkuu yhä. Vuosina 2009 ja 2010 suurissa ympäriajoissa voittoja tai arvopaitoja saavuttaneista urheilijoista dopingista epäiltyinä ovat olleet *Alberto Contador*, *Ivan Basso*, *Alejandro Valverde* ja *Danilo di Luca*. Valverde ja di Luca ovat par'aikaa kilpailukiellossa.

¹⁰ *Thompson* 2006, s. 7.

¹¹ *Idem.*, s. 7 ja 50 ss.

Urheilujuridiikan näkökulmasta ammattipyöräily on talliurheilua ja Tour de France arvokilpailun luonteinen urheilutapahtuma. Tapahtuma kohoo sen historiallisen tradition, erityispiirteiden ja korkean yleisen arvostuksen vuoksi arvohierarkiassa vastaavalle tai jopa korkeammalle tasolle kuin lajin piirissä käytävät kansainvälisen lajiliiton viralliset arvokilpailut¹². Toisin kuin virallisissa arvokilpailuissa, toteuttaa arvokilpailun luonteisten urheilukilpailuiden järjestelyvastausta usein kansainvälisestä lajiliitosta jossain määrin irrallinen taloudellinen organisaatio. Näin esimerkiksi Ranskan ympäriajon järjestäjänä on yksityinen liikeyritys, *Amoury Sport Organisation (ASO)*.¹³ Pyöräilyurheilun lajin kattojärjestönä toimii *Kansainvälinen pyöräilyliitto, Union Cycliste Internationale (UCI)*. UCI:n jäseninä kansalliset pyöräilyliitot ovat sitoutuneet noudattamaan UCI:n sääntöjä ja periaatteita. Ammattipyöräilyssä lajikohdattaiset säännöt määräytyvät keskitetysti UCI:n kilpailusääntöjen nojalla¹⁴.

Maantiepyöräilyn merkittävimmät ammattilaiskilpailutapahtumat ovat jakautuneet perinteisesti kevätkaudella ajettaviin *klassikoihin* eli pyöräilyhistoriallisiin yhdenpäivän kilpailuihin sekä etappikilpailuihin, joista tunnetuimpia ovat kolmiviikkoiset *suuret ympäriajot*, kilpailukalenterijärjestyksessään Italian ympäriajo *Giro d'Italia*, Ranskan ympäriajo *Tour de France* ja Espanjan ympäriajo *Vuelta España*; nämä muodostavat ammattipyöräilyn arvostetuimman tapahtumatrion kantaen pyöräilyurheilun satavuotisia traditioita. Lisäksi syksyisin kilpaillaan UCI:n alaisissa maailmanmestaruuskilpailuissa maantieajon ja aika-ajon maailmanmestaruustiteluista.¹⁵ Klassikoiden ja suurten ympäriajojen kilpailutapahtumat ovat pääosin yksityisten liikkeenharjoittajien omistuksessa. Perinteisesti arvostetuimmat ammattipyöräilykilpailut on toteutettu järjestäjien lähettämänä kutsukilpailuna, jossa viimesijainen päätösvalta osallistujatalleista on kilpailun järjestäjällä.

Dopingin ja ammattipyöräilyn mollisävelinen konsertto on projisoitunut artikkelin kirjoittajan kysymyksenasettelua. Käsittelen

¹² *Rauste* 1997, s. 218.

¹³ Vastaavasti Wimbledonin tennisturnauksen järjestäjänä on The All England Lawn Tennis and Croquet Club (A.E.L.T.C).

¹⁴ UCI: Preliminary provisions, 1 artikla.

¹⁵ UCI: Preliminary provisions, 1 artikla. Ks. *Pakkanen* 2009 s. 19 ss.

artikkelissa monipuolisesti ammattipyöräilyn dopingskandaaleita poimien tapauksista urheiluoikeudellisesti mielenkiintoisimpia aspekteja, joista avautuvien oikeudellisten kysymysten tarkastelu olisi tieteellisesti perusteltavissa ja jotka olen urheilujuridiikan kannalta nähnyt keskeisiksi ja tematiikaltaan ajankohtaiseksi. Tieteellistä diskurssia ei artikkelissa esitettyjen tutkimuskysymysten osalta taroituksellisesti viedä loppuun vaan pikemminkin referenssiaineiston välityksellä havainnoidaan miten monitahoisista ja urheilullisista lähtökohdista urheiluoikeuden tutkimuskysymykset voivat saada alkunsa. Huomioimalla *Le Tourin* perinteet ja ammattipyöräilyn universaali suosio urheilulajina voidaan varsinaisesti ymmärtää dopingkriisien saama huomioarvo ja niiden diagnostiikasta täsmentyvän tieteellisen diskurssin merkitys.

3. DOPINGHISTORIIKKIA DE FACTO

Jo 1960-luvulla amfetamiini oli merkittävä, tosin annostelun tarkkuutta vaativa, piriste pyöräilijöiden keskuudessa ja 1970-luvulla ryhdyttiin puhumaan verenvaihdosta dopingmenetelmänä¹⁶. 1970–1990 -luvuilla organisoidut dopingtoimet – suunnitelmallisten ”dopingtaktiikoiden” laatiminen kilpailukautta ja yksittäisiä kilpailuja silmällä pitäen – elivät pyöräilyssä omaa kultakauttaan: dopingin käytön on sanottu olleen laajamittaisesti ohjelmoidun työn tulosta, jota kilpatallin johtoporras, lääkärit ja ajajat toteuttivat johdonmukaisesti.¹⁷ Virallista totuutta organisoidusta ja laajasta dopingin edistämisestä on ammattipyöräilyn ja Tour de Francen dopingpaljastusten myötä etsitty, pyöräilyn identiteetin rajoja koetellen, tuomioistuimen ja poliisin käsittelyssä erityisesti niin sanotuissa *Festina-oikeudenkäynnissä* sekä *Operaatio Puerton* tutkimuksissa. Tapaukset ovat piirtäneet mustan polttomerkinsä urheilun dopinghistoriaan.

Kansainvälisesti merkittävänä sysäyksenä sekä ammattipyöräilyn dopingongelmien tiedostamiselle että yleiselle dopingin vastaiselle työlle on pidetty *Festina-skandaaliksi* nimettyjä tapahtumia

¹⁶ Schüntzer 2000, s. 17; Houlihan 2002, s. 42.

¹⁷ Ks. Voet 2002. Kyseessä on Festina-tallin entisen huoltajan ei-tieteellinen ”paljastuskirja” ammattipyöräilyn ylimalkaisesta suhtautumisesta dopingiin.

Ranskan ympäriajossa vuonna 1998. Tullin tekemät lääkeainelöydöt Ranskan ja Belgian välisellä rajalla johtivat *Festina-tallin* ja kilpailun ennakkosuosikkeihin lukeutuneen *Richard Virenquen* sulkemiseen kilpailusta. Kilpailun aikana Ranskan poliisi suoritti ratsioita tallien käyttämiin majapaikkoihin ja huoltoautoihin tarkoituksenaan löytää tallien hallusta dopingaineita tai dopingin käytössä tarvittavia välineitä. Vastaavia episodeja on sittemmin koettu useina vuosina Ranskan ja Italian ympäriajoissa, esimerkiksi *Astana-joukkueen* kohdalla kesän 2009 Tourilla.¹⁸

Vaikka *Festina*-skandaalin loppunäytökset käytiin oikeussalissa, ei esirippu draaman edestä oikeastaan vieläkään ole laskeutunut¹⁹. Tapahtumien voidaan hyvällä syyllä sanoa herättäneen tietoisuuden ja kiinnostuksen, ei ainoastaan pyöräilyn, vaan yleensäkin koko ammattiuurheilussa vallinneesta dopingilmiöstä. Seurauksena dopingiin kiinnitettiin laajempaa huomiota myös urheilujärjestöjen ulkopuolisella tasolla, hallitusten ja viranomaisten oltua tyytymättömiä urheilun lajiliittojen toimiin dopingkysymyksien ratkaisemiseksi. Ammattipyöräilyssä tämä merkitsi kiihtyviä viranomaistoumia, erityisesti suurten etappiajojen aikana, etsittäessä merkkejä dopingista, sekä edelleen Operaatio Puerton kaltaisiin laajoihin urheilun piiriä koskettaviin viranomaistutkimuksiin²⁰. *Festina*-skandaalin jälkimainingeissa KOK kutsui kokoon kansainvälisen dopingkonferenssin, joka lopulta johti WADA:n perustamiseen ja edelleen viime vuosina yhtenäisen Maailman antidopingsäännösten, WADC:n, luomiseen. Urheilun ylikansallisella tasolla dopingkontrolli siirtyi WADA:n valvontavallan alaisuuteen.

Espanjassa vuodesta 2006 vireillä ollutta Operaatio Puertoa voidaan pitää yhtenä merkittävimmistä huippu-urheilun systemaattisen dopinginkäytön paljastamaan pyrkineistä yrityksistä²¹. Suurta

¹⁸ *Houlihan* 2002, s. 14. Ks. myös Helsingin Sanomat 14.10.2009.

¹⁹ Käsittelyssä dopingrikoksista syytettynä olivat tallin toimihenkilöt sekä tähtiajaja Virenque, joka lopulta vältti langettavan rangaistuksen oikeudenkäynnissä antaman todistajanlausuntonsa myötä; muita tallin syytettyjä toimihenkilöitä tuomittiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin sekä sakkoihin. On huomattava oikeudenkäynnissä oli lopulta kyse paitsi dopinglakien myös totuusvelvoitteen noudattamisesta yleisen tuomioistuimen edessä

²⁰ *Houlihan* 2002, s. 14. Ks. myös *Ulrich – Boßdorf* 2005, s. 155–160 ja 193–195.

²¹ Internet: Cyclingnews – Puerto. Mikäli viitetiedoissa ei toisin mainita, esitetyt faktat pohjautuvat cyclingnews.com -verkkosivuston artikkelikoosteeseen.

maailmanlaajuista huomiota keränneessä Operaatio Puertossa on kyse espanjalaisen lääkärin, *Eufemiano Fuentesin*, ja tämän avustajien toteuttamasta pitkälle kehitettyjen veridopingvälineiden toimittamisesta urheilijoille. Ennen kaikkea toiminta on kohdistunut ammattipyöräilijöihin, mutta tutkimusmateriaa on osin yhdistetty myös Espanjan jalkapallon pääsarjan *La Ligan* huippujoukkueisiin. Tutkimusviranomaiset ovat suorittaneet lukuisia kotietsintöjä ja tehneet laajoja selvitystöitä, joiden perusteella on pyritty jäljittämään pyöräilijöiden yhteyksiä dopinglöydöksiin sekä dopingvälineiden hankkimisessa käytettyjen rahavarojen alkuperään.

Operaatio Puertoon liittyvä oikeudenkäynti ja poliisitutkimukset ovat olleet useaan otteeseen keskeytyksissä muun muassa Espanjan dopinglainsäädäntöön liittyvien tulkinallisten epäselvyyksien vuoksi. Vuoteen 2006 Espanjassa voimassa ollut dopinglaki ei sisältänyt rikostunnusmerkistöä dopingaineiden käytöstä, vaan kriminalisoi ainoastaan terveydelle vaarallisiin aineisiin kohdistuvan toiminnan. Koska tutkintaviranomaisten tarkastamien verinäytteiden dopingainepitoisuudet eivät ylittäneet terveydelle haitalliseksi luokiteltuja määriä, viranomaistahon tutkimukset urheilijoiden osalta päättyivät lopulta syksyllä 2008.²² Fuentesin ja tämän avustajien toiminnan tutkimista on jatkettu edelleen erillisessä oikeuskäsittelyssä.

Oikeudenkäynnin osalta on huomattavaa, että siinä ovat osapuolina myös WADA, UCI sekä Espanjan pyöräilyliitto RFEC. Tahojen tavoitteena on ollut kerätä aineistoa mahdollisiin CAS:n ratkaistavaksi tuleviin dopingriitoihin²³. Tuomioistuinlaitos on myös aiemmin antanut WADA:lle, UCI:lle sekä ajajajärjestö AIGCP:lle oikeuden päästä käsiksi prosessissa kertyneeseen 6000-sivuisen *Puerto-materiaaliin*. Operaatio Puertolla on epäilemättä huomattava merkitys urheilullisena ennakkotapauksena avattaessa yhteis-

Pohjois-Amerikassa vastaavia piirteitä on löydettävissä esimerkiksi ns. *Balcolaboratorion* tapauksessa, jonka tutkimustuloksena yksilöittäin esimerkiksi huippupikajuoksijoiden *Marion Jonesin* ja *Tim Montgomeryn* dopingkäryt.

²² *Wheatcroft* 2007, s. 332.

²³ Ks. *Tarasti* 2007, s. 81.

työtä dopingasioissa viranomaisten ja urheilujärjestöjen välillä²⁴. Tutkimusten urheilulliset seuraamukset vaikuttivat useiden pyöräilijöiden uraan pysyvästi – estämällä yksittäisiin kilpailuihin osallistumisen, langettamalla kilpailukieltoja tai lopettamalla kilpailu-uran. Operaatio Puerton tutkimusten perusteella on pystytty identifioimaan yli sadan ammattipyöräilijän verinäytteiden alkuperä osaksi järjestäytyntä dopingtoimintaa.²⁵ *Ivan Basso* (Italian ympäriajon voittaja 2006 ja 2010), *Alberto Contador* (Ranskan ympäriajon voittaja 2007, 2009 ja 2010) ja *Alejandro Valverde* (UCI ProTour -kokonaiscupin 2008 ja Espanjan ympäriajon 2009 voittaja) on kaikki vuorollaan yhdistetty Operaatio Puerton skandaaliin.

Basso on tuomittu kilpailukieltoon Operaatio Puerton tutkimuksissa annettujen väärin tietojen perusteella, joskin hän on myöhemmin myös myöntänyt yrittäneensä käyttää dopingia. Tour de Francen järjestäjä ASO veti Basson, kilpailun ennakkosuosikin, pois kilpailun osanottajaluettelosta vuonna 2006 hänen Puerto-kytkentöjensä vuoksi, eikä Basso saanut enää dopingsitoumuksen allekirjoituksen puuttuessa uutta sopimusta ProTeam-joukkueen kanssa. Kahden vuoden kilpailukiellon päätyttyä Basso teki paluun kaudelle 2009 sijoittuen sekä Girossa että Vueltassa neljänneksi, ja voittaan lopulta Giron vuonna 2010.

Contador on nyt myöhemmin vapautettu virallisilta kytköksiltä Operaatio Puertoon. Prosessin aikana häneltä on kuitenkin dopingepäilyjen vuoksi kahdesti evätty osallistumisoikeus Ranskan ympäriajoon: vuonna 2008 puolustavana mestarina ja vuonna 2006 tallinsa Astana-Würthin dopingkytkösten vuoksi. *Valverde* koskevia kilpailuoikeuksia on käsitelty dopingepäilyjen vuoksi CAS:ssa jo vuonna 2007. Vuonna 2009 Italian olympiakomitea julisti hänet kahden vuoden kilpailukieltoon Italiassa, mikä esti hänen osallistumisensa Ranskan ympäriajoon (jonka reitti vieraili Italiassa). Sittemmin CAS on

²⁴ Ibid.

²⁵ Helsingin Sanomat 12.1.2007; Helsingin Sanomat 1.5.2007. Tutkimuksissa löydettyjä koodinimin ja tunnuksin varustettuja verinäytteitä on kokonaisuudessaan epäilty liitettäväksi yli kahteen sataan ammattuurheilijaan.

valitusprosessien myötä laajentunut Valverden pannan maailmanlaajuiseksi kilpailukielloksi, joka päättyi vuonna 2012.

Operaatio Puerton varjo on päättänyt lopullisesti myös saksalaisen tähtiajaja *Jan Ulrichin* uran talvella 2007, kun verinäytteitä pystyttiin todistettavasti yhdistämään Ulrichin DNA-tietoihin. Tätä ennen Ulrichin talli Telekom oli vetänyt hänet pois Ranskan ympäriajosta 2006 vain muutamaa päivää ennen starttia langetettujen dopingepäilyjen vuoksi. Muista huippuajajista Operaatio Puertoon osallisiksi on verinäytteiden perusteella identifioitu esimerkiksi *Tyler Hamilton*, *Joseba Beloki*, *Michele Bartoli*, *Roberto Heras*, *Oscar Sevilla* ja *Marco Pantani*.

Operaatio Puerto -skandaalin selvittämisessä merkittävän luvun muodostaa UCI:n aloittama antidopingkampanja, jolla jatkettiin omatoimisesti Puerton dopingvyyhdin purkamista. Skandaalin laajuuden vähitellen selvittyä kilpailun järjestäjätaho ASO, UCI ja kilpataallit olivat pakotettuja toimiin, joilla minimoitaisiin dopingin haitat kilpailutapahtumille ja urheilulajille. Operaatio Puerton dopingvyyhdistä epäillyiltä ajajilta estettiin osallistuminen vuoden 2006 Tour de Francelle. Vuonna 2007 osallistumisoikeutta ei puolestaan myönnetty kilpailijoille, joiden hematologia oli varmuudella yhdistetty Operaatio Puerton löydöksiin. Ennen Tour de Francen 2007 alkua kansainvälinen pyöräilyliitto lanseerasi ns. dopingsitoumuksen, jossa ajajat vakuuttavat, etteivät ole tekemisissä dopingaineiden kanssa²⁶. Parafoinnillaan ajajat sitoutuivat antamaan omat DNA-tietonsa Operaatio Puerton tutkimusten käyttöön sekä kilpailusäännösten dopingsanktioinnin lisäksi maksamaan yhden vuoden palkkansa sopimussakkona dopingrikkeestä.²⁷

Järjestäjä ASO vaati osallistumisoikeutta ainoastaan ajajille, jotka olivat allekirjoittaneet sitoumuksen. UCI:n kilpailulisenssin myöntäminen ei kuitenkaan edellyttänyt sitoumuksen allekirjoitus-

²⁶ Internet: UCI – Commitment to a new Cycling.

²⁷ Ks. *Bahners – Schöne* 2007, s. 227–230 sitoumuksen oikeudellisesta arvioinnista ja sen sitovuuden kyseenalaistamisesta. Esimerkiksi vuoden 2007 Le Tourilla dopingepäselvyyksiin syyllistyneistä ajajista ainoastaan Cristian Moreni oli allekirjoittanut sitoumuksen.

ta, eikä kilpailuun osallistumista voinut tällä perusteella rajoittaa. Sitoumuksella ei ollut sääntöauktoriteettia vaan ainoastaan suosituksena talleille oli, että kilpailuun valitaan vain pyöräilijöitä, jotka ovat allekirjoittaneet sitoumuksen. Kilpailun järjestäjätahojen sekä UCI:n välit kärjistyivät pahoiksi ristiriidoiksi muun muassa kilpailulisenssien ja kilpailuun osallistumisoikeuksien myöntämisen perusteista.

4. URHEILUN OIKEUDEN INTRESSIT

Dopingia käsittelevän urheilujuridisen tutkimuksen näkökulmasta voidaan suurimpien skandaalien osumista ammattipyöräilyn kaltaisen valtalajin piiriin oikeastaan sanoa ”onnen potkuksi”, sillä sen universaalisti herättämä yhteiskunnallinen kiinnostus, ja tätä seuraava tieteellinen kyseenalaistaminen sekä kysymyksenasettelu, ovat eri kategoriassa kuin esimerkiksi pohjoismaisten marginaalilajien. Paitsi, että dopingskandaalit asettavat eksplikoimaan kysymyksiä urheilun moraalista ja fair playstä, on doping nostettu myös oikeudellisten intressien kuumaksi puheenaiheeksi ja sääntelyn kohteeksi.

Urheilulajin synkkää dopinghistoriaa voidaan tuskin yksin perustella lajin rankkuudella – vaikka ratkaisuun urheilun näkökulmasta tehtävissä tutkimuksissa usein päädytäänkin. Ammattipyöräilyä hallinnoivan kansainvälisen lajiliiton suhtautuminen dopingin ongelmiin on urheilulajikohtaisessa vertailussa ollut nähtävissä keskimääräistä lievemmäksi: ennen WADC:n avulla toteutettua dopingsääntöjen harmonisointia UCI:n dopingsanktiot ovat lähes poikkeuksetta olleet muita kestävyyslajeja sallivampia.²⁸ Dopingskandaalien räjäytettyä tietoisuuden dopingongelmista urheilua seuraavan yleisön silmien eteen yritti kansainvälinen lajiliitto paikata tilannetta nopeilla sääntömuutoksilla ja epämääräisillä dopingin vastaisilla sitoumuksilla²⁹. Samanaikaisesti Maailman antidopingtoimisto WADA oli ryhtynyt toimiin yhtenäisen antidopingsäännösten luomiseksi. UCI asettui kuitenkin linjausta

²⁸ *Frizweiler* 2000, s. 133 ss; *Puntila* 2006, s. 30.

²⁹ Ks. *Bahners – Schöne* 2007, s. 227–230; Internet: UCI – Commitment to a new Cycling.

vastaan ja pyrki toteuttamaan harmonisointitoimia muun muassa ProTour-järjestelmänsä avulla³⁰. Lopputulemana oli ammattipyöräilyn maailman täydellinen sekasorto, jossa lajin kattojärjestöä kritisoitiin ankarasti ylimalkaisesta suhtautumisestaan kiistämättömiin dopingongelmiin.

Operaatio Puertossa tiivistyvät ammattipyöräilyn dopingsääntelyn ongelmat sääntöjen sitouttamiskysymyksessä; kilpailun järjestäjätahojen, kansainvälisen lajiliiton ja WADA:n ristikkäiset intressit ovat osaltaan dopingongelmien keskiössä. Tapauksen oikeudellista merkitystä voidaan arvioida myös tarkastelemalla linjauksia dopingkontrollille asetettavista rajoista. Urheilulliset itseisarvot ovat saaneet väistyä dopingille annetun yleisen oikeudellisen ongelmastatuksen tieltä. Asetelma kertoo urheilun orgaanien ja yhteiskunnallisesti tuotetun sääntelyn erilaisista tavoitteista. Kysymys kuuluu, mitkä keinot ovat mahdollisia ja miten pitkälle menevä dopingkontrollin taso voidaan urheilun piirissä hyväksyä. UCI:n velvoitteet ammattipyöräilijöille antaa omat DNA-tietonsa Operaatio Puerton tutkimusviranomaisten käyttöön herättivät kritiikkiä pyöräilijöiden ja ajajajärjestön keskuudessa. Dopingkysymykset ovat käytännössä johtaneet urheilun toimintakieltoihin, vaikka virallisesti dopingrikkeitä ei olisikaan todennettu.

Toisaalta näkökulma Operaatio Puerton urheiluoikeudellisesta relevanssista spesifioituu arvioitaessa *de lege ferenda* sen ennakollista asemaa viranomaisten suoraan urheiluun ulottamassa toiminnassa ja toisaalta yhteistyössä viranomaisten ja urheilun antidopingjärjestöjen kanssa. Urheilujärjestöt hyväksyttiin kuvattulla tavalla osaksi Operaatio Puerton oikeudenkäyntiä ja Espanjan poliisin esitutkinta-aineistoa pyrittiin hyödyntämään dopingkuripitoprosessissa. Merkittäväksi urheiluoikeudelliseksi tutkimuskysymykseksi nouseekin, voivatko tuomioistuimen toteamat dopinglainsäädännön rikkeet vaikuttaa urheilun kurinpitomenettelyyn ja millä tavalla vaikutus toteutuu. Onko kurinpitovaltaa käyttävä taho sidottu tuomioistuimen linjauksiin tai päinvastoin?

³⁰ ProTour on UCI:n lanseeraama tavamerkki, joka sisältää määritelmät ProTour-kilpailutallista sekä ProTour-statuksen omaavista pyöräilykilpailuista. UCI:n tavoitteena on ollut muodostaa ProTour-brändin alaisista tuotteista huipputason ammattipyöräilyn perusinstrumentti, johon kuuluvat parhaat ajajat ja kilpatallit sekä arvostetuimmat pyöräilykilpailut.

Urheilu ja sen antiikin ihanteet ovat alkujuuriltaan lähtien tarjonneet kansalle leipää ja sirkushuveja; raakaa ja julmaa viihdettä. Urheilun modernisaation kritiikin, sen idealismia ja romantiikkaa puolustavien näkemyksien kumoutuminen kaupallistumisen paineessa voidaan nähdä osana historian itseään toistavaa palapeliä.³¹ Urheilun modernisaatio on konkretiaa, joka voidaan pelkistää urheilun liiketaloudellisten intressien lisääntymiseksi ja siirtymiseksi entistä ammattimaisempaan kilpailutendenssiin³². Doping voidaan nähdä huippu-urheilun modernisaation sivutuotteena, sen välillisenä, mutta myös väijäämättömänä seuraamuksena³³. Huippu-urheilu on viihdeindustrialismin kärkituote, joka tarjotakseen kohdeyleisölleen korkeatasoisinta urheilullista ekstaasia, edellyttää urheilijoilta kovatasoisia tuloksia ja mieleenpainuvaa taistelua voitosta. Urheilullisen gloorian tiellä kohdataan paitsi veren, hien ja kyyneleiden vuodattaminen, myös dopingin kasvaneet houkuttimet.³⁴

Paralleelisesti voidaan lähestyä urheilun oikeudellistumisen ilmiötä ja tarpeita oikeudellistuvaa urheilua palvelevalle tutkimukselle.³⁵ Voidaan viitata urheilua koskevien oikeudellisten intressien kasvamiseen, urheilun modernisoitumisesta peräytyviin oikeudellisiin tarpeisiin. Syntynyt oikeudellisen sääntelyn tarve on avannut portteja oikeustieteen tunkeutumiseksi uusille elämänalueille.³⁶ Doping on valitettava, mutta kiistämätön ongelma osana urheilun modernisaatiota. Dopingia koskeva sääntely muodostaa olennaisen osan urheilun säännöstöjä, joilla on suora oikeudellinen merkitys urheiluelämässä. Urheilu-oikeuden kontekstissa dopingiin kohdistuva normitus voidaan hyvällä syyllä lukea oikeudellistuneen urheilun perinteisinä pidettäviin tutkimuskohteisiin.

Oikeustieteellisen tutkimuksen etsiessä referenssejään urheilun piiriä koskettavista oikeudellisista tapauksista voidaan sanoa liikuttavan urheilu-oikeuden perimmäisten kysymysten äärellä, oikeusjärjestyksen vaikutuksessa urheiluun. Dopingista alkaneet ongelmat

³¹ Møller 2010, s. 92–93.

³² Ks. Timonen 2004, s. 283 ss.

³³ Ks. Møller 2010, s. 94 ss.

³⁴ Ks. Verhoogt et al. 2002, s. 13 ss.

³⁵ Timonen 2004, s. 294.

³⁶ Halila 2006, s. 17–18.

laukaisivat ammattipyöräilyssä tapahtumaketjuja, joiden urheilu-oikeudellisessa kysymyksenasettelussa ei voida puhua, eikä pidättäytyä, puhtaassa dopingjuridiikassa vaan dopingtapauksista es-
kaloituvat oikeuskysymykset ovat huomattavan moninaisia. Ehjän ja yhdenmukaisen kontribuution säilyttääkseni nostan dopingiin liittyvän sääntelykontekstin ja kurinpidollisten kysymysten ohella jatkossa valokeilaan dopinglainsäädännön merkityksen kasvun sekä pyöräilykilpailujen järjestämiseen liittyvät hallintokiistat.

5. KURINPITOA JA KONTROLLIA

Miten dopingin ongelmia voidaan ratkoa? Toistaiseksi omaksuttu resepti on ollut lyhyen yksinkertainen: dopingkontrollin tiukentaminen. Urheilun piirissä vastauksena on ollut uusi Maailman antidopingsäännöstö WADC, valtioiden taholta kiristynyt dopinglainsäädäntö. WADA määrittelee nykyään dopingtestauksessa noudatettavat standardit ja ohjaa antidopingsäännöstönsä nojalla dopingrikkeiden rangaistuskäytäntöjä. Ammattipyöräilyn pahimmat dopingvuodet ovat osuneet aikakaudelle, jolloin WADA:n toiminta on vasta ollut lyömässä itseään lävitse. Itse asiassa ammattipyöräilyn kattojärjestö UCI oli yhdessä kansainvälisen jalkapalloliitto FIFA:n kanssa aluksi rankasti WADA:n yhtenäistämislinjauksia vastaan.

Mikäli edes hallitusten ja urheilujärjestöjen yhteisponnistelulla ei saavuteta konsensusta dopingsääntelyssä, on dopingkontrolli vailla keinoja suojella urheilullisia oikeushyviä ja taistelu fair playn puolesta hävitään nopeasti. FIFA:n on pidättyvällä suhtautumisellaan WADC:iin nähty suojelevan maailmanmestaruusturnaustaan lajin korkeimpana tapahtumana välttääkseen liialliset kytkökset Kansainväliseen olympiakomiteaan.³⁷ Jos UCI:n toimia arvioidaan samalla perusteella, on ristiretki tuomittava epäonnistuneeksi – Tour de Francen maine ja kunnia on dopingskandaalien myötä ollut vaakalaudalla. Miksi UCI ei ollut halukas sitoutumaan WADC-säännöstöön? Teeseinä on esitetty kansainvälisen lajiliiton halut-

³⁷ Møller 2010, s. 69–72.

tomuus tunnustaa lajinsa dopingongelmia, ja toisaalta halukkuus ratkoa itse aktualisoitunutta dopingpolemiikkaa.

Huomioitaessa alkuasetelmana UCI:n lievemmat dopingsanktiot ennen WADA:n aikakautta ja lisättäessä rubriikin alle epä-määräiset ja oikeudellisesti kyseenalaiset dopingsitoumukset ovat näkemykset ammattipyöräilyn vähättelevästä suhtautumisesta dopingin aiheuttamiin ongelmiin perusteltavissa³⁸. Näyttää kiistämättömältä, että doping olisi ollut triviaali osa ammattipyöräilyä jo 1960-luvulta alkaen. Dopingskandaalit ovat odotettu ja väistämätön seuraamus urheilun etiikkaa ja tehokasta dopingkontrollia halveeraavasta järjestelmästä. Ammattipyöräilijöistä ei ole tullut ”dopingkriminaaleja yhdessä yössä”, vaan skandaalit ovat paljastuneet kontrollin kiristymisen myötävaikutuksella, tieteellisten menetelmien saattaessa urheilussa käytetyt keinot epäilyn alaiseksi.³⁹ Nykyisellään lähes kaikkien urheilulajien kansainväliset lajiliitot, myös UCI, ovat sitoutuneet WADC:iin, onhan sen hyväksyminen KOK:n edellytyksenä olympialiikkeen jäsenyydelle⁴⁰.

Antiteesinä voidaan omaksuttuja linjauksia toisaalta myös responoida: kun lajiliitto oli valmis tunnustamaan dopingongelmat, kehitettiin ammattipyöräilyssä osin yhteistyössä WADA:n kanssa sääntelylinjauksia, jotka jopa ylittivät voimassa olleet WADC:n määräykset⁴¹. UCI otti voimakkaasti kantaa dopingiin ja onnistui harmonisoimaan dopingsääntöjen, dopingsitoumusten ja julistusten kentän yhteiseksi kokonaisuudeksi kilpailukaudelle 2008.⁴²

UCI on lanseerannut käyttöön ensimmäisenä lajiliittona sääntömääräykset testausringistä, olinpaikkatietojen ilmoittamisesta sekä urheilijan veren kuvan biografian seuraamisesta elektronisen dopingpassin nojalla.⁴³ UCI:n sääntöjen voidaankin sanoa toteutaneen WADC 2009:ssä yhteiseksi omaksutut sääntölinjaukset ennen säännösten voimaansaattamista. Oikeustieteen nimissä kehityslinjan voidaan nähdä ilmentävän WADC:n ”pakottavuutta”.

³⁸ Ks. *Houlihan* 2002, s. 169; Helsingin Sanomat 25.10.2006; Helsingin Sanomat 27.7.2007a; Helsingin Sanomat 26.9.2007.

³⁹ *Møller* 2010, s. 99.

⁴⁰ Olympic Charter: 26, 28.2.6 ja 44 artiklat.

⁴¹ *Brissonneau* 2008, s. 32–35.

⁴² Internet: UCI – Biological passport; Internet – UCI 100 % against doping.

⁴³ *Ibid.*

KOK:n alaisella lajiliitolla ei ole käytännön mahdollisuuksia jättäytyä WADC:n ulkopuolelle. Linjauksista voidaan tulkita viimeistään WADA:n painostustoimien kiinnittäneen lajiliiton huomion dopingiin ja kannustaneen kirimään kiinni dopinglääketieteen etumatkaa; aluksi nostamalla sääntelytasoa omilla dopinglinjauksillaan, lopulta sitoutumalla WADC:iin ja toteuttamalla WADA:n kanssa sääntökehitysyhteistyötä, joka näkyy nykyisin WADC 2009 -säännösten standardeissa.

Urheilulla on aatteellinen ja eettinen perusta, joka pohjautuu urheilun historialliselle alkutaipaleelle, antiikista periytyvän olympialaisen ideologian varaan. Käsitys nykyaikaisen urheilun eettisestä luonteesta muodostuu jatkuvuuden periaatteen myötä, jolla paroni *Pierre de Coubertin* siirsi antiikin urheilullisen ideologian nykyaikaan – yhä tänä päivänä urheiluneetosta ilmentäviin joka neljäs vuosi järjestettäviin olympialaisiin urheilukilpailuihin.⁴⁴ Urheilun pelikirja rakentuu urheilun omassa piirissä annettujen sääntöjen noudattamiselle. Sääntökoodin rikkomista vastaan tarvitaan tueksi normisto, joka sanktioi sääntörikkkeen ja määrittää rikkeestä aiheutuvat seuraamukset. Urheilun kurinpidossa ja sääntökontrollissa on kysymys urheilun eettisten periaatteiden, *fair playn*, kunnioittamisesta⁴⁵. Koska ammattilaistumisen, oikeudellistumisen ja kaupallistumisen intressien kolonisoima huippu-urheilu ei tule toimeen pelkkää *fair playn* etikettiä noudattamalla, tarvitsevat sen arvopäämäärät tuekseen urheilun kurinpidollisen normiston. Säännöt ja sääntöjen tehostamat sanktiot kuuluvat eettisesti perusteltuun urheiluun.⁴⁶

Urheilun oikeudellistumisesta huolimatta urheilussa noudatettavien sääntöjen ideologinen lähtökohta ei ole muuttunut. Tapahtumia arvioidaan kuten muutakin järjestötoimintaa, yhdistysautonomian piirissä annetun säännösten puitteissa.⁴⁷ Lajiliiton kilpailusäännöt ovat tavanomaisin keino vahvistaa urheilun kurinpitonormit ja lajiliitto myös määrittää kurinpidolliset seuraamukset yhteistyössä kansallisen antidopingorganin kanssa. Tehokas kurinpito edellyttää urheilijan sitomista menettelyyn. Huippu-ur-

⁴⁴ *Houlihan* 2002, s. 10–11.

⁴⁵ *Halila* 2006, s. 71.

⁴⁶ *Idem.*, s. 360–361.

⁴⁷ Ks. *Halila – Tarasti* 2006, s. 48–49.

heilussa sitouttaminen tapahtuu pääasiassa sopimus pohjaisesti kilpailijalisenssin, kilpailuun osallistumisen tai urheilijan joukkueensa kanssa tekemän (työsopimusluontoisen) sopimuksen perusteella.⁴⁸

Urheilujuridisen ongelmanasettelun näkökulmasta urheilijan sitouttamisessa ei niinkään ole kyse pätevistä sitouttamistoimista vaan siitä, että urheilijan voidaan perustellusti katsoa ymmärtäneen sitouttamistoimen merkityksen ja sisällön; ammattiurheilijan tietoisuusvelvoite sääntöjen sisällöstä on mielletävä suhteellisen korkeaksi.⁴⁹ Ammattipyöräilyn dopingkysymykset ilmentävät yhtälailla kompetenttien dopingsääntöjen kuin sitouttamismenettelyn tärkeyttä tehokkaan dopingkontrollin osana. Molempien osalta on ollut nähtävissä epäkohtia, jotka osaltaan ovat toimineet dopingtaustusten siemeninä. Ammattipyöräilyn dopingsääntely on hakenut itseään. Kurinpitolinjauksilla ei ole tavoitettu aukotonta dopingkontrollia vaan kujanjuoksu on kääntynyt sääntelyllä tavoittamattomien dopingmenettelyjen eduksi.

Ongelman taustoja voidaan etsiä dopingsääntelyn riittämättömyydestä tai harmonian puutteesta. Lisäksi eri kurinpitovaltaa käyttävät voivat tuomita erilaisia seuraamuksia. Urheilijaa koskeva dopingin määritelmä ratkeaa sen säännösten perusteella, johon urheilija on pätevästi sidottu⁵⁰. Nykymuodossa WADC kiistatta harmonisoi ja tehostaa dopingsääntelyä. Urheilijat ja urheilun lajiliitot sidotaan sen sääntöpykäliin moninaisilla sopimusrelaatioilla ja testauksessa noudatetaan WADA:n määrittelemiä standardeja. WADC on kuitenkin voimaton sen suhteen miten saavutetun antidopingtyön tuloksia käytetään hyväksi – miten antidopingsääntöä sovelletaan kurinpitovaltaa käyttävässä kansallisessa lajiliitossa ja kansallisessa antidopingorganisaatiossa. Tarkastelussa on havaittu dopingseuraamusten vaihtelevan yhä urheilulajikohtaisesti lajiliitoissa sekä seuraamuksen langettamisvaltioissa omaksutuissa käytännöissä⁵¹.

Täydellinen harmonisointi näyttää siis toistaiseksi kyseenalaiselta. Nykymuotoisen huippu-urheilun kurinpitojärjestelmän monitahoisuus edellyttää useiden organisaatioiden, ylikansallisten ja

⁴⁸ Riitesuo 2001, s. 59–68.

⁴⁹ Ks. Rauste 1997, s. 710; Riitesuo 2001, s. 59–60; Halila 2006, s. 370.

⁵⁰ Summerer 1998, s. 148.

⁵¹ Brissonneau 2008, s. 29–45.

kansallisten kurinpitoa toteuttavien järjestöjen, yhteistyötä sekä tietoa kurinpidon kokonaisuudessa noudattavista menettelyperiaatteista. Viimeaikaiset kokemukset osoittavat, että dopingkontrollin kenttä tällä saralla ei vielä ole aukoton, etenkin dopingkontrollissa noudatettavien menettelyjen suhteen.⁵² WADA:n asema ja siinä omaksutut menettelyt on esimerkiksi kiistetty ammattipyöräilyä koskevassa *Floyd Landisin* tapauksessa, josta tällä hetkellä käydään oikeutta Yhdysvaltojen tuomioistuinlaitoksen valitusasteissa.⁵³

6. DOPINGLAINSAÄDÄNNÖN AUKTORITEETTI

Doping on ongelma, jonka tarkka rajaaminen on vaativaa. Vielä vaativampaa on määrittää dopingista aiheutuvia seuraamuksia. Ammattipyöräilyn dopingongelmien keskeinen sisältö ei rajoitu urheilun sisäisiin sääntelykysymyksiin, vaan nämä ovat oikeammin vasta varsinaisten ongelmakysymyksien ja dopingin oravanpyörän alkupiste. Århusin yliopiston urheilukeskuksen professori *Verner Møller* on ajankohtaisesti katsonut käsillä olevan urheilun ”uuden alun”, jossa urheilun maailmassa joudutaan ottamaan kantaa vallitseviin ja lähiaikoina omaksuttaviin sääntelylinjauksiin.⁵⁴ Kontrafaktuaalisissa olosuhteissa tämä saattaa merkitä fair playn periaatteen tukemana ajettavien sääntöpykälien kajoamista urheilun varsinaisiin integriteetin arvoihin.⁵⁵ Avartavana esimerkkinä on dopingia koskeva lainsäädäntö viime vuosina lisääntynyt huo-

⁵² Ks. *Rauste* 2009, s. 24–44; Helsingin Sanomat 12.2.2010.

⁵³ *Landis* voitti Tour de Francen 2006, mutta antoi kilpailun viimeisillä etapeilla positiivisen dopingnäytteen. Landis valitti Yhdysvaltojen antidopingkomitean (USADA) farsin piirteitä saaneen kymmenpäiväisen käsittelyn jälkeen langettamasta kahden vuoden kilpailukiellosta CAS:iin kyseenalaistaen hänen dopingnäytteensä analysointiin kohdistuneet toimenpiteet. CAS pysytti USADA:n päätöksen voimassa. Yhä vireillä olevassa oikeusprosessissa on nykyisellään kyse lähinnä Landisin vahingonkorvausvaateista. Prosessin ohella Landis on keskittynyt esittämään dopingsyytöksiä entisiä, ja kilpailukiellon päätyttyä myös nykyisiä, kansakilpailijoitaan kohtaan. Ks. *Ruskin et al.* 2007, s 8–10; CAS 2007/A/1394.

⁵⁴ Ks. *Møller* 2010, s. 136 ss.

⁵⁵ Keskustelua voidaan käydä esimerkiksi WADC:n sääntölinjausten taivumista yleisten oikeusperiaatteiden viitan alle. Toisaalta voidaan kysyä, mitä muitakaan rationaalisia vaihtoehtoja olisi käytettävissä.

mattavasti. Tendenssinä näyttäisi olevan dopingin sääntely omilla erityislaeilla sen sijaan, että dopingia koskevat kysymykset ratkais-taisiin osana yleistä lainsäädäntöä.⁵⁶

Dopingin sanktioinnin taustana ovat perinteisesti olleet yhteis-kunnan terveystoimien tavoitteet⁵⁷. Toisaalta dopingia on ajettu sanktiojärjestelmien alaisuuteen vetoamalla urheiluneetoksen vas-taisiin, urheilun edun sekä urheiluhengen ja fair playn näkökulmat huomioiviin periaatteisiin⁵⁸. Tuskin on yksin puhdasta sattumaa, että dopinglainsäädäntöuudistukset ovat usein seuranneet am-mattipyöräilyn dopingskandaalien jälkimainingeissa.⁵⁹ Esimerkiksi Ranskan ympäriajolla on kiistämätön statusarvo osana ranskalais-ta kulttuuriperintöä. Yhteiskunnallisen mielenkiinnon herääminen ja paineet muutoksiin ovat tapahtuman statusarvoa vahingoittavien dopingskandaalien jälkimainingeissa väistämätön seuraamus.

Urheilun oikeuskysymysten käsittely yleisissä tuomioistuimis-sa ilmentää *urheilun oikeudellistumistendenssiä* puhtaimmillaan. Voitaneen sanoa, että tutkimuskysymyksen äärellä liikutaan urheilun oikeuden alkulähteillä.⁶⁰ Festina-skandaalista ja Operaatio Puertosta käynnistyneet dopingpaljastukset ovat saaneet alkunsa viranomaistaholta suoritetuista tutkimuksista ja toisaalta tutki-mustulokset ovat kiihdyttäneet dopingiin kohdistuvia lainsäädän-tötoimia. Pohjimmiltaan lainsäädännön ja dopingepäselvyyksien konfliktitilanteissa, joissa viranomaisten aloitteesta ryhdytään tut-kimaan urheilutoimintaa, on kysymys urheilun piiristä nousevista

⁵⁶ Esimerkkinä uudehkosta lainsäädännöstä *Ranskassa* Code du sport 1.10.2006: articles L.230-1 et suivants, *Espanjassa* Ley organita 7/2006, de 21 de noviembre, de protección de la salud y de lucha contra el dopaje en el deporte, *Italiassa* n. 376 del 14 dicembre 2000: Disciplina della tutela sanitaria delle attività sportive e della lotta contro il doping ja *Saksassa* Gezets zur Verbesserung der bekämpfung des Dopings im Sport 24.10.2007.

⁵⁷ *Krogmann* 1998, s. 135; HE 2001/17, s. 18.

⁵⁸ *Chaker* 1999, s. 7; *Cherkeh* 2000, s. 22 ja 242; *Halila* 2006, s. 54. Ks. myös *Krogmann* 1998, s. 134.; HE 2001/17, s. 15 ss.

⁵⁹ *Wheatcroft* 2007, s. 199, 265, 294–296 ja 332. Esimerkkinä voidaan mainita Ranskan uusittu dopinglainsäädäntö vuosilta 1965 (Tom Simmons), 1989 (Pedro Delgado), 1999 (Festina-talli) sekä 2006 (Floyd Landis), joissa lakiuudistukset ovat seuranneet aina huomiota herättäneitä dopingpaljastuksia – Tour de Francen parissa. Vastaavia piirteitä voidaan yksilöidä Italian vuoden 2000 dopinglainsäädännöstä (Marco Pantani, Festina-skandaali) sekä Espanjan vuoden 2006 doping-laista (Operaatio Puerto).

⁶⁰ *Halila* 2006, s. 21 ss.

ongelmista, joita urheilun autonomiassa ei ole ratkaistu lain vaatimukset täyttävällä tavalla. Voidaan sivuta väitteitä urheilupiirin haluttomuudesta ratkaista dopingkysymyksiä tai urheilutoiminnan käytettävissä olevien keinovalikoimien riittämättömyydestä.⁶¹ Dopingia ehkäisevä lainsäädäntö on ajateltavissa keinoksi suorittaa tehokas vastaisku dopingmenetelmien nopealle kehitykselle⁶². Viimeistään viranomaistaholta johdetut tutkimukset kiinnittivät KOK:n ja urheilujärjestöjen huomion ja toimivat nopeana lähettimenä kiristyvälle antidopingkeskustelulle⁶³.

Koventunut yhteiskunnallinen asenne on kaventanut dopingin liikkumatilaa. Lisääntyneestä ja kiristyneestä lainsäädännöstä huolimatta poliisin ja tullin dopinglöydökset ovat aivan viime vuosina vähentyneet. On huomattava, että urheilun dopingtapaukset ovat valtaosin yksittäistapauksia, eikä julkisen vallan suora puuttuminen näihin aina ole tarkoituksenmukaista. Toisin kuin urheilun sääntelyn piirissä, ei viranomaisilla ole suurimpien dopingskandaalien rauhoituttua intressejä tai resursseja yksittäisten dopingtapauksen löytämiseksi.⁶⁴

Operaatio Puerton myötä on ennakoitavissa, että dopinglainsäädäntö avaa merkittäviä linjauksia urheilun antidopingorganisaatioiden ja valtiollisten viranomaisten väliselle antidopingyhteistyölle. Dopingtapauksia ennaltaehkäisevän auktoriteetin lisäksi lainsäädännön on mahdollista palvella dopingasioissa toimitettavaa kurnpitoa ja edistää urheilujärjestöjen antidopingtoimintaa. Tämä merkitsisi laajempaa vuoropuhelua lainsäätäjän, tuomiovallankäyttäjän ja antidopingorganisaatioiden välillä.⁶⁵ Esimerkiksi WADA-aikakauden antidopingpolitiikka ja UNESCO:n dopingin vastainen sopimus tavoittelevat entistä avoimempaa yhteistyötä. Konventiossa tuetaan keinoja edistää dopingin ehkäisemistä ja dopingin vastaista taistelua urheilussa, urheilujärjestöjen ja antidopingjärjestöjen yhteistyötä sekä WADC:n menettelytapojen huomioimista myös yhteiskunnallisella tasolla⁶⁶.

⁶¹ Houlihan 2002, s. 169; Verhoogt et al. 2002, s. 50-51.

⁶² Prokop 2006, s. 192.

⁶³ Houlihan 2002, s. 169.

⁶⁴ Brissonneau 2008, s. 50.

⁶⁵ Tarasti 2007, s. 82. Ks. myös Prokop 2006, s. 193.

⁶⁶ SopS 4/2007: 1, 3 ja 4 artiklat.

Urheilujärjestöiltä puuttuvat pakkokeinovaltuudet, joten poliisin ja muiden viranomaisten antama virka-apu on mahdollista omak-sua dopingvalvonnan tehosteeksi⁶⁷. Menettelyssä ratkaistavina ovat kysymykset siitä, millä tavalla viranomaisten hankkimaa näyttö-arvoa voidaan urheilun kurinpitoprosessissa hyödyntää; edellytetäänkö lopullisen tuomioistuinratkaisun osoittamaa näyttöä vai riittääkö keskeneräisessä prosessissa hankittu esitutkinta-aineisto. Mikä on viranomaismenettelystä saatujen todisteiden näyttöarvo kurinpitoprosessissa? Onko näyttöä arvioitava vain aihetodisteena vai voiko viranomais tutkimuksissa hankittu näyttö jopa osittain korvata urheilun kurinpidollisen menettelyn?

Vaikka viranomaisyhteistyön tiivistymistä voidaan varovaisesti luonnehtia kansainväliseksi tendenssiksi urheilukonflikteissa, on menettelyn oikeudellisesta kompetenssista täysipainoisena osana urheilun kurinpitomenettelyä herätettävissä tulkintarikasta kysymyksenasettelua. Ammattipyöräilyssä on pitkään käytetty UCI:n sääntöihin perustuvia pieniä taloudellisia sanktioita kilpailukiellon oheisseuraamuksina. WADC 2009 myötä menettely tunnustetaan myös Maailman antidopingsäännöstössä⁶⁸. Lisäksi UCI:n lanseeraama erillinen dopingsitoumus, jossa pyöräilijä dopingista kiinni jäädessään maksaa sanktiona lajiliitolle vuoden palkkaansa vastaavan rahamäärän, on edelleen käytössä⁶⁹. Lainsäädännön ja antidopingsäännöstön leikkauspisteessä kysymykseen tulee tarkastelu samasta asiasta langetettavasta kahdenkertaisen rangaistuksen kiellosta, niin sanotusta rikosoikeudellisesta *ne bis in idem* -periaatteesta. Rahalliset sanktiot ovat myös tuomioistuimien käytännössä toistaiseksi omaksuttujen linjojen mukaisesti presumptatiivinen sanktio dopingrikoksesta.⁷⁰ Esimerkiksi *Tarasti* on kohdistanut epäileviä näkemyksiä WADC-säännöstön asettumisesta *ne bis in idem* -kiellon ulottumattomiin⁷¹.

Tuomioistuinratkaisujen ja rikostutkinnan aikana hankittu materiaali eroavat oikeudelliselta luonteeltaan toisistaan. Urheilun dopingkurinpidossa on olennaista habilitaatti mahdollisimman re-

⁶⁷ *Tarasti* 2007, s. 81–82.

⁶⁸ WADC 2009: 10.12.

⁶⁹ Internet: UCI – Commitment to a new Cycling.

⁷⁰ *Tarasti* 2007, s. 79–80.

⁷¹ *Ibid.*

aaliaikaisiin toimiin kurinpitomenettelyssä; sanktioidusta dopingrikkeestä olisi langetettava seuraamus välittömästi rikkeen toteamisen jälkeen. Muussa tapauksessa menettelyn tehokkuus on varsin rajallinen, vaikkakin viimeaikoina on ollut havaittavissa viitteitä tendenssistä puuttua urheilun vanhoihin jälkikäteen presumoitaviin dopingtapauksiin⁷². Takautuvia kilpailukielloja voidaan pitää oikeudellisesti kyseenalaisina. Tällöin reaaliset mahdollisuudet dopingiin puuttumisessa rajoittuisivatkin lähinnä jälkikäteen tapahtuvaan kilpailutulosten muuttamiseen⁷³. Mikäli kurinpitoprosessissa joudutaan odottamaan kenties lopullista tuomioistuimen päätöstä, ei kurinpitoa enää voida luonnehtia oikeudellisesti tai urheilullisesti tehokkaaksi.

Antidopingyhteistyön mahdollisuudet ovat kapeita ilman lainsäädännön tukea. Sinänsä ainoastaan lopullisten tuomioistuimen tai ammatillisen kurinpitoelimen samasta asiasta antamien ratkaisujen sisältämällä tosiseikoilla on urheilun kurinpidossa vahva, jopa *kumoamaton*, todistusvoima dopingkysymystä ratkaistaessa⁷⁴. Yhteiskunnan viranomaisten suora virka-apu urheilujärjestöille siten, että tämä palvelisi pelkästään urheilun kurinpidollisia tarpeita, ei nykyllä lainsäädännön puitteissa ole toteutettavissa. Lähtökohta on, ottamatta kantaa erilaisiin kansallisen lainsäädännön erityispiirteisiin, että poliisitutkimuksissa kertyvä materiaali tulee julkiseksi vasta asian varsinaisen tuomioistuinkäsittelyn yhteydessä. Yhteistyö tutkintaviranomaisen ja urheilujärjestön välillä edellyttäisi siten yhteistyötä erikseen tukevaa lainsäädäntöä. Urheilun säännöt ja urheilun autonomian menettelyperiaatteet eivät ole suoraan verrattavissa yleiseen oikeusjärjestykseen.⁷⁵

⁷² Ks. Helsingin Sanomat 3.11.2009; Helsingin Sanomat 4.2.2010. Ajankohtaisina huomiona voidaan mainita esimerkiksi tennistähti *Andre Agassin* huumetunnustus ja WADA:n vaatimus tapauksen tutkimisesta. Suomalainen urheilukansa voi spekuloida *Mika Myllylän* epo-tunnustuksen seuraamuksia.

⁷³ Ks. Helsingin Sanomat 10.12.2009; Helsingin Sanomat 15.12.2009. Keskustelua on käyty esimerkiksi Sydneyn olympialaisten naisten sadan metrin juoksun kultamitalin kohtalosta kahden parhaan juoksijan oltua kilpailu-urallaan dopingpäilyjen kohteena.

⁷⁴ WADC 2009: 3.2.3.

⁷⁵ Huomioitakoon kansainvälisessä vertailussa esimerkiksi Espanjan dopinglainsäädännön sisältämä yleisen tuomioistuimen mahdollisuus asettaa urheilija- sekä urheilun toimihenkilökohtaisia toimintakieltoja. Toimintakieltoseuraamukset ovat yhtenäisessä linjassa WADC:n ja UNESCO:n dopinginvastaisen sopimuksen

Menettely, jossa viranomaispäätös tai tutkintatuloksella korvataan urheilun kurinpitomenettelyssä tehtävän tapauskohtaisen arvion dopingrikkeestä, on tuskin yksikantaisesti puollettavissa. Tällöin urheilussa toteutettava kurinpito koostuisi ainoastaan seuraamusvariaatioiden kartoituksesta ja kurinpitoseuraamusta koskevasta päätöksestä⁷⁶. Vaikka WADC muodostaa antidopingsääntelyssä tiukasti dopingiin suhtautuvan sääntökokonaisuuden, sen linjaamat menettelytavat huomioivat myös kurinpidon kohteen prosessuaaliset oikeudet. Urheilijalla on oikeus selvityksen antamiseen ennen langettavan päätöksen vahvistamista.⁷⁷ Urheilun kurinpidolla ja yhteiskunnallisilla instansseilla on tutkimusten suorittamisen ja sanktioinnin osalta toisistaan eroavat tavoitteet⁷⁸. Näin ollen urheilun kurinpitoprosessissa tulisi jatkossakin huomioida täysipainoisesti urheilun kurinpidosta annetut säännöt ja niissä mainitut menettelyperiaatteet.

Esitetyn perusteella lainsäädännön rooli urheilun kurinpidossa on kontroversaalinen. Yhteistyön mahdollisuuksia ei kuitenkaan pidä aliarvioida. Sopivissa tilanteissa viranomaisten tuottama materiaali voi antaa merkittävää tietoa kurinpidollisia toimia harkittaessa. Ratkaistavaksi tulevat oikeuskysymykset eivät ehkä kuitenkaan vielä salli luopumista periaatteesta, jossa urheilun kurinpito toteutetaan oikeudenmukaisimmin urheilun omassa tapauskohtaisesti järjestetyssä kurinpitomenettelyssä. Menettelyssä toki voidaan ja tuleekin käyttää hyväksi viranomaisten hankkimaa näyttöä merkittävänä argumenttina silloin, kun se sopii urheilun kurinpitokysymyksen kontekstiin.

kanssa.

⁷⁶ Ks. *Grunsky* 2007, s. 190–192.

⁷⁷ Ks. *Riitesuo* 2001, s. 352 ss; WADC 2009, 8 artikla.

⁷⁸ Ks. *Krähe* 2006, s. 194; *Grunsky* 2007, s. 190–191.

7. PROTOUR-JÄRJESTELMÄSTÄ AMMATTI-PYÖRÄILYN KIISTAKYSYMYKSIÄ⁷⁹

Yksittäisiä dopingtapauksia voitaisiin pitää yksin urheilun ongelmana. Urheilulla on nykyisin Euroopan unionin *Urheilun valkoisen kirjan* ja perustuslakisopimuksen tunnustama yhteiskunnallinen asema. Esimerkkitapaukset osoittavat, että dopingin taustalla on ainakin ammattipyöräilyssä ollut organisoitunutta toimintaa. Dopingin ongelmat eivät siten enää rajoitu yksin urheilun saralle vaan dopingin muodostamaan ongelmakenttään ja -kehään puuttuminen on perusteltua myös yhteiskunnallisista intresseistä tarkasteltuna.⁸⁰ Dopingskandaalien myötä UCI oli saanut osakseen kritiikkiä ammattipyöräilyn dopingongelmiin omaksumansa välinpitämättömäksi väitetyn suhtautumisen johdosta. Toisaalta esimerkiksi Operaatio Puertossa ja Festina-skandaalissa – dopingongelmien tultua suuren urheiluyhteisön tietoisuuteen – dopingkysymykseen puututtiin hyvinkin ankaralla kädellä. Ammattipyöräilijät ja näiden etujärjestö esittivät syytöksiä altistamisestaan kilpailujen aikana epäinhimillisille olosuhteille testitilaisuuksien ja ratsioiden osuessa tärkeimmille lepotunneille, yöaikaan⁸¹.

UCI kokosi klassikot ja suuret ympäriajot mukaan lukien merkittävimmät ammattipyöräilykilpailut ns. ProTour-sarjaksi entisen maailmancupin tilalle kaudelle 2005. Sarja muodostettiin vastaukseksi kansainvälisen pyöräilyn organisaatiotasolla vallinneelle hajanaiselle kilpailukalenterille, tästä seuranneelle yhtenäisen sääntelyjärjestelmän puutteelle sekä lajia ravistaneille taloudellisille ja dopingin aiheuttamille ongelmille⁸². ProTour-tavaramerkin alaisuudessa parhaat kilpatallit lisensointiin ProTeam-joukkueiksi, joilla oli lisenssinmyöntämisedellytysten täytyessä automaattinen osallistumisoikeus ja -velvollisuus kaikkiin ProTour-sarjan kilpailuihin.

Urheilun oikeudelliseen kehitykseen kuuluu kilpailutapahtumien järjestämisen muuttuminen urheiluliiketoiminnan harjoittamiseksi

⁷⁹ Ks. Internet: Cyclingnews – ProTour. Mikäli viitetiedoissa ei toisin mainita, pohjautuvat seuraavassa esitetyt faktat artikkelikoosteeseen cyclingnews.com-verkkosivustolla.

⁸⁰ Ks. *Houlihan* 2002, s. 14.

⁸¹ *Ulrich – Boßdorf* 2005, s. 155–160 ja 193–195.

⁸² *Rebegiani – Tondani* 2007, s. 5.

si⁸³. Urheilukilpailujen järjestäminen huipputasolla on liiketalousperusteista toimintaa, jossa järjestäjällä on vahvat intressit onnistuneen tapahtuman luomiseksi⁸⁴. On kilpailun järjestäjän edunmukaista vaikuttaa kilpailutapahtumansa sisältöön mahdollisimman omaehtoisesti. Vaikka klassikot ja suuret ympäriajot säilyivät ProTour-järjestelmästä huolimatta itsenäisten liikkeenharjoittajien järjestämisvallan alaisuudessa, kavensi ProTour-sarja järjestäjiltä muun muassa mahdollisuuden valita kilpailun osallistujat osallistujatallien valikoituessa suoraan ProTeam-joukkueiden piiristä – lukuun ottamatta järjestäjälle suotua muutaman joukkueen villin kortin kutsumahdollisuutta.

Huippu-urheilutapahtuman järjestämisessä monilla tahoilla on ajettavanaan omia ristikkäisiä etuuksia. Esimerkiksi Tour de France tapauksessa vaikuttavat taloudellisten voimien lisäksi vahvat kansallidentiteettiset tekijät. Lajin kattojärjestö UCI:n toimenpiteiden tavoitteena ovat olleet ammattipyöräilyn seuratuimpien kilpailutapahtumien – klassikoiden sekä suurten ympäriajojen – ulottaminen kokonaan kilpailusäännöstönsä alaisuuteen. Järjestely vastaisi useiden muiden urheilulajien piirissä omaksuttua toiminnallista kokonaisuutta. Kysymys on käytännössä kulminoitunut UCI:n sekä järjestäjien useita vuosia jatkuneiksi ristiriidoiksi, joissa järjestäjät, kilpatallien edustajat sekä ajajat ja näiden etujärjestöt ovat pääsääntöisesti asettuneet UCI:n uudelleenjärjestelylinjauksia vastaan.

Varsinaisesti ristiriidat kärjistyivät kiistoiksi vuonna 2006 Operaatio Puerton skandaalin myötä kun suurten ympäriajojen järjestäjät katsoivat intresseikseen vaikuttaa laajemmin kilpailuun osallisiksi kelpuutettaviin urheilijoihin ja kilpatalleihin. Toisaalta on lajiliiton etu saada parhaiksi kvalifioituneet, jopa dopingepäilyjen alaiset, kilpatallit ja näiden ajajat mukaan osallistujaluetteloon. Toisaalta tapahtumajärjestäjien vaalittavina ovat suurten ympäriajojen ja klassikkojen perinteet aina osana kansallista ja paikallista identiteettiä. Ammattipyöräilyn lähimenneisyys huomioiden uhkakuvana ovat aina kutsun saaneen joukkueen piirissä kilpailun aikana ilmenevät epäselvyydet ja pelko skandaaleista, erityisesti

⁸³ *Fritzweiler* 1998, s. 215; *Timonen* 2004, s. 282.

⁸⁴ *Rauste* 1997, s. 540.

dopingasioissa.⁸⁵ ProTour pahensi ennestään dopingin myötä kärjistynyttä tilannetta.

Vuoden 2007 Tour de France muistetaan lajinsa yli satavuotisen historian yhtenä dramaattisimmista kilpailuista, tosin lähinnä epäurheilullisista syistä. Huolimatta siitä, että Espanjan viranomaiset olivat vasta edellisenä keväänä vapauttaneet voittaja *Alberto Contadorin* Operaatio Puerton kytköksistä, ei hän ollut huomion keskipisteenä pukiessaan ylleen voittajan keltaisen paidan *Champs-Elysees 'llä* Tourin viimeisen etapin päätteeksi. Tour de Francen dopingfarssi 2007 oli jatkoa Floyd Landisin episodille edellisenä vuonna. Kilpailuja ei muisteta voittajista, vaan niiden häviäjistä. Kilpailun aikana dopingista käryisivät huippuajajat *Aleksander Vinokourov*, *Cristian Moreni* sekä *Patrick Sinkevich*. Merkittävin kohu käytiin kuitenkin johtajan keltainen paita yllään kilpailusta pois vedetyn *Michael Rasmussenin* ympärillä. Rasmussen ei koskaan antanut positiivista dopingnäytettä, mutta oli aktiivisesti laiminlyönyt olinpaikkatietojensa ilmoittamisen. Hän onnistui kesäkuussa ennen Le Tourin alkua pakoilullaan välttämään kaksi UCI:n järjestämää kilpailun ulkopuolista dopingtestiä.

Rasmussenin tapauksessa hänen oma tallinsa liputti ajajan lopulta ulos kilpailusta syntyneen luottamuspuolan vuoksi. Kilpailun järjestäjäkysymyksen kannalta merkittävää oli, että UCI ei tiedottanut järjestäjätaho ASO:lle epäonnistuneista testirytyksistä ja päästi jo dopingrikkeeseen syyllistyneen ajajan mukaan kilpailuun. ASO:n mukaan UCI olisi helposti voinut evätä Rasmussenin osallistumisen kilpailuun ja syytti UCI:tä kyvyttömäksi instituutioksi, jolla on tavoitteena ainoastaan vahingoittaa Tourin mainetta.

UCI:n asema dopingkysymyksen keskiössä on siten ollut vähintäänkin kiistanalainen. WADA, KOK, urheilijat, urheilua seuraava yleisö ja kilpailun järjestäjät kritisoivat lajiliiton toimia. Dopingin

⁸⁵ Ks. Helsingin Sanomat 6.3.2008.

ongelmat johtivat ristiriitoihin ammattipyöräilyn kabinettipelissä kansainvälisen pyöräilyliiton sekä kilpailujen järjestäjätahojen välillä, ja ajoivat ammattipyöräilyn instituution tilaan, jossa ProTourin ei ole ollut mahdollista ottaa täyttä myötätuulta purjeidensa taakse.⁸⁶ Ensimmäisen kolmevuotisen ProTour-sopimuskauden päättyessä vuonna 2008 suurten ympäriajojen ja klassikoiden järjestäjät sanoutuivat irti ProTourista. Konsensus UCI:n kanssa toteutettiin sisällyttämällä ProTour-sarja sekä ympäriajot ja klassikot osaksi samaa maailmanrankingia ja UCI:n kilpailukalenteria. UCI vastaa, vuosikausia vireillä olleista – ja toistaiseksi epäonnistuneista – yhtenäistämispyrkimyksistä huolimatta, yksinoikeudella ainoastaan erillisten ProTour-kilpailujen järjestelystä. Muiden ammattipyöräilykilpailujen järjestäjinä ovat itsenäiset paikalliset organisaatiot yhdessä kilpailun järjestäjämään kansallisen pyöräilyn lajiliiton kanssa.

8. URHEILUKILPAILUN JÄRJESTÄJÄ JA DOPINGIA KOSKEVA KONTROLLI

Urheilulla voidaan sanoa olevan tietyt urheilulliset itseisarvot ja elämänaluetta koskeva *urheilullinen integriteetti*, johon kohdistuvia oikeudellisia intressejä urheiluoikeus palvelee. Urheilullisia arvoja – *urheilun eetosta* – seuraavat näkökulmat spesifioivat deduktiivisesti dopingia koskevan juridisen kysymyksenasettelun ulottuvuuksia, jossa punnittaviksi tulevat urheilullisten ja oikeudellisten seikkojen painoarvot. Voidaan tarkastella keinoja, joilla urheilua on mahdollista suojata dopingin aiheuttamilta ongelmilta. Doping on uhka, jolta myös urheilukilpailun järjestäjä haluaa suojautua. Se aiheuttaa ongelmia oikeussuhteissa, jotka heijastelevat huippu-urheilun muutosta liiketaloudelliseksi instrumentiksi. Merkittävien kilpailutapahtumien urheilullinen ja taloudellinen vaikutusvalta, merkantilistiset intressit, ovat niin korkeita, että ne identifioivat koko huippu-urheilun luonnetta.

Kysymyksenasettelu *ammattipyöräilyn ProTour-järjestelmästä ja sen ongelmakohdista* tiivistyy järjestäjän kompetenssiin suojella

⁸⁶ Ibid.

oman kilpailutapahtumansa mainetta ja perinteitä, sen urheilullisia ja historiallisia traditioita, dopingin mustamaalaamalta epäurheilulliselta verholta. Tour de Francen kaltaisella merkittävällä arvokilpailun luonteisella urheilutapahtumalla on erityispiirteitä, jotka vaikuttavat järjestäjän tarpeeseen kontrolloida kilpailun osanottajia myös dopingkysymyksissä. Dopingongelmien siirtyminen pyöräilyinstituution kabinettipeleihin on ulottanut suorat seurannaisvaikutuksensa ammattipyöräilyn kilpailutapahtumiin. Dilemmaa järjestäjän valtuuksista dopingkysymyksissä ei voida sivuuttaa. Voiko kilpailun järjestäjällä olla kurinpidollista roolia omassa kilpailutapahtumassaan? Mitkä ovat järjestäjän mahdollisuudet vaikuttaa tapahtumaansa valikoituviin osanottajiin? Millä tavoin järjestäjä voi suojella kilpailutapahtumansa mainetta ulkopuolisten tekijöiden aiheuttamilta skandaaleilta?

Urheilukilpailujen järjestämisestä sovitaan yleensä ns. järjestämissopimuksella, jonka osapuoliksi kansainvälisessä urheilukilpailussa tulevat järjestämisoikeuden myöntävänä tahona kansainvälinen lajiliitto sekä kilpailun järjestäjänä kansallinen lajiliitto, urheiluseura tai muu järjestämisestä huolehtiva liiketaloudellinen yksikkö⁸⁷. Järjestämissopimuksesta puhutaan usein kilpailun järjestäjätahon myöntämänä järjestäjälisenssinä, jossa noudatetaan suhteellisen vakioituneita sopimusehtoja⁸⁸. Kilpailun järjestäjän asema määräytyy järjestäjäsopimuksen pohjalta. Arvokilpailun luonteisen urheilutapahtuman erityispiirteet johtanevat siihen, että järjestämissopimuksen lisenssiformaatista poiketaan suomalla kilpailun järjestäjälle laajempaa päätäntävaltaa. Järjestäjän laatimien kilpailua koskevien sääntöjen so. urheilukilpailun sääntöjen merkitys korostuu, vaikkakin järjestämissopimuksen pääasiallinen sisältö sanellaan edelleen järjestämisoikeuden myöntävältä taholta.⁸⁹ Kilpailussa noudatetaan kansainvälisen lajiliiton ja järjestäjämaan lajiliiton sääntöjä, mutta kilpailun järjestäjällä on oikeus itse laatia myös omaa kilpailuaan koskevia sääntöjä näiden täyttyessä järjestämisoikeuden myöntäneen lajiliiton sääntöjen edellytykset⁹⁰.

⁸⁷ Rauste 1997, s. 548–549 ja 568–570. Ks. myös UCI: 1.2.037.

⁸⁸ Halila–Hemmo 2008, s. 301.

⁸⁹ Sivuutan tarkastelussani sopimusrelaatioiden vakiosopimus- ja kilpailuoikeudelliseen oikeellisuuteen liittyvät tulkintakysymykset.

⁹⁰ Ks. UCI: 1.2.032 ja UCI 1.2.040; Race Regulations Tour de France, s. 30.

On todettava, että vaihtoehto kilpailun järjestäjän suorasta kurinpitovallasta dopingasioissa on lähinnä teoreettinen. Se on yleisesti yksilöity WADC:n, lajiliiton kilpailusääntöjen sekä kilpailukohtaisten sääntöjen perusteella urheilijan edustusmaan kansalliselle lajiliitolle ja antidopingjärjestölle. Järjestäjä kuitenkin kontrolloi vastuullisten kansainvälisen ja kansallisen lajiliiton ohella kilpailun sääntöjen noudattamista, dopingsäännöt mukaan lukien. Järjestäjän johdolla toimiva kilpailun tuomarineuvosto valvoo kilpailun sääntöjen noudattamista ja toteuttaa kilpailun sisäistä kurinpittoa. Ammattipyöräilyssä tavanomaiset rankaisutoimet ovat aikasakon luonteisia lisäyksiä kokonaisuikaan tai pieniä rahallisia sanktioita.⁹¹ Dopingkurinpidon nojalla järjestäjä ei voi itsenäisesti vaikuttaa kilpailun osanottajiin vaan kontrolli toteutuu yhteistyössä lajiliittojen ja antidopingorganisaatioiden kanssa.

ProTour-kysymyksestä heräävän tarkastelun osalta on aiheellista kiinnittää huomiota järjestäjän ennen kilpailun alkua hallitsemiin valtuuksiin päättää kilpailun osallistujista sekä siihen mitkä ovat järjestäjän reagointikeinot dopingepäilyjen tapauksissa. Urheilu-kilpailun osanotto-oikeus voidaan jakaa lajiliiton myöntämään yleiseen kilpailuoikeuteen eli kilpailijalisenssiin sekä kilpailun järjestäjätahon osanottajasopimuksen tai kilpailun sääntöjen nojalla akkreditoimaan yksittäisen kilpailun osanotto-oikeuteen. Käytännössä järjestämisoikeuden myöntävällä taholla on mandaatti päättää kilpailijalisenssin edellytyksiä seuraten urheilijan ja tallin yleisestä kelpoisuudesta osallistua kilpailuun. Osallistumisoikeuden perusedellytys on, että osallistuvalla urheilijalla on kilpailun järjestämisoikeuden myöntäneen lajiliiton kilpailijalisenssi. Lisenssin haltijoiden keskuudessa kilpailun järjestäjä on lähtökohtaisesti oikeutettu päättämään siitä, kenelle se myöntää kilpailun osallistumisoikeuden.⁹²

⁹¹ Ks. Race Regulations Tour de France, 12 artikla.

⁹² *Rauste* 1997, s. 208 ss.; UCI: 1.2.048. Osallistumisoikeus tiettyyn arvokilpailun luonteiseen urheilutapahtumaan on urheilijalle ja kilpatallille merkittävä oikeus. Esimerkiksi ammattipyöräilyssä Tour de France on selvästi kilpailukauden kohokohta. Urheilullisesti tapahtuman substituuttina voidaan jossain määrin pitää Giro d'Italiaa ja Vuelta Españaa, mutta maailmanlaajuiselta markkina-arvoltaan nämä eivät yllä läheskään Tour de Francen tasolle. Kilpailun osanottajien valitsijan on huomiotava monipoliaseman rajoitteet osanottokriteerien määrittämisessä.

Kurinpitovaltuuksien sijaan järjestäjällä on siis usein mahdollisuus vaikuttaa kilpailun osanottajiin ja näin valtuus pyrkiä estämään epäselvyyksiin liitettyjen urheilijoiden osallistuminen kilpailuun. Mahdollisuuden auktoriteetti nojaa järjestäjän ja lajiliiton järjestämissopimuksen ehtoihin. Ammattipyöräilyn sopimusjärjestelyssä järjestäjän keinovalikoimaa oli kuitenkin oikeudellisesti kavennettu ja sopimuksesta huolimatta järjestäjän nimellisesti vastoin tahtoaan sallittava kaikkien ProTour-talliin osallistuminen ProTour-sarjan kilpailuihin. Seurauksena se pyrki lajiliitolle yksilöidyn päätäntävällän ohittaen vaikuttamaan itsenäisesti pyöräilykilpailujen osallistujiin.

Sopimuskonstruktio on kohdistanut järjestäjän huomion perusteisiin sulkea pois kilpailuun toiselta taholta valittuja osallistujia, joiden osallistumisen järjestäjä katsoo uhkaksi tapahtumalleen. Sekä kansainvälisen pyöräilyliiton kilpailusäännöt että Ranskan ympäriajon järjestäjän kilpailun säännöt sisältävät määräykset perusteista, joiden nojalla kilpailuun valitun osallistujan osanotto-oikeutta voidaan rajoittaa:

Ranskan ympäriajon nykyiset säännöt sallivat järjestäjälle kilpailijan osanotto-oikeuden perumisen tai hylkäämisen, mikäli on otaksuttavissa, että tämän osallistuminen aiheuttaa vahinkoa kilpailutapahtumalle tai sen järjestäjälle.⁹³ Kilpailun järjestäjä voi sulkea joukkueen tai sen ajajan kilpailusta kilpailun sääntöjen rikkomisen, Ranskan lain vakavan rikkomisen, sopimattoman julkisen esiintymisen tai käyttäytymisen, ilkeiden kilpailun aikana tai sen ulkopuolella, kilpailun järjestäjän järjestämien yhteiskuljetusten laiminlyönnin sekä tullilainsäädännön rikkomisen vuoksi.⁹⁴

Kansainvälisen pyöräilyliiton säännöissä puolestaan todetaan, että [myönnetyn] kilpailulisenssin haltija voidaan sulkea pois kilpailusta, mikäli hän aiheuttaa vakavaa vahinkoa ammattipyöräilyn tai kilpailun maineelle. Lisäksi kilpailun järjestäjälle annetaan UCI:n säännöissä oikeus evätä osan-

⁹³ Race Regulations Tour de France, 29.1 artikla.

⁹⁴ Idem., 29.2 artikla.

otto ajajalta, jonka osanotto voi vahingoittaa järjestäjän tai kilpailutapahtuman mainetta.⁹⁵

Sääntöjen perusteella voitaisiin arvioida kilpailun arvostusta ja traditioita eräänlaisina kilpailun järjestäjän ns. suojattavina olevina oikeuksina. Etenkin arvokilpailun luonteisissa urheilukilpailuissa suojausintressinä voidaan ajatella kilpailun mainetta ja perinnettä. Yhtä lailla urheilukilpailua voidaan myös pitää tuotettavana viihdepalveluna, jota järjestäjällä on tarve suojella. Doping ja sen aiheuttama negatiivinen imagokuvan muutos ei ole hyväksi tapahtumalle tai urheilulajille. Kysymys on ollut CAS:n arvioitavana Ranskan ympäriajoa ja Astana-Würthin osallistumiskelpoisuutta koskevassa ratkaisussa.⁹⁶

Ranskan ympäriajoon 2006 oli ilmoitettu seitsemän ProTour-talli Astana-Würthin pyöräilijää, mukanaan huippuajajat Contador sekä Vinokourov, joiden nimien epäiltiin liittyvän Operaatio Puerton dopingskandaaliin. Kansainvälinen pyöräilyliitto oli todennut tallille myönnettävän kilpailulisenssin edellytysten olevan kunnossa ennen kilpailun alkua. Dopingepäselvyyksien vuoksi kilpailun järjestäjä ASO halusi kuitenkin evätä tallilta mahdollisuuden osallistua kilpailuun, tallin vastustaessa toimenpidettä ProTour-lisenssinsä statuksella. ASO vetosi viimekädessä ammattipyöräilijöiden ajajajärjestö CPA:n eettiseen koodiin yrittäessään rajoittaa osallistumista. Lopulta kiista vietiin CAS:n ratkaistavaksi muutamia päiviä ennen kilpailun alkua. Ratkaisussaan CAS toteaa kilpailun järjestäjällä olevan oikeuden ryhtyä toimiin suojelemaan tapahtumansa sekä urheilulajin imagoa, tarvittaessa sulkemalla kilpailusta pois vahinkoa aiheuttavan osanottajan.

CAS:n mukaan tallin sulkeminen kilpailusta ei kuitenkaan voinut olla mahdollista pelkän dopingepäilyn vuoksi. Vaikka dopingkäryjen kilpailutapahtumalle ja urheilulajille aiheut-

⁹⁵ UCI 2.2.10bis; UCI 2.15.262.

⁹⁶ TAS 2006/O/1111.

tama vahinko on riidaton, totesi CAS vallinneiden olosuhteiden valossa riittävän näytön puuttuneen ainoastaan Astana-Würthiin kohdistuneiden mahdollisten epäilyjen perusteella. Eettisen koodin vastaisuuteen viittaavat olosuhteet eivät riitä osanotto-oikeuden eliminoimiseksi. CAS perustelee ratkaisuaan lisäksi sillä, että UCI ei ollut ryhtynyt toimiin tallin kilpailulisenssin poistamiseksi. Kilpailu kuului ProTour-sarjaan ja sen osallistujat valikoituvat lähtökohtaisesti ProTour-sarjan osallistujatalleista ellei näiden kilpailulisenssistä toisin päätetä. Vaikka CAS päätöksessään ei nimenomaisesti nähnyt riittäviä perusteita Astana-Würthin sulkemiseksi kilpailusta, ASO kieltäytyi noudattamasta CAS:n päätöstä perustaen ratkaisunsa järjestäjälle linjattuun oikeuteen suojella järjestettävän kilpailutapahtuman ja urheilulajin mainetta.⁹⁷ Lopulta Astana-Würth vetäytyi kilpailusta ”vapaaehtoisesti”, ajaja-järjestön eettisen koodin periaatteita kunnioittaen.

Ratkaisu linjaa kilpailun järjestäjän kilpailun sääntöihin perustuvan oikeuden rajoittaa dopingepäselvyyksiin liitettyjen urheilijoiden osallistumista suhteellisen rajatuksi, vaikka uhkana olisikin kilpailutapahtumalle aiheutuva vahinko. Ottamatta kantaa arvostuksen ja tradition oikeudelliseen taustaan sulkemisperusteena, eivät epäily ja sen vuoksi vireillä oleva tutkinta näyttäisi riittävän kilpailijan tai joukkueen poissulkemiselle urheilukilpailusta. Dopingista edellytetään konkreettisempaa näyttöä, käytännössä tasolle asti, jossa myös lajiliiton asettamat kurinpitosäännöt tulevat sulkemisperusteena kyseeseen. On kuitenkin huomattava, että po. CAS:n ratkaisu koski kokonaisen ammattipyöräilyjoukkueen sulkemista kilpailusta. Yksittäisen urheilijan kohdalla tilanne on erilainen ja järjestäjän valta mahdollista katsoa laajemmaksi; ainakin sulkemisperusteen tueksi, tai sitä vastaan, olisi yksilöitävissä täsmällisemmin konkreettista näyttöä tai näytön puuttuminen.

Artikkelin alkuluvuissa olen rakentanut pohjaa näkemyksille, joka tekee Tour de Francesta brändin, instituution ja kategoriassaan ainutlaatuisen urheilutapahtuman. Vastakkaisasettelusta nousee esille ajatus tapahtumakonstruktion omistajasubjektin ase-

⁹⁷ Ibid.

masta, ja miten tapahtuman lopullinen omistussuhde määritellään. Kilpailun järjestäjä omistaa urheilukilpailun järjestämisoikeuden, mutta on saanut tähän valtuuden lajiliitolta. Kansainvälinen lajiliitto on ylimpänä toimijana hallinnoimassa lajin kansainvälisiä kilpailuja. Myös järjestäjämäassa kilpailun järjestäjä on aina kiinteästi sidoksissa lajista vastaavaan kansalliseen lajiliittoon, arvokilpailun luonteisesta statuksesta huolimatta. Esimerkiksi Tour de Francen tapauksessa Ranskan pyöräilyliitto on ollut alusta alkaen mukana rakentamassa tapahtuman yli satavuotista perinnettä.

Urheiluliiketoiminnan aikakaudella lajiliitolla ei ole, sen aatteelliset lähtökohdat huomioiden, resursseja tuottaa yksin urheilutapahtumasta sellaista viihdepalvelua, jota nykypäivän urheiluliiketalous edellyttää. Lajiliiton kannalta urheiluviihteen tuottaminen on edullisinta ulkoistaa itsenäiselle elinkeinonharjoittajalle. Voidaan ajatella, että urheilukilpailun järjestäjä on urheiluviihdepalvelun tuottamisessa ainoastaan ketjun viimeinen käytännön järjestämistoimet toteuttava liiketaloudellinen organisaatio ilman todellista ”omistussuhdetta” tapahtumaan.

Liiketoiminnanharjoittajalla on aina kannettavanaan tietty riskipositio. Liiketalouden yksikkönä kilpailun järjestäjällä on järjestämissopimuksen puitteissa toimintavapaus vetäytyä ongelmallisen tapahtuman järjestämisestä ja siirtyä edullisemmiksi katsomiensa liiketoiminnallisten intressien pariin. Urheilu ei olisi urheilua ilman sen urheilullisia elementtejä. Urheiluun kohdistuvan liiketoiminnan on kannettava urheilun erityispiirteistä sille aiheutuvat riskit. Tällaisina voidaan ajatella esimerkiksi dopingista urheilulajin imagolle aiheutuvia negatiivisia intensioita, joilla on välitön vaikutus urheilulajin ja sen tapahtumien ympärillä liikkuvaan rahamäärään. Taustaa vasten on luontevaa ajatella, että urheilukilpailun järjestäjällä ei ole laajoja oikeuksia puuttua tapahtumien urheilulliseen sisältöön, vaikkakin realisoitunut riskiasetus muodostuisi urheilullisten periaatteiden, fair playn, vastaisista elementeistä. Vastuu fair playn toteutumisesta ja urheilun itseisarvojen säilyttämisestä on viimekädessä kansainvälisellä lajiliitolla.

9. YHTEENVETOA

Suurten dopingskandaalien vaikutukset ulottuvat huomattavasti urheilijoita koskettavaa piiriä laajemmaksi. Ammattipyöräilyn sisällä ajauduttiin värikkäisiin kiistoihin kansainvälisen lajiliiton ja kilpailun järjestäjien välillä. Laajemmassa kontekstissa ammattipyöräilyn kansainvälinen lajiliitto joutui WADA:n ja KOK:n syytösten kohteeksi riittämättömistä toimistaan dopingvastaisessa työssä, ja jopa ammattipyöräilyn asema olympialajina sekä Tour de Francen nykymuotoinen tulevaisuus ovat hetkittäin olleet vaakalaudalla. Tapahtumaa ja urheilulajia kohdanneet ongelmat, dopingsyynin polttopisteeseen joutuminen, sitä seuranneet kabinetitason kiistat sekä näitä implikoiden kärjistävät median reportaasit ovat koskettaneet suoraan urheilevan eurooppalaisen kansan syviä rivejä. Hyvällä syyllä voitiin sanoa ammattipyöräilyn ajautuneen dopingskandaalien myötä historiansa pahimman kriisin keskelle. Tour de Francen gloorian tiellä oli saavuttu Via Dolorosan risteykseen, joka yhdisti Tour de Francen, ammattipyöräilyn ja dopingin liki erottamattomaksi kolminaisuudeksi.⁹⁸

Esittämäni kysymyksenasettelu ilmentää dopingia koskettavasta tieteellisestä eksplikoinnista seuraavien juridisten ratkaisujen vaikutuksia urheilun instituutiolle. Asetelman irrallinen tarkasteleminen on mahdotonta; onhan kyse siitä, että juridiikalla ja dopingsääntelyllä pyritään ratkomaan dopingin urheilulle aiheuttamia ongelmia. Tässä mielessä dopingia sivuavat kysymykset urheilusta ja siinä vaikuttavista moraalisisistä käsityksistä sekä fair playn ajatuksen rajoista. Dopingia koskevat säännöt – niin urheilujärjestöjen kilpailusäännöissä, dopinglainsäädännössä tai kilpailun järjestäjän kilpailua koskevissa säännöissä – ja niihin perustuva kurinpito tavoittelevat ideologisesti urheilun fair playn edistämistä. *Lars Halgreen* on väitöskirjansa johtopäätöksissä korostanut urheilusektorin sitoutumisen tärkeyttä ja vastuunkantoa urheilua itseään koskevista kysymyksistä, myös dopingasioiden osalta⁹⁹. Valtioiden tunnustaessa WADC:iin omaksutut periaatteet voidaan katsoa

⁹⁸ Ks. Helsingin Sanomat 27.7.2007b; Helsingin Sanomat 27.7.2007c; Helsingin Sanomat 29.7.2007; Helsingin Sanomat 26.9.2007.

⁹⁹ *Halgreen* 2004, s. 394–396.

siirrytyn lähemmäs tilannetta, joka edellyttää urheilu oikeudellisen tarkastelun astumista myös näkökulman taakse, jossa huomioidaan täysipainoisesti urheilun etu ja itseisarvo tunnustaen urheiluun kohdistuvat tarpeet elämänaluena.

Tour de Francen dopingskandaalien tapausreliikki siirtyy vähitellen osaksi urheilu-oikeudellista oikeushistoriaa. Niistä kumpuavat tiedonintressit ovat olleet arvokkaita valettaessa nykyisen antidopingkoneiston peruselementtejä. Virheiden ja valheiden vyyhti, kilpailuorganisaatiossa eri tahoja puoleensa vetävät erilaiset intressit, osoittavat yhteen sovitettavien asioiden kentän moninaiseksi, vaikka paradigman taustalla tavoitellaan yhdessä puhdasta urheilua. Toisaalla dopingskandaalien taustalla on korostettava, että urheilijaa koskevat sopimukset muodostavat monitahaisen sopimusverkon, jotka eivät jää vaikutuksettomaksi myöskään dopingkysymyksissä. Paitsi, että nämä sitouttavat urheilijan dopingsääntöihin, sopimusrikkomuksista määritellyt sanktiot ovat myös tehokas pelotevaikutus urheilijalle. Sopimusten johdosta urheilijan kilpailumahdollisuudet kaventuvat, kun esimerkiksi kilpailutalliin ja sponsoreihin ulottuvat sopimukset eivät mahdollista dopingpäilyn alaisen urheilijan osallistumista kilpailuun. Dopingpykälät ennaltaehkäisevät ainakin räikeimpiä dopingtapauksia ja vähentävät dopingin houkuttavuutta.

Käsiteltyjen esimerkkitapausten taustalla ei voida väheksyä Tour de Francen instituution omaista status- ja symboliikkapohjaa. Näkemykseni on, että arvokilpailun luonteisessa urheilutapahtumassa kilpailun järjestäjällä voi faktisesti olla paljon merkittävämpi rooli suhteessa lajiliittoon kuin yksin asetelmaan liittyvistä oikeussuhteista voidaan päätellä. Tapahtumien spesifit luonteenpiirteet, urheilullinen arvostus ja taloudellinen merkitys luovat puitteet, joita esimerkiksi kansainvälisen lajiliiton ei oikeudellisilla toimillaan kannata yrittää murtaa. Arvokilpailun luonteiset urheilutapahtumat ovat urheilun kruununjalokiviä edustaen urheilulajin ja tapahtuman historian traditioita. Kilpailun järjestämisestä vastaavan liiketoiminnallisen yksikön ja lajista vastaavan kansainvälisen lajiliiton yhteisissä intresseissä on löytää konsensus, jolla tapahtuman autenttiset piirteet on tulevaisuudessakin mahdollista säilyttää. Ammattipyöräilyn viime aikojen ratkaisuja tarkasteltaessa näyttää

lajin tilanne, kriisivuosien jälkeen, huomattavasti harmonisemmalla. Kilpailuissa päähuomio on palannut urheilullisiin arvoihin.

10. EPILOGI

Pyöräilyfanaatikot esittävät viitteitä urheilulajin elämää ja uskontoa muistuttaviin piirteisiin¹⁰⁰. Tieteellisessä analysissä on huomioitava ammattipyöräilyn asema huippu-suosituna keski- ja etelä-eurooppalaisena urheilulajina, jonka traditiota ei aina välttämättä pohjoismaissa osata tunnustaa. Toisaalta lajiin liittyviä tunnesiteitä ei voida vähätellä tapahtumien uutisoinnissa. Olympialaisen moton *Citius, Altius, Fortius* pieteetin hylkäävä, urheilun aatteeseen pessimistisesti suhtautuva kaksinaismoralistinen egosentrisyys on kyseenalaistanut urheilun eettisen pohjan. Asenteen voidaan nähdä toistuvan median uutisoinnissa. Urheilu esitetään maailmana, jossa *Nopeammin, Korkeammalle ja Voimakkaammin* pyritään keinoja kaihtamatta, ellei varsinaisen dopingin säestämänä niin ainakin ns. harmaalla vyöhykkeellä eli keinoilla, jotka eivät erikseen ole kiellettyjä, ovat sallittuja.

Kuten Ranskan presidentti Nicholas Sarkozy vuonna 2007 ilmaisi vastalauseeksi ranskalaislehdistön otsikkovaatimuksille Ranskan ympäriajon lopettamiseksi: ”Tour de France on yksi ranskalaisen identiteetin symboleista. Heinäkuu ilman ympäriajoa ei olisi heinäkuu”¹⁰¹. Tour de France on ranskalaisuuden ja ammattipyöräilyn yhteinen oikeushyvä, jota halutaan ja on tarve suojella dopingilta. Tour de Francen magia on dopingin dogmien myötä joutunut kontrafaktualismin kierteeseen. Pyöräilyn, ja koko urheilun, debatti dopingin oikeutuksesta tai oikeuttamattomuudesta, vapaasta tahdosta kontrolloida omaa fysiikkaansa keinoja kaihtamatta tai yleisen terveyden ja urheilun moraalin asettamista rajoituksista jatkuu silti väistämättä.¹⁰²

Artikkelissa olen havainnoinut oikeudellisten ongelmien todellisuutta, eikä yllä esitetystä näkökulmasta huolimatta dopingtapausten merkittävyyttä ammattipyöräilyssä voida kiistää. Viimeisimpi-

¹⁰⁰ Ks. Pakkanen 2009, s. 9.

¹⁰¹ Ks. Helsingin Sanomat 27.7.2007b.

¹⁰² Thompson 2006, s. 265.

nä juonenkäänteinä on uutisoitu Alberto Contadorin Tourilla antaman dopingnäytteen epäpuhtauksista sekä dopingkärystä Vueltan kärkiajajien keskuudessa. Contadorin näytteestä löytynyt kielletyn aineen pitoisuus on ilmeisen vähäinen ja tähti on väläytellyt jopa uransa lopettamista, mikäli hänet katsotaan syylliseksi dopingrikkeeseen.¹⁰³ Voitaisiin väittää pyöräilyn dopinghistorian jälleen toistavan itseään. Tilanne tapauksen ympärillä elää, ja lopullinen ratkaisu asiasta saadaan ehkä vasta ennen kilpailukautta 2011. Tuloksestaan riippumatta Contadorin tapaus on jo nyt osoitus dopingiin liittyvien tulkinta- ja näyttökysymysten moninaisuudesta.

Dopingiin kiinnittyvä tarkastelu on tietyllä tavalla sidoksissa määrättyyn retrospektiiviseen tapahtuma-ajankohtaiseen aikaan ja paikkaan. Menneitä dopingkysymyksiä, dopingsääntöjä sekä kilpailu- ja testituloksia olisi tarkasteltava tapahtumahetkellä vallinneiden olosuhteiden perusteella¹⁰⁴. Viimeisimmät uutiset epäilemättä horjuttavat uskoa dopingongelmien lopullisesta kukistamisesta, yhtä lailla ne kertovat siitä, kuinka kovaa peliä dopingin ympärillä pelataan. Paitsi urheilullisena takaiskuna, esimerkkejä tulee tarkastella jatkumona ammattipyöräilyn antidopingohjelmien tuloksellisuudesta. Sääntelylinjauksia on kiristetty ja ainakin julki tulleet dopingtapaukset ovat kokonaisuutena vähentyneet.¹⁰⁵

Maantiepyöräilyn urheiluideologiset juuret, sen narratiivi suurena urheilulajina ja lopulta toteutettu vakavasti dopingongelmaan suhtautuva antidopingtyö osoittavat, että pyöräilyurheilu on valmis voittamaan dopingin vastaisen taistelun – jatkamaan tarinaansa maailman suosituimpana kestävyysurheilulajina. Suomalaisen pyöräilytuntijan, kirjailija *Jukka Pakkasen* sanoin: “Vanha komea

¹⁰³ Helsingin Sanomat 1.10.2010.

¹⁰⁴ Ks. *Kekkonen* 1997, s. 142–143. Ks. myös Helsingin Sanomat 5.2.2010. Esi-tettyä vasten voidaan suhtautua kriittisesti KOK:n puheenjohtajan ”ilakointiin” mahdollisuudesta analysoida Vancouverin olympialaisten testituloksia uudelleen ”vuosien päästä”.

¹⁰⁵ Vuonna 2006 UCI:n toimesta tehtiin 5570 dopingtestiä ja dopingrikkeen vuoksi langetettiin seuraamuksia 43 tapauksessa. Vuonna 2007 testimäärä oli 6968 ja seuraamuksia langetettiin 35 tapauksessa. Vuonna 2008 testimäärä oli 12758 ja seuraamuksia langetettiin 48 tapauksessa. Vuonna 2009 testimäärä oli 15122 ja seuraamuksia langettiin 22 tapauksessa. On huomattava testimäärän voimakas kasvu ja dopingrikkeiden määrän suhteellisen lineaarinen väheneminen. (Internet: UCI – Doping Statistics)

laiva heilunut pahemman kerran, mutta on aina noussut pystyyn ja jatkaa kulkuaan”¹⁰⁶.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Bahners, Frank – Schöne, Swen: Finanzielle Sanktionen für Dopingtäter: Wirksamkeit der UCI-Verpflichtungsklärung. *SpuRt. Zeitschrift für Sport und Recht* 6/2007, s. 227–230. (*Bahners – Schöne* 2007)

Chaker, André-Noël: Study on national sports legislation in Europe. Council of Europe Publishing. Strasbourg 1999. (*Chaker* 1999)

Cherkeh, Rainer T.: Betrug (§263 StGB) verübt durch Doping im Sport. *Schriften zum Strafrecht und Strafprozessrecht* 48. Frankfurt im Main 2000. (*Cherkeh* 2000)

Fritzweiler, Jochen: Sport, Arbeit und Wirtschaft. Teoksessa *Praxis-handbuch*

Sportrecht Fritzweiler, Jochen – Pfister, Bernhard – Summerer, Thomas, s. 211–273. München 1998. (*Fritzweiler* 1998)

Fritzweiler, Jochen: Verbandsregelungen zur Dopingbekämpfung. Teoksessa *Jochen Fritzweiler* (Hrsg.) *Doping – Sanktionen, Beweise, Ansprüche*. Bern 2000. (*Fritzweiler* 2000)

Grunsky, Wolfgang: Persönlichkeitsrecht und Verbandsautonomie bei der Dopingbekämpfung. Zur Diskussion um ein Dopinggesetz. *SpuRt. Zeitschrift für Sport und Recht* 5/2007, s. 188–192. (*Grunsky* 2007)

Halila, Heikki: Oikeudellistuva urheilu. Helsinki 2006. (*Halila* 2006)

Halila, Heikki – Hemmo, Mika: Sopimustyytit. Toinen uudistettu painos. Hämeenlinna 2008. (*Halila – Hemmo* 2008)

Halila, Heikki – Tarasti, Lauri: Yhdistysoikeus. Kolmas, uudistettu painos. Jyväskylä 2006. (*Halila – Tarasti* 2006)

¹⁰⁶ Pakkanen 2009, s. 38.

- Hawley, John A. – Stepto, Nigel K.*: Adoptions to Training in Endurance Cyclists. Implications for Performance. *Sports Medicine* vol. 31 No. 7/2001. s. 511-520. (*Hawley – Stepto* 2001)
- Houlihan, Barrie*: Dying to win. Council of Europe Publishing. 2nd edition. Strasbourg 2002. (*Houlihan* 2002)
- Kaarninen, Pekka*: Doping voittaa aina? Kielletyt aineet kautta aikojen. Helsinki / Jyväskylä 2008. (*Kaarninen* 2008)
- Kekkonen, Jukka*: Oikeudellisen muutoksen tutkimisesta – Minun metodini. Teoksessa *Juha Häyhä* (toim.), *Minun metodini*, s. 131–150. Porvoo 1997. (*Kekkonen* 1997)
- Koski, Sami – Rissanen, Mika – Tahvanainen, Juha*: Antiikin urheilu. Olympian kentiltä Rooman areenoille. Jyväskylä 2004. (*Koski et al.* 2004)
- Krogmann, Mario*: Grundrechte im Sport. Berliini 1998. (*Krogmann* 1998)
- Krähe, Christian*: Anti-Doping Gesetz – Pro und Contra. Contra: Argumente gegen ein Anti-Doping Gesetz. *SpuRt. Zeitschrift für Sport und Recht* 5/2006, s. 194. (*Krähe* 2006)
- Müller, Anja*: Doping im Sport als strafbare Gesundheitsbeschädigung (§§ 223 Abs. 1, 230 StGB)? *Nomos Universitätschriften*. Baden Baden 1993. (*Müller* 1993)
- Møller, Verner*: The Ethics of Doping and Anti-doping. Redeeming the Soul of Sport? Oxon 2010. (*Møller* 2010)
- Pakkanen, Jukka*: Raateleva nousu – Johdatus ammattipyöräilyyn. Porvoo 2009. (*Pakkanen* 2009)
- Prokop, Clemens*: Anti-Doping Gesetz – Pro und Contra. Pro: Argumente für ein Anti-Doping Gesetz. *SpuRt. Zeitschrift für Sport und Recht* 5/2006, s. 192–193. (*Prokop* 2006)
- Puntila, Olli*: Eräistä dopingrikkomusten käyttöön liittyvistä kysymyksistä. *Urheilu ja oikeus* 2006, s. 30–37. Jyväskylä 2006. (*Puntila* 2006)
- Rain, Joachim*: Die Einwilligung des Sportlers beim Doping. Frankfurt am Main 1998. (*Rain* 1998)
- Rauste, Olli*: Urheiluoikeus. Helsinki 1997. (*Rauste* 1997)
- Rauste, Olli*: Tapaus Kaisa Varis – Mitä meidän tulisi oppia? *Urheilu ja Oikeus* 2009, s. 24–44. Jyväskylä 2009. (*Rauste* 2009)
- Riitesuo, Risto*: Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä. Helsinki 2001. (*Riitesuo* 2001)

- Ruskin, Bradley I. – Leader, Jordan B. – Offsay, Rick L.:* Floyd Landis Arbitration. Sportslaw Administration & Practice. October 2007, s. 8–10. (*Ruskin et al.* 2007)
- Schüntzer, Wilhelm:* Dopinganalytik und Gränzwertproblematik. Teoksessa *Recht und Sport. Röhricht/Vieweg* (Hrsg.). Doping-Forum. Aktuelle rechtliche und medizinische Aspekte, 17–26. Stuttgart 2000. (*Schüntzer* 2000)
- Summerer, Thomas:* Sport, Vereine und Verbände. Teoksessa *Praxishandbuch Sportrecht. Fritzweiler, Jochen – Pfister, Bernhard – Summerer, Thomas*, s. 80–209. München 1998. (*Summerer* 1998)
- Tarasti, Lauri:* Dopingjuridiikan ongelmia urheilujärjestöissä ja tuomioistuimissa. *Urheilu ja oikeus* 2007, s. 68–82. Jyväskylä 2007. (*Tarasti* 2007)
- Thompson, Christopher S.:* The Tour de France. A Cultural History. University of California Press. Los Angeles 2006. (*Thompson* 2006)
- Timonen, Pekka:* Urheilun oikeudellistumisesta urheiluoikeuteen oikeudenalana. Teoksessa *Urheilu ja oikeus* 2004. Urheiluoikeuden yhdistys 10 vuotta, s. 280–295. Jyväskylä 2004. (*Timonen* 2004)
- Ulrich, Jan – Boßdorf Hagen:* Ganz oder gar nicht. Meine Geschichte. Ulm 2005. (*Ulrich – Boßdorf* 2005)
- Voet, Willy:* Breaking the Chain. Drugs and Cycling: The true Story. Edition 2002, Lontoo. (*Voet* 2002)
- Wilcockson, John:* Lance Armstrong. The World's greatest Champion. Lontoo 2009. (*Wilcockson* 2009)

Sähköisesti saatavilla olevat kirjalliset lähteet

- Brissonneau, Christophe: Doping in Professional Sport. Directorate General Internal Policies of the Union. Policy Department Structural and Cohesion Politics. Culture and Education. Study. European Parliament 2008. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies/download.do?language=en&file=22129#search=%20doping%20>>. Viittauspäivä 11.10.2009. (*Brissonneau* 2008)

Rebegiani, Luca – Tondani, Davide: Organizational Forms in Professional Cycling – Efficiency Issues of the UCI Pro Tour. Social Policy Institute, School of Economics and Business, University of Hannover. Version July 2007. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <<http://www.wiwi.uni-hannover.de/Forschung/Diskussionspapiere/dp-345.pdf>>. Viittauspäivä 17.10.2009. (*Rebegiani – Tondani* 2007)

Verhoogt, Pieter – Lenoir, Roel – Boschker, Astrid – Francke, Joos – van Moorsel, Cornelia – Klein, Wendy: Aren't we all positive. A (socio) economic analysis of doping in elite sport. Studies prepared for the European Commission, January 2002. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://ec.europa.eu/sport/library/doc/c2/doc364_en.pdf>. Viittauspäivä 22.2.2010. (*Verhoogt et al.* 2002)

Virallislähteet

HE 17/2001 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia rikoksia koskevien rikoslain säännösten uusimiseksi eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.

SopS 4/2007.: UNESCO:n dopingin vastainen sopimus 2005.

Oikeustapaukset

TAS 2006/O/1111.: Tribunal Arbitral du Sport. Arbitrage TAS 2006/O/1111 Amaury Sport Organisation (ASO) c. Active Bay SL, sentence du 29 juin 2006.

CAS 2007/A/1394.: Arbitration CAS 2007/A/1394 Floyd Landis v. USADA, award of 30 June 2008.

Urheilun kilpailusäännöt

World Anti-Doping Code 2009.: Maailman antidopingsäännöstö 2009. (WADC 2009)

UCI Regulations.: Kansainvälisen pyöräilyliiton kilpailusäännöt.
(UCI)

Race Regulation Le Tour de France 2009 du 4 au 26 juillet – 96 edition. A.S.O. Amoury Sport Organisation.: Ranskan ympäriajon säännöt 2009. (Race Regulation Tour de France)

Olympic Charter.: Olympialiikkeen peruskirja. In force 7 July 2007.
(Olympic Charter)

Lehtiartikkelit

Helsingin Sanomat 25.10.2006: Kv. Pyöräilyliitto pyytää Wadalta dopingapua.

Helsingin Sanomat 12.1.2007: Riidat repivät kansainvälistä maantiepyöräilyä.

Helsingin Sanomat 1.5.2007: Pyöräilyn dopingskandaali paisuu.

Helsingin Sanomat 27.7.2007a: WADA tarjoaa apua dopingongelmaan.

Helsingin Sanomat 27.7.2007b: Ranskassa jo valmiutta haudata Tour.

Helsingin Sanomat 27.7.2007c: Pääkirjoitus; Sankareista dopinghujareiksi.

Helsingin Sanomat 26.9.2007: Wada uhkaa potkuilla olympialaisista.

Helsingin Sanomat 6.3.2008: Huippupyöräily ajautunut entistä pahempaan umpikujaan.

Helsingin Sanomat 14.10.2009: Ranskan poliisi tutkii Astana-tallia.

Helsingin Sanomat 3.11.2009: WADA pyytää ATP:tä tutkimaan Agassin tapausta.

Helsingin Sanomat 10.12.2009: Marion Jonesin 100 metrin kulta jää jakamatta.

Helsingin Sanomat 15.12.2009: IAAF muokkasi Sydneyn tuloksia: Thanou vei satasen.

Helsingin Sanomat 4.2.2010: Jevne ei kaipaa Myllylän mitaleita.

Helsingin Sanomat 5.2.2010: Dopingseula tiivistyy Vancouverissa.

Helsingin Sanomat 12.2.2010: Olinpaikkatiedot rassaavat

Helsingin Sanomat 1.10.2010: Contadorin näytteestä löytyi klenbuterolia.

Muut elektroniset lähteet

Pyöräilyurheilun kansainvälisen lajiliiton UCI:n antidopingohjelmat:

UCI 2008 Anti-doping-programme, 100% Against Doping – The UCI's 2008 anti-doping programme for professional road cycling.: Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <<http://www.uci.ch/Modules/BUILTIN/getObject.asp?MenuId=MTk3OA&ObjTypeCode=FILE&type=FILE&id=MzIyNzg&LangId=1>>. Viittauspäivä 28.2.2010. (Internet: UCI – 100% against doping)

The Biological passport and the UCI's anti-doping measures.: Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <<http://www.uci.ch/Modules/BUILTIN/getObject.asp?MenuId=MTk3OA&ObjTypeCode=FILE&type=FILE&id=NDY4MjA&LangId=1>>. Viittauspäivä 28.2.2010. (Internet: UCI – Biological passport)

Rider's Commitment to a new Cycling. International Cycling Union.: Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <<http://www.uci.ch/Modules/BUILTIN/getObject.asp?MenuId=MTI1NDg&ObjTypeCode=FILE&type=FILE&id=MzIwMzA&LangId=1>>. Viittauspäivä 3.2.2010. (Internet: UCI – Commitment to a new Cycling)

UCI Anti-doping Rule Violations. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <<http://www.uci.ch/templates/UCI/UCI2/layout.asp?MenuId=MTU3Mjg&LangId=1>> Viittauspäivä 1.3.2010. (Internet: UCI – Doping Statistics)

Ammattipyöräilyn uutisportaali cyclingnews.com -verkkosivuston internet-artikkelit:

<http://autobus.cyclingnews.com/news.php?id=news/pro-tour_affair_complete>. Viittauspäivä 4.2.2010. (Internet: Cyclingnews – ProTour)

<http://autobus.cyclingnews.com/news.php?id=news/puerto_complete>. Viittauspäivä 4.2.2010. (Internet: Cyclingnews – Puerto)

VUOSIKERTOMUS 2009

Urheiluoikeuden yhdistyksen toiminnassa saavutettiin vuonna 2009 uusia merkkipaaluja. Yhdistyksen jäsenmäärä kipusi ensimmäistä kertaa yhdistyksen historiassa yli kahden sadan. Samalla yhdistyksen jäsentilaisuuksissa saavutettiin ensimmäistä kertaa yli 30 jäsenen suuruisia osanottajamääriä.

Yhdistyksen hallinto

Yhdistyksen hallitus kokoontui vuoden 2009 aikana neljä kertaa. Hallituksen muodostivat

Hannu Rautiainen	puheenjohtaja
Kari-Pekka Tiitinen	varapuheenjohtaja
Pia Ek	jäsen
Pekka Ilmivalta	jäsen
Hannu Kalkas	jäsen
Mika Palmgren	jäsen
Hilkka Salmenkylä	jäsen
Olli Rauste	sihteeri

Opintomatka Lontooseen 23.-26.4.2009

Vuoden 2009 toiminnan huipentuma koettiin huhtikuun lopulla, kun yhdistyksen 18 jäsenen delegaatio matkasi opintomatkal-

le Lontooseen. Tiivistahtisella matkalla tutustuttiin jalkapallon Premier Leaguen toimistoon sekä Lontoon olympiakisojen 2012 järjestelytoimikunnan toimintaan. Lisäksi vierailtiin vedonlyöntitoimintaa valvovan Gambling Compliancenc luona sekä kahdessa urheiluasioita hoitavassa asianajotoimistossa, Kingsley & Napierilla ja Michael Simkinsilla. Matkan ohjelmaan kuului myös tutustuminen valioliigaseura Fulham FC:n toimintaan sekä sen jälkeen ottelu Fulham-Stoke.

Jäsentilaisuudet

Yhdistyksen jäsenkunnalle tarkoitetut keskustelutilaisuudet saavuttivat toimintavuoden aikana aiempaa suuremman suosion. Tilaisuuksia järjestettiin vuoden 2009 aikana viisi kertaa.

Vuoden toiminta käynnistyi 20.1.2009 Hartwall Arenalla järjestetyllä jäsentilaisuudella, jonka aiheena olivat taitoluistelun EM-kilpailujen järjestämiseen liittyvät juridiset kysymykset. Tilaisuuden isäntänä toimi EM-kisojen pääsihteeri Henri Nordenswan.

Yhdistyksen vuosikokouksen yhteydessä 10.2.2009 järjestettiin jäsentilaisuus aiheesta ”uusitun Suomen antidopingsäännösten keskeisiä periaatteita”. Tilaisuuden alustajana toimi antidopingtoimikunnan puheenjohtaja Kari-Pekka Tiitinen.

Kevään kolmas jäsentilaisuus järjestettiin 27.5.2009 SOK:n vieraana. Varatuomari Olli Rauste alusti aiheesta ”tapaus Kaisa Varis – mitä meidän tulisi oppia?”. Sen jälkeen oikeustieteen tohtori Päivi Tiilikka jatkoi teemasta ”doping ja sananvapaus”.

Syksyn toiminta käynnistyi 13.10.2009 korkeimman oikeuden vieraana järjestetyllä jäsentilaisuudella. Urheilun oikeusturvalautakunnan puheenjohtaja Pertti Välimäki alusti lautakunnan ratkaisemasta Kuopion Palloseuran ja Rovaniemen Palloseuran välisestä pelaajan edustuskelpoisuutta koskeneesta riidasta.

Vuoden viimeisenä tilaisuutena jäsenkunta kokoontui viettämään yhdistyksen perinteistä pikkujoulua 10.12.2009 Veikkaus Oy:n edustustiloihin. Tilaisuuden aiheena oli ”kohti Vancouveria – Suomen Hiihtoliiton organisaatiouudistus ja sen vaikutukset”. Alustajana toimi Hiihtoliiton toiminnanjohtaja Juha Viertola.

Urheilujuridiikan päivä

Yhdistys osallistui perinteiseen tapaan urheilujuridiikan päivän järjestämiseen 5.3.2009 SLU-talolla Helsingissä. Tilaisuuden muina järjestäjinä toimivat Suomen Liikunta ja Urheilu ry sekä Helsingin yliopisto.

Urheilu ja oikeus -lehti

Yhdistyksen julkaisemasta Urheilu ja oikeus -lehdestä julkaistiin joulukuussa uusi, 122-sivuinen numero. Julkaisu sisältää kuusi asiantuntija-artikkelia urheiluoikeuden eri aloilta. Lehden päätoimittajana toimi entiseen tapaan professori Heikki Halila.

Urheilu ja oikeus -lehti jaettiin yhdistyksen jäsenkunnan ohella myös Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n avainseurarenkaan jäsenille, oikeustieteellistä koulutusta antaville yliopistoille, ylimmille tuomioistuimille, joillekin kirjastoille, keskeisimmille tiedotusvälineille sekä muille yhdistyksen sidosryhmille.

Internet-kotisivu

Yhdistyksen oman internet-kotisivun ylläpitoa jatkettiin entiseen tapaan. Kotisivulla tiedotettiin yhdistyksen toiminnasta sekä julkaistiin urheilun oikeusturvalautakunnan vuoden aikana antamat 19 päätöstä.

Pohjoismainen seminaari peruuntui

Toimintavuoden aikana koettiin myös merkittävä takaisku, kun perinteisen pohjoismaisen urheiluoikeuden seminaarin järjestämisen vuorossa ollut Svensk Idrottsjuridisk Förening vetäytyi seminaarin järjestämisestä. Seminaaria oli jo kertaalleen lykätty vuodesta 2008 vuodelle 2009.

Jäsenkunta

Yhdistyksen jäsenmäärän kasvu voimistui toimintavuoden aikana. Yhdistykseen liittyi vuoden 2009 aikana 33 uutta jäsentä. Kolme jäsentä ilmoitti eroavansa yhdistyksestä ja viiden jäsenen jäsenyys todettiin päättyneeksi jäsenmaksuvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi. Vuoden 2009 alkaessa yhdistykseen kuului 176 jäsentä ja vuoden päättyessä 201 jäsentä.

Taloudellinen asema

Yhdistyksen taloudellinen tilanne säilyi vuoden 2009 aikana vakaana. Yhdistyksen tavanomaisen toiminnan kulujäämä oli toimintavuonna noin 13.700 euroa. Jäsenmaksutulojen sekä opetusministeriön toimintavuodelle myöntämän 14.000 euron suuruisen valtionavustuksen turvin yhdistys pystyi kuitenkin ylläpitämään toimintaansa aiemmilta vuosilta totutussa laajuudessa.

Helsingissä 12.1.2010

Urheilu oikeuden yhdistys ry:n hallitus

Hannu Rautiainen	Kari-Pekka Tiitinen	Pia Ek
Pekka Ilmivalta	Hannu Kalkas	Mika Palmgren
Hilkka Salmenkylä	Olli Rauste (sihteeri)	

KIRJOITTAJAESITTELY

Aho, Pekka Albert, oikeustieteen kandidaatti, Lévy Kaufmann-Kohler, Geneve

Alakare, Mikko, asianajaja, Asianajotoimisto Borenus & Kempinen Oy

Halila, Heikki, siviilioikeuden professori, työvapaa, hoitaa urheilu-oikeuden professorin tehtävää, Helsingin yliopisto

Heikkinen, Petri, järjestölakimies, Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry

Husa, Antti, oikeustieteen maisteri, Asianajotoimisto Pekka Vanhanen Oy

Juusela, Janne, asianajaja, oikeustieteen tohtori, Asianajotoimisto Borenus & Kempinen Oy

Lappi, Arttu, oikeustieteen maisteri, Hannes Snellman Asianajotoimisto Oy

Manninen, Markus, asianajaja, varatuomari, Hannes Snellman Asianajotoimisto Oy

Rauste, Olli, varatuomari, urheilun oikeusturvalautakunnan ja CAS:in jäsen

Rigozzi, Antonio, professori, Université de Neuchâtel; avocat, Lévy Kaufmann-Kohler, Geneve

Schön, Esa, oikeustieteen lisensiaatti, johtava lakimies, Tradenomi-
liitto TRAL ry

Tarasti, Lauri, oikeustieteen lisensiaatti, ministeri, KOK:n urhei-
luoikeuden komission jäsen, IAAF:n oikeudellisen komission pu-
heenjohtaja

Teräväinen, Sami, oikeustieteen maisteri, Helsingin yliopisto

URHEILU JA OIKEUS -JULKAISUN ARTIKKELIT 1998-2010

Pekka Albert Aho

* Ks. Antonio Rigozzi (2010)

Antti Aine

* Ks. Tuomas Ojanen (2005)

Mikko Alakare

* Ks. Janne Juusela (2010)

Rainer Anttila

* Liikunta- ja urheilujärjestöjen näkökulma sopimukseen (2001)

Kerstin Ekman

* Piirteitä SLU:n edunvalvonnasta (2004)

Jarmo Hagman

* Harrasteurheilijan näkökulma urheilun oikeudellistumiseen (2005)

Heikki Halila

* Urheilu-oikeuden yhdistys 1994-1997 (1998)

* Joukkueurheilun yhtiöityminen (1999)

* Arvokilpailujen myöntämisoikeutta koskeva päätöksenteko urheilun lajiliitossa (2000)

- * Kysymys valittajaa koskevan päätöksen sääntöjenvastaisuudesta urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan kannalta (2001)
- * Urheilun oikeusturvalautakunnan tila ja tulevaisuus (2002)
- * Pääkirjoitus (2003)
- * Piirteitä dopingista aiheutuvan kurinpitoseuraamuksen sisällöstä ja seuraamuksesta armahtamisesta (2003)
- * Urheilun etiikka ja sen oikeudellistuminen (2004)
- * Urheiluoikeuden yhdistys 1994-2004 (2004)
- * Urheilun oikeus tutkimuskohteena Suomessa (2005)
- * Eurooppalaista urheiluoikeutta (2006)
- * Urheiluoikeuden julkaisusarja (2006)
- * Urheilujärjestötoiminnan pitkosputia ja sudenkuoppia (2007)
- * Liigalisenssin hyväksyminen ja epääminen joukkue urheilussa (2008)
- * Urheilun oikeuskysymysten ratkaisujen urheilullisuus (2009)
- * Skandaalit urheiluoikeuden katalysaattorina (2010)

Erkki Havansi

- * Turvaamistoimi urheilukonflikteissa (2008)

Petri Heikkinen

- * Jalkapallon ajankohtaisia urheiluoikeuden kysymyksiä (2008)
- * Urheilun verovapauden tulevaisuuden uhat (2010)

Mika Hemmo

- * Yksityistapaturmavakuutus ja urheiluvahingot (2004)

Ari Huhtamäki

- * Uusi vaihtoehto urheiluriitojen ratkaisutavaksi - pakollinen välimiesmenettely (2002)

Antti Husa

- * Jalkapallon talouskriisi ja eurooppalaisen urheilumallin tulevaisuus (2010)

Pekka Ilmivalta

- * Viisi vuotta Bosmanista - kansalliset siirtokorvaukset yhä käytössä (2000)

- * Joukkueurheilijat perustivat yhteisen kattojärjestön (2002)
- * Yhdistyksen hallituksen jäsenen vastuu urheilijoiden eläketurvan laiminlyönnistä (2002)

Risto Jalanko

- * Urheilun oikeusturvalautakunta (1998)
- * Urheilun oikeusturvalautakunnan jutut 1998-1999 (1999)
- * Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja vuodelta 2004 II (2005)

Noora Jokela

- * Urheilusponsorin intressien turvaaminen sopimuskumppanin julkisuuskuvan muuttuessa (2001)

Markus Juhola

- * Jalkapalloilijan elämänuran tukijana (2002)

Janne Juusela - Mikko Alakare

- * Yksilöurheilua yhtiömuodossa - case Mikko Ilonen (2010)

Elias Kajander

- * Joukkueurheilun ulkomaalaiskiintiöistä Euroopan unionissa (2006)

Hannu Kalkas

- * Tapaus Sini Pöyry - urheilija-apuraha (2005)

Kari Ketven

- * Ammattuurheilijoiden ja muiden työntekijöiden tapaturmaturvan laajuudesta (2002)

Essi Kinnunen

- * Mitä etuliite urheilu merkitsee oikeudessa? (2004)
- * Ks. Tuomas Ojanen (2005)

Erkko Korhonen

- * Palkkakatto joukkueurheilussa - palkkakaton soveltumisesta suomalaiseseen joukkueurheiluun (2008)

Sami Korhonen

- * Sananvapaus, urheilussa sallittava kielenkäyttö ja siihen liittyvät seuraamukset (2008)

Seppo Koskinen - Miikka Kunnari - Timo Tammilehto

- * Pelaajasopimuksen purkamisesta (2005)

Miikka Kunnari

- * Ks. Seppo Koskinen (2005)

Juha Laitinen

- * Sponsorisopimusten arvonlisäverotus (2001)

Arttu Lappi

- * Urheilutoiminnan yhtiöittäminen mahdollisuutena yksilöurheilijalle (2010)

Peter Leaver

- * The new Contract between the Clubs and the Players (2000)

Pertti Lenkkeri

- * Yhteiskunnallisesti merkittävien urheilutapahtumien televisiointi (2007)

Esko Linnakangas

- * Urheilutoiminnan yhtiöittämisen veroedut ja -haitat (2001)
- * Urheiluverotuksen ajankohtaiset ongelmat - urheiluopetus ja palkintoautot (2003)
- * Urheiluverotuksen kehityksestä ja nykyisestä sääntelystä (2004)

Krister Malmsten

- * Distriktförbundens juridiska status (2004)

Markus Manninen

- * Suomen antidopingsäännösten muutoksenhakunormit (2004)
- * ADT:n valvontalautakunta ja sen ratkaisut 2009-2010 (2010)

Niko Matikainen

* Vedonlyöntipetos (2004)

Samuli Miettinen

* Katsaus urheilun erikoisasemaan eurooppaoikeudessa (2008)

Tuomas Mylly

* Ks. Tuomas Ojanen (2005)

Heikki Mäkinen

* Jääkiekkoagenttien valvonta ja agenttijärjestelmän kehittäminen kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta (2004)

Ari-Matti Nuutila

* Urheiluvahingot rikosoikeuden kartalla (1999)

Tuomas Ojanen - Antti Aine - Essi Kinnunen - Tuomas Mylly

* Urheilu Euroopan perustuslakisopimuksessa (2005)

Jaakko Paavela

* Urheilun televisiointisopimukset (2004)

Christer Pallin

* Svensk idrotts organisation och dess uppbyggnad (2004)

Mika Palmgren

* Urheilu ja työoikeudelliset lait (1998)

* Päätoimittajan sanat (1999)

* Urheiluoikeuden lehden pääkirjoitus 2000 (2000)

* Pääkirjoitus (2001)

* Pääkirjoitus (2002)

* Urheilun tapaturmaturvaa koskeva laki - avoimia kysymyksiä (2004)

Mika Pohjonen

* Urheilusarjaan hyväksyminen ja kilpailuoikeus (2007)

Olli Puntila

- * Eräiden dopingrikkomusten käsittelystä (2006)

Olli Rauste

- * Tapaus Deliége (1998)
- * Urheilua koskevia oikeustapauksia (1998)
- * Urheilua koskevia oikeustapauksia (2000)
- * Välimiehenä Salt Lake Cityn talviolympialaisissa (2002)
- * Urheilua koskevia oikeustapauksia (2003)
- * Urheilun oikeussuojajärjestelmän kehitysvaiheista (2004)
- * Salassapitovelvollisuudesta dopingprosessissa (2006)
- * Tapaus Kaisa Varis – mitä meidän tulisi oppia? (2009)
- * Vastaako urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta lautakunnan tarkoitusta? (2010)

Antonio Rigozzi - Pekka Albert Aho

- * Court of Arbitration for Sport; 2010 sääntöuudistus (2010)

Risto Riitesuo

- * Vielä kerran tapaus Tompurista (2004)

Kristiina Rintala

- * Suomen Voimisteluliitto SVoLi – kilpailu- ja kurinpitosäännöt (2009)

Ari Saarnilehto

- * Sponsorisopimukseen liittyvä korvausvastuu - kuka korvaa kenelle? (2001)
- * Ristiriitaisten dopingsääntöjen ongelmista (2003)
- * Korvausvastuu urheilijan aiheuttamasta vahingosta (2004)

Jussi Sarvikivi

- * Vedonlyönnin rikosoikeudellisen vastuun ongelmakohdat urheiluedonlyönnissä (2006)

Esa Schön

- * Joukkueurheilijoiden vapaasta liikkuvuudesta (2002)

- * Määräaikaisen pelaajasopimuksen edellytykset työsopimuslain mukaan (2003)
- * Joukkueurheilijan pelaajasopimukseen perustuvat velvollisuudet (2010)

Kimmo Suominen

- * Urheilijoiden eläke- ja tapaturmalain soveltamisalasta (2002)

Erkki-Juhani Taipale

- * Urheilun oikeusturvalautakunnan ensimmäiseltä taipaleelta (2004)

Pekka Talari

- * Ulkomaalaisen urheilijan lähdevero Suomessa järjestetystä urheilukilpailuista saadusta rahapalkinnosta (2006)

Timo Tammilehto

- * Ks. Seppo Koskinen (2005)

Jussi Tapani

- * Dopingaineiden käytön salaaminen - petosrikosoikeudellinen ongelma? (2004)

Lauri Tarasti

- * Urheilijan vastuu dopingista (1998)
- * Urheiluoikeus liikuntatiedettä vai oma oikeuden alansa (2000)
- * Lahden dopingjupakan juridiikka (2001)
- * Maailman antidopingsäännöstö WADC ja sen soveltaminen (2004)
- * Dopingjuridiikan ongelmia urheilujärjestöissä ja tuomioistuimissa (2007)
- * Kansainvälisistä urheilujärjestöistä (2008)
- * Urheiluoikeutta kansainvälisesti (2009)
- * Näkökohtia globalisaation vaikutuksesta urheiluoikeuteen (2010)

Sami Teräväinen

- * Tour de Francen dopingskandaalit urheiluoikeudellisena tutkimuskysymyksenä (2010)

Päivi Tiilikka

- * Sananvapaus, doping ja lähdesuoja (2009)

Kari-Pekka Tiitinen

- * Työehtosopimus SM-liigoihin? (2004)

Pekka Timonen

- * Voiko urheiluseura omistaa pelaajan? (2000)
- * Urheilun oikeudellistumisesta urheiluoikeuteen oikeudenalueena (2004)

Nina Maria Turpela

- * Sopupelaaminen urheilussa aiheuttaa lopputulosten käyttökeltvottomuuden vedonlyönnissä (2000)

Juha Viertola

- * Valtioiden välisestä yhteistyöstä urheilun antidopingtyössä (2004)
- * Urheilijan yksityiselämän suojasta dopingvalvonnassa (2005)
- * Onko urheilun dopingvalvonta yhdistystoimintaa vai julkinen hallintotehtävä (2006)
- * Antidopingsäännöt uudistuvat - mikä muuttuu (2007)
- * Urheilun huumausainetestaus - oikeudellinen katsaus (2008)

Mirja Virtala

- * Yleishyödylliset urheilujärjestöt ja Euroopan unioni (2007)

Pertti Välimäki

- * Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja vuodelta 2004 1 (2005)
- * Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2005-2006 - Kurinpidon peruskysymyksiä ja liigalisenssin epäämisperusteita (2007)
- * Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2007 - kurinpidon muutoksenhakurajoitukset ja seurasta erottaminen (2008)

Sports, Media & Entertainment

Main contact:

Markus Manninen, tel. +358 9 2288 4424, +358 40 588 3645,
markus.manninen@hannessnellman.com

www.hannessnellman.com

HANNES SNELLMAN

Master the laws of business in Copenhagen, Helsinki, Moscow, St. Petersburg and Stockholm.

ASIANAJOTOIMISTO
SPARTAX
ATTORNEYS-AT-LAW

Spartax Oy on vuonna 1996 perustettu, Helsingin keskustassa toimiva liikejuridiikkaan erikoistunut asianajotoimisto. Yksi vahvoista erityisosaamisalueistamme on urheiluoikeus, jonka parissa työskentelemme jatkuvasti.

Oikeussääntöjen lisäksi tunnemme urheilulajit, urheilun rakenteet ja lajiliittojen säännöt sekä hallitsemme urheilun sisäiset käytännöt.

Asiakkaitamme ovat muun muassa:

- urheilijat
- agentit ja managerit
- kilpailunjärjestäjät
- liikuntapaikkayritykset
- urheilumarkkinointiyritykset
- valmentajat
- urheiluseurat
- lajiliitot
- laitetoimittajat

Tarjoamme luonnollisesti maksuttoman arvioinnin tarvittavan palvelun sisällöstä, laajuudesta ja toteuttamisesta sekä aiheutuvista kustannuksista.